

Γιώργος Πυλαρινός

Ορέ ποίο;

Ζακυνθινά Στιγμιότυπα

ΗΩΣ

Γιώργος Πυλαρινός

Ορέ ποίο;

Ζακυνθινά Στιγμιότυπα

ΗΩΣ

Γιώργος Πυλαρινός

Ορέ ποίο;

Ζακυνθινά Στιγμιότυπα

Έκδοση: Ηώς Πολιτιστικός Σύλλογος, Ήλιδος 16, Γαστούνη, 27300
email: contact@hws.org.gr

Το παρόν σύγγραμμα διατίθεται σε ηλεκτρονική μορφή με ανοικτή πρόσβαση (open access) στην ιστοσελίδα του συλλόγου: hws.org.gr
(direct link: <http://hws.org.gr/index.php/en/publications/11-ore-poio>)

ISBN 978-618-82223-2-8

Copyright © Γ. Πυλαρινός, 2017

Διατίθεται με τύπο άδειας CC-BY 4.0 (Αναφορά Δημιουργού 4.0) όπως περιγράφεται στο <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> και αναλυτικότερα στο <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>

Η άδεια CC-BY 4.0 (Αναφορά Δημιουργού 4.0) εμπίπτει στις άδειες Ελεύθερων Έργων Κουλτούρας (Free Cultural Works) όπως περιγράφονται στο: <http://creativecommons.org/freeworks>

This work is available under the CC-BY 4.0 license.

Πρόλογος του Εκδότη

Το «*Ορέ ποίο; Ζακυνθινά Συγμύματα*» είναι ένα βιβλίο που κινείται σε τρεις άξονες. Ο κύριος άξονας είναι προφανώς οι ίδιες οι ιστορίες που αποθησαύρισε ο συγγραφέας από τις παιδικές του θύμησης, ο δεύτερος είναι η παρουσίαση του τότε γλωσσικού ιδιώματος μέσα από τους ζωντανούς διαλόγους και τις αφηγήσεις των πρωταγωνιστών και ο τρίτος είναι πολιτικός.

Το παρόν έργο έρχεται να μας επανασυστήσει την Ελλάδα, και ιδιαίτερα την Ζάκυνθο, του '50 και του '60 χωρίς ρομαντικές παρωπίδες καλλωπισμού αλλά και χωρίς καταδικαστική διάθεση. Ο ρομαντισμός, η λαογραφία, η ηθογραφία και η νοσταλγία μέσα από την συνδυασμένη ματιά του τότε πιτσιρικά και την κριτική σκέψη του κατοπινού επιστήμονα συνοδεύονται με την γοητευτική χρήση της γλώσσας μιας και στους διαλόγους των ιστοριών χρησιμοποιείται η (ζακυνθινή και γιαννιώτικη) ντοπιολαλιά και όχι η «κοινή» δημοτική μας γλώσσα, κάτι που κάνει διπλά ενδιαφέρον το κείμενο, όχι μόνο για τις ιστορίες αυτές καθαυτές, οι περισσότεροι από εμάς άλλωστε έχουμε μεγαλώσει με αντίστοιχες ιστορίες από κάποια «νόνια» για δαίμονες, δράκους, καλικάντζαρους, ζωτικά και όλα τα συναφή, αλλά και από την καθαρά επιστημονική σκοπιά της παρουσίασης και μελέτης του γλωσσικού ιδιώματος και πως αυτό αναπτύσσεται σε σχετικά απομονωμένες περιοχές, όπως ήταν τότε η ορεινή Ζάκυνθος και τα Γιάννενα και πως επηρεάζεται η γλώσσα από την γειτνίαση με άλλους λαούς (Ιταλούς και Αρβανίτες/Αλβανούς αντίστοιχα). Η ιδιότυπη ορθογραφία που χρησιμοποιείται κατά κόρον στο κείμενο προσπαθεί να αναδείξει και την εκάστοτε τοπική προσωδία με ιδιαίτερα πετυχημένο, θα λέγαμε, τρόπο. Οι ομιλούντες την ντοπιολαλιά δεν εμφανίζονται ως καρικατούρες αλλά ως ζωντανοί άνθρωποι με προβλήματα, ελαττώματα, ιδεολογία και προσωπικότητα.

Μέσα από τις σελίδες του κειμένου μεταφερόμαστε σε μια πολύ πιο φτωχή, πιο προληπτική, πιο ξενοφοβική και πιο αμόρφωτη Ελλάδα, σε μια εποχή που ενώ απέχει «μόλις» πενήντα-εξήντα χρόνια από την δική μας, οι δαίμονες κατοικούσαν σε στέρνες ή σε σκοτεινές γωνιές, οι καλικάντζαροι έβγαιναν βόλτα να πειράξουν κόσμο, οι έχοντες κάποιες παραπάνω ανησυχίες στιγματιζόνταν ακαριαία ως «κομμουνιστές», ο λόγος του παπά της ενορίας αρκούσε για να χαντακώσει την σχολική επίδοση και όχι μόνο, αυτό που σήμερα λέμε «bullying» ήταν κοινός τόπος στα σχολεία στα οποία

ο δάσκαλος είχε περίπου δικτατορικές εξουσίες, ενώ στα χωριά ο λόγος του παπά μέτραγε περισσότερο από του δασκάλου και οι χωρικοί πήγαιναν στην «μάγισσα» για να τους πει τι θα κάνουν όταν ενέσκηπτε ένα ζήτημα πιο πολύπλοκο από τα τετριμμένα. Θέματα που μας προβληματίζουν και σήμερα όπως η διάσταση πόλης-επαρχίας, ο σχολικός εκφοβισμός, η δεισιδαιμονία, η φοβία ενάντια στο διαφορετικό, ο ρατσισμός, η κατάχρηση εξουσίας αναδεικνύονται ως διαχρονικά ζητήματα που απασχολούν τις κοινωνίες μιας και εμφανίζονται σε μια εποχή που για πολλά από αυτά δεν υπήρχε καν ονομασία στο συλλογικό μας λεξιλόγιο.

Σαν Σύλλογος θεωρήσαμε πως ήταν ένα θετικό βήμα η έκδοση ενός βιβλίου ιστοριών, κατά βάση λαογραφικού και ηθογραφικού περιεχομένου, μη στερούμενου όμως πολιτικής ανάλυσης, ματιάς και κριτικής, για την πολύ κοντινή μας Ζάκυνθο, μετά την έκδοση της «Τουβουλοπαγίδας» της Μαρίας Μπράβου, και θέλουμε να ευχαριστήσουμε τον συγγραφέα, Γιώργο Πυλαρινό για την εμπιστοσύνη που μας έδειξε όταν μας έδωσε το πρωτότυπο κείμενο. Ελπίζουμε η διαδικτυακή αυτή έκδοση να τον ευχαριστήσει όπως και σας που θα την διαβάσετε είτε το κάνετε με επιστημονική κριτική ματιά έχοντας κατά νου την γλωσσολογική αποθησαύριση είτε αν απλά σας αρέσουν οι καλές ιστορίες που λέγονται τα χειμωνιάτικα βράδια γύρω από την οικογενειακή εστία από την «νόνα» της οικογένειας, είτε ακόμη αν θέλετε να θυμηθείτε ή να ζήσετε μέσα από τα μάτια ενός παιδιού την πολιτική κατάσταση των χρόνων εκείνων.

Για τον Πολιτιστικό Σύλλογο ΗΩΣ

Γεράσιμος Πυλαρινός

Πρόλογος του Συγγραφέα

Η ιδέα για τη συγγραφή αυτών των διηγημάτων γύριζε πολλά χρόνια στο μυαλό μου. Συγκεκριμένα άρχισε να ωριμάζει γύρω στο 1990, μιας και οι συχνές μου επισκέψεις στο χωριό μου με έφερναν σε επαφή με τα γνωστά μέρη και πρόσωπα. Ειδικά η κουβέντα με τον μπάρμπα μου τον Αγγελή, τη γυναίκα του τη θεια Κατίνα και όλα τα αγαπημένα μου ξαδέρφια, τα παιδιά τους (που είναι πολλά και μερικά από αυτά αναφέρονται με τα αληθινά τους ονόματα στα διηγήματα), όλο και με έφερνε πιο κοντά στην απόφαση.

Άρχισα να τα γράφω λοιπόν στον ελεύθερο χρόνο μου και χωρίς κάποια τάση. Ξαφνικά ανακάλυψα ότι μέχρι το 2000 είχα γράψει τρία ή τέσσερα κι έτσι στρώθηκα και έγραφα σύντομα και τα υπόλοιπα.

Το 2006 κατάλαβα ότι μπορούσα να τα ανεβάσω στο Ίντερνετ έτσι ώστε να μπορεί να τα διαβάσει ο καθένας. Χρησιμοποίησα λοιπόν την ιστοσελίδα <http://users.sch.gr/gpylarinos> και ανέβασα εκεί τα διηγήματα με τον τίτλο «Ορέ ποίο; Ζακυνθινά διηγήματα».

Στην ίδια διεύθυνση βρίσκονται κι άλλα κείμενα που περιμένουν τη σειρά τους για να λάβουν μια οριστική μορφή και έκδοση.

Το 2008 με μια παρέα φίλων, ανάμεσα στους οποίους και ο Χρήστος Πατσός, υλοποιώντας την ιδέα του τελευταίου, αρχίσαμε να εκδίδουμε στο Βαρθολομιό την δίμηνη εφημερίδα «ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ». Εκεί λοιπόν και από τον Αύγουστο του 2009, άρχισα να δημοσιεύω σε συνέχειες μερικά από τα διηγήματα αυτά. Πολύ πριν δημοσιευτούν τα διάβασε ο Χρήστος και μου έστειλε ένα συγκινητικό και αισθαντικό σημείωμα. Το θεώρησα σαν τον καλύτερο πρόλογο και όταν ήρθε η ώρα, του ζήτησα να το δημοσιεύσω στην «ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ» μαζί με ένα από τα διηγήματα. Το δέχτηκε με ευχαρίστηση. Θέλω και από δω να τον ευχαριστήσω, τα λόγια του ήταν και είναι μόνιμο στήριγμα για μένα.

Προσπάθησα να ανταποκριθώ στην υπόδειξή του για περισσότερη εμβάθυνση σχετικά με τους παράγοντες που μας οδήγησαν στα πρόθυρα της δεύτερης λιμοκτονίας και για το σκοπό αυτό έγραψα ακόμα ένα διήγημα με τίτλο «Ο Πράντας και ο Μύγας» που προστέθηκε στο κεφάλαιο «Σχολικές Ιστορίες». Ελπίζω αυτή η ιστορία να σκιαγραφεί τις συνθήκες λίγο πριν τη χούντα.

Πρέπει να σημειώσω οπωσδήποτε πως τα περισσότερα ονόματα ανθρώπων που χρησιμοποιούνται είναι φανταστικά, με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως για παράδειγμα τα ονόματα των αγαπημένων παιδικών μου φίλων. Ο Τίμος, ο Νιόνιος, ο Μαρίνος, ο Γιώργος. Ο Νιόνιος ο αδελφός του Ντάντου, μας άφησε πολύ νωρίς αδικοχαμένος. Από τους άλλους τρεις, ένας μόνο βρίσκεται στις Ορθονιές, οι άλλοι είναι μακριά. Ξέρω όμως πως ποτέ δεν ξεχνούνε το χωριό τους και τα παιδικά μας χρόνια. Ο Ντάντος επίσης βρίσκεται στην Αθήνα, γέρος πιά, αλλά με ένα τσούρμο παιδιά και εγγόνια να τον τριγουρίζουν. Πολύ θα ήθελα να ήμουνα μπροστά την ώρα που θα διαβάζει τις «ιστορίες του Ντάντου».

Θέλω να αφιερώσω αυτό το βιβλίο σε όλους τους ανθρώπους που αναφέρονται στα κείμενα.

Ειδικά στον Τίμο, στο Γιώργο, στο Μαρίνο και στο Νιόνιο, αφιερώνονται τα δυό πρώτα διηγήματα του κεφαλαίου «Σχολικές ιστορίες» («Τ'αερόπλανο» και «Η καμπάνα και το φάντασμα»). Επίσης σ'αυτούς αναφέρεται και το διήγημα «Η Σπηλιώτισσα».

Οι «Ιστορίες Οικοτροφείου» («Η δούλα», «Ο Σπανοβαγγέλης και ο Κάρκουνας», «Μικροί Πόλεμοι») καθώς και το διήγημα «Ο Πράντας και ο Μύγας» από τις «Σχολικές Ιστορίες» αφιερώνονται σε όλους τους ανθρώπους που πέφτουν θύματα του εκφοβισμού, του bullying, αυτής της μάστιγας των σχολείων, των οικοτροφείων, των στρατώνων, των φυλακών. Μια μορφή αυτού του εκφοβισμού, του εξαναγκασμού είναι και η σχολική βία στην οποία αναφέρονται τα διηγήματα αυτά. Και αυτή η βία προέρχεται είτε από μαθητές που βάζουν στόχο κάποιους συμμαθητές τους είτε από δασκάλους που βάζουν εκείνοι στόχο μαθητές, είτε από μαθητές και δασκάλους που βάζουν στόχο άλλους μαθητές ή δασκάλους. Οι ιστορίες είναι πέρα για πέρα αληθινές και βέβαια δεν λένε ολόκληρη την αλήθεια, που είναι πολύ χειρότερη και αβάστακτη. Ελπίζω σε ένα επόμενο βιβλίο να μπορέσω να μιλήσω πιο ανοικτά για τη ζωή και τη βία διάφορων κοινοβίων, όπως του στρατού. Αυτή τη ζωή και τη βία όπως την έζησα από το 1974 και για 32 μήνες στο στρατό.

Στη τωρινή έκδοση και για να αφήσω όσο γίνεται ανέπαφο το χαρακτήρα της πρώτης – σε ιστοσελίδα – έκδοσης, όσες σημειώσεις χρειάστηκε να προστεθούν, σημειώνονται με το σύμβολο * που παραπέμπει στο τέλος κάθε διηγήματος

Στη Ζάκυνθο την μία πατρίδα μου, μιλιούνται αρκετά ιδιώματα της τοπικής γλώσσας. Δηλαδή διαφέρει το ηχώχρωμα και η προφορά ανάλογα με την τοποθεσία. Άλλη μου πατρίδα από την πλευρά της μητέρας μου αυτή, είναι τα Γιάννενα. Η τρίτη μου πατρίδα είναι το Βαρθολομιό όπου και ζω τα τελευταία (από το 1976 και δώθε) χρόνια.

Οι κλασικοί Ζακυνθinoί συγγραφείς και ποιητές (Ξενόπουλος, Ρώμας κλπ) έχουν γράψει και έχουν παρουσιάσει πολλές φορές το ηχώχρωμα της πόλης της Ζακύνθου, «της χώρας». Δεν έχω συναντήσει κανένα έργο όμως που να ασχολείται με τα άλλα γλωσσικά ιδιώματα όπως είναι το Κεριοτικό, το Βολιμιάτικο, το Ορθωνιάτικο κλπ. Αυτό είναι φυσικό γιατί αυτές οι περιοχές δεν έχουν δώσει συγγραφείς της εμβέλειας αυτών που πιο πάνω αναφέρω ή και να έγινε έτσι, αυτοί δεν ασχολήθηκαν με το θέμα ή εγώ δεν έτυχε να δω κάποιο έργο τους.

Όπως και να 'ναι, εκείνο που έχει σημασία είναι ότι στη Ζάκυνθο όλα τα γλωσσικά ιδιώματα είναι προσωδιακά, προφέρονται με γνώση της μουσικής της γλώσσας και διατηρούν ανόθευτους πολλούς πανάρχαιους τύπους και ενδεχομένως σημεία στίξης άγνωστα στην άλλη Ελλάδα καθώς και χαμένους από αιώνες φθόγγους και σύμφωνα.

Σκέφτηκα στην αρχή να φτιάξω ένα γλωσσάρι για τον αμύητο, αλλά δεν ήμουν βέβαιος πως δε θα ήταν κουραστικό, γιατί εγώ όταν διαβάζω ανάλογα κείμενα αγανακτώ με το συγγραφέα που με αναγκάζει να αλλάζω σελίδα ψάχνοντας άγνωστες λέξεις ή παραπομπές στο τέλος του βιβλίου.

Μιας και ήταν ανάγκη κάποιες λέξεις να εξηγηθούν, έβαλα μερικές σημειώσεις στο τέλος της σελίδας. Στο τέλος αποφάσισα να ακολουθήσω ένα συνδυασμό κι από τα δύο. Έτσι έγραψα ένα γλωσσάρι με λέξεις που δεν τις συναντάει εύκολα κανείς αλλού και κράτησα και λίγες σημειώσεις στις αντίστοιχες σελίδες, κυρίως εκεί που όχι μόνο η λέξη, αλλά και η χρήση της είναι περίεργη. Πολλές φορές μπορεί να το παρακάνω, αλλά νομίζω πως καλύτερα να το παρακάνω εγώ παρά να μένουν πράγματα και έννοιες αδιευκρίνιστα.

Έχω ακούσει την άποψη ότι η Ζακυνθινή ντοπιολαλιά είναι γεμάτη από ξένες – κυρίως ιταλικές – λέξεις. Νομίζω όμως ότι αυτό συμβαίνει μόνο στον ίδιο βαθμό με κάθε άλλη περιοχή της χώρας μας. Ίσως λίγες περισσότερες ξένες λέξεις χρησιμοποιούνται στο ιδίωμα της «χώρας», της πρωτεύουσας, αλλά αυτό γίνεται μάλλον επειδή εκεί έζησαν πολλές «ξένες» οικογένειες που μετά την απελευθέρωση παραμείνανε στη Ζάκυνθο. Αυτές οι οικογένειες έμειναν έχοντας όμως χάσει εντελώς κάθε «ξενική» συνείδηση.

Επίσης ένα σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι κάτοικοι της πόλης είχαν πολύ περισσότερες συναλλαγές με την Ιταλία μέχρι την απελευθέρωση. Εκεί εσπούδαζαν όσα παιδιά είχαν έφεση για μάθηση και γονείς που να αντέχουν τα έξοδα. Τα παιδιά αυτά, γυρίζοντας στη Ζάκυνθο είχαν τα Ιταλικά σα δεύτερη γλώσσα και τη μιλούσαν άπταιστα. Η γλώσσα του λαού είναι πολύ ωραία ελληνικά και δεν έχει παρά μακρινή μόνο σχέση με τη φτιαχτή γλώσσα του σιορ Διονύσιου που ακούμε στα θεατρικά ή κινηματογραφικά έργα ή στα έργα των Καραγκιοζοπαικτών.

Αυτά τα ελληνικά της Ζακύνθου προσπαθώ να παρουσιάσω με τα παρακάτω διηγήματα, μόνο που τα γλωσσικά εργαλεία που έχω στη διάθεσή μου δεν είναι αρκετά για να δώσω το ρυθμό και την προσωδία. Προσπάθησα να αποδώσω την προφορά όσο γίνεται πιστότερα, αλλά φοβάμαι ότι αν ο αναγνώστης δεν έχει κουβεντιάσει με επτανήσιο, θα του είναι δύσκολο να μπει στο νόημα της προφοράς.

Αυτό σε τίποτα δεν μειώνει όμως την ουσία που περιέχει το κείμενο, όπως και την πηγαία και παραδοσιακή διάθεση για χιούμορ, των κατοίκων. Ίσως μερικά παραδείγματα εδώ θα χρησίμευαν στον αναγνώστη που θέλει να απολαύσει τη γλώσσα. Σημειώνω μερικές πολύ χαρακτηριστικές περιπτώσεις:

- Διατήρηση της χρονικής αύξησης και έμφαση στην εκφορά της: Όταν έχουμε να κάνουμε με χρονική αύξηση σχεδόν πάντα διατηρείται και ακούγεται έντονα το σχετικό αυξητικό φωνήεν, έστω κι αν η προηγούμενη λέξη τελειώνει με φωνήεν: «.δεν ελογάριασε καλά την ώρα, εσούρωψε ...», «εκινήσανε το λοιπό να φύγουνε, εμαζώξανε τα κέρατά τσου και τση ορές σσου», «Την αυγή, εξύπνησε», «Το παιδί επαραξενεύτηκε», «πρέπει να εύρουμε ένα καρέλι».
- Εναλλαγή φωνηέντων και διφθόγγων: Γίνεται συχνή εναλλαγή του ε με το α και του α με το ου, του ε με το ο κλπ: ήτυνα (=ήτανε), ευτός (=αυτός), γιομίζω (=γεμίζω), απόγιομα (=απόγευμα), καρέλι (=καρούλι).
- Εναλλαγή συμφώνων: βολά (=φορά) (β αντί φ και λ αντί ρ), (μ)πελαμίνα (= παραμίνα)
- Αντιμετάθεση συμφώνων: αδρεφός (αντί αδερφός), λειτρουγία (=λειτουργία)
- Διατήρηση της αρχαίας προφοράς: Διατηρείται το αρχαίο ου στη θέση του υ, όπως στις λέξεις τρούπα (=τρύπα), φουσέκι (=φυσέκι). Αρκετές λέξεις που τελειώνουν σε -ιο, ια, -ιες κλπ, τονίζονται στην παραλήγουσα αντί στη λήγουσα: Παιδία, μακρύα, χωρίο, μία, φωτία, φωτίες, ποίος, οποίος, γρήα κλπ.
- Προφορά του τελικού ν: Το τελικό ν προφέρεται συνήθως σαν πρώτο γράμμα της επόμενης λέξης και πολλές φορές για λόγους ευφωνίας τρέπεται σε άλλο σύμφωνο, όπως στα παραδείγματα: «Τηράνε οι διαόλοι στη ντρούπα και γλέπουνε το Γκυριάκο» = «Τηράνε οι διαόλοι στην τρούπα και γλέπουνε τον Κυριάκο» , «παίρνει το γκασμά και τη μπελαμίνα...» = «παίρνει τον κασμά και την πελαμίνα...» , «στη μπλάτη του» = «στην πλάτη του» .
- Προσθήκη ευφωνικών φωνηέντων-συμφώνων: «σα να ντον ετσακάνισε...» = «σαν να τον ετσακάνισε ...» , «μου 'πε να ν του το πάμε

μόλις τελειώσουμε, θέλει να ν το δώσει του Νιόνιου» , «μόλις τονε γιομίσουμε.»

- Αντικατάσταση του β με γ: γλέπω (=βλέπω), σουγλίζω (=σουβλίζω)
- Αντικατάσταση του (αυξητικού) ε με το ι: ιγλεπε (=έβλεπε), ιλεγε (=έλεγε), ιπρεπε (=έπρεπε), ιφερα (=έφερα)
- Παράκαμψη της συνηθισμένης απαίτησης για έκθλιψη: Το αρείκι (= το ρείκι), «Έκαμε ομπρός-πίσω κρυφά, επήρε ένα φυλλαράκι από το αρείκι, που είναι σα μία μικρή πρόκα», «Υστερα, εγύρισε τρέχοντας στην παρέα του»
- Προσωδία: Για παράδειγμα, τραβάμε περισσότερο από το συνηθισμένο ένα φωνήεν εκεί που πρέπει. Δηλ. λέμε ε-ε αντί του απλού ε. Η φράση «εκινήσανε το λοιπό να φύγουνε, εμαζεψανε τα κέρατά τσου και τση ορές στσου, αλλά ένου από δαύτσου δεν εβάσταγε η καρδιά του να μην το πειράξει.» , για να αποδοθεί στο γλωσσικό ιδίωμα του χωριού μου πρέπει να διαβαστεί: «εκινήσανε το λοιπό να φύγουνε-ε, εμαζεψανε τα κέρατά τσου-ου και τση ορές στσου-ου, αλλά ένου από δαύτσου δεν εβάσταγε η καρδιά του να μην το πειράξει-ει.» Δηλαδή τα φωνήεντα και οι δίφθογγοι της κατάληξης ορισμένων λέξεων μέσα σε μια φράση, ακούγονται παρατεταμένα, κι αυτό είναι ένα από τα πράγματα που δημιουργούν τη γνωστή τραγουδιστή προφορά. Η φράση «τρώει μία σκουλουμπούρθα για δεν όριζε το πόδι του, ήτουνα ένα κομμάτι ξύλο και δεν εμπόρειε να ν το κουνήσει.» πρέπει να ακουστεί: «τρώει μία σκουλουμπούρθα-α για δεν όριζε το πόδι του-ου, ήτουνα ένα κομμάτι ξύλο και δεν εμπόρειε να ν το κουνήσει-ει.»
- Έκθλιψη φωνηέντων-συμφώνων: έρμος (=έρημος), ερώταε (=ερώταγε), καλόερος (=καλόγερος), αχάραο (=αχάραγο), εκειός (= εκείνος), πήαινε (=πήγαινε), πηαίνω (=πηγαίνω), μού 'πε (=μου είπε)
- Συγχώνευση λέξεων και παρατονισμός: θά 'μπει (=θα μπει)

Γιώργος Πυλαρινός

Δεκέμβρης 2016

Συγχαρητήρια ορέ Μαθηματικέ!

Φίλε Γιώργο δεν είναι του χαρακτήρα μου να κολακεύω, νομίζω ότι έχεις κάνει καλή δουλειά. Μπράβο σου! Φαίνεται ότι έχεις λογοτεχνική φλέβα, σε ζηλεύω, ειδικά το κομμάτι «ο 13ος» με έκανε να συγκινηθώ πάρα πολύ, μια και μου θύμισες τα δικά μου παιδικά χρόνια στο Βαρθολομιό. Και εμείς είχαμε ένα «μαγερείο» έξω από το κυρίως σπίτι, (ένα ετοιμόρροπο πλιθόκτιστο κατασκευάσμα δίχως θέρμανση, νερό, τουαλέτα που όταν έβρεχε βάζαμε ταψιά, για να μαζεύουμε το νερό που έσταζε από την μονίμως καλασμένη οροφή και μετακινούσαμε τα κρεβάτια για να μην βραχούν, και τόσα άλλα, που οι περισσότεροι από εμάς τα έχουν ξεχάσει στη δίνη της ανταγωνιστικής και καταναλωτικής εποχής μας).

Στο χώρο αυτόν και όχι στο «σαλόνι», έτσι το λέγαμε το δωμάτιο που δεχόμαστε τους ξένους και ήταν το καλύτερο και καθαρότερο, περνούσαμε τα βράδια μας με τις «περιπέτειες» που μας έλεγε ο μακαρίτης ο πατέρας μου. Εκεί λοιπόν τουρτουρίζοντας από το κρύο, δεν ξέραμε αν κλαίγαμε από αυτά που ακούγαμε ή ήταν από την κάπνα που ελλείπει φουγάρου ντουμάνιαζε το σύμπαν. Επίσης και η ιστορία με τον «Ντάντο τον Πολυμήχανο» μου θύμισε τις πείνες και τα συσσίτια που είχαμε στο σχολείο. Μόνο που αξίζει να το αναλύσεις πιο πολύ αυτό. Δηλαδή πως φτάσαμε στα πρόθυρα της δεύτερης λιμοκτονίας μετά την κατοχή.

Η Ζακυνθινή διάλεκτος σίγουρα ενδιαφέρει όλους μας, αναδεικνύει τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας, που σε τελική ανάλυση εκφράζει την ιστορία του κάθε τόπου, τις ανάγκες του, την κοσμοαντίληψη του.

Όμως όπως ιστορικά έχει διαπιστωθεί, οι τοπικές διάλεκτοι, πολεμήθηκαν στο όνομα μιας δήθεν καθαρής, αμόλυντης γλώσσας που υπηρετούσε και υπηρετεί την κυρίαρχη ιδεολογία του εθνοκράτους, δηλαδή ότι οι τοπικές διάλεκτοι οφείλουν να εκλείψουν στο όνομα μιας φυλής, μιας θρησκείας, μιας κουλτούρας, μιας παιδείας. Βλέπεις αυτοί που κόπτονται για τα δεινά που θα επιφέρει η παγκοσμιοποίηση στον πολιτισμό μας, λησμονούν τα δεινά που επέφεραν αυτοί στους τοπικούς πολιτισμούς.

Νομίζω ότι η δημοσίευση αυτών των διηγημάτων θα ωφελήσει μικρούς και μεγάλους, στους μικρούς θα πει πώς ήταν τα πράγματα παλιά και να μην θεωρούν τίποτα δεδομένο και αυτονόητο, στους μεγαλύτερους θα θυμίσει χαμένους «παραδείσους και κολάσεις». Σε μικρούς και μεγάλους θα επιτρέψει να νιώσουν έστω και νοερά τον χαμένο κόσμο της «αθωότητας». Τα διηγήματά σου ίσως να γίνουν η αφορμή να θυμηθούμε οι παλαιότεροι και να γνωρίσουν οι νεότεροι το χθες και έτσι να αλλάξουμε το σήμερα σε ένα καλύτερο αύριο...

Να είσαι καλά ορέ Γιώργο με συγκινήσεις....

Φιλικά, Χρήστος Πατσός

*Κοινωνιολόγος- Σχολικός Σύμβουλος
Αθήνα 2-12-2007*

Πίνακας περιεχομένων

Ιστορίες του Ντάντου	1
Ο 13ος.....	1
Ο Στραβογιάννης και η Άρφα τη αγάπης	7
Η διαολότερνα τη Περάγκαθος	10
Το ασβεστοκάμινο	17
Ο Ντάντος ο πολυμήχανος	21
Ιστορίες τη στέρνας	24
Πως φτιάχνεται η στέρνα	24
Η ξυλόκοτα και η ξερόστερνα	30
Σχολικές ιστορίες	36
Η δούλα.....	36
Ο Σπανοβαγγέλης και ο Κάρκουνας.....	47
Μικροί πόλεμοι.....	50
Τ' αερόπλανο	57
Η καμπάνα και το φάντασμα.....	60
Ο Πράντας και ο Μύγας.....	63
Ιστορίες τη νόνας	72
Η νόνα και η γιαγιά	72
Οι μπουρλοτιέρηδες	78
Καθημερινές ιστορίες	82
Η Σπηλιώτισσα	82
Πρακτικές ασκήσεις επιβίωσης.....	87
Ο Τσάκας.....	90
Το στριγγλοπούλι.....	93
Επτανησιακή τριλογία.....	96
Τα θερία, οι φωτίες και το φεγγάρι.....	100
Γλωσσάρι	103

Ιστορίες του Ντάντου

Ο 13ος

Το 1959 ήμουν οκτώ χρονών και τα δύο μικρότερα αδέρφια μου έξι και τεσσάρων. Το χειμώνα στο χωριό μου προσπαθούσαμε να ζεσταθούμε στη γωνιά, δίπλα στη φωτιά.

Η γωνιά δεν ήταν μια αμελητέα ποσότητα. Ήταν η κουζίνα. Ήταν ο χώρος που συγκέντρωνε την καθημερινή δραστηριότητα της οικογένειας. Στο κυρίως σπίτι απαγορευόταν να μπαίνουν τα παιδιά για να μη προσξενούν ακαταστασία. Η γωνιά λοιπόν ήταν ένα μικρότερο σπίτι δίπλα στο κύριο με όλα τα χρειώδη: Ένα τραπέζι, μερικές καρέκλες, κάνα δυο скаμνιά, την πιατοθήκη στον τοίχο και σε μια άκρη την πυροστιά για τη φωτιά. Για νεροχύτες και βόθρους δεν γινότανε κουβέντα, τα πιάτα πλενότανε έξω στην αυλή όπως και τα ρούχα.

Τζάκια, σόμπες και τέτοια δεν είχαμε – ήρθανε αρκετά χρόνια αργότερα. Η φωτιά άναβε στη μέση της γωνιάς που μη έχοντας καπνοδόχο – περιττή πολυτέλεια βλέπετε-νιουμάνιαζε από τον καπνό. Το δάκρυ εκύλαγε ποτάμι, αλλά κανένας δεν τολμούσε ν' ανοίξει την πόρτα ή το παράθυρο γιατί το κρύο έτσουζε.

Κλαίγοντας λοιπόν από τον καπνό, προσπαθούσαμε να περάσουμε την ώρα μας μέχρι να μας διώξουν οι μεγάλοι για ύπνο. Άλλο βάσανο κι αυτό βέβαια, γιατί η γωνιά, που είχε λίγη ζέση, ήταν έξω από το σπίτι, μακριά από τα χωρίς θέρμανση υπνοδωμάτια. Το χειρότερο ήταν ότι, όταν θα φτάναμε στα κρεβάτια, κουκουλιζοντας τα χέρια και προσπαθώντας να διατηρήσουμε όση ζέση είχαμε μαζέψει στα λιγνά κορμιά μας, από τη γωνιά, δεν μας άφηναν οι γονείς να πέσουμε με τα ρούχα που φορούσαμε και να κουκουλωθούμε στα κρύα σκεπάσματα. Απαιτούσαν να μείνουμε μόνο με τα εσώρουχα. Έτσι τις πιο κρύες νύχτες του χειμώνα και μέχρι να ζεσταθούμε στο κρεβάτι μας και να μας πάρει ο ύπνος, τα δόντια μας κτυπούσαν με θόρυβο και ρίγη διατρέχανε τη ραχοκοκαλιά μας.

Πριν την ώρα του ύπνου υπήρχε κι άλλο μαρτύριο: οι μεγάλοι, μας έστελναν έξω υποχρεωτικά για τα τσίσα μας και τα κακά μας, γιατί αλλιώς ήταν σίγουρο ότι τα μικρότερα θα τα έκαναν πάνω τους στο κρεβάτι. Αλλά ο καμπινές μας ήταν το χωράφι, και που να πας έξω με τέτοιο κρύο και μέσα στο απόλυτο σκοτάδι που ήτανε γεμάτο με παράξενες φιγούρες, φαντάσματα, βρικόλακες, ζωτικά και κακές μάγισσες; Οι διαμαρτυρίες και

οι όρκοι ότι τα είχαμε κάνει νωρίτερα, δεν έπιαναν τόπο γιατί κανείς δεν μας επίστευε. Σου δίνανε ένα κομμάτι χαρτί – παλιά εφημερίδα συνήθως – με το ένα χέρι και το άλλο αναζητούσε τη βέργα, που αλίμονο αν την έφτανε και δεν είχες γίνει καπνός. Αν τύχαινε και το σπίτι ήτανε φτωχό και δεν είχε ούτε εφημερίδες, τότε έπρεπε να αναζητήσεις μες το σκοτάδι μία σχετικά καθαρή πέτρα για την καθαριότητά σου.

Εμείς νοιώθαμε πολύ τυχερά, γιατί είμαστε αρκετά καλά ντυμένα σε σχέση με τα συνομήλικά μας πιτσιρίκια που τα κακόμοιρα φορούσαν χιλιομπαλωμένα ρούχα, ρεμπάρκες και τσαρούχια.

Οι ρεμπάρκες ήταν παιδική ενδυμασία, ιδιοκατασκευή της μοναδικής μοδίστρας του χωριού. Τα τσαρούχια για τα οποία μιλώ δεν είχαν καμιά σχέση με κείνα που βλέπουμε να φορούν στις παρελάσεις και στα χορευτικά οι τσολιάδες. Τα δικά μας δεν είχαν γυριστή μύτη ούτε φούντα. Ήταν καμωμένα από χοντρό και σκληρό δέρμα για να μη χαλάνε και η σόλα τους ήταν καμωμένη από κάποιο πεταμένο ελαστικό αυτοκινήτου, που όταν τα φορούσες, έπαιρνε το σχήμα του μισοφέγγαρου και το πέλμα αναγκαστικά προσαρμοζόταν σ' αυτή την επώδυνη στάση. Όταν ο τσαγκάρης τελείωνε την παραγγελία και τα έδινε στον πελάτη, είχαν ήδη πάρει γυριστό σχήμα και έτσι δικαιολογούσαν το όνομά τους. Τα τσαρούχια αυτά ήταν αρκετά διαδεδομένα και στα άλλα χωριά επειδή είχαν δύο σημαντικά προσόντα: Ήτανε φτηνά και δεν χάλαγαν ποτέ. Βεβαίως μέσα από τα τσαρούχια ελάχιστοι φορούσαν κάλτσες και συνέπεια της επαφής του γυμνού ποδιού με το δέρμα και το λάστιχο ήταν η ανάλογη δυσωδία.

Μερικά τέτοια βράδια είχαμε την εξαιρετική τύχη να μας επισκέπτεται ο ξάδερφος ο Ντάντος, που ήταν πολύ μεγαλύτερος από μας. Μας αγαπούσε και τον αγαπούσαμε πολύ. Είχε το χάρισμα με την παράξενα λεπτή και τραγουδιστή φωνή του να μας διηγείται διάφορες ιστορίες, άλλες ευχάριστες και όμορφες και άλλες φρικιαστικές και άσχημες, ίδιες με τις σημερινές ταινίες του δράκουλα, τόσο που τα μαλλιά μας σηκώνονταν όρθια από την τρομάρα. Είχε και ακόμη ένα σημαντικό χάρισμα, ήταν θεόκουφος («δεν άκουε θεού βροντή», έλεγαν οι κακές γλώσσες) και έτσι, και να του λέγαμε και καμιά παραπανίσια κουβέντα, δεν κινδυνεύαμε να μας καταχεριάσει, αρκεί να μην έβλεπε το στόμα μας, γιατί ήταν πανέξυπνος και καχύποπτος και αλίμονο αν υποπτευόταν ότι λέγαμε κάτι δυσάρεστο όσο μας μιλούσε. Το βράδυ εκείνο λοιπόν είμαστε τυχεροί.

-Να ο Ντάντος!

Χαρές και πανηγύρια. Κρεμαστήκαμε όλα στη ζώνη του παλεύοντας για το ποιο θα πρωτανέβει στην αγκαλιά του. Έκατσε στη γωνιά μαζί μας κουκουλίζοντας τα χέρια του για να διώξει λίγο από το κρύο που κουβαλούσε και διαλέγοντας ένα σκαμνί χαμηλό για να μας κάμει παρέα. Εμείς εσκοτώθηκαμε να τον κεράσουμε, για να του φτιάξουμε τη διάθεση,

λαχταρώντας ν' αρχίσει όσο γινότανε πιο γρήγορα τις ιστορίες του. Είχε μαζί του και την έκπληξη της βραδιάς:

-Έ, παιδιά, ίφερα κι ένα μπάπουζα που τονε βάρεσα το απόγιομα, να τονε μαδήσουμε και να ντονε ψήσουμε έδεπα στη θράκα.

Και λέγοντας έτσι έβγαλε από την τσέπη του ένα δεματάκι, το άνοιξε και ξετύλιξε το πανέμορφο σκοτωμένο πουλί με το πλουμιστό λοφίο και τη μακριά του μύτη. Η φόρα μας κόπηκε μπροστά στο ματωμένο πουλί και στη νεκρή ομορφιά του, αλλά ξεπεράσαμε τα δυσάρεστα συναισθήματα μόλις ο Ντάντος άρχισε το μάδημα. Από κει και πέρα με την αναγκαία σκληρότητα, τον παρακολουθούσαμε στο έργο του ενώ οι γονείς μας, ευχαριστημένοι που θα μας ξεφορτώνονταν για όση ώρα θα ήταν εκεί ο Ντάντος, ασχολήθηκαν με τα δικά τους έργα και μας άφησαν ήσυχους στην απόλαυσή μας. Με τη γλυκιά προσμονή των ιστοριών, κάναμε πως προσέχουμε απεριόριστα τα επιδέξια δάχτυλά του που μαδούσαν το πουλί και για να σκοτώσουμε την ώρα τρέχαμε πότε για το ένα και πότε για το άλλο, ενώ εκείνος κάνοντας πως δεν καταλαβαίνει την ανυπομονησία μας, καθυστερούσε σκόπιμα να αρχίσει, πετώντας τα πούπουλα του πουλιού στη φλόγα, σκαλιζοντας τη θράκα για να ετοιμάσει θέση στα κάρβουνα για το πουλί, ή ζητώντας ένα αβγό για να το βάλει και κείνο στη θράκα να ψηθεί. Εμείς, για να κερδίσουμε χρόνο, τσακιζόμαστε να του ικανοποιήσουμε κάθε απαίτηση αμέσως: να του βρέξουμε το αβγό για να μη σκάσει στη θράκα, να του φέρουμε ένα χαλίκι από έξω για να βάλει πάνω στ' αβγό, να ζητήσουμε μια φέτα ψωμί για να τη βάλει και κείνη κοντά στη φωτιά.

Με τούτα και με τ' άλλα κάποτε τον πείσαμε να αρχίσει την αποψινή ιστορία και κρεμαστήκαμε όλοι από το στόμα του:

-Ήτουνα το λοιπό παιδιά μία βολά ένα παλικάρι μονάκριβο και γεροντοπαιδί, που το ελέγανε Κυριάκο. Το παλικάρι εκίνησε μία μέρα να πάει στη χώρα.

-Και τι είναι το γεροντοπαιδί μουρέ Ντάντο; Παιδί και γέρος;

-Όσκει. Το γεροντοπαιδί είναι το παιδί που οι γονέοι του το εκάμανε στα γεράματά τσους. Ευτούνα τα παιδιά-λένε-αρρωσταίνουνε πολύ εύκολα και τσου γένουνται πολλά παράξενα. Την εποχή εκείνη δεν ήτουνα αμάξια όπως τώρα, που σε πάνε την αυγή και σε γυρίζουνε το απόγιομα. Κάτι κάρα ήτουνα με άλογο, με μουλάρι ή με γαϊδούρι, και έτσι και δεν ήσουνα τυχερός νάβρεις κανένα να σε πάρει, ίπρεπε να πας και νάρθεις με τα πόδια. Βέβαια είναι πολύ μακρύα και αν δεν εσηκωνόσουνα αχάραο δεν ίπρεπε ούτε να κινήσεις. Ο κόσμος έτσι και έφτανε στη χώρα, έκανε τα ψώνια του και τη δουλειές του ίσαμε το γιόμα που εκλείνανε τα μαγαζιά. Μετά σιγά σιγά άλλος με το κάρο του και άλλος με ότι είχε, εκινάγανε για το χωρίο τσου.

-Μα τι πα να πει αχάραο;

-Αχάραο είναι μπονόρα, πριν έβγει ο ήλιος και χαράξει η μέρα, παναπέι. Στη πλάτες σσου εβάνανε τα ψώνια τσου ή επαίρνανε καλιτσούρι τα μικρά παιδιά.

-Καλιτσούρι; Έλα Κώστα, πάρε με και με λίγο καλιτσούρι, πετιέται το μικρότερο από την παρέα και προσπαθεί να σκαρφαλώσει πάνω στον Ντάντο.

-Δε χρειάζεται, καλιτσούρι παίρνουμε τα παιδιά μονακά όταν είναι ανάγκη και δεν μπορεί το παιδί. Και για να γυρίσουμε οπίσω στην ιστορία μας, έτσι έκαμε και ο φίλος μας ο Κυριάκος. Επροβάτησε δύο-τρεις ώρες κατεβαίνοντας για τη χώρα, η κατηφόρα γλέπετε είναι εύκολο πράμα, και έφτασε ομπρός από το γιόμα. Έκαμε τση δουλειές του και εκίνησε για το χωρίο. Αλλά ο κακομοίρης, δεν ελογάριασε καλά την ώρα, εσούρπωσε στη ρούγα και ο έρμος δεν ήτουνα ούτε στη μέση. Ίγλεπε τα σκοτεινά βουνά ομπρός του αλλά από λίγο δεν ίγλεπε ούτε τη ρούγα. Έτσι, και αφού το εσκέφτηκε, αποφάσισε να 'βρει μία τρούπα να κοιμηθεί. Έκοψε καμπόσα αρείκια και καμπόσες μαγκούφες και σαν το αγρίμι ετρούπωσε μες το σωρό, εξεστάθηκε κι αποκοιμήθηκε στη σπηλιά. Εκοιμήθηκε πολύ βαριά, λιγωμένος όπως ήτουνα από το προβάτημα και από το φορτίο με τα ψώνια και είδε λέει ένα παράξενο όνειρο:

Μία κουστωδία από σορνιάδους επέρναε όξω από την τρούπα που εκοιμότουνα. Ήτουνα ο αρχισόρνταδος με τσου δώδεκα υποταχτικούς του. Γλέπετε, οι σορνιάδοι γυρίζουνε¹ πάντα δεκατρείς. Τηράνε² οι διαόλοι στη ντρούπα και γλέπουνε το Γκυριάκο.

-Τι είναι τούτο; Λέει ο καπετάνιος.

-Ένα τσοκλάνι. Κοιμάται το βλαμμένο μες στην τρούπα και μες στα κλαρία, λέει ένας άλλος σόρνταδος.

-Τι να του κάμουμε; Λέει ένας άλλος.

-Να το σουγλίσουμε και να το ψήσουμε σιγά σιγά στη φωτία, λέει ένας τρίτος.

-Μην το 'γγειάτε³, λέει ο αρχηγός. Σας έκαμε τίποτσι;

-Μα δε γένεται να το αφήσουμε ήσυχο και να φύγουμε, λέει ένας τέταρτος. Κάτι πρέπει να του κάμουμε.

-Εγώ λέω να του βγάλω το ένα μάτι, πετιέται ένας άλλος. Οι διαόλοι εκάμανε συνέδριο και ο καθένας ίλεγε τι φοβερά και τρομερά πράματα ίπρεπε να του κάμουμε, αλλά στο τέλος ακούσανε τον αρχηγό τσου που ίλεγε να φύγουνε και να μην το πειράξουνε. Εκινήσανε το λοιπό να φύγουνε, εμαώξανε τα κέρατά τσου και τση ορές σσου, αλλά ένου από δαύτους δεν εβάσταγε η καρδιά του να μην το πειράξει. Έκαμε ομπρός-

¹ περιφέρονται, εμφανίζονται

² κοιτούν, παρατηρούν (τηράω=παρατηρώ, κοιτάζω)

³ μην το αγγίζετε

πίσω κρυφά, επήρε ένα φυλλαράκι από το αρείκι, που είναι σα μία μικρή πρόκα, κάνει μία έτσι και το χώνει μες το αριστερό πόδι του Κυριάκου. (Εδώ η διήγηση συνοδεύτηκε από μια παραστατικότατη απομίμηση των «γεγονότων», τόσο άφωγη και ξαφνική που μας έκαμε να πεταχτούμε όλους με φωνές και τσιρίγματα).

Κι αμέσως ο Ντάντος συνέχισε: Ύστερα, εγύρισε τρέχοντας στην παρέα του, για να μην τονε καταλάβει ο μεγάλος και αγριέψει και τονε βαρέσει, και ετσακιστήκανε ούλοι και εσκαπειτήσανε. Την αυγή, εξύπνησε ο Κυριάκος και ανακλαδίστηκε. Εθυμήθηκε το όνειρο και εγέλασε μοναχός του. Κάνει να σηκωθεί και να φύγει, αλλά πού τέτοιο πράμα. Τρώει μία σκουλουμπούρθα για δεν όριζε το πόδι του, ήτουνα ένα κομμάτι ξύλο και δεν εμπόρειε να ν το κουνήσει. Για να μην τα πολυλογάμε, ένας χωριανός με ένα κάρο επέρναε από δεκεί και το επήρε το παιδί και το ίφερε στο χωρίο. Οι γέροι του, εκάμανε οι έρμοι ότι εμπόρειανε για ναν το γειάνουνε, μα τίποτσι. Τι σε παπάδες, τι σε μάγους, τι σε γιατρούς δεν το επήανε; Τίποτσι, λέω. Κουλό το παιδί. Μία μέρα όμως, εδεκεί που το 'χανε πάει στο μοναστήρι του Προδρόμου και το ετήραε ένας καλόερος, ήρθε η κουβέντα στο όνειρο που είδε το παιδί. Αμέσως ο καλόερος ετινάχτηκε σα να ντον ετσακάνισε σκορπέος και αρχίνισε να ν το ρωτάει για το όνειρο. Το παιδί επαραξενεύτηκε γιατί δεν εκαλοθυμότανε κιόλας μετά από τόσον καιρό.

-Μα δέσποτα, το πόδι μου τήραζε, τι δουλειά έχεις τώρα με το όνειρο εκείο;

-Ά τα έρμα τα νειάτα, καλά είναι, μα τρέχουνε και δε συλλογιούνται. Μη βιάζεσαι παιδάκι μου, και πές μου ευτούνο που σε ρωτάω. Μα τον άγιο-μεγάλη η χάρη του-κάτι ξέρω που στο λέω. Κάμε υπομονή και πες μου.

Ερώταε συνέχεια πόσοι ήτουνα οι σόρνταδοι, και μήπως ευτός που τον επείραζε ήτουνα ο 13ος. Το παιδί εσκεφέτηκε καλά και του 'πε ότι έτσι ήτουνα. Του λέει το λοιπό ο καλόερος:

-Καλά το εκατάλαβα παιδάκι μου. Ευτούνο που είδες δεν ήτουνα όνειρο, ήτουνα αλήθεια, και συ δεν εκοιμόσουνα, έτσι σου εφάνηκε. Ευτούνοι οι σόρνταδοι μάθε, βγαινουνε περίπολο μία φορά το χρόνο και πάντοτες κάνουνε το ίδιο δρομολόγιο. Δε μπορουνε να πειράξουνε κανένανε άμα δε θέλει ο αρχηγός σσου. Αφού μου λές ότι είπε να μη σε πειράξουνε, δεν ίπρεπε να σε πειράξουνε. Αλλά πάντα εκειός ο τελευταίος, ο 13ος, δεν ακούει, και κάνει άλλα από εκειά που τσου λέει ο αρχηγός τσου.

-Και τώρα δέσποτα; Λέει με αγωνία η μάνα του Κυριάκου. Τι θα κάμουμε τώρα;

-Μη φοβάσαι κυρά μου, και άμα κάμετε ακριβώς ετούτα που θα σας επώ, ούλα θα γίνουνε όπως ήτουνα.

-Και το λές, δέσποτα; Πες μας και μη σε νοιάζει. Θα κάμουμε όπως πείς.

-Ναι, αλλά πρέπει να γένει ότι πω και όπως το πω. Τίποτα δεν θα κάμει του κεφαλιού του. Άγκουρμάσου με καλά παιδάκι μου: Πρέπει κλείνοντας ο χρόνος, την ίδια μέρα, να ματαπάς στην ίδια τρούπα, να βάλεις πάλι κλαρία και να πέσεις για ύπνο, όταν έρθει η ώρα, αλλά μην κοιμηθείς, να κάμεις ότι κοιμάσαι. Πρόσεξε έρμο μου μη σε πάρει ο ύπνος, εκαήκαμε! Οι σόρνταδοι θα βγουνε πάλι για το περίπολό τσου και θα περάσουνε πάλι από τη σηλιά σου και θα σε ιδούνε. Όταν τσου ιδεις και σύ, θα τσου αφήκεις να λένε ότι θένε χωρίς να σκιάζεσαι. Και κεί που θα λένε τούτο τσου και τ'άλλο τσου, θά 'βρεις την ευκαιρία και θα πεταχτείς απάνου και θα μιλήσεις. Μη σκιαχτείς, κι άμα σου πεί κανεις τσου τίποτσι, εσύ θα πεις ότι θες να μιλήσεις στον πρώτονε. Έτσι και θα γίνει, θα σε πάνε στον καπετάνιο και θα σε ρωτήσε τι θες. Εσύ θα ντου πεις ότι επέρσι ο 13ος από την κουστωδία του σε επείραξε, κι ας είχε πει η αφεντιά⁴ του να μη σε πειράξουνε. Πήγαινε, και θα γειάνεις. Ηούχασε και πρόσεχε τι σου 'πα. Να τα θυμάσαι ούλα ακριβώς και να τα κάμεις χωρίς να ξαστοχήσεις τίποτσι.

Έτσι κι έκαμε ο Κυριάκος. Την ώρα που οι σόρνταδοι αρχινίσανε τη συνεδρίαση για το τι θα του σκαρώσουνε, εκειός πετιέται ορθός και λέει στον καπετάνιο:

-Τι σας έκαμα και θέτε να με βασανίσετε;

-Τίποτσι, λέει εκειός. Μα γιατί μας μιλείς; Οι αθρώποι δε μιλιούνε με μας, σκιάζονται μη τζου πάρουμε τη μιλιά.

-Σας εμιλώ γιατί ένας από τσου υποταχτικούς σου την άλλη βολά μου έβαλε ένα φύλλο στο πόδι και με εκούτσανε ενώ η αφεντιά σου είπες να μη με πειράξετε.

-Τι; Και ποίος σε επείραξε;

-Ετούτος, λέει το παιδί και του τονε δείχνει.

Άγριεύει ο καπετάνιος και μπάμ! δίνει μία φουσκιά εκεινού που τούδειξε το παιδί, γιατί δεν τονε άκουσε κι έκαμε του κεφαλιού του. Μετά τονε διατάζει να βγάλει αμέσως το χάτσαλο από το πόδι του παιδιού. Έτσι κι έγινε. Ύστερα από ούλη ευτούνη τη διαδικασία και τση τσιριμόνιες, οι σόρνταδοι ετσακιστήκανε κι επήανε στο αφεντικό τσου. Την αυγή με την άρμπα ο Κυριάκος χαρούμενος και με ύγειο το πόδι του, επήε σισου γέρους του, που εκοντεύανε να σκάσουνε από την αγωνία τσου. Εκείνοι επήρανε τέτοια χαρά που δε λέγεται. Την άλλη μέρα, επήρανε τη ρούγα και με το παιδί επήανε στο μοναστήρι να πούνε τα νέα του καλογέρου. Εκειός ευχαριστημένος που έβγαλε καλή απόφαση, έστριψε τα μουστάκια του και... ζήσανε φτούνι καλά κι εμείς ακόμα καλύτερα.

⁴ Ο ηγούμενος εδώ θυμάται πως είναι τερωμένος και καμώνεται ότι δεν βρίσκει εύκολα χαρακτηριστική λέξη για τον αρχηγό της διαβολοπαρέας.

Ο Ντάντος ετελείωσε την ιστορία του κι εμείς σκουντουφλώντας από τη νύστα και σκουπίζοντας τα δάκρυά μας από την καπνούρα, επήραμε το δρόμο για τα παγωμένα κρεβάτια μας.

./.

Ο Στραβογιάννης και η Άρφα τση αγάπης

Μια συνηθισμένη απασχόληση των χωρικών είναι και σήμερα να εκτρέφουν γαλόπουλα. Κάποιοι τυχεροί είχαν κοπάδια από τέτοια πτηνά με 50-60 κεφάλια και τα έβοσκαν από δω κι από κει σα να ήταν γίδια. Απαραίτητος εξοπλισμός του βοσκού ήταν ένα μακρύ καλάμι- είδος δυσεύρετο στο χωριό μου-γιατί τα καλάμια δεν φυτρώνουν σε τόπους ξερικούς και άγονους. Ο Στραβογιάννης ήτανε ένας πενηντάρης, ψηλός, αδύνατος και ξερακιανός που είχε ένα περίεργο σημάδεμα: Το ένα μάτι του ήτανε μισόκλειστο και το στόμα του εστράβωνε, με τη μία άκρη να τραβάει προς το μισόκλειστο μάτι. Είχε και ένα λεπτό μουστακάκι, αλλά το κακόμοιρο ήτανε σα στραβή περισπωμένη, ακολουθώντας την κατεύθυνση του στόματος. Την εικόνα συμπλήρωνε ένα γκριζο κασκέτο, από κείνα που έχουν μια σούστα ραμμένη στο πάνω εξωτερικό μέρος τους και μπορείς να την κουμπώσεις με την αντίστοιχη που βρίσκεται στο σκίαστρο του κασκέτου. Έτσι δημιουργείται ένα κασκέτο αρκετά μάγκικο, και ο Στραβογιάννης συνήθιζε να το φοράει στραβά, μάγκικα, ριγμένο πάνω από τα κατάμαυρα μάτια του, έτσι που να μπορεί να βλέπει τα πάντα, αλλά κανείς να μη βλέπει εύκολα τα μάτια του για να καταλάβει τι και προς τα πού κοιτάγε.

Κάθε πρωί έχοντας ριγμένο στην πλάτη του ένα μακρύ μονόκαννο, περνούσε κάτω από το σπίτι μας οδηγώντας με το καλάμι τα γαλόπουλά του για βοσκή. Εμείς τα πιτσιρίκια, μόλις ακούγαμε το γλου γλου από τα γαλόπουλα -θες για παιχνίδι, θες γιατί αλήθεια φοβόμαστε- δίναμε το σύνθημα:

-Ο Στραβογιάννης, ο Στραβογιάννης, τρεχάτε να κρυφτείτε!

Εκείνος ο κακομοίρης, στενοχωριόταν κατά πως φαίνεται, από την αναίτια και άδικη συμπεριφορά μας, γιατί το γερό του μάτι γούρλωνε μόλις άκουγε το σύνθημα του συναγερμού. Αυτό μας το βεβαίωναν οι ψυχραιμότεροι από μας που τολμούσαν να κρυφτούν κάπου κοντά του και να τον κατασκοπεύουν. Γρήγορα ο Στραβογιάννης όπως μας έλεγαν, κατέβαζε το κεφάλι, έτσι ώστε το κασκέτο να κρύβει τις αντιδράσεις και το γουρλωμένο μάτι του και συνέχιζε σιωπηλός το δρόμο του, κάνοντας πως δεν μας δίνει σημασία. Αυτή η συμπεριφορά μας οφειλόταν βέβαια σε μια ιστορία του Ντάντου:

-Ξέρτε παιδιά γιατί είναι έτσι σημειωμένος ο Στραβογιάννης;

-Όχι, όχι, Κώστα, πες μας!

-Τούδωκε μία φουσκιά ένας διάολος!

-Μα τι λες μουρέ Ντάντο; Και πως έγινε ευτούνο; Λέγε, λέγε!

-Πάμε να κάτσουμε στη γωνιά, να ψήσουμε δύο λαφιτάρια που ίφερα και κανένα κρεμμύδι που θα φέρτε εσείς και σας ε λέω.

Εμείς άλλο που δε θέλαμε, του φέραμε όσο γινόταν πιο γρήγορα αυτά που μας ζήτησε. Έτσι γρήγορα γρήγορα στριμωχτήκαμε κοντά του γύρω από τη φωτιά, αναμερίσαμε τα ξύλα που καιγόντανε για να γίνει θράκα και καυτή στάχτη για να ψήσουμε τα πεντανόστιμα λαφιτάρια και τα κρεμμύδια. Όταν μοσχοβόλισε η γωνιά από τα μανιτάρια, άρχισε σιγά σιγά με τη γνωστή του βασανιστική άργητα την ιστορία του ο Ντάντος:

-Γλέπετε παιδιά που ο Στραβογιάννης σεργιανάει με εκείο το καλάμι και φυλάει τα γαλόπουλα; Ένα μεσημέρι το λοιπό, που είχε μεγάλη κάψα, ήθελε να βρει ένα δέντρο για να κάτσει στον ίσκιο. Επήραε ένα γύρο, μα ίγλεπε μονάχα μία συκιά. Δεν ήθελε να πάει και να κάτσει στον ίσκιο τση, γιατί ήξερε ότι η συκιά είναι καταραμένη και ότι δεν κάνει να κάθεται από κάτου τση, γιατί ο ίσκιος τση είναι βαρειός. Τι να κάμει όμως ο έρμος που τον είχε μουρλάνει ο ήλιος και δεν εμπόρειε άλλο; Επήε και έκατσε στη συκιά και επήραε και τα γαλόπουλα που εβόσκανε ένα γύρο. Ο κακομοίρης ο Στραβογιάννης που δεν ήθελε να αποκοιμηθεί γιατί θα του εφεύγανε τα γαλόπουλα και θα εκάνανε ζημιά, έπιασε να λέει σιγά ένα συρτό Βολιμιάτικο, την Άρφα τση αγάπης, και εβροντολόγαε το καλάμι χάμου σα να ήτουνα η γή ταμπούρλο.

Βροχή οι ερωτήσεις όλης της παρέας:

-Τι είναι η Άρφα μουρέ Ντάντο; Τι είναι το Βολιμιάτικο συρτό;

-Ε, για σιγά και θα σας ε πώ. Την Άρφα θα ντηνε ακούσετε, τραγούδι είναι. Ο συρτός είναι χορός που χορεύεται σε ούλη τη Ζάκυθο Το Βολιμιάτικο συρτό είναι εκείο που τα λόγια τα έχουνε γράψει στη Βολίμα. Ο Στραβογιάννης που λέτε, ίλεγε:

A-, μωρε άρφα,
από τ'άρφα θε ε ν' αρχίσω
Από τα'άρφα θε ε ν' αρχίσω
Κόρη μου να ιστορήσω

Βη-μωρε βήτα,
Βήτα βέβαια σου λέω
Βήτα, βέβαια σου λέω
πως για σε πονώ και κλαίω

Γα-μωρε γάμα,
Γάμα στείλε μου ένα γράμμα
γάμα, στείλε μου ένα γράμμα
πως θα κοιμηθούμ' αντάμα

Ο Ντάντος καθώς έλεγε το τραγούδι, εβροντοχτύπαγε το πόδι του στο ρυθμό του συρτού που κάποτε, όταν ήταν και κείνος παιδί και πρίν χάσει την ακοή του, είχε ακούσει από το ταμπουρλανάκαρο του Νιόνιου και του Τάση. Ταυτόχρονα συνέχιζε την ιστορία:

Δε-μωρε δέρτα,
δέρτα δεν τον φανερώνω
δέρτα δεν τον φανερώνω
τη καρδούλας μου τον πόνο

Ε-μωρέ έ
ψηλό μου κεπαρίσι
έ ψηλό μου κεπαρίσι
ποιος θα σε γλυκοφιλήσει

-Μα έλα που απάνου στη συκιά είχε κάτσει ένας σόρνταδος κι εκοιμότουνα. Είχε σκαλώσει κάπου ψηλά, απάνου από το κεφάλι του Στραβογιάννη και με τη μπρώτη σουγλιά που έφαιε από το καλάμι που εκοπάνανε εκείος, άνοιξε το ένα του μάτι ξαφνισμένος και ετήραε να ιδεί ποίος τονε σουγλάει. Κάνει έτσι και βλέπει το Στραβογιάννη που καθισμένος κατάχαμα εκοντοχόρευε βροντολογώντας το καλάμι:

-Ορέ τι κάνει ετούτος; Εμουρλάθηκε από τη γκάψα; Τι τον εύρηκε και με σουγλάει;

Εκεί που λέτε που τον είχε συνεπάρει το Στραβογιάννη το τραγούδι και τα πόδια του τον ετρώγανε λες και του τα ετσακανίζανε μερμήγκια, για να χορέψει, αντίς να σηκωθεί και να χορεύει μες την ερημιά μοναχός του σαν καλικάτζαρος, εκείος εβρόνταε το καλάμι πάνου-κάτου, μία στο χώμα και μία μες τα φύλλα τση συκιάς. Όσο η άρφα επήαινε, τόσο δυνατώτερα εκοπάνανε το καλάμι ο Στραβογιάννης. Στήνει τ'αυτί του ο σόρνταδος για να πάρει χαμπάρι τι μουρμουράει ο Στραβογιάννης, που όπως το επήαινε το τραγούδι, εβρόνταε ούλο και πούλιο δυνατά το καλάμι:

Ζη-μωρέ ζήτα,
Ζήτα ζώνουμαι δυο φίδια
ζήτα, ζώνουμαι δυο φίδια

για τα δυο σου μαύρα φρύδια

Η-μωρέ ήτα,
ήτα ή εσένα παίρνω
ήτα, ή εσένα παίρνω
ή καλόγερος θα γένω

Θη-μωρέ θήτα
Θήτ' ανθείς και λουλουδίζεις
Θήτ' ανθείς και λουλουδίζεις
Και τον κόσμονε βουρλίζεις

- Ο σόρνταδος έσκασε από τη τζαντίλα του, γιατί κάθε λέξη που ήλεγε ο Στραβογιάννης του εστοίχιζε και μία σουγλιά, και αγριεμένος, κάνει έτσι και μακραίνει το χέρι του, που έγινε μακρύτερο από το καλάμι του Στραβογιάννη, και μπάμ! του δίνει μία χαστουκιά, που του ήρθε ο ουρανός σφοντύλι. Ο έρμος ο Στραβογιάννης, αλαλιασμένος από τη σαστιμάρα και το φόβο του, παρατάει τα γαλιά, δίνει μία και πετάει και το καλάμι και γίνεται καπνός. Από τότενες που λέτε παιδιά εστράβηνε το στόμα του και το μάτι του είναι μισόκλειστο.

./.

Η διαολότερνα τη Περάγκαθος

- Ε, καλησπέρα παιδιά, τι κάνετε; Ο Ντάντος εμφανίστηκε χαρούμενος και καλοντυμένος.

- Καλησπέρα Ντάντο. Που πας και έβαλες τα καλά σου;

- Δεν πάω, έρχομαι. Ήμουνα στη Μπεράγκαθο, στο πανηγύρι.

- Μα τι είναι ευτούνη η περάγκαθο; Τι δουλειά έχουνε τ'αγκάθια με το πανηγύρι; Και τι πανηγύρι λές;

- Η Περάγκαθο είναι μοναστήρι τη Παναγίας, δεν έχει δουλειά με τ'αγκάθια. Δεν ξέριτε τίποτσι;

- Όχι, έλα πες μας. Όπως συνήθως, κρεμαστήκαμε από πάνω του και ταχτοποιηθήκαμε στη γωνιά έτοιμοι να ακούσουμε την καινούργια ιστορία του.

- Που λέτε παιδιά, η περάγκαθο είναι μοναστήρι τη Παναγίας και είναι κοντά στο Γκοιλιωμένο.

-Μα που είναι ο κυλιόμενος; Ρωτάγαμε εμείς, που σκεφτήκαμε αμέσως ότι πρόκειται για κάτι που κυλάει, και μάλιστα με τη φαντασία μας είδαμε έναν τεράστιο γίγαντα με σφαιρικό σχήμα και δυο κοντά πόδια που αντί να περπατάει κύλαγε στο δρόμο, κουνώντας πάνω κάτω τα κοντά του χέρια για να μπορεί να στρίβει, όπως κάναμε κι εμείς όταν τρέχαμε γύρω γύρω στο χείλος της νεόσκαφτης δεξαμενής του σχολείου, με κίνδυνο να πέσουμε μέσα.

-Ο Κοιλιωμένος είναι χωρίο, λέει προς μεγάλη μας απογοήτευση ο Ντάντος. Ευτούνο το χωρίο είναι δύο ώρες από δω με τα πόδια, αλλά εγώ επήα με αυτοκίνητο! Γλέπετε έβαλε το φορτηγό του για το πανηγύρι ο Μίμης από τη Βολίμα και ανεβήκαμε ούλοι οι χωριανοί στη γκαρότσα και μας επήε στο πανηγύρι. Εκεί να ιδείτε κόσμο!

-Και δε μας λες μουρέ Ντάντο, είναι μεγάλο το μοναστήρι;

-Ού, πολύ μεγάλο. Και για να ιδείτε πόσο είναι, έχει μία στέρνα, μα τι στέρνα, μία δραγκουνάρα που τηνε λένε διαολόστερνα!

-Μα τι είναι πάλι ευτούνη η δραγκουνάρα;

-Το λέει και τ' όνομα ορέ παιδία. Είναι μια θερία τρούπα που φτιάνουνε οι δράκοι!

-Και τι δουλειά έχει μουρέ Ντάντο η διαολόστερνα σε μοναστήρι; Ψέματα μας ε λές. Αστα ευτούνα και λέγε την αλήθεια.

-Την αλήθεια σας ε λέω μα τον άγιο – μεγάλη η χάρη του. Ακούτε το λοιπό για να μαθαίνετε. Η στέρνα ευτούνη είναι τόσο μεγάλη που άμα τηράς από το φιλιατρό τση, δε γλέπεις τον πάτο τση. Και τηνε λένε διαολόστερνα, γιατί την έφτιασε ένας διάολος!

-Και τι δουλειά έχει στο μοναστήρι ο διάολος μουρέ Ντάντο; Μουρλός είσαι;

-Μα ο διάολος φυτρώνει πάντα εκεί που δεν έχει δουλειά. Έτσι και δώ, επήε στο μοναστήρι και ήθελε να κολάσει το γούμενο. Έλα όμως που ο γούμενος ήτουνα τετραπέρατος και τον εκοροΐδεψε το σόρνταδο.

-Και τι πάει να πεί ότι ήθελε να τονε κολάσει; (Όλοι μας είχαμε σχηματίσει στο μυαλό μας κάποιες τρομερές εικόνες της κόλασης από τις φρικιαστικές διηγήσεις των μεγαλύτερων. Σίγουρα όλοι φανταζόμαστε καζάνια με ζεματιστό λάδι που έπεφτε στα κορμιά των άτακτων παιδιών και τεράστιες σούβλες πάνω σε φωτιές που πάνω τους ψήνονταν τα παιδία που έκαναν ζημιές στο σχολείο. Γιατί όμως και ο γούμενος; Μήπως έκανε ζημιές και αταξίες κι αυτός;)

-Όταν λέμε ότι ήθελε να τονε κολάσει, θέμε να πούμε ότι ήθελε να τονε κάμει να πουλήσει τη ψυχή του στο διάολο. Αλλά ευτούνη η δουλειά γένεται μονάχα με συμφωνία γραφή και με 'πογραφή και βούλα. Επήε το λοιπό ο σόρνταδος και ήλεγε του γούμενου, τι θέλει για να του πουλήσει τη ψυχή του και να 'πογράψει το συμβόλαιο. Εκείνη την εποχή το μοναστήρι

ήτουνα καινούργιο και οι καλογέροι ηθέλανε να φτιάσουνε και μία στέρνα για να χουνε και νερό. Είχανε αρχινίσει να σκάβουνε λοιπό, αλλά είχε βράχο και δεν επήαινε, δεν εσκαβότανε ο βράχος και δεν επροχώρει η δουλειά. Γλέπετε εκείνο το γκαιρό δεν ήτουνα τα φουρνέλα, οι δυναμίτες παναπεί και εσκάβανε με το γκασμά και τη μπελαμίνα. Η μπελαμίνα είναι ένα χοντρό σίδερο μακρύο τρία μέτρα και η άκρη του είναι τροχισμένη. Χτυπάμε συνέχεια το βράχο, ανοίγουμε μια τρούπα, βάνουμε μια σφήνα σιδερένια και τηνε χτυπάμε με τη βαρειά για να σπάσει ο βράχος. Σήμερα δε βάνουμε σφήνα, βάνουμε ένα μασούρι δυναμίτη μέσα στην τρούπα και ο βράχος γένεται τσουρούλια. Τση πέτρες τση εσπάγανε με τη βαρειά. Η βαρειά είναι ένα εργαλείο που μοιάζει με ένα θερίο σφυρί. Ο γούμενος, τη μπρώτη φορά που επήε ο σόρνταδος, δεν τονε πήρε σοβαρά και του 'πε να φύγει και δεν του χρειάζεται η χάρη του. Μα ο οξαποδώ επήαινε κάθε μέρα και τούλεγε τα ίδια και τού 'ταζε λαγούς με πετραχήλια. Έλα όμως που είχε τη σκάση του ο γούμενος γιατί δεν επήαινε η στέρνα, ο καιρός εκόντευε να χειμωνιάσει και έτσι και επερνάγανε οι βροχές και η στέρνα δεν είχε ετοιμαστεί, νερό δε θα είχανε για τον άλλονε χρόνο. Απάνου στη σκάση του λοιπό, να σου ο σόρνταδος.

- Τι θα κάμουμε λοιπό, άγιε γούμενε δε θες τίποτσι;

- Έλα δω να σου πώ τι θέλω και θα ν τά 'βρουμε, του λέει ο γούμενος.

- Μετά χαράς σ' ακούω.

- Θέλω να μου κάμεις ετούτη τη στέρνα. Αλλά κακομοίρη μου τη θέλω βαθεία και μεγάλη, που όμοιά τση να μην είναι άλλη σε ούλο το Τζάντε. Αλλοιώς κακομοίρη μου δε θα 'πογράψω.

- Εντάξει γούμενέ μου, θα γένει ό,τι είπες. Και μία και δύο ο σόρνταδος παίρνει το γκασμά και τη μπελαμίνα και κατεβαίνει στη ντρούπα που εσαρλάγανε σαν τση κότες οι καλογέροι και δεν επήαινε. Δίνει μία με το γκασμά, κάνει μία τρούπα ένα μπόϊ. Δίνει άλλη μία με τη μπελαμίνα, άλλο ένα μπόϊ. Ο γούμενος τα εχρειάστηκε, γιατί έτσι που επήαινε ο διάολος, θα ετελείωνε πολύ ογλήγορα τη δουλειά του και θα ερχότανε για το συβόλαιο. Τι να κάμει και πώς να γλυτώσει ο γούμενος, έκατσε μέσα στην εκκλησιά γονατιστός και αρχινισε να ψέρνει μοναχός του. Εκεί που λέτε τού 'ρθε η φώτιση. Βγαίνει όξω πιλάλα, αλλά ο σόρνταδος είχε τελειώσει και τον επερίμενε όξω από τη στέρνα, γιατί γλέπετε δεν εμπόρειε νά 'μπει μες την εκκλησιά.

- Γούμενε, έκαμα ότι μου είπες κι ετελείωσα, έλα να βάλεις την υπογραφή σου.

- Για μη βιάζεσαι, ορέ τρισκατάρατε, να ιδώ και γω τι έκαμες, έτσι θα 'πογράψω;

- Εντάξει γούμενε, έλα και θα σου δείξω.

-Μα ουρέ σόρνταδε, δεν είναι βαθεία όσο σου είπα! Τι να 'πογράψω, με κογιονάρεις;

-Καλά ουρέ γούμενε, θα ντηνε κάμω άλλη τόση, λέει εκειός και δόστου με το γκασμά και τη μπελαμίνα, σε μία ώρα κάνει μία στέρνα που τόσο βαθεία δεν είναι άλλη σε σύλο το νησί. Και μόλις ετελείωσε και ευτούνο το σκάψιμο, δίνει ένα σάρτο και να σου τονε πάλι δίπλα στο γούμενο.

-Ναι ουρέ σόρνταδε, μα τι στέρνα είναι ετούτη χωρίς φιλιατρό και βούλωμα;

-Έχεις δικιο γούμενε, αλλά μία και θα το φτιάσω και θα σου τη σκεπάσω, τι φιλιατρό θές;

-Θέλω να πας απάνου στο βουνό, στο Βραχιώνα κοντά στο χωράφι του Τζίμη που είναι ένας βράχος ίσαμε το μπόϊ σου. Εκειόνε το βράχο θα φέρεις και θα ν του κάμεις τη ντρούπα για να γένει φιλιατρό.

-Μα ποίονε βράχο να σου φέρω που εδεκεί είναι σύλο βράχοι;

-Σκύψε να σου ανέβω καλιτσούρι και σάρτα στο βουνό να σου δείξω.

Δεν επρόλαβε να αποσώσει το λόγο του και μπράφ κάνει μία ο σόρνταδος, με το γούμενο στη μπλάτη του και χάνεται μέσα σε μία σκόνη και μία βρώμα, μα τι βρώμα ήτουνα εκεινη, και να σου τσου απάνου στη γκορφή του Βραχιώνα.

-Ε, ο βράχος σόρνταδε, ετούτονε θέλω για φιλιατρό, του λέει ο γούμενος και του δείχνει ποίονε θέλει. Αμέσως ο σόρνταδος παίρνει με το 'να χέρι το θεόρατο βράχο και με το άλλο το γούμενο και κάνει άλλη μία βολά μπράφ και να τονε πάλι στη στέρνα.Ο γούμενος έδινε τση οδηγίες του στο μάστορα με τα κέρατα:

-Να χτίσουμε τώρα τη στέρνα και ύστερα θα πάρουμε και τα μέτρα του βράχου για να ν τονε κόψουμε και να ν τονε συγκαιριάσουμε για φιλιατρό.

Ογλήγορα εκτίστηκε και η στέρνα, εμπήκε στη θέση του και το φιλιατρό και το βούλωμα και ούλα ήτουνα εντάξει.

-Για να ιδώ μουρέ τρισκατάρατε τώρα που εβάλαμε και το φιλιατρό πόσο βαθεία είναι, λέει ο γούμενος και βάνει από τη ντρούπα το κεφάλι του να ιδεί τάχα μου. Αλλά πετιέται τάχατες ξαφνισμένος:

-Ού τι έπαθα ο κακομοίρης, ουρέ σόρνταδε, μούπεσε μες τη στέρνα το συβόλαιο που είθε να 'πογράψω, και ποίος κατεβαίνει σε τούτο το χάος που έφτιασες, ούτε τρεις σα ντη σκάλα τη μεγάλη δε φτάνουνε!

-Μη φοβάσαι γούμενε, εγώ θα κατέβω και θα ντο φέρω αμέσως.

-Και λέγοντας έτσι, δίνει μία και κατεβαίνει μες τη στέρνα, και ο γούμενος κλείνει αμέσως το καπάκι και απάνου στο φιλιατρό βάνει ένα μεγάλο σταυρό που ήτουνα στο λαιμό του κρεμασμένος.Κάνει ο σόρνταδος νά 'βγει από το φιλιατρό χαρούμενος και με το συβόλαιο στο χέρι, αλλά που. Δεν εγινότανε να περάσει, γιατί ήτουνα ο σταυρός.

-Κάτσε εκεί μέσα τώρα τρισκατάρατε, να ιδώ τι θα πεις στο αφεντικό σου, του λέει ο γούμενος.

-Άνοιξέ μου γούμενε γιατί θα γκρεμίσω το μοναστήρι και εσένανε θα σε σουγλίσω.

-Λέγε ότι θες, τώρα τίποτσι δε μπορείς να κάμεις!

-Γούμενε, άνοιξέ μου σου λέω, έχω δουλειές να κάμω στη γκόλαση.

-Ούλα εδώ πληρώνονται, τρισκατάρατε. Δε σου ανοίγω άμα δε γκάμουμε συμφωνία.

-Λέγε γούμενε τι θες για να μου ανοίξεις.

-Θέλω να 'πογράψουμε άλλο συμβόλαιο που θα λέει ότι δε σου δίνω τη ψυχή μου και ότι δε θα ξαναπατήσεις στο μοναστήρι, ούτε συ ούτε και κανένας σα ντα μούτρα σου.

-Και δηλαδή ούλος μου ο κόπος να πάει χαμένος;

-Άμα δεν υπογράψεις, δε σου ανοίγω.Τι λές;

-Δε γένεται. Θα κάτσω μέσα να ιδώ τι νερό θα πεις.

-Καλά, κάτσε, δε φτιάνουμε λες άλλη στέρνα αλλού;

Και μόλις είπε έτσι ο γούμενος, έκαμε ότι φεύγει, μα που να πάει, που εσκιαζότανε μη μπάει κανας άλλος καλόερος και πάρει το σταυρό από το φιλιατρό, και τότενες τι γένεται; Εφώναξε όσω ούλους τσου καλογέρους και τσου 'πε όσα εγένανε και μη μπειράζουνε το σταυρό γιατί συφορέλια τσου.

-Και τώρα άγιε γούμενε, τι γένεται; Τι θα κάμουμε για στέρνα; Να σκάψουμε αλλού, και που να πάμε που είναι ούλο βράχοι; Και με το σόρνταδο τι θα γένει; Εκεί μέσα θα κάθεται; Και πόσο θα ν τον ε φυλάμε; Κι άμα μία στιγμή λείψουμε και περάσει κανένας και πάρει το σταυρό; Τότενες θα 'βγει όσω και τι θα γένουμε;

-Ακούτε τι θα γένει. Άμα δεν υπογράψει, θα πάμε και θα σκαλίσουμε ένα σταυρό απάνου στο φιλιατρό που δε θα μπορεί κανένας να ντο κουνήσει, για τούτο και του 'πα να φέρει εκείονε το βράχο για να κάμει το φιλιατρό. Για πάμε να ν του πούμε τι θα πάθει. Ούλοι οι καλογέροι μαζί το λοιπό πηαίνουνε και λένε του οξαποδώ:

-Άκου σόρνταδε τι σου μέλλεται, θα κάτσεις ευτού μέσα, στον αιώνα τον απόντα κακομοίρη μου και ποίος ακούει τον αφέντη σου, μα και σύ πως θα αντέξεις μακρύα από τη ζέστη τη κόλασης οπού είσαι μαθημένος; Θα σκαλίσουμε ένα σταυρό τρεις απιθαμές απάνου στο φιλιατρό, και θα κάτσεις μέσα δεκαφτά ζωές. Λέγε θα 'πογράψεις;

-Και έτσι να με κοροϊδέψει εμένανε ένας καλόερος; Τι θα πω του καπετάνιου στην κόλαση;

-Θα ντου ειπείς ότι εύρηκες ένανε πούλιο πονηρόνε από τα μούτρα σου γιατί ο γούμενος είχε πατέρα παπά, και τίποτσι άλλο. (Η παροιμία -που

λέτε παιδιά-λέει «παππά παιδί, διαόλου αγγόνι», αλλά οι καλόγεροι από σέβας δε λένε ποτέ τη λέξη «διάολος», τόχουνε σε κακό, παναπεί.)

- Καλά λέτε. Έλάτε να 'πογράψω.

- Και χωρίς πολλά λόγια να λέμε, του εκρεμάσανε με ένα σκοινί το καινούργιο συβόλαιο μεσα στη στέρνα και έβαλε με την ορά του την υπογραφή του και τη βούλα του. Ύστερα ανεβάσανε το συβόλαιο και ο γούμενος επήρε το σταυρό από το φιλιατρό και έτσι έπηγε στον πατέρα του και ο σόρνταδος και από τότενες δεν εματαφάνηκε.

- Και καλά ουρέ Ντάντο, και εκείό το νερό το πίνουνε; Δεν είναι διαολισμένο;

- Μα οι καλογέροι μόλις εσκαπέτησε ο σόρνταδος, επήανε και εκάμανε τση μετάνοιες στσου, ελειπρουήσανε, εμεταλάβανε και εκάμανε αγιασμό. Τη στέρνα την αγιάζανε τρεις μέρες και την τρίτη μέρα έπιασε μία βροχή, μα τι βροχή, μες το κατακαλόκαιρο. Ήτανε φως φανάρι ότι εσυχωρέθηκε η αμαρτία τσου που εμίλιανε του σόρνταδου. Η στέρνα εγιόμισε μέχρι απάνου και από τότενες το νερό τση δε σώνεται ποτές.

Επίλογος

Αρκετά αργότερα που ήμουνα μαθητής στο Γυμνάσιο στη χώρα, πήγαμε εκδρομή στην μονή Υπεραγάθου στον Κοιλιωμένο και είδα μόνος μου τη στέρνα του μοναστηριού που πράγματι είναι τεράστια για τα δεδομένα του νησιού. Τότε κατάλαβα ότι αυτό ακριβώς το μεγάλο της μέγεθος εδημιούργησε τις ιστορίες και το όνομα διαολόστερνα. Βέβαια διαπίστωσα ότι και αρκετοί άλλοι από τους συμμαθητές μου που καταγότανε από άλλα χωριά, ξέρανε παρόμοιες ιστορίες με αυτή που μας είχε πει ο Ντάντος και όλοι ήξεραν το κακόηχο όνομά της.

Πολύ αργότερα και συγκεκριμένα το 2011, διαβάζαμε την «διαολόστερνα τση Περάγκαθος» στην «Αναζήτηση», την τοπική εφημερίδα και κουβεντιάζαμε στο ΚΑΠΗ Βαρθολομίου το θέμα με την κ. Στέλλα, γνωστή συμπατριώτισσα από τον Κοιλιωμένο και παντρεμένη στη Λυγιά με το φίλο μου το Ντινο, πρόεδρο (τότε) του ΚΑΠΗ.

- Μα δεν την έχεις γραμμένη καλά την ιστορία τση διαολόστερνas Γιώργη μου, ακούω την Στέλλα να μου λέει.

- Γιατί, Στέλλα μου; Που είναι λάθος; Λέγε γιατί με τρώει η περιέργεια.

- Άκου, εμέ την ιστορία μου την είπε ο νόνος μου, όταν ήμουνα παιδάκι, που το γούμενο τον εγνώρισε, όταν κι ευτούνος ήτουνα παιδί, δεν ήτουνα τίποτσι τση φαντασίας του.

- Για λέγε μου Στέλλα μου να μαθαίνω κι εγώ.

- Ο νόνος μου το λοιπό επήε και την είδε τη στέρνα γιατί εβούιξε το χωρίο, που το βράδυ δεν ύπαρχε στέρνα και το πρωί ευρέθηκε φτιασμένη και θερία.

- Λοιπό, λοιπό;

- Ε, ο γούμενος λέει, επήαινε από βραδής καλιτσούρι στο μουλάρι του, από το μοναστήρι στο χωρίο για να ψωνίσει τα χρειαζούμενα. Είχε αρχίσει να σουρπώνει, βλέπεις δε βγαίνουνε με το φως τση μέρας οι σορντάδοι, πρέπει να νυχτώσει. Είχε τελειώσει με τα ψώνια στο μαγαζί του χωρίου κι επήρε πάλι το ζωντανό του, ανέβηκε πάλι καλιτσούρι με τα ψώνια του κι επήαινε για το μοναστήρι. Στο δρόμο εσυνάντησε ένα μικρό παιδί που το ελυπήθηκε και το επήρε καβάλα κι εκειό στο μουλάρι, από πίσω του. Και δε θα αφιδευότανε να το κάμει ευτούνο αν είχε ψυλιαστεί τίποτσι. Βλέπεις το μουλάρι δεν είναι σαν το γαϊδούρι που έχει στο πόδι του το σημάδι του Χριστού που το είχε καβαλικέψει κι έτσι οι σορντάδοι δεν πλησιάζουνε τα γαϊδούρια, που είναι ευλογημένα.

- Ναι, ξέρω Στέλλα μου, στη ράχη τους έχουνε και το σταυρό σημάδι.

- Όχι, δεν το ξέρεις καλά, στη μέσα μεριά του ενού μπροστινού τσου ποδιού, απάνου ψηλά στο μπουτί, έχουνε ένα στρογγυλό σημάδι, σα σφραγίδα. Για εκειό σου λέω.

- Α, κι εγώ έλεγα για το σταυρό που λένε ότι βλέπουνε κάποιιοι ότι φαίνεται στη ράχη τσου, από τη ραχοκοκαλιά και τα πόδια τσου. Έλα, καλά, για λέγε.

- Στο δρόμο λοιπό που επηαίνανε για το μοναστήρι, ο γούμενος όπως εκοίταε προς τα κάτω ειδε ότι τα πόδια του παιδιού εμακραίνανε...

- Μπααα, άλλο και τούτο!!!

- Ναισκε σου λέω. Βλέπεις ο σόρνταδος δε γένεται να κάτσει πολλή ώρα ήσουκος. Είναι του χαρακτήρα του. Ο γούμενος όμως αμέσως εκατάλαβε ότι το παιδί δεν ήτουνα παιδί αληθινό αλλά ένας οξαποδώ που είχε γένει παιδί.

- Α, μάλιστα. Αρχίζω να μπαίνω στο νόημα.

- Ε, όπως καταλαβαίνεις, ο γούμενος βγάνει αμέσως το σταυρό, του τονε κολλάει στο κεφάλι, σε 'πιτιμίζω⁵ του λέει και για να γλυτώσεις θα μου φτιάσεις μία στέρνα. Έτσι που λες τότε στρίμωξε το σόρνταδο με τα αγιοτικά του και τονε ανάγκασε να του φτιάσει τη στέρνα. Τα φιλά γράμματα για το φιλιτρό και τα άλλα, δεν τα ξέρω, όμως θυμάμαι που ο νόμος μου μου ήλεγε την ιστορία και ότι την άλλη μέρα είχανε πάει ούλοι οι χωριανοί να ιδούνε το παράξενο, μία στέρνα θερία, που έγινε σε ένα βράδι. Και το σπουδαίο είναι Γιώργη μου, ότι ούτε χώματα ούτε μπάζα ούτε χαλίκια ούτε λάσπη εφαινότανε πουθενά εκεί γύρω!

./.

⁵ σε επιτιμίζω (από το επιτίμιο). Εδώ θέλει να μεταχειριστεί τη λέξη σαν να είχε μαγική και μυστήρια δύναμη στα χείλη του ηγούμενου.

Το ασβεστοκάμινο

-Γεια σου Ντάντο. Που πας έτσι δελέγκου και γιατί τα μούτρα σου και τα χέρια σου είναι μαύρα;

-Γεια σας. Μη μου μιλείτε κι άστε με να πάω σπίτι μου ογλήγορα γιατί είμαι ιδρωμένος και θα κρυώσω. Θα έρθω αύριο που δε δουλεύω και θα σας τα πω ούλα. Μη σκιαζόσαστε, δεν έχω τίποτα, από τη δουλειά είναι, είμαι... κόντης!

-Μα τι... κόντης;

-Είπα, θα σας τα πω αύριο το βράδυ. Πάντως για να μην έχετε αγωνία, δουλεύω κόντης και παίρνω τα διπλά λεφτά από τσου άλλους!. Γεια σας τώρα και τα λέμε αύριο!

-Ο Ντάντος έφυγε βιαστικός κι εμείς γεμάτοι περιέργεια περι-κυκλώσαμε τους γονείς για περισσότερες πληροφορίες:

-Εγώ άμα μεγαλώσω θα γίνω... κόντης!

-Βρε, καλώστονε! Και γιατί θα γίνεις... κόντης, για να 'χουμε το καλό ρώτημα;

-Ε, για να παίρνω τα διπλά λεφτά από τσου άλλους!

-Μπα, έτσι λες; Και σου είπανε ότι οι... κόντηδες παίρνουνε τα διπλά λεφτά;

-Βέβαια. Ε, ο Ντάντος που είναι... κόντης, παίρνει τα διπλά λεφτά!

-Α, τέτοιος... κόντης! Μα είπα κι εγώ...

-Δηλαδή, τι;

-Λεβέντη μου ο Ντάντος δουλεύει κόντης, δεν είναι κόντες!

-Ορίστε;

-Εδιάβαζες εκείνο το βιβλίο με τον κόντε το Λουμπάρδο κι εκατάλαβες ότι κι ο Ντάντος έγινε κόντες ε; Μα δεν είδες τα μούτρα του και τα χέρια του που είναι μαύρα;

-Α, δηλαδή ένας κόντες δεν έχει μαύρα χέρια;

-Ρε παιδί μου, ο Ντάντος δεν είναι κόντες και έχει μαύρα χέρια. Δουλεύει κόντης σου λέω!!!

-Μα τι πα να πεί ευτό; Μπορώ να μάθω;

-Ακου, τώρα έχω δουλειά, θα σου πει ο Ντάντος.

-Μα είπε ότι αύριο βράδυ θα έρθει, που να περιμένω μέχρις ετότενες;

-Θα περιμένεις. Τώρα εσούρπωσε, πάρε τη λάμπα του πετρελαίου, που φέγγει καλύτερα, άσε μας το λύχνο του λαδιού, διάβασε τα μαθήματά σου, φάε και άμε να κοιμηθείς. Αύριο που θα έρθει ο ξάδερφός σου ο Ντάντος θα τα μάθεις ούλα.

Τι να γίνει το λοιπόν, αφού δεν υπήρχε άλλη διέξοδος, έκανα όπως μου είπαν, πήρα τη λάμπα, διάβασα, έφαγα και ξεκίνησα για το κρεβάτι μου έχοντας στο μυαλό μου την εικόνα του Ντάντου: Ένας κατάκοπος, σκονισμένος, ιδρωμένος και κατάμαυρος Ντάντος που ήτανε κόντης αλλά όχι κόντες, που είχε μαύρα μούτρα και μαύρα χέρια κι έπαιρνε και τα διπλά λεφτά! Η άλλη μέρα πέρασε γρήγορα με το σχολείο και το παιχνίδι κι έτσι ούτε και καταλάβαμε πώς έφτασε το βράδυ και ο Ντάντος, πιστός στο ραντεβού του και στις συνήθειες του, έφτασε έχοντας τα πολύτιμα δώρα του στα χέρια: Μερικά καρύδια από την καρυδιά του γείτονά του, του Γιάννη, που πέφτανε στην αυλή του και τα μάζεψε για να μας κεράσει. Ο Ντάντος τώρα ήτανε καθαρός, ξεκούραστος και ορεξάτος. Τα καρύδια ήτανε σπάνια τότε στο χωριό καθώς καρυδιές υπήρχανε 2-3 όλες κι όλες. Τα δώρα του Ντάντου έγιναν δεκτά με χαρά και στρωθήκαμε όλοι γύρω από τη γωνιά να τα σπάμε και να τα καθαρίζουμε. Σε λίγο ήρθε και η ώρα των εξηγήσεων.

- Εκεί ντριτά στο πλάϊ, δεν είδετε ότι εδώ και δυο-τρεις μήνους μία αργατιά ρογγίζει συνέχεια και το βουνό έχει γένει χέρισσο σα χωράφι;

- Το είδαμε και μας είπανε πως γένεται ένα καμίνι. Και το καμίνι ευτό θα κάμει ασβέστη.

- Ακούτε, το λοιπό. Οι καμινιάρηδες είναι εκείοι που αρχινάνε την επιχείρηση του καμινιού, τα αφεντικά. Ευτούνοι το λοιπό πάνε στο δασαρχείο και γυρεύουνε χαρτί να κόψουνε το κλαρί. Άμα πάρουνε το χαρτί, παίρνουνε αργάτες. Άλλους για να κόψουνε το κλαρί, άλλους για να μαζώξουνε πέτρα, άλλους για να χτίσουνε το καμίνι κι άλλους – αργότερα – για να κουβαλήσουνε το κλαρί κοντά στο καμίνι, όπου ο κόντης θα το ρίχνει μέσα για να καεί. Ευτούνη τη δουλειά κάνω εγώ. Μετά παίρνουνε άλλους αργάτες για να ξεκαμινιάσουνε.

- Μα πως γένεται το καμίνι; Πως θα γένει ο ασβέστης άμα καεί το κλαρί;

- Ασβέστης γένεται η πέτρα. Πρώτα οι αργάτες σκάβουνε ένα λάκκο δυο φορές για το μπόι μου μές στη γη, μετά πιάνουνε δουλειά οι χτίστες. Ο λάκκος είναι στρογγυλός και γύρω γύρω χτίζουνε με τση μεγάλες πέτρες, μία λιθιά. Φανταστείτε το λάκκο σαν ένα μεγάλο κουτί από το τυρί που σας ε δίνουνε στο σκολείο, έ;

- Ναι, εντάξει.

- Μόνο που ευτούνο το κουτί είναι θερίο, είναι όσο το σπίτι σας!

- Ού, μα θα χρειάζονται πολλοί αργάτες για το σκάψιμο και το χτίσιμο!

- Βέβαια. Και θέλει και πολύ πέτρα.

- Ξέρουμε, ξέρουμε, έ, το βουνό είναι γιομάτο πέτρα. Και το χωράφι μας, ούλο πέτρα είναι, αφού μέσα έχει πέντε βολιούς.

- Και σκεφτείτε πόσους βολιούς θα είχε το χωράφι σας αν οι νόνος και ο νόνος του νόνου δεν είχανε φτιάσει ολοτρόγυρα από το χωράφι και τη λιθιά του! Το λοιπό, όταν ο τοίχος φτάσει μέχρι τη μέση, αρχίζουνε να βάνουνε

σκαλούνια από μέσα για να σώνουνε να χτίζουνε. Και άμα το ντουβάρι φτάσει μέχρι το κόμα⁶, αφήνουνε μία μεγάλη μπουκά, έ, όπως του φούρνου σας, αλλά μεγάλη, να χωράει να περάσει ορθός ένας άνθρωπος με τα χέρια του ανοιχτά. Τη μπουκά τη θέλουμε για να ρίχνει ο κόντης το κλαρί.

- Α, μάλιστα!

- Άλλοι αργάτες από όξω τώρα αρχινάνε να χτίζουνε έναν άλλονε τοίχο. Χτίζουνε οι από μέσα, χτίζουνε οι απόξω και ανάμεσα σσου δύο τοίχους αφήνουνε ένα χώρισμα, να όσο το χέρι μου, που άλλοι αργάτες το γιομίζουνε με πέτρα.

- Μα ευτούνο το πράμα θα ναι σα γκάστρο!

- Ναισκε. Όσο ψηλώνει λοιπό το καμίνι, το κλείνουνε οι χτίστες.

- Δηλαδή τι πά να πει το κλείνουνε;

- Ε, το στενεύουνε. Κάθε καινούργια σειρά από πέτρες είναι ένα μικρότερο στεφάνι. Έτσι σιγά σιγά το καμίνι γίνεται σαν ένα κωνί που το χουμε βάλει ανάποδα. (Ο Ντάντος τώρα, που όση ώρα μιλούσε έφαχνε στη γωνιά για τα χρειαζούμενα, πλησίασε και μας έδειξε τι κρατούσε).

- Για τηράτε δω τώρα.

Έβαλε στο τραπέζι το κυλινδρικό κουτί από το τυρί που μας μοιράζανε στο σχολείο κι από πάνω του ένα κωνί που το πλατύ του μέρος ήτανε προς τα κάτω.

- Ε, πως είναι το καμίνι. Στο τέλος, απάνου αφήνουνε και μία τρούπα για να βγαίνει ο καπνός. Ε, όπως είναι η τρούπα του κωνιού, εδώ, στην κορφή. Όσο να τελέψει το χτίσιμο, οι αργάτες έχουνε κουβαλήσει το κλαρί που έχει ξεραθεί και αρπάζει εύκολα φωτιά. Έτσι και γίνουνε ούλα ετούτα, πιάνουνε δουλειά οι κόντηδες.

- Καταλάβαμε, οι κόντηδες ρίχνουνε το κλαρί μέσα στο καμίνι .

- Ναισκε, κι έτσι και δε χωράει άλλο, του βάνουνε φωτιά. Το κλαρί είναι ξερό και καιγεται ογλήγορα. Για φτούνο οι κόντηδες πρέπει να ρίχνουνε μέσα κλαρί συνέχεια. Δουλεύουνε δύο κόντηδες μαζί από μπονόρα την αυγή μέχρι το απόγιομα. Ίσα που στέκουνε το γιόμα να φάνε αρπαχτά μία μπουκιά ψωμί με δυο ελιές και να πιούνε και κάνα ποτήρι κρασί.

- Α, για φτούνο παίρνουνε τα διπλά!

- Όχι, τόσο δουλεύουνε και οι άλλοι. Τα διπλά τα παίρνουνε γιατί είναι κοντά στη φωτιά. Η φωτιά καιει πολύ και δεν αντέχουνε ούλοι ευτούνο το χάλι. Ίδρώνεις, ξεϊδρώνεις και αλίμονο άμα φυσάει και κάτσεις να ξανασάνεις. Μπορεί να ποντιάσεις και μετά σου μένουνε τα βροχικά. Άσε που άμα φυσάει ανάποδα, ούλος ο καπνός και η γάνα σουύρχουνται στα μούτρα, για φτούνο ήμουνα σαν αράπη.

⁶ την επιφάνεια

Ένωθα ότι ήρθε η ώρα να λύσω το μεγάλο μου πρόβλημα:

- Και γιατί τσου λένε κόντηδες;

- Γιατί βαστάνε ένα κόντι. Κόντι λέμε ένα μακρύο ξύλο που στην άκρη του έχει μία δικάλα. Ευτό το παλούκι το θένε για να αμπώχνουνε το κλαρί μές στο καμίνι. Δε σας είπα ότι άμα ανάψει η φωτία, καίει πολύ; Που να πλησιάσεις κοντά, θα γένεις ψητός!

- Και τώρα που δε δουλεύεις, πώς καίει το καμίνι;

- Μα δε σας είπα ότι δουλεύουνε δύο μαζί οι κόντηδες; Και όποτα πάνε για ύπνο οι δύο, τότες δύο άλλοι παίρνουνε τη θέση τσου και δουλεύουνε. Δε γένεται να μείνει το καμίνι δίχως φωτία. Και τώρα που έχει σουρπώσει καλά, θα φαίνεται το καμίνι που καίει. Δεν το έχετε ιδεί από προψές το βράδυ;

Δεν το είχαμε δει. Ο Ντάντος μας πήρε μαζί του στην πόρτα και μας έδειξε απέναντι, στο βουνό που φαινότανε μια μεγάλη φλόγα.

- Έντογιε, το καμίνι... Θα καίει συνέχεια πολλές μέρες και πολλές νύχτες.

- Και πότε και πως θα γένει ο ασβέστης; Τα ξύλα θα γένουνε ασβέστης άμα καούνε;

- Όχι τα ξύλα, ασβέστης θα γένει η πέτρα που είναι χτισμένο το καμίνι! Μετά από δύο μέρες που θα καίει με κλαρί το καμίνι, αρχινάνε να του ρίχνουνε μέσα χοντρά ξύλα και κούτσουρα, που βαστάνε πολύ και μετά, αφού το γιομίσουνε καλά με χοντρά ξύλα, κλείνουνε καλά με πέτρα και χώμα, τη μπούκα και την τρούπα στην κορφή και αφήνουνε τη φωτία να δουλέψει. Άμα κωνέψουνε τα ξύλα, το αφήνουνε καμπόσες μέρες ακόμα να σβήσει η φωτία και να κρυώσει το καμίνι. Άμα κρυώσει, το καμίνι είναι έτοιμο για ξεκαμίνιασμα. Αμα έχει καεί καλά και δε ρίξει καμία βροχή καλοκαιριάτικα, οι καμινιάρηδες θα τα βγάλουνε τα λεφτά τσου. Αρχινάει έπειτα το ξεκαμίνιασμα. Οι αργάτες βγάνουνε σιγά σιγά την όζω πέτρα και όσο προχωράνε βρίσκουνε τον ασβέστη.

- Και πως βγάνουνε τον ασβέστη και που τονε πάνε μετά;

- Οι μέσα πέτρες έχουνε γίνει ασβέστης από τη ζέστη. Τση βγάνουνε με την αξίνα και το φτυάρι-δεν κάνει να πιάνεις τον ασβέστη με τα χέρια γιατί θα σκιστούνε και θα γιομίσουνε πονίδια-τση διαλέγουνε και τση κάνουνε σωρούς. Εκειές που έχουνε κωνέψει καλά και είναι καθαρός ασβέστης, τση παίρνει ο έμπορας που στέρνει το φορτηγό του ή τα κάρα με τα άλογα και φορτώνουνε. Ευτούνες είναι ο αφρός, τα καλά μπουκούνια. Τση άλλες που δεν έχουνε κωνέψει καλά τση σπάνε με τη βαριά και παίρνουνε όσο ασβέστη έχουνε.

- Και γιατί σκίζονται τα χέρια άμα πιάνεις τον ασβέστη;

- Α, έτσι είναι ο ασβέστης, έχει δύναμη. Άμα πάρεις τον ασβέστη από το καμίνι και τονε πουργάρεις, να ιδείτε πως βράζει και πως βουίζει! Άμα

θέλουμε να μείνει το νερό τση στέρνας μας καθαρό, ρίχνουμε ένα μπουκουंनी ασβέστη απουργάριστο μέσα τση και σκοτώνει τση ψείρες!

./.

Ο Ντάντος ο πολυμήχανος

Εκείνη την εποχή (γύρω στο 1960), μας μοιράζανε γάλα στο σχολείο. Το γάλα γινότανε στο σπίτι μιας γειτόνισσας που έπαιρνε τη σκόνη και έβραζε νερό σε ένα κακάβι, αρκετό για να φτάσει για τα εξήντα πειναλέα παιδιά του σχολείου. Το πρωί που φεύγαμε από το σπίτι μας έπρεπε να πάρουμε μαζί μας και το σχετικό σκεύος μαζί με ένα κουτάλι, για να μας σερβίρει η γειτόνισσα που λέγαμε, τη μερίδα μας από το γάλα.

Αλλά επειδή δεν υπήρχαν ντενεκεδένια κύπελλα-κουβέντα δεν γινότανε για γυάλινα-οι πατεράδες μας έπαιρναν κάποιο άδειο κονσερβοκούτι-συνήθως από το γάλα ΝΟΥΝΟΥ ή το γάλα ΒΛΑΧΑΣ-και αφού το έπλεναν καλά, χτυπούσαν με ένα σφυράκι το ανοικτό μέρος γύρω γύρω για να μην υπάρχει ανωμαλία και αυτό το κουτί μας το έδιναν για να χρησιμέψει σαν ποτήρι για το γάλα. Εμείς έπρεπε να το πλένουμε καλά μετά τη χρήση ώστε να μην έχει υπολείμματα από το γάλα που θα μπορούσαν να το κάνουνε να μυρίσει. Αυτό το «ποτήρι» είχε το ελάττωμα να μην έχει κερούλι, και έτσι δεν ήτανε εύκολο να το κρατάς μόλις η μαγείρισσα σου έριχνε μέσα το καυτό γάλα.

Ένα πρωί λοιπόν με έκπληξη μας είδαμε τον ξάδερφό μου το Νιόνιο-αδελφό του Ντάντου και συνομήλικό μου-να προτείνει καμαρωτός στη μαγείρισσα ένα κύπελλο ίδιο με τα δικά μας, μόνο που αυτό είχε κερούλι! Έκπληκτοι τον τριγυρίσαμε μόλις πήραμε τη μερίδα μας, και με μεγάλη περιέργεια τον ρωτούσαμε που το βρήκε και πως απόκτησε κερούλι το μπουρούκι. Ο Νιόνιος κάνοντας ότι δεν καταλαβαίνει για τι του μιλάγαμε έκανε πως απορεί με την επιμονή και την περιέργειά μας:

-Μα τι θέτε να μάθετε; Το κερούλι στο μπουρούκι το έφτιασε ο αδρεφός μου! Ποίος θα το έφτιανε, οι γύφτοι⁷;

-Ο Ντάντος; Αλήθεια; Και πως το έφτιασε;

-Α, εγώ δεν ξέρω πως, ξέρω πως του είπα ότι το γάλα μου κείει το χέρι και εκείός έκασε και του έβαλε κερούλι!

-Μα για κάτσε ορέ Νιόνιο να το ιδούμε. Τι καλό που είναι!

⁷ οι τσιγγάνοι ερχότανε μια ή δύο φορές το χρόνο και στήνανε κάποιο τσαντίρι. Συνήθως κάνανε δουλειές σιδηρουργών και ζωεμπόριο. Ο μικρός εδώ θεωρεί απαράδεκτο να έχει μάλιστα σπίτι του και να καταφεύγει στους τσιγγάνους για μαστοριές. Γύφτος βέβαια λεγότανε και κάθε σιδεράς κι ας μην ήτανε τσιγγάνος.

- Γιατί δεν του λέτε να σας ε φτιάσει κι εσας ένα; Δε θα σας ε γυρέψει και πολλά λεφτά.

- Αλήθεια, θέλει και λεφτά; Που να ν τά βρούμε;

- Ε, να, κανα πεννητάλεφτο⁸ θα θέλει! Αλλά για κάθε μπουρούκι που θέτε, να ν του πηαίνετε δύο, το ένα για το κερούλι.

Το βραδάκι λοιπόν και μετά το τέλος του απογευματινού μαθήματος στο σχολείο, παίρνοντας δύο κουτιά το καθένα στο χέρι του, μαζευτήκαμε τρία τέσσερα πιτσιρικάκια έξω από το σπίτι του Ντάντου. Εκείνος, που σκόπιμα είχε δημιουργήσει όλο αυτό το κόλπο, για να μας προσελκύσει στο σπίτι του και να περνάει την ώρα του με μας μέσα στην μοναξιά της κουφαμάρας του και στη μονοτονία του χωριού, μας υποδέχτηκε κάνοντας το σοβαρό μάστορα σκυμμένος πάνω από μερικά εργαλεία που είχε συγκεντρώσει στην αυλή, και σφυροκοπώντας ένα κουτί για να του βάλει κερούλι. Στον τοίχο πίσω του, είχε κρεμάσει επιδεικτικά και μερικά από τα έργα του. Πλησιάσαμε ντροπαλά με τα κουτιά πίσω από την πλάτη μας και τα πεννηταράκια σφιγμένα στο ένα μας προτεταμένο χέρι. Εκείνος που ήξερε το σκοπό μας, αρνήθηκε ευγενικά τα χρήματα:

- Για ακούτε, λέτε μου τι θέτε, και λεφτά από εσάς δε θέλω. Λεφτά πληρώνουνε οι ξένοι, εσείς είσατε δικοί.

- Θα μας ε φτιάσεις κερούλια στα μπουρούκια;

- Για να ιδώ τι μου εφέριτε και θα σας ειπώ.

- Αμέσως και όλοι μαζί τεντώσαμε το άλλο χέρι μας με τα κουτιά.

- Ένταγιε Ντάντο, κοίτα τα, κάνουνε;

- Κάνουνε, κάνουνε, λέει ευχαριστημένος τάχα εκείνος. Για κάτσετε το λοιπό να ν τα φτιάσουμε.

Βρήκαμε και μεις μέρος και καθίσαμε και τονε χαζεύαμε που έκοβε με μια ψαλίδα τα κουτιά για να κάνει τα κερούλια και στη συνέχεια με πόση τέχνη κατασκεύαζε με τα ελάχιστα εργαλεία του ένα είδος πριτσινιών από κάτι άλλα κουτιά και συνταίριαζε τα κερούλια. Στο τέλος κάθε κατασκευής μας έστελνε στη στέρνα του σπιτιού, για να δοκιμάσουμε μήπως έσταζε πουθενά το καινούργιο μας κύπελο:

- Έ, παιδιά, πηαίνετε στη στέρνα, έχω το σίγλο γιομάτονε νερό, να πιείτε φρέσκο και να ιδούμε μη σάνε και τα μπουρούκια.

Εμείς με επισημότητα και με τη σειρά πηγαίναμε και κάναμε τη δοκιμή μας πίνοντας το συφό μα δροσερό νερό από τη στέρνα.

Επίλογος

Έτσι ετελείωσε και ετούτη η ιστορία, που δεν την ειπε αλλά την εσκηνοθέτησε ο Ντάντος. Ήτανε μία από τις τελευταίες ιστορίες της ηλικίας

⁸ μιση δραχμή. Ο Ντάντος μπορούσε να αγοράσει 3 τοιγάρα με το πεννητάλεφτο.

της αθωότητας, του χωριού και του Ντάντου, γιατί την ίδια χρονιά ο τελευταίος αναχώρησε για την Αθήνα για να βρει δουλειά. Από κει και πέρα ερχότανε σπανίως στο χωριό και οι ιστορίες που μας έλεγε δεν ήτανε πια ευχάριστες, ήτανε ιστορίες για σκληρή δουλειά σε βιομηχανικά καμίνια που έβγαζαν ασβέστη και για μικρά δωμάτια όπου εκείνος ζούσε μαζί με 2-3 άλλους εργάτες, για μικρά μεροκάματα και για τη φρίκη της δουλειάς του με την αφόρητη ζέστη δίπλα στη μπούκα του καμινιού του εργοστασίου.

./.

Ιστορίες τη στέρνας

Πως φτιάχνεται η στέρνα

Οι σεισμοί του 53 ερήμωσαν το νησί και μέχρι το 60 ο κόσμος βρισκόταν σε μια συνεχή δραστηριότητα ανοικοδόμησης και ανασυγκρότησης. Θυμάμαι αμυδρά –γεννήθηκα το 51 - ότι στο χωριό μου μετά τους σεισμούς έφτιαξαν ένα ξύλινο λυόμενο σχολείο που αντικατάστησε τα αντίσκηνα του Ερυθρού Σταυρού και κάποια τολ από τσίγκο που είχε φτιάξει ο στρατός, ενώ κατά το 57 έγινε από συνεργεία του στρατού και της MOMA το καινούργιο σχολείο.

Το δικό μας σπίτι έγινε γύρω στο 58, αλλά επειδή το πρόβλημα ύδρευσης ήταν και είναι έντονο, αποφάσισε πολύ νωρίς ο πατέρας μου ότι έπρεπε να κατασκευάσει και την απαραίτητη στέρνα, γιατί δεν ήταν σίγουρο ότι θα βρίσκαμε πάντα να αγοράσουμε νερό. Θυμάμαι ότι εκείνη τη χρονιά είχαμε αγοράσει δυο πιθαμές νερό από μια στέρνα που ήταν σε απόσταση μισής ώρας με το γαϊδούρι από το σπίτι μας.

Η στέρνα ήταν κάποιου συγχωριανού, και το μέτρημα της ποσότητας του νερού που είχαμε δικαίωμα να καταναλώσουμε γινόταν με το σκοινί του κουβά: Ρίχναμε τον κουβά στη στέρνα και τον αφήναμε να πατώσει κρατώντας προσεκτικά το σκοινί για να μη διπλωθεί. Μετά τραβούσαμε το σκοινί, ανεβάζαμε τον κουβά και μετράγαμε με πιθαμές πόσο νερό είχε μέσα η στέρνα, κοιτώντας το βρεγμένο σκοινί. Μόλις η μέτρηση έδειχνε ότι είχαμε καταναλώσει δυο πιθαμές, τότε έπρεπε να σταματήσουμε να παίρνουμε νερό ή έπρεπε να πληρώσουμε κι άλλο, αν δεν μας έφτανε.

Το κουβάλημα του νερού το είχα αναλάβει εγώ και ας ήμουν μικρός. Είχαμε κι έναν γάιδαρο, τον έπαιρνα τον κακομοίρη, του έδενα στο σαμάρι ένα σανίδι στην κάθε πλευρά και επάνω στην κάθε σανίδα στερέωνα δύο ντενεκέδες. Το συνολικό βάρος των ντενεκέδων με το νερό θα ήταν περίπου εβδομήντα κιλά, που αν τους προσθέσεις και τα δικά μου 25, έφταναν τα 95. Ξεκινούσα λοιπόν με το γαϊδούρι, τους άδειους τενεκέδες, το σκοινί, τον κουβά και ένα μεγάλο κωνί, για τη στέρνα. Εκεί έριχνα τον κουβά και έβγαζα νερό και με τη βοήθεια του κωνιού γέμιζα τους τενεκέδες. Στη συνέχεια τους ανέβαζα με χιλιά ζόρια και κόπους στο ζώο, ανέβαινα κι εγώ από πάνω και παίρναμε το δρόμο της επιστροφής.

Το οικοπέδο που βρισκόταν το σπίτι μας ήταν στην πλαγιά ενός λόφου με το σπίτι στο κατώτερο μέρος. Η στέρνα αποφασίστηκε να γίνει στο ψηλότερο. Άρχισε το σκάψιμο ο πατέρας μου στην αρχή μόνος του, αλλά με

τα πρώτα χτυπήματα της αξίνας φάνηκε ότι το έδαφος είχε ριζιμιούς βράχους και ότι το έργο θα ήταν πολύ δυσκολότερο απ' όσο υπολόγιζε. Εφοδιάστηκε με τα κατάλληλα εργαλεία καθώς και την απαραίτητη ποσότητα δυναμίτη. Το πρόβλημα τώρα ήταν ότι έπρεπε να προσλάβει και κάποιον που θα γνώριζε να χειρίζεται με ασφάλεια το δυναμίτη. Έτσι μετά από πολλές έρευνες και συζητήσεις, αποφάσισε να προτιμήσει το μπάρμπα μου το Γιάννη, που ήταν και πατέρας του Ντάντου.

Αρχίσανε λοιπόν οι δυο τους να δουλεύουν στη στέρνα σκάβοντας και κάνοντας τρύπες για να βάλουν το δυναμίτη και να ανατινάξουν το βράχο. Η πρώτη έκρηξη θα ήταν και η πιο κρίσιμη γιατί θα έπρεπε να υπολογίσει καλά ο μπάρμμπας το μήκος του φυτιλιού, έτσι ώστε να προλάβει να βγει από την τρύπα, που θα είχε βάθος γύρω στο ένα μέτρο, και να κρυφτεί πίσω από το κοντινότερο καταφύγιο που ήταν μια τεράστια ντόπια που βρισκόταν λίγο πιο κάτω και απείχε 7-8 μέτρα από το σπίτι. Έβαλε φτιλί μακρύτερο από το συνηθισμένο για να είναι σίγουρος και δίνοντας το σύνθημα του συναγερμού, άρχισε να τρέχει στην κατηφόρα για να κρυφτεί πίσω από το δέντρο. Εμείς προετοιμασμένοι κατάλληλα, είχαμε λουφάξει μέσα στο σπίτι. Με το δυνατό μπάμ της έκρηξης, έγινε όμως κάτι σα σεισμός και κατακλυσμός μαζί: Το σπίτι σειστήκε συθέμελα και μια βροχή από πέτρες μικρές και μεγάλες έπεσε πάνω του. Η στρογγυλή τρύπα της στέρας λειτούργησε σαν βλητικός σωλήνας κανονιού και εκτόξευσε ψηλά τα σπασμένα κομμάτια του βράχου, που πέφτοντας κόντεψαν να κάνουν κόσκινο τη σκεπή του καινουργιοφτιαγμένου σπιτιού μας.

Τότε ακούω τον πατέρα μου να φωνάζει αλαλιασμένος:

-Έ, ορέ Γιάννη, με μαλινάρισες! Ουρέ θα μου γκρεμίσεις το σπίτι κι επροχτές το ετελειώσα!

-Και τι να κάμω ουρέ Γεράσιμε; Μήπως και το ήξερα;

-Τι θα κάμουμε τώρα Γιάννη μου; Άμα είναι με κάθε δυναμίτη να πετιέται ένα φορτίο πέτρες απάνου στη σκεπή, καληνύχτα, σία κι' αράξαμε⁹!

-Άκου τι θα γένει: Αν έχεις πουθενά υπόλοιπο κάνα μαδέρι από το φτιάσιμο του σπιτιού, φέρτο και θα πάμε στο λόγγο στο Κουτσουπίδι να κόψουμε και μακρύα κλαρία και θα σκεπάσουμε τη στέρνα, αλλιώς δε γένεται.

Έτσι και έκαμαν οι δυο τους με μένα βοηθό και λεπτομερειακό παρατηρητή μαζί. Πήραμε και το γάιδαρο μαζί μας, ανέβηκα κι εγώ καβάλα και μια και δυο νάμαστε στο Κουτσουπίδι. Κόψαμε αρκετά ξύλα, πολύ περισσότερα από όσα μπορούσε να σηκώσει το ζωντανό. Στην εύλογη απορία μου, πήρα απάντηση άμεσα, πριν προλάβω ν' ανοίξω το στόμα μου:

⁹ σία και αράξαμε: ναυτικός όρος, που λέγεται όταν οι κωπηλάτες μιας βάρκας πλησιάζουν στο λιμάνι

- Άκου δω εσύ: Θα πάμε τώρα ετούτο το φορτίο και τα ρέστα θα γυρίσεις να ν τα φέρεις εσύ με το γαϊδούρι. Εμείς έχουμε δουλειά, να σκεπάσουμε τη στέρνα και να κάμουμε την άλλη τρούπα για το φουρνέλο.

Δεν είπα κουβέντα, γιατί αν έλεγα θα άρπαζα καμιά σφαλιάρια και έτσι έγινε όπως μου είπαν. Μέχρι να φέρω το επόμενο φορτίο, αυτοί είχαν σκαρώσει ένα είδος σκεπής πάνω στη στέρνα με τα μαδέρια και τα κλαδιά που είχαμε φέρει και την τελειώσανε γρήγορα με όσα έφερα. Αμέσως μετά πήρανε στα χέρια τους τα εργαλεία και αρχίσανε να αδειάζουνε τη στέρνα από τα μπάζα της έκρηξης. Εγώ, ξαπλωμένος με την κοιλιά στο χωράφι πάνω από τα κεφάλια τους, ξεκουραζόμουνα από τη μεταφορά των κλαδιών. Εκείνη τη μέρα δεν πρόλαβαν να κάμουν άλλη ανατίναξη γιατί μας έπιασε το βράδυ.

Την επομένη και νωρίς νωρίς με ξύπνησε η νέα έκρηξη. Πετάχτηκα από το κρεβάτι κι έτρεξα κατά την ελιά για να δω τι κάνουν τα δύο μαστόρια. Δεν επρόλαβα να φτάσω και είδα τον πατέρα μου να ορμάει κατά πάνω μου, να με αρπάζει στην αγκαλιά του και μαζί με μένα να ζητά τρέχοντας καταφύγιο στο σπίτι:

- Που πας κοψόχρονο, βόλτα εβγήκες; Τον άκουσα να λέει την ώρα που ακούστηκε ο εκκωφαντικός κρότος της δεύτερης έκρηξης. Ευτυχώς γρουσουζικό, που ο μπάρμπα σου είχε βάλει μακρύ φουτίλι στο δεύτερο μασούρι, αλλιώς θα τρώγαμε τση πέτρες στο κεφάλι!

- Μα που να ξέρω ο έρμος μωρέ πατέρα ότι θα έβανε δύο μαζί; Αλλά και καλά, δεν την εσκεπάσαμε τη στέρνα με κλαριά;

- Ναι, αλλά όσα κλαριά και να βάλουμε όλο και φεύγουνε κάτι κόμπες και κάνουνε δώθε. Ετοιμάσου να πας να φέρεις κι άλλα κλαριά.

Έκαμα όπως μου είπε και τη σκεπάσαμε τόσο καλά τώρα που στην επόμενη έκρηξη δεν εφύγανε παρά κάτι μικρά χαλίκια.

Οι δύο εργάτες με μένα βοηθό συνεχίσανε το σκάψιμο και το άδειασμα των μπάζων, αλλά τώρα εμφανίστηκε άλλο πρόβλημα: Καθώς βάθαινε η στέρνα, το άδειασμα των μπάζων γινόταν όλο και δυσκολότερα. Τώρα χρησιμοποιούσαν και σκάλα για να τα ανεβάζουν με τον τενεκέ.

- Γεράσιμε, δε γένεται άλλο έτσι, θα τελειώσουμε του χρόνου, λέει ο μπάρμπα Γιάννης. Πρέπει να εύρουμε ένα καρέλι. Έλα δω μικρέ, πήγαινε δελέγκου στο μαγαζί να ιδείς αν έχει κανένα.

Εγώ σχετικά απρόθυμα πήρα το δρόμο για το μπακάλη, που δεν είχε μεν το είδος που ζήτησα, αλλά με πληροφόρησε από πού θα μπορούσαμε να το δανειστούμε. Για να γλιτώσω περιττά πηγαίν' έλα, πήγα κατευθείαν στο σπίτι που με συμβούλεψε ο μπακάλης:

- Ε, μπάρμπα Νικόλα, μέσα είσαι;

- Όχι παιδάκι μου, όξω είμαι, κοίτα να ιδείς μην έρχουμαι, απαντάει με το γνωστό του χιούμορ ο μπάρμπα Νικόλας! Τι θες;

- Θέλω το καρέλι σου μπάρμπα για....

- Καλά καλά, ξέρω, λες ότι δεν ακούω τα μπαμ μπουμ από τα φουρνέλα; Παρτο και πες του πατέρα σου να μου το στείλει αμέσως έτσι και τελειώσετε, γιατί μου τόχει γυρέψει ο ανιψιός μου ο Νιόνιος και δεν κάνει να μη του το δώσω.

- Εντάξει μπαρμπα Νικόλα και μη σκιάζεσαι καθόλου, θα ν το φέρω εγώ μόλις τελειώσουμε.

- Αειντε τώρα γιατί ο πατέρας σου κι ο μπάρμπα σου ο Γιάννης σε περιμένουνε.

Με το καρούλι λοιπόν παραμάσκαλα γύρισα χαρούμενος και χοροπηδώντας, στο σπίτι και ανηφορίζοντας για τη στέρνα, είδα τα μαστόρια να έχουν στερεώσει τρία μαδέρια από πάνω της, σαν ικρίωμα, για να κρεμάσουν το καρούλι. Είχα καταλάβει βέβαια πως η τελευταία κουβέντα του μπαρμπα Νικόλα μάλλον πρόφαση ήταν για να σιγουρευτεί ότι δεν θα το ξεχάσουμε. Και με το δίκιο του βέβαια γιατί τα εργαλεία ήταν γενικώς δυσεύρετα τότε εκεί.

- Για πες μας πόσο κάνει το καρέλι;

- Δεν κάνει, είναι του μπάρμπα Νικόλα, επήα και του το εγύρεψα, πιστεύω να έκαμα καλά.

- Καλά έκαμες. Του εμίλησες καλά; Τι σου είπε;

- Καλά του εμίλησα, μου 'πε να ν του το πάμε μόλις τελειώσουμε, θέλει να ν το δώσει του Νιόνιου.

- Εντάξει, εντάξει. Του 'πες αφχαριστώ;

- Όχι, γιατί λέω να ν του το πω όταν του το γυρίσω.

- Καλά, αλλά μήπως και θα επλέρωνες άμα τούλεγες και κανένα παραπανίσιο; Τέλος πάντων, φέρτο δω να ν το δέσουμε κι ετοιμάσου να τραβήξεις το ντενεκέ μόλις τον ε γιομίσουμε.

Με τα τελευταία λόγια, επήρανε την τροχαλία, την εστερεώσανε στο ικρίωμα, περάσανε από μέσα της ένα σκοινί και κατεβήκανε στη στέρνα. Από κει και πέρα τα χρειάστηκα, γιατί γέμιζαν οι δυο τους πολύ γρήγορα τον τενεκέ και εγώ έπρεπε να τον τραβάω, να τον βγάζω έξω, να τον αδειάζω και να τον ξαναρίχνω μέσα. Γρήγορα πείστηκαν οι δύο μαστόροι ότι έτσι δεν θα προχωρούσε η δουλειά και με στείλανε να παίξω με τα άλλα παιδιά, προς μεγάλη μου ευχαρίστηση. Μετά από μερικές μέρες και με όλα αυτά τα μέσα, τελείωσε το σκάψιμο της στέρνας και άρχισε το σκάψιμο του βούλιουρα και εγώ πήγα πίσω το καρούλι στο μπαρμπα Νικόλα φροντίζοντας να του πω δυο ευχαριστώ τουλάχιστον:

- Ε, μπάρμπα Νικόλα, όζω είσαι;

- Όχι παιδάκι μου, μέσα είμαι, εσύ είσαι;

- Όχι μπάρμπα, έστειλα τον αδρεφό μου τώρα!

- Έλα δω να σε τσακώσω που με κογιονάρεις διάολε!

- Μπάρμπα Νικόλα, μου ξέφυγε, δεν το είπα για να σε κοροϊδέψω.

- Έλα καλά, μη φοβάσαι, δε με νοιάζει. Δόμου το καρέλι, ευτούνο δεν ίφηρες;

- Παρτο μπάρμπα κι ευχαριστούμε. Έχεις και πολλά αφχαριστώ από τον πατέρα μου.

- Ναναι καλά να ν του πείς, δεν κάνει τίποτσι.

Όταν τελείωσε το σκάψιμο όλης της στέρνας, που χωρίς το βούλιουρα είχε βάθος 5-6 μέτρα, βρήκαμε άλλο μάστορα γιατί έπρεπε να χτιστεί και να σοβαντιστεί με τσιμεντόλασπη. Εμείς φτιάσαμε μια τζουβιέρα και επιστρατευτήκαμε οικογενειακώς για να μεταφέρουμε πέτρες από τα διπλανά χωράφια για το χτίσιμο, όσο περιμέναμε το μπαρμπα Λέο από τη Βολίμα με το μυστήρι και το σφυρί του. Στη δουλειά «βοηθούσαν» και άλλα πιτσιρικά από τη γειτονιά, κυρίως από περιέργεια αλλά και για να περνάνε την ώρα τους. Όλοι μαζί είμαστε πλέον μια κουστωδιά μικρών και μεγάλων που μάζευε πέτρες.

Όταν ήρθε ο μπαρμπα Λέος, είχαμε κουβαλήσει αρκετές πέτρες με τη τζουβιέρα. Αυτός έφτιαξε αμέσως τη λάσπη και σε λίγο άρχισε το χτίσιμο. Η στέρνα χτίστηκε κυκλικά γύρω από το άνοιγμά της και το χτίσιμο προοδευτικά στένευε, έτσι που στην τέταρτη - πέμπτη σειρά από πέτρες, ο μπάρμπα Λέος σταμάτησε το χτίσιμο, λέγοντας:

- Έδεπα ε, θά έμπει το φιλιατρό. Τι θα βάλετε; Πέτρινο ή τσιμέντινο; (Η πρώτη κουβέντα του μπάρμπα Λέου μας άφησε άφωνα εμάς τα μικρά, γιατί μας φάνηκε πολύ αστεία η προφορά του. Ήτανε πολύ περισσότερο μακρόσυρτη και τραγουδιστή από τη δική μας. Έτσι, αρχίσαμε να προσπαθούμε να μιμηθούμε την προφορά του και τις άγνωστες σε μας Βολιμιάτικες λέξεις που χρησιμοποιούσε. Αρπάξαμε αρκετές χαστουκιές και κεροκωλιές στους πισινούς μας για να μην το κάνουμε μπροστά του.)

- Τι πέτρινο μάστορα, λέει ο πατέρας μου. Που λεφτά για τέτοια έξοδα. Θα κάμουμε ένα με τσιμέντο με το γκζάδερφό μου το Βασίλη.

- Καλά, το λοιπό, εγώ τώρα έχω να κάμω το σοβάντισμα. Κατεβάσετέ μου με το ντενεκέ τα αργαλεία και το τσιμέντο μέσα στη στέρνα. Φέрте μου και κάνα ντενεκέ νερό κι ένα ρουμπί.

Όσο ο μπαρμπα Λέος σοβάντιζε το εσωτερικό της στέρνας, εμείς με το Βασίλη τον ξάδερφο του πατέρα μου ετοιμάζαμε ένα στρογγυλό καλούπι από χάρμποτι για το φιλιατρό. Στο κέντρο του καλουπιού βάλαμε ένα μεγάλο στρογγυλό δοχείο ώστε να δημιουργηθεί το άνοιγμα για να περνάει ο κουβάς. Σκαλίσαμε και πάνω του την ημερομηνία για να το θυμόμαστε, 15-8-1958.

Το φιλιατρό μας έγινε ολοστρόγγυλο και όταν τελείωσε σε 6-7 μέρες ο μπάρμπα Λέος με το σοβάντισμα, ήταν κι αυτό έτοιμο να μπει στη θέση

του. Ο πατέρας μου φώναξε για βοήθεια 2-3 άντρες φίλους και γειτόνους γιατί το φιλιατρό ήταν ασήκωτο. Όταν το βάλουμε στη θέση του, ο μπάρμπα Λέος το κόλλησε με τσιμέντο για να μη μπαίνουν στη στέρνα διάφορα ζώφια. Η στέρνα τελείωσε, αλλά χρειάστηκε πολύ δουλειά ακόμη για να φτιαχτεί το αυλάκι της. Το «αυλάκι», είναι ένας χώρος κατηφορικός που συλλαμβάνει το βρόχινο νερό και το οδηγεί στη στέρνα. Όσο μεγαλύτερο είναι το αυλάκι τόσο πιο εύκολα γεμίζει η στέρνα. Το δικό μας θα είχε μήκος δέκα μέτρα και πλάτος πέντε, ενώ το ύψος του θα άρχιζε από το ένα μέτρο περίπου και θα τελείωνε στο μισό μέτρο. Φτιάξαμε και το αυλάκι σιγά σιγά κουβαλώντας και πάλι πέτρες με τη τζουβιέρα. Όταν τελειώσαμε το κουβάλημα, φώναξαμε άλλο μάστορα, τον μπάρμπα τον Αργύρη που το έχτισε κι έκαμε την τσιμεντένια του επίστρωση.

Επίλογος

Οι εργασίες στη στέρνα τελείωσαν λίγο πριν αρχίσουν οι βροχές του χειμώνα. Πετάξαμε τα πρώτα νερά με το σίγλο και μετά από λίγες μέρες η στέρνα μας είχε δυο πιθαμές νερό. Στο τέλος του Δεκεμβρη ήταν γεμάτη μέχρι απάνω κι έτσι σταμάτησα κι εγώ να κουβαλώ νερό με το γαϊδούρι. Είχαμε βάλει ένα πρόχειρο καπάκι, αλλά δεν μπορούσαμε ν' αποφύγουμε τα διάφορα διψασμένα ζώφια που έπεφταν μέσα στη γεμάτη με νερό στέρνα. Έχω βγάλει «με το γραμπαούνι τση θειάς τση Ρούσσας» ή με το σίγλο κατά καιρούς, βατράχια, φίδια και διάφορα άλλα. Μερικά από αυτά τα προλαβαίναμε πριν βρωμίσει το νερό κι άλλα όχι.

Αν το νερό δεν είχε βρωμίσει, πετάγαμε τον παρείσακτο και το πίναμε χωρίς πολλές κουβέντες, χρησιμοποιώντας την μοναδική γιαιρεία που είχανε οι χωριανοί μας και πολύ πρόχειρη. Αυτή η γιαιρεία ήτανε, με μια μικρή τελετουργία να ρίχνουμε στη στέρνα, μετά το βγάλσιμο του ζώφιου, λίγο αγιασμό που είχανε στο σπίτι, φυλαγμένο από τα Θεοφάνεια και αμέσως μετά πίνανε το νερό. Ο πατέρας μου όμως, άκουγε ευτυχώς τις υποδείξεις της σπουδαγμένης μητέρας μου και έριχνε πάντοτε και επιπλέον, ένα κομμάτι ασβέστη άσβηστο ή μια καλή ποσότητα ιωδίου, όσο κι αν η νόνα μου επέμενε ότι δεν χρειάζεται.

Αν το νερό είχε βρωμίσει, το χρησιμοποιούσαμε μόνο για πλύσιμο και αγοράζαμε από άλλη στέρνα, ή το πετούσαμε. Το χειρότερο ήταν αν το νερό έπιανε ψείρα, γιατί τότε έπρεπε να αδειάσουμε τη στέρνα και να ψάξουμε για ν' αγοράσουμε νερό. Η ψείρα μάλλον δεν ήτανε τίποτα άλλο από κάποιο είδος σαλμονέλας, που τις νύμφες της βλέπαμε να πάλλονται στο σίγλο κατά εκατοντάδες.

Βέβαια αυτός που δεν θα μπορούσε να αγοράσει νερό από αλλού, την είχε άσχημα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ή το έπιναν με την ψείρα, ή το βράζανε πρώτα. Σε σπάνιες περιπτώσεις θυμάμαι εκείνα τα χρόνια να αγοράζουν νερό με βυτίο, από τον κάμπο και να γεμίζουν τη στέρνα.

Συνέπειες αυτών των καταστάσεων ήταν κρούσματα με τύφο (κοιλιακά τα λέγανε) και κατεστραμμένα δόντια, γιατί το νερό της στέρνας ήταν βρόχινο και στερημένο από τα απαραίτητα ιχνοστοιχεία. Ο πιο σίγουρος δείκτης για να καταλαβαίνουμε αν το νερό μιας στέρνας ήταν καθαρό και κατάλληλο να το πιούμε, ήτανε ν' αφήνουμε πρώτα ένα διψασμένο γαϊδούρι να πιεί από αυτό, στον κορύτο της. Αν το νερό δεν ήταν καλό, ο γαϊδαρός δεν το δοκίμαζε όσο κι αν εδίψαγε. Στις γίδες δεν είχαμε καμία εμπιστοσύνη.

Αργότερα, όλα άλλαξαν: Σε πολλές στέρνες μπήκανε ηλεκτρικές αντλίες, σφραγίστηκαν προσεκτικά και συντηρήθηκαν σχολαστικά. Έτσι κι αλλιώς κάθε χρόνο πριν αρχίσουν οι βροχές, όλοι καθάριζαν πολύ προσεκτικά τη στέρνα τους. Έτσι χάθηκαν ως και οι κουβάδες. Το ηλεκτρικό ρεύμα έφερε τα πλυντήρια και τις αποχετεύσεις. Τα χωριά αυτά για ένα διάστημα ερήμωσαν, όπως και πολλά άλλα της πατρίδας μας. Η ξενιτιά και τα καράβια έσωσαν από την ερήμωση το δικό μου. Έτσι οι ανάγκες σε νερό πολλαπλασιάστηκαν και το βυτίο από τον κάμπο πάει κι έρχεται ταχικότητα.

Το παλιό όνειρο όλων των άνυδρων χωριών (Γύρι-Λούχα και Μαριές, Εξοχώρα κι Ορθονιές, έλεγε σαν θλιβερό τραγούδι ο πατέρας μου), για ένα υδραγωγείο, ποτέ δεν υλοποιήθηκε. Μπορεί να είναι γεμάτος σωλήνες ο Βραχιώνας, αλλά το έργο ποτέ δεν ετελειώσε. Μερικά χωριά κατασκεύασαν ακόμα και δεξαμενές για να διευκολύνουν την κατάσταση, αλλά ακόμα βρόχινο νερό πίνουν*.

* Η τελευταία αυτή πληροφορία δεν ισχύει πλέον, αφού τα χωριά αυτά έχουν αποκτήσει γύρω στα 2012 τρεχούμενο νερό. Υφάλμυρο και κακορίζικο είναι η αλήθεια, αλλά για τις δουλειές τους επαρκέστατο. Δεν το πίνουν φυσικά, γι αυτή τη δουλειά χρησιμοποιούν εμφιαλωμένο και οι πιο προνοητικοί το νερό της στέρνας τους.

./.

Η ξυλόκοτα και η ξερόστερνα

Η μέρα του Σπύρου ξεκίνησε όπως ούλες οι άλλες μέρες, άρχισε την ιστορία του ο Θεωδωρής ο ξάδερφος. Ο Σπύρος, γιατί που λέτε, εξύπνησε με το σκάσιμο του ήλιου, ήπιε το δυάσμο του, έλυσε τη σκύλα του τη Μπίρμπω και εκίνησε για το χωράφι του, έχοντας στη μπλάτη του το δίκαννο για καμία τσίχλα. Το σπίτι του Σπύρου ήτανε αλάργα από το χωρίο, και το χωράφι που είθε να πάει, ήτανε καμία ώρα με τα πόδια από το κονάκι του. Αργά το μεσημέρι, ψόφιος από το προβάτημα και το σκάψιμο με την αζίνα, εγύρισε σπίτι του, ετάισε και έδεσε τη σκύλα του, έπλυνε τα χέρια του και τα μούτρα του και εμπήκε στη γωνιά για το γιόμα.

Η Σπύραινα είχε ετοιμάσει ούλα τα καλά του θεού. Κρασί από το δικό σου, ψωμί ζυμωμένο από τα κεράκια τση, νεράκι φρέσκο από τη στέρνα σου και δύο-τρία μανιτάρια όπου είχε φέρει ο Σπύρος εψές. Στο τραπέζι ήτουνα ακόμα, μία ωραία μαγεριά πικραλίδες και δύο τσίχλες ψημένες στα κάρβουνα, με μπόλικο λεμόνι. Τση πικραλίδες τση εμάζωνε η Σπύραινα και τση τσίχλες τση εβάργειε ο Σπύρος με το ντουφέκι. Ο Σπύρος ευχαριστήθηκε το αρχοντικό φαΐ του και αφού έτσουξε δύο σκουτέλες μπίμπα από το μυρωδάτο και δυνατό κρασάκι από το βουτσι του, έγειρε όπως ήτουνα με τα ρούχα τση δουλειάς ακόμα απάνου του, δίπλα στο τζάκι και έπεσε σ' ένανε γλυκόνε ύπνο. Όταν η φωτιά στο τζάκι εξαμήλωσε κι άρχινισε να τσουζει το κρύο, τα τσίνορά του άνοιξαν με το ζόρι. Ετήραξε το παρεθύρι, επετάχτηκε ορθός κι έβαλε ομπρός τη μουρμούρα:

- Μωρή Ζαχαρούλα, γιατί μωρή δε με ζυπνάς τόση ώρα; Θα νυχτώσει και δε θα προκάμω το καρτέρι τση ξυλόκοτας. Σήκω να 'ρθεις και σύ κοντά ορή, για να κοιτάξεις για κάνα μανιτάρι.

- Ναι Σπύρο μου, έτοιμη είμαι. Δεν ήθελα να σε ζυπνήσω γιατί σε ίγλεπα λιγωμένονε. Μία και εσηκώθηκες, έλα και πάμε.

Έτσι το αγαπημένο ζευγάρι επήρε τη ρούγα, μέσα από το λόγγο, ο καθένας για το δικό του μέρος. Η Ζαχαρούλα με το μαλαθουνάκι τση ετήραε για τα μανιτάρια τση κι ο Σπύρος, νυσταγμένος ακόμα και με το κεφάλι του γιομάτο αέρα, σα φούσκα, από τη βερντέα¹⁰ του, έβαλε πλώρη για την αγαπημένη του μεριά για το καρτέρι τση μπεκάτσας.

Ομπρός ο Σπύρος και ξοπίσω του η πιστή Μπίρμπω που την είχε φάει η βαρεμάρα, κουνώντας την ορά τση και σέρνοντας τα πόδια τση, επηαίνανε για τη θέση τσου, ενώ ο ήλιος έριχνε τση τελευταίες του χρυσοκόκκινες ακτίνες απάνου από το Μέα Βουνό, ροδίζοντας τα σκόρπια σύγνεφα και δίνοντας στον ουρανό ένα μαγικό χρώμα σαν τα γιούλια και τα κουρκουτσέλια του Μάρτη, που μονάχα σε κείνη τη μεριά μπορεί να το ιδείς ή στο βασίλειμα του ήλιου το Δεκέβρη. Ο Σπύρος που με δυσκολία έβγαινε από τσου καπνούς του δυναμίτη¹¹ του, αποκαυνώθηκε καζεύοντας τον ήλιο που εβασίλευε, τα σύγνεφα που αλλάζανε χρώματα και από κόκκινα εγενότανε ούλο και πούλιο μαύρα, παίρνοντας πρώτα το χρυσαφί και ύστερα το χρώμα του βαθιού νερού τση θάλασσας. Το καταπράσινο Μέα Βουνό άρχινισε να παίρνει και κείνο ούλο και πούλιο μαύρα χρώματα. Ο Σπύρος ετήραε τση κουμαριές που άρχινισανε με το σούρπωμα από καταπράσινες να γένουνται μαύρες, και έτσι επήρε λάθος στρατόνι και χωρίς να προσέχει τη ρούγα, αντί να φτάσει στο καρτέρι του, ευρέθηκε ξαφνικά στον αέρα πέφτοντας μέσα στην αδειανή ξερόστερνα του γειτονά του, του Νιόνιου.

¹⁰ είδος αρωματικού κρασιού της Ζακύνθου. Ο Σπύρος δεν είχε βέβαια βερντέα που γίνεται στα καμποχώρια και όχι στο χωριό του που είναι ορεινό. Εδώ, λέγεται περιπαιχτικά.

¹¹ του δυνατού κρασιού του

-Αχ μωρή Μπίρμπω, εσκοτώθηκα ο κακομοίρης. Μου φαίνεσαι ότι ετσάκισα τον αγκουφό μου απάνου σ'ευτούνη την κόμπα. Μα και σύ, μωρή ηλίθια σκύλα, ήτουνα καμία χρεία να πέσεις απάνου μου;

Γλέπετε, η αφοσιωμένη η Μπίρμπω, δεν έκοψε το δρόμο τση και ακλουθώντας νυσταλέα χέρι-πόδι τον αφέντη τση, έπεσε κι εκείνη μές στη στέρνα, που ευτυχώς ήτουνα αδειανή. Είχε μέσα τση μονάχα τρεις κόμπες, που ποίος ηξέρει πόσους χρόνους ήτουνα εδεκεί. Μία από δαύτσε ήτουνα η αιτία που έσπασε τον αγκουφό του ο έρμος. Ο μαυρο-Σπύρος, αληθινά εγκρεμοσακίστηκε και εκτός από τον αγκουφό του ένοιωθε ούλο του το κορμί να ν του πονεί. Το μεθύσι τού 'φυγε σαν αστραπή από το δυνατό και άξαφνο πόνο. Αφού επέρασε λίγη ώρα και το κεφάλι του εκκαθάρισε λίγο από τη σαστιμάρα και τσου πόνους, αρχίνισε να δουλεύει το μυαλό του.

Με τον αγκουφό σπασμένο, μές' στο κρύο του Δεκέβρη, στον πάτο τση μούχλιας και σκότεινης στέρνας, θα επέρναε πολύ κακή νύχτα άμα δεν τονε έβρισκε κάποιος και μάλιστα ογλήγορα, γιατί η ώρα επέρναε, το σκοτάδι έπεφτε σα μαύρο χιόνι συνέχεια και οι τελευταίοι χωριανοί θα εκλειόντανε σε λίγο στα σπίτια τσου για να περάσουνε κι ετούτο το βράδυ. Ο Σπύρος εκατάλαβε ότι ήτουνα του θανάτου.

Εσκέφτηκε τη γυναίκα του και αρχίνισε να τση φουγιάζει. Η Σπύραινα όμως, συνηθισμένη στη γκουζουλάδα¹² του άντρα τση, πριχού αρχινίσει να σουρπώνει, για να γλέπει, επήρε το μαλαθούνη τση κι εγύρισε ήσυχη στο κονάκι τση, κι επερίμενε τον άντρα τση κοντά στο τζάκι, ψήνοντας όσα μανιτάρια είχε εύρει. Έτσι δεν άκουσε τση φωνές του Σπύρου και τα αλυκτήματα τση Μπίρμπως. Ο λεβέντης μας, μετά από μία ώρα κοντά, τα εχρειάστηκε πούλιο περισσότερο. Αρχίνισε να κρυνώνει και όσο εκρύνανε, ο αγκουφός του ο σπασμένος τον επόνει ούλο και πολύτερο. Δεν εμπόρειε να κουνηθεί ούτε τόσο, γιατί και το λίγο, του εστοίχιζε δυνατές σουγλιές και πόνους στον αγκουφό του και σε ούλο το κορμί του. Εθυμήθηκε ότι στη ζώστρα του είχε το φουσεκολόγο του με καμία τριανταριά φουσεκία και με μεγάλο ζόρι εμάωξε το δίκαννο και έβγαλε το φουσεκολόγο και τονε έβαλε δίπλα του. Με βογγητά από τσου μεγάλους πόνους εσήκωσε τη γκάνη¹³ του γκρα¹⁴ του, ψηλά κατά τη μπούκα τση στέρνας από πάνου του κι έριξε το πρώτο σμπάρο. Η Μπίρμπω, σαν να είχε καταλάβει κι ευτούνη τα δύσκολα, αρχίνισε να αλυκτάει με μανία. Ο Σπύρος έριχνε συνέχεια ένα ένα τα φουσεκία με την ορπίδα να ακούσει κανείς τση ντουφεκιές και να 'ρθει για βοήθεια. Ευτούνο ήτουνα που τον εγλύτωσε και που τού 'σωσε τη ζωή. Γιατί ο Νιόνιος ο γείτονας, κατά τη συνήθειά του είχε έβγει για να βαρέσει κάνα λαγό κατά το πλάι όπου ακουγότανε τα κουδούνια από τση γίδες του Μαρίνου.

¹² στην κουζουλάδα, στην τρέλα (εδώ θέλει να πει την αφηρημάδα)

¹³ την κάνη

¹⁴ ο γκρας ήταν στρατιωτικό τουφέκι της παλιάς εποχής. Εδώ ειρωνικά.

Γλέπεις τα σκυλιά ετούτα, ενώ ήτουνα καθαρά κυνηγόσκυλα, εκείος ο Μαρίνος τα έβανε να φυλάνε γίδια και να κάνουνε τα τσοπανόσκυλα, κι ευτούνο το έργο με τη μπρώτη ευκαιρία το ξαστοχάγανε. Έτσι με το που εμυριζότανε το λαγό, επαπατάγανε το Μαρίνο και το κοπάδι του και επαίρνανε τον τορό του. Ο Μαρίνος δεν έπαιρνε ποτέ κοντά του ντουφέκι και όταν τα σκυλιά εβγάνανε το λαγό, όσο και να έσκουζε ευτούνος τσου σκύλους, για να γυρίσουνε στη δουλειά τσου, εκείνοι δεν ακούγανε και, μόνο όταν εβारीότανε τον επαπατάγανε. Ο Νιόνιος είχε γλυκαθεί από το χούκι του σκυλιώνε του Μαρίνου και το εκμεταλλευότανε: Έστηνε καρτέρι και αν ήτουνα τυχερός και τα σκυλιά εφέρνανε το λαγό κατά τη μεριά του, τον εσμπάράριζε. Ο Μαρίνος εψυλλιαζότανε βέβαια την κατάσταση, αλλά και τι να έκανε; Θα ήτουνα δικός του ο λαγός, μόνο αμα είχε κοντά του ντουφέκι. Ο Μαρίνος όμως ήτανε βοσκός, δεν ήτουνα ποτές του κυνηγιού. Ευτούνη τη μούρλια που έχουμε ούλοι¹⁵, ευτούνος δεν την εκόλησε. Θεσ έτσι, θεσ αλλιώς, ευτή η ιστορία εβγήκε σε καλό του Σπύρου.

Ο Νιόνιος πηαίνοντας για το λαγό, άκουσε τα σμπάρα του, αλλά ο αντίλαλος τση στέρνας, το σμπάρο το έκανε βρόντο. Στην αρχή εσυχίστηκε, μα ογλήγορα εκατάλαβε ότι η φασαρία έρχεται από τη μεριά τση ξερόστερνας.

- Ποίος ηξέρει άραγες ποίοι σμπάράρουνται νυχτιάτικα, εσκέφτηκε.

Ευτούνη η σκέψη τον έκαμε να προσέχει γιατί εσκιαζότουνα να πάει κοντά μην αρπάξει καμία αδέσποτη. Επερίμενε πολλή ώρα, όσο που τα φουσέκια του έρμου του Σπύρου εφινίρανε. Μέσα στο σκοτάδι, κρυμμένος πίσω από ένα σκίνο και έχοντας σβήσει το φανάρι του ο Νιόνιος, επαπαμόνευε σαν το γατσούλι, με αγωνία, έχοντας αλησμονήσει το λαγό, το Μαρίνο και τα σκυλιά του. Ετότες ακουστήκανε τα αλυκτήματα τση Μπίρμπως, κούφια μέσα από τη στέρνα. Στο μυαλό του, ευτούνα τα αλυκτήματα εταιριάζανε τώρα σε αγριόσκυλο ή σε λύκο, γιατί είχε ακούσει πολλές ιστορίες για ευτούνα τα θερία. Δεν είχε ιδεί ποτές του τέτοιο θερίο, μα ίλεγε πως πρέπει νάναι ούλο και πούλιο μεγαλύτερα από το μουλάρι του μπάρμπα του, του Δημητριβή. Ίγλεπε ότι ούλα εγενότανε ούλο και πούλιο αλλόκοτα:

- Έλα Παναγία μου, εσταυροκοπήθηκε ο Νιόνιος! Καλά έπεσε το θερίο μές τη στέρνα, το ντουφέκι πως εκατάφερε να ν το μεταχειρίζεται; Θα ναι κάνα θερίο σκυλί από εκείά που γυρίζουνε με τσου γύφτους με την αρκούδα!

Που να πάει το μυαλό του με τι σκυλί είχε να κάμει;

- Βοήθεια χωριανοί, ακούστηκε μία βροντερή φωνή, σα να έβγαινε από τα έγκατα τση γής.

¹⁵ δηλ. το κυνήγι. Στα ορεινά χωριά τής Ζακύνθου δεν υπάρχει σπίτι που να μην έχει ντουφέκι. Είναι ντροπής να μην έχει.

-Άγιε μου Διονύσιε, μιλεί κιόλας το θερίο, εσταυροκοπήθηκε πάλι ο Νιόνιος και μη αντέχοντας άλλο, αρχίνισε την πιλάλα. Τα πόδια του εκτυπάγανε στ'αυτιά του κι εκείός έτρεχε κατά το χωρίο του. Όχι μόνο ντουφεκάει το θερίο, μα μιλεί και ανθρώπινα, εσκεφτότανε.

Ο Νιόνιος μας δεν είχε σκοπό να σταματήσει την πιλάλα του αν δεν έφτανε στο χωρίο του, αλλά δεν του εχρειάστηκε, γιατί εστάθηκε τυχερός, έπεσε απάνου στο Στέλιο, το συνάδερφο κυνηγό που είχε κι εκείός στήσει καρτέρι στο άλλο πλάϊ για τσου λαγούς του Μαρινού. Ο Στέλιος είχε κι ευτούνος ακούσει τα συμπάρα και εκατέβαινε το πλάϊ, πηαινοντας στη στέρνα γιατί είχε καλά πάρει χαμπάρι ότι κάποιος είχε πέσει μέσα. Μα βλέποντας το Νιόνιο να τρέχει σα σφαίρα και να πέφτει απάνου του, εσυχίστηκε κι εκείνος:

-Μουρέ Νιόνιο, σιγά και μ'εσοκότωσης! Που στο διάολο πας τρέχοντας σα να σε κυνηγάνε σαρανταοχτώ βρυκολάκοι; Εσένανε συμπαράρουνε;

Όταν ο Νιόνιος εσυνήφερε από την τρομάρα του, του 'πε με το σι και με το νίγμα το τι έγινε και γιατί εφοβήθηκε.

-Σώπα ουρέ Νιόνιο που άκουσες θερίο να αλυκτάει, να ντουφεκάει και να μιλεί κι ανθρώπινα! Είσαι καλά ή είσαι για δέσιμο; Κάποιος κακομοίρης ορέ καημένε έπεσε με το σκύλο μες τη στέρνα! Πάμε ορέ να ιδούμε τι έγινε.

Η καλή κουβέντα του Στέλιου τον ίφερε στα συγκαλά του το Νιόνιο, αλλά και πάλι δεν ήτουνα και πολύ σίγουρος. Επήανε κοντά στη στέρνα σιγά σιγά και τότενες ακούσανε κι εγνωρίσανε την αγανακτισμένη φωνή του Σπύρου:

-Μα που στο διάολο είσαι ορή Σπύραινα και δεν ακούς τον άντρα σου τόσην ώρα;

Ο Στέλιος κι ο Νιόνιος ανάβοντας τα φανάρια τσους ετηράζανε μες στη στέρνα σκύβοντας και είδανε το Σπύρο που ήτανε στα μαύρα του τα χάλια: διπλωμένος από το σπάσιμο και τον πόνο, μέσα στσου πυκνούς καπνούς τη μπαρούτης, που είχανε αρχινίσει να του ζορίζουνε την ανάσα. Η Μπίρμπω η έρμη ήτουνα κουλουριασμένη στα πόδια του.

-Βάστα μουρέ Σπύρο, εμείς είμαστε, να πα να φέρουμε τα χρειαζούμενα, κι εφτάσαμε!

Οι δύο συνάδερφοι εφύγανε ογλήγορα για το χωρίο τσου για να φέρουνε ενισχύσεις. Στο μαγαζί, ευρήκανε τη συνηθισμένη παρέα που ήτουνα ούλοι αφοσιωμένοι στην αποψινή πρέφα. Τσου είπανε τι τρέχει και αμέσως ούλοι εγίνανε καπνός για να φέρουνε τα σύνεργα και απαρατήσανε την πρέφα τσους:Ο Στάθης ίφερε το μεγάλο καναβίδι, ο Φήμης τη μακρύα σκάλα, ο Μίμης μία τζουβιέρα για φορείο και ο Πέτρος επήρε το φαρμακείο από το γραφείο τη Κοινότητας. Ο Τάσης επήε πιλάλα στο τελέφωνο για το νοσοκομειακό. Με το που εφτάσανε στη στέρνα, ερίζανε τη μακρύα σκάλα, ο Φήμης με το Μίμη εκατεβήκανε μέσα, εδέσανε το Σπύρο με το καναβίδι

από τη αμασκάλες, και με τα χίλια ζόρια τον ανεβάσανε. Μετά ανεβάσανε και τη Μπίρμπω που τόβαλε αμέσως στα πόδια για το Σπυρέϊκο.

Σε λίγο ήρθε και το νοσοκομειακό που επήρε το Σπύρο και τον επήε στη χώρα, μαζί με τη Σπύραινα για να τονε προσέχει. Ούλοι οι άλλοι εγυρίσανε ήσυχοι στη καθημερινές δουλειές τσους: Ο Νιόνιος κι ο Στέλιος στο καρτέρι για τσου λαγούς του Μαρίνου, οι άλλοι στο μαγαζί, στην πρέφα τσου.

./.

Σχολικές ιστορίες

Η δούλα

Είχα μόλις πετύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις και ήμουνα πια στην πρώτη τάξη του Γυμνασίου, δηλαδή λιγότερο από 12 χρονώ, μια και πήγα μικρός στο Δημοτικό σχολείο. Είμαστε στα 1962. Η οικογένειά μου ζούσε στο χωριό που ήταν περίπου τριάντα χιλιόμετρα από τη χώρα και δεν είχε τη δυνατότητα να νοικιάσει δωμάτιο για να μένω στην πόλη. Έτσι η λύση δόθηκε από το Οικοτροφείο του Ερυθρού Σταυρού – που δεχόταν μόνο αγόρια από τα φτωχότερα χωριά.

Το οικοτροφείο έπαιρνε τα μισά περίπου από όσα ήθελε το νοικιαστό δωμάτιο, αλλά είχε το προτέρημα ότι είχες και το φαγητό σου, τρεις φορές την ημέρα, πράγμα πολύ σοβαρό. Επίσης οι γονείς μας είχαν τη βεβαιότητα ότι υπήρχαν εκεί υπεύθυνα άτομα για να μας προσέχουν. Βρισκόταν κοντά στο ναό του πολιούχου της Ζακύνθου, του Αγίου Διονυσίου. Το Γυμνάσιο-μοναδικό τότε σε όλο το νησί-ήτανε στην άλλη άκρη της πόλης, κάτω από τη Μπόχαλη, εκεί που και σήμερα βρίσκεται. Πράγματι, με την άφιξή μου τα βρήκα όλα όπως μας τα είχαν περιγράψει εκείνοι που είχαμε ρωτήσει.

Εγκαταστάθηκα στο Οικοτροφείο κι ένοιωσα την καρδιά μου να ραγίζει καθώς με αποχαιρετούσε ο πατέρας μου: Ήταν η δεύτερη φορά που έμενα μόνος μου, μακριά από το σπίτι, τα αδέρφια μου, τους φίλους, τις παρέες μου και τις συνήθειες μου. Την περασμένη σχολική χρονιά είχα μείνει από το Γενάρη μέχρι το τέλος του καλοκαιριού, μόνος μου σε δωμάτιο στη χώρα, για να αφοσιωθώ στο διάβασμα για τις εισαγωγικές εξετάσεις του Γυμνασίου. Ο πατέρας μου και πολύ σωστά, δεν ήταν καθόλου βέβαιος ότι θα περνούσα στις εξετάσεις, όσο κι αν στο σχολείο του χωριού ήμουν ο πρώτος κι ο καλύτερος, όσο κι αν έλυνα τις ασκήσεις των μεγαλύτερων μαθητών με ευκολία. Στην τελευταία τάξη του Δημοτικού σχολείου λοιπόν, πράγματι, κουράστηκα πολύ για να μπορέσω να φτάσω έστω τους άλλους μαθητές στην πόλη. Αναγκάστηκε να με βάλει σε υπερεντατικό φροντιστήριο-ομαδικό βέβαια-για να τα καταφέρω.

Εδώ φαίνεται και το πλεονέκτημα του Οικοτροφείου, γιατί θυμάμαι ότι τότε, όσο ετοιμαζόμουν για τις εξετάσεις, είχα σοβαρό πρόβλημα με το φαγητό: Έτρωγα σε εστιατόριο κι ο πατέρας μου ερχόταν δυο φορές το μήνα και πλήρωνε τους λογαριασμούς. Τέτοια έξοδα δεν θα μπορούσε ν' αντέξει άλλο ο οικογενειακός προϋπολογισμός. Μου είχαν λοιπόν κόψει τη φόρα: Στο οικοτροφείο και τσιμουδιά. Δεν υπάρχουν άλλα λεφτά για σένα.

Η διαίθησή μου, μου έλεγε ότι τα πράγματα δεν θα ήταν καθόλου εύκολα στο Οικοτροφείο, και γρήγορα επαληθευτήκανε οι χειρότεροι φόβοι μου: Με οδηγήσανε σ' ένα δωμάτιο-θάλαμο το αποκαλούσανε-με τέσσερα διπλά σιδερένια κρεβάτια και μου εξηγήσανε ότι αυτό το δωμάτιο θα το εμοιραζόμουνα με άλλα επτά παιδιά. Στο διάδρομο, που ήτανε κοινός για όλα τα δωμάτια -και σ' εκείνη την πτέρυγα, υπήρχαν έξι θάλαμοι-ήταν οι νιπιτήρες που εξυπηρετούσανε ανά δύο τα δωμάτια. Επίσης στο διάδρομο υπήρχε και ένα έπιπλο με συρτάρια για κάθε δωμάτιο, δηλαδή είχε οκτώ συρτάρια το καθένα. Στο τέλος του διαδρόμου, που η πόρτα του ήτανε μονίμως κλειδωμένη για να μη βγαίνουμε ανεπίβλεπτοι στην αυλή, ήτανε τα αποχωρητήρια, που εξυπηρετούσανε όλα τα δωμάτια, δηλαδή 48 παιδιά. Τα αποχωρητήρια ήταν νομίζω έξι.

Τακτοποίησα τα πράγματά μου στο συρτάρι μου κι άρχισα να προσπαθώ να κάνω γνωριμίες με όσα παιδιά ήταν εκεί, για να κατατοπιστώ όσο γινόταν καλύτερα και να προετοιμαστώ για ότι θα ακολουθούσε. Ο πατέρας μου με είχε προειδοποιήσει να μην αφήνω πράγματα εκτεθειμένα, «γιατί στο Οικοτροφείο μπορεί να υπάρχουν και φτωκά παιδιά, αλλά και κακομαθημένα. Θα συναντήσεις κάθε είδους παιδιά». Δεν με προειδοποίησε κανείς βέβαια για τα χειρότερα.

Συγκεντρωθήκαμε για το μεσημεριανό φαγητό στην αυλή και τότε είδα ότι στο ίδιο ίδρυμα θα συνυπήρχα με άλλα εκατόν πενήντα και πλέον παιδιά, που άλλα ήταν καινούργια και άπραγα σαν εμένα και άλλα παλιές караβάνες, σε μεγαλύτερες τάξεις του τότε εξαταξίου Γυμνασίου. Για όλα αυτά τα παιδιά θα είχε την ευθύνη ένας δάσκαλος –επόπτη άκουσα που τον φώναζαν-και ο διαχειριστής. Κατάλαβα ότι θα είχαμε κι άλλα άτομα στο προσωπικό, ένα μάγαιρα, δυο καθαρίστριες και κάποιον μάλλον κηπουρό.

Μας πήγανε στο εστιατόριο, στην αίθουσα φαγητού, όπου υπήρχαν μεγάλα ορθογώνια τραπέζια, που το καθένα χωρούσε οκτώ από μας. Είδα ότι ο επόπτης και ο διαχειριστής κάθισαν μαζί μας και στην παρέα τους έκατσε επίσης μια γριά που φορούσε στολή του Ερυθρού Σταυρού. Τα φορέματά της είχαν βαθύ μπλέ χρώμα και στο κεφάλι της είχε ένα σκουφί με μια άσπρη κορδέλα και στη μέση έναν κόκκινο σταυρό. Αργότερα μας είπαν ότι ήταν «η κυρία Κύρου» και μεγάλη προσωπικότητα στον κύκλο του Ερυθρού Σταυρού. Θυμήθηκα ότι στις εφημερίδες που χρησιμοποιούσε ο μπακάλης του χωριού για να τυλίγει τα διάφορα τρόφιμα, είχα δει το όνομα κάποιου Κύρου κάτω από τον τίτλο της εφημερίδας «Ακρόπολις». Ε, αυτή η κυρία ήταν η γυναίκα του.

Μετά την πρώτη σασιμάρα, μας είπαν να σηκωθούμε «γιατί έρχεται ο δεσπότης». Σηκωθήκαμε όλοι και μας ευλόγησε, ο διάκος του είπε την προσευχή κι εκείνος τα καλωσορίσματα και ριχτήκαμε όλοι με τα μούτρα στο φαγητό που μοσχομύριζε: Σουπιές κοκκινιστές, μαγειρεμένες με πολλές πατάτες και με μπόλικη νόστιμη κόκκινη σάλτσα. Απορούσα αν το πιάτο θα

χορτάσει τον καλοθρεμένο διάκο, που για να κάτσει του είχαν φέρει τη μεγάλη καρέκλα του διαχειριστή από το γραφείο. Τον παρακολουθούσα με περιέργεια αλλά κλεφτά για να μη δώσω στόχο. Φυσικά ο διάκος άδειασε πολύ γρήγορα το πρώτο πιάτο και ρίχτηκε με τα μούτρα στο δεύτερο που του έφερε πρόθυμα η μαγειρίσά μας. Αλλά κι εγώ τέτοιο φαγητό και τόσο νόστιμο δεν είχα ξαναδοκιμάσει μέχρι τότε, και πραγματικά το ευχαριστήθηκα. Όταν ο δεσπότης κι ο διάκος τελειώσανε το φαγητό τους, άρχισαν να μας κοιτάζουν εμάς τα παιδιά με πολύ επίμονο τρόπο. Η ουσία ήταν ότι είχαν χορτάσει και θέλανε να δούνε αν είχαμε τελειώσει το φαγητό μας, για να φύγουνε. Σύντομα ο επόπτης μας και ο διαχειριστής όπως και οι άλλοι «φιλοξενούμενοι» σηκώθηκαν, σηκωθήκαμε κι εμείς καταλαβαίνοντας την κατάσταση, ο διάκος διάβασε άλλη μια ευχή και ο δεσπότης μας ευλόγησε και πάλι και μετά μας άφησαν όπως μας βρήκαν.

Μετά το τέλος του φαγητού, συγκεντρωθήκαμε και πάλι στην αυλή, όπου ο επόπτης μας, ο κύριος Φαραόνης, μας εξήγησε τι περίμεναν οι μεγάλοι, ο Ερυθρός Σταυρός, η κυρία Κύρου και κείνος, από μας. Για να μας εντυπωσιάσει περισσότερο, μας έδειξε στον τοίχο πίσω του μια επιγραφή που έγραφε με ξένα αλλά και με δικά μας γράμματα ότι αυτό το ίδρυμα το είχε δωρίσει ο βασιλικός οίκος της Δανίας στη δική μας βασίλισσα, τη Φρειδερίκη και κείνη πάλι το είχε χαρίσει στους ταλαιπώρους Ζακυνθινούς μετά την καταστροφή του 1953 με το φοβερό σεισμό. Έγραφε κι άλλα η επιγραφή, που δεν τα θυμάμαι όμως.

Μετά, μας έδειξε το αναγνωστήριο, τη βιβλιοθήκη, τα γραφεία και τους χώρους του προσωπικού, την αυλή, τα γήπεδα ποδοσφαίρου και βόλεϊ που υπήρχαν και μας είπε σε χοντρές γραμμές τι έπρεπε να προσέχουμε και τι να αποφεύγουμε. Όλα είχαν την ώρα τους και όλα γίνονταν με πρόγραμμα:

Το πρωί θα σηκωνόμαστε στις 7 για να προλάβουμε να ντυθούμε, να πάρουμε το πρωινό μας και να περπατήσουμε μισή ώρα μέχρι το σχολείο, με τη βαριά μας σάκα στον ώμο ή στο χέρι. Όποιος τελειώνει το μάθημά του θα έπρεπε να γυρίσει χωρίς να καθυστερεί στην πόλη, γιατί αλίμονό του: Ο επόπτης Φαραόνης θα είχε το νου του καθώς θα έκοβε τις βόλτες του στην πόλη με το ποδήλατό του. Μετά τις εξηγήσεις, μας είπαν ότι θα είχαμε ώρα για ξεκούραση, αλλά δεν θα έπρεπε να κάνουμε θόρυβο, θα είχαμε λέει σιωπητήριο. Αμέσως μετά, μας έστειλαν στα δωμάτιά μας «για να ξεκουραστούμε».

Κάπου εδώ χάσαμε τον επόπτη το Φαραόνη που απ'ότι μας είπαν καταλάβαμε ότι μάλλον παντρεύτηκε και εγκατέλειψε το οικοτροφείο και την εργένικη ζωή. Δεν προλάβαμε να το χαρούμε λίγο που θα μέναμε χωρίς επόπτη και την άλλη μέρα μας παρουσίασαν ένα ψηλό και μυταρά κύριο, πιο νέο από το Φαραόνη, που θα ήταν ο νέος μας επόπτης. Για να μην έχουμε καμιά αυταπάτη, ο νέος μας επόπτης ο κύριος Πιτουράς,

κράδαινε με σημασία και δήθεν ανέμελα έναν τεράστιο τεράγωνο χάρακα από ξύλο. Η βέργα του Φαραόνη μας φαινότανε πια αστεία.

Γρήγορα κατάλαβα ότι θα έπρεπε να διεκδικώ και να παλεύω για πράγματα που μέχρι τότε για μένα ήταν αυτονόητα: Έπρεπε να δώσω σκληρό αγώνα για το κρεβάτι που ήθελα, επίσης έπρεπε να τσακωθώ αν ήθελα κάποιο από τα πιο κακομαθημένα και ιδιότροπα παιδιά να μην περνάει φορώντας τα λερωμένα παπούτσια του, πάνω από το δικό μου κρεβάτι, για να φτάσει στο δικό του.

Έτσι πέρασε σχετικά ήσυχα η πρώτη εβδομάδα στο Οικοτροφείο. Η επόμενη όμως άρχισε στραβά κι ανάποδα. Δευτέρα μεσημέρι, γυρίζοντας από το σχολείο κουρασμένος και πεινασμένος, με το που μπήκα στο θάλαμο, βρήκα πάνω στο καθαρό κρεβάτι μου πεταμένα διάφορα πράγματα και προσπαθώντας να το καθαρίσω και να βρω τον ιδιοκτήτη τους, ανακάλυψα ότι είχα να κάνω με ένα μεγαλύτερο παιδί που ήθελε να πάρει το κρεβάτι αυτό. Γρήγορα μπλεχτήκαμε σε έναν άγριο αγώνα, παλεύοντας ο καθένας με νύχια και με δόντια. Εγώ μπορεί να ήμουν ένα ισχνό και κοντό παιδάκι, αλλά ήμουν ευκίνητος σαν αγρίμι και γλιστερός σαν χέλι. Όμως και ο αντίπαλός μου ήταν σκληρό καρύδι: Ήταν μεγαλύτερος σε ηλικία και σε διαστάσεις, βαρύτερος από μένα και δεν εννοούσε να χάσει από έναν μικρότερο και μάλιστα καινούργιο.

Παλέψαμε σκληρά αρκετή ώρα, με θεατές όχι μόνο τα παιδιά του δικού μας θαλάμου, αλλά πολύ περισσότερα. Κατάλαβα ότι τα περισσότερα υποστήριζαν τον αντίπαλό μου, εγώ ήμουν ξένος σε ξένους. Αρκετά από αυτά δεν έχαναν την ευκαιρία να μου δίνουν κάποια κλωτσιά με μίσος, στα μουλωχτά καθώς οι μανιασμένες τούμπες που κάναμε σφικταγκαλιασμένοι και ενώ ο ένας προσπαθούσε να πνίξει τον άλλο, μας έφερναν μπροστά τους.

Δεν μπορούσα να αντιδράσω στις κλωτσιές αυτές και δεν ήθελα να πάρω την προσοχή μου από τον εχθρό μου, γιατί κοβότανε η ανάσα μου, από το χέρι του που μου έσφιγγε το λαιμό. Κανείς μας δεν μιλούσε, αλλά και οι δύο ξέραμε πως έπρεπε να γίνει κάτι, γιατί τα πράγματα δεν πήγαιναν καθόλου καλά: Ο εγωισμός δεν μας άφηνε να σταματήσουμε, και το τρομερό σφίξιμο του καθενός στον άλλο, μας οδηγούσε και τους δύο στην ασφυξία. Τα μάτια μας είχαν γουρλώσει, αλλά δεν υποχωρούσαμε. Από τους θεατές δεν περιμέναμε κάτι περισσότερο απ'ότι έκαναν και το ξέραμε.

Ευτυχώς άκουσε τη φασαρία και τις φωνές του φιλοθεάμονος κοινού ο επόπτης και έφτασε ανήσυχος, αγανακτισμένος και με το χάρακα στο χέρι. Με μερικά χτυπήματα του χάρακα διέλυσε το πλήθος και μας ανάγκασε να χωρίσουμε και να του εξηγήσουμε τι συμβαίνει. Κατάλαβε το δικίο μου, αλλά δεν ήθελε να δυσανεστήσει και το μεγαλύτερο, που ήτανε στο Οικοτροφείο δυο χρόνια. Έτσι μας έδωσε χωρίς να πάρει το μέρος κανενός, δίνοντας όμως μια πολύ καλή συνέχεια:

-Έλα δω εσύ μικρέ, πάρε τα πράματά σου και έλα να σε πάω σε ένα άλλο θάλαμο. Ή μήπως έχεις τίποτα φίλους και δεν θες να φύγεις; Κι εσύ, ο μεγάλος, κοίτα κακομοίρη μου μην το ξανακάμεις, γιατί μαύρο φίδι που σ'έφαγε.

Τον βεβαίωσα ότι δεν είχα κανένα φίλο σε κείνο το δωμάτιο – ήμουν βέβαιος, μετά τις κλωτσιές και το βρισίδι, ότι μόνο εχθρούς είχα εκεί μέσα - και δέχτηκα ν' αλλάξω, όχι μόνο χωρίς αντιρρήσεις, αλλά μάλλον με ευχαρίστηση. Φαίνεται ότι η απειλή του επόπτη δεν ήταν να την αφηφάει κανείς, γιατί ο πρώτος εχθρός μου δεν ασχολήθηκε πια μαζί μου, όμως κι εγώ δεν του έδωσα πλέον σημασία. Κατά βάθος ο ένας είχε μετρήσει καλά τον άλλο και γνώριζε πόσο μακριά μπορούσε να το τραβήξει. Κανείς μας δεν θα έκανε ξανά την ανοησία, να μπει στο ρουθούνι του άλλου.

Τα νέα διαδόθηκαν γρήγορα και κατάλαβα ότι ο μεσημεριανός αγώνας δεν πήγε χαμένος. Το κατόρθωμά μου να μην νικηθώ από έναν μεγαλύτερο και βαρύτερο, αλλά και όλη η φάση, της με νύχια και δόντια πάλης, έκανε το γύρο του Οικοτροφείου. Όλοι με κοιτούσαν με σεβασμό τώρα, εκτός από μερικούς που δεν πολυπιστεύανε τα νέα, γιατί δεν τους γέμιζα το μάτι μιας και ήμουν κατηγορίας πτερού, ή γιατί ζηλεύανε. Με το παιδί εκείνο που πρωτοσυγκρουστήκαμε, αργότερα γίναμε καλοί φίλο.

Το απόγευμα, μετά τη λήξη του σιωπητήριου, μας πήγαν στο αναγνωστήριο, κάτσαμε ο καθένας στο γραφειάκι του και απλώσαμε μπροστά μας τα βιβλία που είχαμε αγοράσει την προηγούμενη μέρα. Ο επόπτης πανταχού παρών πια, μετά το μεσημεριανό καυγά, δεν μας άφηνε από τα μάτια του. Εγώ αφοσιώθηκα στην ανάγνωση του τελευταίου τεύχους του «Μικρού Ήρωα» που μου είχε αφήσει το πρωί ο πατέρας μου για να με παρηγορήσει που με άφηνε στο λάκκο με τα λιοντάρια. Κάποια στιγμή κατάλαβα ότι κάποιος διαβάζει πάνω από την πλάτη μου το βιβλίο μου και γυρίζοντας είδα τα μαύρα μάτια του επόπτη που με κοιτούσαν επίμονα:

-Καλά για σήμερα, αλλά να ξέρεις μικρέ ότι από αύριο που αρχινάνε και σοβαρεύουνε τα μαθήματα, αυτό απαγορεύεται στο αναγνωστήριο!

-Και που επιτρέπεται τότε κύριε επόπτα; Του λέω ευγενέστατα.

-Πουθενά δεν επιτρέπεται! Εδώ ήρθατε για να μάθετε γράμματα, όχι να διαβάζετε χαζομάρες!

-Κύριε επόπτα, δάσκαλος είστε και με καταλαβαίνετε. Εγώ πάντα διαβάζω κι άλλα βιβλία έξω από τα μαθήματά μου. Πειράζει να διαβάζω λίγο στο δωμάτιό μου;

-Δεν πειράζει, -ανταποκρίθηκε ο δάσκαλος μέσα στον επόπτη-αλλά σε ποιο δωμάτιό σου, θάλαμος κοινός είναι και πότε να διαβάσεις; Τα φώτα σβήνουν στις εννιά κι ύστερα έχει σιωπητήριο. Να πέφτεις για ύπνο, γιατί όποιος δεν είναι έτοιμος με το πρωινό σφύριγμα, αλίμονό του! Και τι είναι τα άλλα βιβλία που διαβάζεις, έξω από τα μαθήματά σου;

-Ότι νάναι, κύριε. Από παλιές, διαβασμένες εφημερίδες και περιοδικά,μέχρι Έντγκαρντ Άλαν Πόε.

-Και τι μας λες καημένε! Εσύ είσαι ολόκληρος επιστήμονας! Μήπως με κοροϊδεύεις; Πρόσεχε, θα φας το ξύλο της χρονιάς σου!

-Δεν κοροϊδεύω κύριε επόπτα. Να ρωτήσετε και τον πατέρα μου.

-Καλά, σε πιστεύω. Αφού είναι έτσι, άκου κάτι που θα σ'αρέσει: Πήγαινε στο γραφείο του διαχειριστή, του κυρίου Διαμάντη, πες ότι σ'έστειλα εγώ. Εκεί έχει βιβλιοθήκη με πολλά βιβλία που επιτρέπεται να τα δανείζεσαι και θα μπορείς να τα διαβάζεις στο αναγνωστήριο άμα τελειώνεις με τα μαθήματα του σχολείου. Πρόσεχε να μη σκίσεις κανένα. Να θυμηθείς να του πεις ότι σ'έστειλα εγώ, αλλιώς θα σε διώξει.

Η χαρά μου δεν περιγράφεται. Έφυγα τρέχοντας και πράγματι ανακάλυψα ένα θησαυρό στο γραφείο του διαχειριστή: Είχε την εγκυκλοπαίδεια «Ηλιος», είχε μια μεγάλη σειρά από κάποια βιβλιοδειγμένα, άγνωστα σε μένα περιοδικά, με τίτλο «Η Διάπλαση των παιδών», αλλά σε πολλά σημεία είδα το πολύ γνωστό στη Ζάκυνθο όνομα του Γρηγόριου Ξενόπουλου. Είχε, και τι δεν είχε!

Εκτός από τη σωτήρια για μένα, υπόδειξή του, σχετικά με τη βιβλιοθήκη, από κει και πέρα ανοίξαμε ένα διαρκή πόλεμο, ένα κρυφτούλι, με τον επόπτη. Στο παιχνίδι μπήκαν σχεδόν όλοι, γιατί αρκετοί δεν είχαν λεφτά για ν'αγοράζουν περιοδικά. Και να είχαν, κάποιοι πονηροί προτιμούσαν να φωνίζουν κάτι άλλο. Στο Οικοτροφείο λοιπόν στήσαμε μια ολόκληρη συνωμοσία ανταλλαγής περιοδικών, έτσι που μόλις κανείς διάβαζε το περιοδικό που είχε αγοράσει, φρόντιζε να το ανταλλάσσει με άλλους κι έτσι πληρώνοντας ένα, διάβαζες οκτώ ή δέκα από τα προηγούμενα τεύχη του Γιώργου Θαλάσση. Βέβαια ο σχεδιασμός των αγορών γινότανε την παραμονή καθώς και οι συμφωνίες για ανταλλαγή.Είχαμε ανακαλύψει και κάποιο βιβλιοπωλείο που πουλούσε διαβασμένα περιοδικά, στη μισή τιμή.

Γίναμε σαΐνια στην τέχνη να διαβάζουμε το περιοδικό κάτω από τα μάτια του επόπτη, μέσα στα φύλλα του σχολικού βιβλίου. Αργότερα που αυτός πονήρηψε, έπιανε μόνο κάποιον που τον είχε βάλει στο μάτι. Στους άλλους, έκανε τα στραβά μάτια. Προτιμούσε βλέπετε να μας έχει μπροστά του ήσυχους παρά να τρέχει και να μας ψάχνει εδώ κι εκεί ή να μας χωρίζει από τους τσακωμούς μας. Εγώ, σαν λαίμαργος και ανικανοποίητος βιβλιοφάγος που ήμουν, εκτός από τα σχολικά βιβλία, ξεκοκάλιζα κάθε περιοδικό που έφτανε στα χέρια μου και σιγά σιγά έβαλα μπροστά την «Διάπλαση» και κάθε άλλο βιβλίο στο γραφείο του επόπτη.

Εκείνο το βράδυ και καθώς ο ήλιος έπεφτε και τον παρακολουθούσα από το αναγνωστήριο, έχοντας ακουμπήσει το κεφάλι μου στα χέρια μου, ερχότανε στο μυαλό μου οι εικόνες από τα ηλιοβασιλέματα στο χωριό και στο σπίτι μου. Όλα ήταν πολύ μακρινά τώρα και μου φαινότανε σαν μια

ζωή που την είχε ζήσει κάποιος άλλος. Με πήρε το παράπονο, αλλά ευτυχώς η σφυρίχτρα του επόπτη μ'έκανε να ξεχάσω τα πάντα:

-Κλείστε τα βιβλία, αρκετά, είστε μία ώρα ελεύθεροι να πάτε να παίξετε και μετά συγκέντρωση, να πάμε όλοι μαζί για φαγητό.

Βγήκαμε όλοι στο τεράστιο προαύλιο, δισταχτικά οι καινούργιοι, ακολουθώντας αυτούς που ήξεραν τα κατατόπια. Γρήγορα μοιραστήκαμε στα γήπεδα και έτσι πέρασε σαν αστραπή η ώρα που είχε κανονίσει ο επόπτης. Γυρίσαμε στην ώρα μας πεινασμένοι στο εστιατόριο και πέσαμε με τα μούτρα στο βραδινό μας πλούσιο φαγητό. Και πάλι μετά το δείπνο μείναμε κάποια ώρα ελεύθεροι, που ο επόπτης την εκμεταλλεύτηκε για να μας δείξει πώς έπρεπε να στρώνουμε τα κρεβάτια μας και να τεντώνουμε τα σεντόνια. Επίσης μας είπε ότι ήταν υποχρεωτικό να πλένουμε με το κρύο νερό των νιπτήρων τα πόδια μας κάθε βράδυ, καθώς και να κάνουμε μπάνιο στις ντουζιέρες των αποχωρητηρίων μια φορά τουλάχιστον την εβδομάδα.

Για όλα συμφωνήσαμε μαζί του, μα στο τελευταίο όλοι δυσκολευτήκαμε. Όχι τόσο γιατί το νερό θα ήταν κρύο, αλλά κυρίως γιατί θα έπρεπε να κάνουμε μπάνιο μπροστά στα μάτια των άλλων. Δεν υπήρχαν ατομικές ντουζιέρες, μόνο ένα κοινό ντουζ που κρεμόταν από το ταβάνι. Ο επόπτης μάς έβαλε τις φωνές:

-Δεν είμαστε με τα καλά μας! Να φορείτε το μπανιερό σας, ποιος σας είπε να κάνετε μπάνιο γυμνοί και ξεβράκωτοι;

Μείναμε με το στόμα ανοικτό εμείς οι καινούργιοι και βουνίσιοι. Ποτέ δεν θα πήγαινε το μυαλό μας ότι θα βάναμε το μπανιερό μας και πουθενά αλλού εκτός από τη θάλασσα. Άσε που και σε τούτη, οι πιο πολλοί βουτούσαν τσίτσιδοι, μιας και οι πιο φτωχοί γονείς θεωρούσαν το μπανιερό σαν περιττό έξοδο. Μερικοί από μας είχανε κάμει μπάνιο πρόπερσι στη θάλασσα και άλλες δυο τρεις φορές όλες κι όλες στη μικρή ζωή τους. Η μάνα τους αν τα παιδιά ντρεπότανε, τα ανάγκαζε να πάνε στη θάλασσα με τη ντουμάνα τους-το παιδικό σώβρακο, που μοιάζει με τα σημερινά σλιπ-σιγά μην πηγαίνανε και στη μοδίστρα για μπανιερό.

Πέρασε και αυτή η ώρα και ο επόπτης μας έστειλε για ύπνο, αφού μας είπε να κάνουμε όσα συμφωνήσαμε και να σβήσουμε τα φώτα μόλις ακούσουμε τη σφυρίχτρα του. Όταν έφτασα κι εγώ ανέμελος δίπλα στο κρεβάτι μου, μετά την βραδινή μου τουαλέτα, είδα έκπληκτος το Διονύση, έναν από τους συγκατοίκους μου, να έχει πέσει με τα ρούχα αλλά και τα παπούτσια στο κρεβάτι του.

Ακολούθησαν γέλια και ειρωνείες από όλους, αλλά αυτός αρκέστηκε να τραβάει τα σκεπάσματα μέχρι το λαιμό του και να μας κοιτάζει ήρεμα:

-Δεν πά' να λέτε ότι θέτε, το πρωί θα ιδούμε ποιος έχει δικίο!

Ένας άλλος συγκάτοικος, ο Κωστάκης που φαινόταν πολύ μη μου άππου, δεν έλεγε να γδυθεί πριν χτυπήσει σιωπητήριο. Ο Διονύσης που ήτανε πειρακτήρι και είχε πάρει χαμπάρι την κατάσταση, έβγαλε ένα φακό που είχε κρυμμένο στο μαξιλάρι του και τον κούνησε απειλητικά κατά το μέρος του Κωστάκη:

-Κακομοίρη μου, πέσε με τα ρούχα όπως κι εγώ, γιατί αλλιώς θα φέγγω με το φακό και ούλοι θα σε γλέπουνε που θα μας δείχνεις τα μπουτάκια σου!

Ο Κωστάκης δεν το πίστευε, αλλά ο Διονύσης κράτησε το λόγο του κι έτσι τον ανάγκασε να πέσει με τα ρούχα. Κάποια στιγμή και πριν τα μάτια μου κλείσουν από την κούραση, τον πήρα είδηση που έβγαλε σιγά σιγά τα ρούχα του κάτω από τα σκεπάσματα, ενώ ο Διονύσης, το πειρακτήρι, είχε αποκοιμηθεί και του 'χε πέσει ο φακός από το χέρι. Από τότε αυτό έγινε παράδοση: Ο μαύρος ο Κωστάκης δεν ξανατόλμησε να γδυθεί ποτέ μπροστά στους άλλους, που από κει και πέρα τον αντιμετώπιζαν σαν κορίτσι και του ριχνότανε όπου και να τον πετυχαίνανε. Ο Διονύσης την πλήρωσε όμως την κακία του: Πράγματι το πρωί σηκώθηκε και ήταν έτοιμος από τους πρώτους, αλλά δεν γλίτωσε από τη σφαλιάρα του επόπτη:

-Άκου δω παιδάκι μου, στο χωριό σου με τα ρούχα πέφτουνε για ύπνο;

Το πρωινό σφύριγμα μας έστησε όλους όρθιους στα πόδια μας, που ριχτήκαμε ανόρεχτοι και με το γλυκό ύπνο να μας αποχαιρετάει άσπλαχνα, στην ετοιμασία της πρώτης μας μέρας για το σχολείο. Η επίσκεψή μας στο εστιατόριο για το πρωινό, ήταν για μένα μια πρωτόγνωρη και όμορφη εμπειρία. Για πρώτη φορά στη βουνίσια ζωή μου είδα τόσα καλούδια στο τραπέζι: Άφθονο μαλακό και άσπρο ψωμί της πόλης, μαρμελάδα, βούτυρο, τσάι ή γάλα και από όλα μπορούσες να ζητήσεις περισσότερο και σου έδιναν αν είχαν. Το συνηθισμένο πρωινό στο χωριό ήταν λίγο φασκόμηλο που έπρεπε να προσέχεις μη σου γίνει φαρμάκι ή κανέναν δυάσμος. Όσο για προσφάι, λίγο μαύρο ψωμί συνήθως ξερό¹⁶ με δυό-τρεις ελιές ή με λίγο τυρί¹⁷ στο χέρι και μια κλωτσιά στον πισινό και όζω από την πόρτα.

Η ζωή κυλούσε σαν το νερό ανάμεσα στα χέρια μου, στον νιπηέρα του Οικοτροφείου. Ο καιρός έφευγε και δεν γυρνούσε σα βιαστικός πατέρας που αφήνει μόνο του το παιδί του και δε γυρίζει να κοιτάξει πίσω του, γιατί φοβάται ότι θα μετανιώσει και θα γυρίσει να το σφίξει στην αγκαλιά του και να το πάρει και πάλι κοντά στους φίλους του και στην οικογένειά του. Γρήγορα η χρονιά γύρισε και πλησίασαν οι απόκριες. Παρατήρησα ότι στην πόλη και στο σχολείο είχαν αρχίσει μεγάλες ετοιμασίες. Οι καθηγητές στο Σχολείο, μάς εξήγησαν τα τοπικά ήθη και έθιμα, μάθαμε πώς ετοιμαζότανε

¹⁶ το ζύμωνε η κάθε νοικοκυρά και το έψηνε μόνη της. Για να μη ζυμώνουν συχνά, έφτιαχναν ψωμί μια φορά την εβδομάδα, που όπως είναι ευνόητο ξεραινόταν μετά τις δυό πρώτες μέρες.

¹⁷ Ζακυνθινό τυρί του λαδιού, καυτερό και πολύ νόστιμο. Εμείς μπορούσαμε να φάμε μια διπλή φέτα ψωμί συνοδεύοντάς την μόνο με ελάχιστη ποσότητα τυριού, που τη γλύφαμε σαν ποντίκια.

οι Ομιλίες, μας είπαν ότι η παρέλαση των μασκαράδων «με τη μορέτες» θα γινότανε στην Πλατεία Ρούγα και θα έφτανε στο Καζίνο, και κάποιοι καθηγητές μάζ είπαν να δηλώσουμε όσοι θέλουμε συμμετοχή στην παρέλαση.

Εγώ όλη αυτή την ώρα σκεφτόμουνα όμως ότι στο χωριό μου τα άλλα παιδιά φοράνε ρούχα γυναικεία τα αγόρια και αντρικά τα κορίτσια, παίρνουνε ένα κοντομάτσουκο το καθένα στο χέρι και στα μούτρα βάνουνε ένα άσπρο τσεμπέρι που το δένουνε πίσω στο σβέρκο, για να μη γνωρίζονται και αμολιούνται στους δρόμους για πειράγματα, ματσουκιές και φασαρία. Οι νοικοκυρές, τους προσφέρουνε ότι έχουνε στη φτώχεια τους, κανένα καρύδι και στα μεγαλύτερα ένα ποτήρι κρασί συνήθως. Τα παιδιά χωρίς ν'ανοίγουνε το στόμα τους για να μιλήσουνε, μην τα γνωρίσουνε, τρέχουνε, χορεύουνε και παίζουνε. Τι μορέτες και τι καζίνα!

Εκείνο το Κυριακάτικο αποκριάτικο βράδυ, στο Οικοτροφείο παρατήρησα ασυνήθιστη κίνηση: Είδα το διαχειριστή μας τον κύριο Διαμάντη, να συνοδεύεται από μία άγνωστη παρέα με κιθάρες, μαντολίνα και ακορντεόν. Η περιέργεια όλων μας έφτασε στο κατακόρυφο και όσο και αν προσπαθούσαμε να τον ψαρέψουμε, δεν έλεγε κουβέντα. Μας κράτησε σε αγωνία μέχρι να τελειώσουμε το δείπνο μας και μετά, εκείνος και η παρέα του άρχισαν να παίζουν και να τραγουδάνε. Ήταν μια από τις λίγες στιγμές ευτυχίας που έζησα εκεί μέσα και οφείλεται στην καλοσύνη του ανθρώπου αυτού. Είπαν πολλά τραγούδια και μπήκαμε και εμείς στο τραγούδι, ξεχνώντας την μοναξιά μας, τις διαμάχες μας, τη φτώχεια μας και τα σπίτια μας για εκείνη την ώρα.

Μερικά τραγούδια ήταν παραδοσιακά Ζακυνθινά με περιπαικτικούς στίχους, και «Η δούλα» τότε μου φάνηκε πανέξυπνο και αστείο τραγούδι με πολλές πρωτάκουστες και όμορφες λέξεις, άγνωστες σε μένα. Τη θυμάμαι ακόμα πολύ καλά και την παραθέτω:

Ακούσετε τι έπαθα
στο Τζάντε με μια δούλα
Πως ναν την μπλέξω σ' έρωτα
μού κάψε την καρδούλα

Την ίγλεπα με ίγλεπε
Τη θώρα με θωρούσε
Αυτή όμως δε μ' ήθελε
Και με περιφρονούσε.

Ως που την εκατάφερα

Με την κατρεγαρία
Κι εκείνη επέθαινε για με
Μα γω αδιαφορία

Καρναβαλάκι ήτανε
και φιέστα μια βραδυά
ελείπανε τα 'αφεντικά
κι ήτανε μοναξία

Τ' αφεντικά ελείπανε
κι ήτανε μοναχούλα
έτσι κι εγώ αποφάσισα
να εκδικηθώ τη δούλα

Πηαίνω εις τ' αρχοντικό
τη κουρταλώ προβαίνει
τη λεω κατέβα, άνοιξε
μα ήτανε κλειδωμένη

Κατραβαλώνω ένα σκοινί
στ' αρχοντικό μουτσάρω
και τη εσκάω ένα φιλί
και την ιμπρατσάρω

Και πήαμε και κάτσαμε
σε καναπέ με σούστα
κι αρχίσαμε και κάναμε
του έρωτα τα γούστα

Μα ήρθαν τα ξημερώματα
και φτάσαν οι αφεντάδες
κι ακούοντας το κουρτάλισμα
με πιάσανε κρυάδες

Και ότι 'χα το πόδι μου
στο πρώτο το μπουζάνι
φωνάζουν το περίπολο

κι έρχεται και με πιάνει

Και κει που επηαίναμε
για την αστυνομία
άλλο δεν εντρεπόμουνα
τη δούλας την ποδία.

Μα ο εισαγγελέας κατάλαβε
πως είν' ερωτολύσσα
και μας ελύσαν τα δεσμά
και μας ε αμολύσαν

Τα γέλια και ο ενθουσιασμός που συνόδευαν το τραγούδι δεν περιγράφονται. Στο τέλος οι συμπαθέστατοι κανταδόροι, μας εξήγησαν ότι το τραγούδι αναφέρεται σε κάποιον κόντε Κεφαλλονίτη που είχε ερωτευτεί μία υπηρέτρια στη Ζάκυνθο και το πόσο εκείνος ντράπηκε όταν πιάστηκε στα πράσα, αριστοκράτης αυτός, να έχει σχέσεις με μια δούλα, μέλος της κατώτερης κοινωνικής τάξης.¹⁸

Επίλογος

Χρειάστηκε να δώσω εκεί μέσα πολλές ακόμη μάχες επιβίωσης εναντίον μικρών και μεγάλων. Είχα γίνει τόσο άγριος, άμεσος και αποτελεσματικός στην άμυνά μου-δεν ήξερες βλέπεις πότε θα αποφάσιζε να γελάσει εις βάρος σου κάποια παλιοπαρέα ή κάποιο καθαρματάκι και να σου σκαρώσουν κάποια χοντρή και άγαρμπη κασκαρίκα - που μου είχαν κολλήσει σαν δεύτερο όνομα το παρατσούκλι του ινδάλματός μου, με φώναζαν Παιδί Φάντασμα ή Γιώργο Θαλάσση. Κάποια δύστροπα και φθονερά παιδιά προσπαθούσαν να μου κολλήσουν και άλλα ειρωνικά ονόματα που τα επαναλάμβαναν με μια υστερική επιμονή, μην τυχόν και δεν τα γνωστοποιήσουν στα άλλα παιδιά του Οικοτροφείου.

Σε κείνη την περίοδο της ζωής μου, έδωσα και έφαγα τόσο πολύ ξύλο που κανείς δεν το φαντάζεται. Συνάντησα κάθε είδους παιδιά και πιστέψτε με, με παρόμοιες κοινωνίες μικρών καταπιεσμένων και φτωχών παιδιών ήρθα και στην επόμενη ζωή μου σε επαφή, χωρίς να το θέλω. Μια παρόμοια κοινωνία, αλλά μεγάλων παιδιών είναι και ο στρατός. Όλες τις θεωρώ ίδιες και νομίζω ότι χαρακτηρίζονται από ένα κοινό στοιχείο: Την απουσία της γυναίκας, πράγμα που οδηγεί τα αρσενικά να αναζητούν

¹⁸ η «Δούλα» τραγουδιέται και σήμερα παντού στη Ζάκυνθο και είναι ένα πασίγνωστο παραδοσιακό τραγούδι. Πριν μερικά χρόνια άκουσα μια διασκευή του τραγουδιού από το Βασίλη Παπακωνσταντίνου.

επίμονα τα ίχνη του γυναικείου φύλλου πάνω στους ομοίους τους. Δυόμισι χρόνια πέρασα σε κείνο το ίδρυμα που ήταν τόσο βασανιστικά, που φεύγοντας ορκίστηκα ότι αν κάποτε μεγάλωνα αρκετά και ήταν γραφτό μου να ξαναγυρίσω στο νησί μου, το Οικοτροφείο θα το έζωνα με δυναμίτες και θα το τίναξα στον αέρα.

Ευτυχώς, δεν χρειάστηκε να πραγματοποιήσω την υπόσχεσή μου, γιατί όταν ξαναγύρισα μετά από αρκετά χρόνια, είχε πάψει να λειτουργεί σαν οικοτροφείο και είχε μετατραπεί σε σχολείο.

./.

Ο Σπανοβαγγέλης και ο Κάρκουνας

Ο Σπανοβαγγέλης ήτανε ο επόπτης του Οικοτροφείου όταν πήγα για δεύτερη χρονιά. Ήτανε φιλόλογος, αγαθός και τεράστιος. Το κεφάλι του σου έφερνε αμέσως στο μυαλό την εικόνα του πασίγνωστου αλόγου του Μεγαλέξανδρου και το όνομα Βουκεφάλας. Το τεράστιο τριχωτό χέρι του αρκούσε για να κρατεί στη χούφτα του τη μπάλα του βόλεϊ, πράγμα που είχα δει να το κάνει αρκετές φορές, γιατί συνήθιζε να παίζει μπάλα μαζί μας. Η μύτη του συναγωνιζότανε σε μήκος το μακρύ πηγούνι του και οι πατούσες του δεν χωρούσαν εύκολα σε παπούτσια, γι αυτό και κυκλοφορούσε σχεδόν πάντα στο Οικοτροφείο με κάτι παπούτσια που τα είχε πατήσει στο πίσω μέρος και για το λόγο αυτό, το έτσι κι αλλιώς περίεργο βάδισμά του, γινότανε παρόμοιο με της πάπιας: λικνιστικό και αργό. Επί πλέον έσερνε και τα βήματά του για να μην του φεύγουν τα παπούτσια. Το βάδισμά του και μόνο ήταν αρκετό για να μας κάνει να τον ειρωνευόμαστε κι ας τον τρέμαμε λόγω του τεράστιου κορμιού του.

Σε περιπτώσεις που θύμωνε, η καλύτερη λύση για μας ήτανε να το βάζουμε στα πόδια, γιατί αν τυχόν και έτρωγες καμία παπαλία από τη χειρούκλα του, αλίμονο.

Εκείνος, αν τυχόν εκνευριζόταν, προσπαθούσε να ελέγξει τον εαυτό του έχοντας επίγνωση της δύναμής του. Ελάχιστες φορές τον είδα να βγαίνει από τα ρούχα του και εκείνες τις φορές η αστεία φιγούρα του γινόταν ακόμη περισσότερο αστεία και επί πλέον τρομακτική. Ήταν ένα μίγμα τρόμου και γέλιου. Μπορεί να έτρωγες τις καρπαζιές σου από το Σπανοβαγγέλη και να πονούσες, αλλά δύσκολα θα συγκρατούσες τα γέλια και τα χάχανα που έβγαιναν μαζί με τα δάκρυα. Αυτό χειρότερευε πολύ τα πράγματα, γιατί αυτός, όταν μας έβλεπε να γελάμε μαζί του, τσαντιζόταν ακόμα περισσότερο.

Ήθελε να μπαίνει στο παιχνίδι μας -μόνο στο βόλεϊ που δεν είχε μετακινήσεις- κι εμείς δεν του χαλάγαμε το χατίρι, άσε που επιζητούσαμε

πολλές φορές τη συμμετοχή του για να μπορούμε να τον κερδίζουμε. Εκείνος βέβαια δεν ήταν από αυτούς που δεχόταν εύκολα την ήττα και πάλευε σκληρά σα να ήταν ένας από μας. Στις ώρες της σχολής λοιπόν, φτιάχναμε εκ του προχείρου δυο ομάδες και αρχίζαμε το παιχνίδι. Όταν η μία ομάδα είχε το Σπανοβαγγέλη, η άλλη για να έχει κάποια ελπίδα να κερδίσει προσπαθούσε να πάρει τον Κάρκουνα.

Ο Κάρκουνας ήταν μαθητής στις τελευταίες τάξεις του σχολείου, δηλαδή 17-18 χρονών. Ήταν κι αυτός μεγαλόσωμος, καλοκάγαθος και μυταράς. Το μέγεθος της μυταρόλας του ήταν και η αιτία που είχε αυτό το παρατσούκλι. Έπαιρνε πάντα θέση στο φιλέ απέναντι από το Σπανοβαγγέλη για να μπορεί να του κάνει καλάστρα στα καρφιά. Ήταν αξιοπρεπής και ευγενέστατος, δεν πείραζε ποτέ του άλλο παιδί, ήταν αυτό που λέμε μια ήρεμη δύναμη, που δεν χρειαζόταν παρά να είναι αυτό που είναι.

Ο Σπανοβαγγέλης, όσες φορές έλειπε ο Κάρκουνας από το παιχνίδι, έπαιζε χωρίς δύναμη κι ενθουσιασμό, ήταν φανερό πως μας αντιμετώπιζε σαν τέτοιους που είμαστε: μικρά παιδιά και ανάξιους αντίπαλους. Σε τέτοιες περιπτώσεις ζητούσε να έχει η δική του ομάδα έναν παίκτη λιγότερο για λόγους δικαιοσύνης και τότε κάπως ανέβαινε ο ενθουσιασμός του. Όσες φορές όμως είχε τον Κάρκουνα αντίπαλο, το παιχνίδι άναβε για τα καλά και η μάχη ήτανε σκληρή και αμφίροπη.

Ήτανε κάποια Κυριακή του Μάρτη, κι είχαμε μείνει στο Οικοτροφείο εμείς οι μακρινοί που δεν μπορούσαν να μας παίρνουνε δα και κάθε Κυριακή οι δικοί μας. Το πρωινό τούτο ήτανε υγρό και μουντό, η μέρα πήγαινε διστακτικά ανάμεσα στη βροχή και στη λιακάδα και δεν ήξερε τι να διαλέξει. Οι λακκούβες στο προαύλιο δεν είχανε στεγνώσει ακόμη από τη χτεσινή βροχή κι εμείς ψάχναμε τρόπους για να περνάμε την ώρα και να ξεχνάμε τα συνήθεια του χωριού μας.

Εγώ σκεφτόμουνα πως τώρα, θα έτρεχα να βρω τους τέσσερις κολλητούς μου και όλοι μαζί θα ξεκινούσαμε προς το σχολείο που είχε ίσιο και άνετο προαύλιο. Στο δρόμο θα συναντούσαμε και πεντέξι άλλους και φτάνοντας θα είχαμε κανονίσει κιόλας τις ομάδες μας και σε λίγο το σκλαβάκι θα άναβε. Το ανελέητο κυνηγητό του παιχνιδιού για να πάρεις σκλάβους και να μη σκλαβωθείς εσύ, θα σταματούσε μόνο αργά το μεσημέρι, όταν κατάκοποι θα σκεφτόμαστε ότι πεινάμε και διψάμε και θα παίρναμε με θλίψη το δρόμο για τα σπίτια μας.

Στο μεταξύ είχαμε τελειώσει με τα του πρωινού, όσοι θέλανε να πάνε κάποια βόλτα στην πόλη το είχανε δηλώσει και είχανε πάει στους θαλάμους τους για να ετοιμαστούνε και οι υπόλοιποι είμαστε στο προαύλιο κανονίζοντας ομάδες για βόλεϊ και μη δίνοντας μεγάλη σημασία στον άστατο καιρό, ούτε και στις γλιτσιασμένες λακκούβες του γηπέδου. Ο Σπανοβαγγέλης αρχηγός από τη μια και ο Κάρκουνας από την άλλη, χωρίς πολλές δυνατότητες επιλογών λόγω των απουσιών της Κυριακής.

Μαζευτήκαμε και το ρίξαμε στο παιχνίδι, χωρίς πολλή όρεξη, αλλά η τελευταία ερχότανε όλο και περισσότερο καθώς το παιχνίδι άναβε. Τούτη τη φορά ήμουν με την ομάδα του Κάρκουνα έχοντας αντίπαλο το Σπανοβαγγέλη.

Όσοι περισσεύανε είχανε κάτσει γύρω και σαν φανατικοί θεατές είχανε χωριστεί κι εκείνοι σε ομάδες φιλάθλων των δικών μας ομάδων. Αν κέρδιζε κάποιον πόντο η ομάδα μου, έξαλλες ρυθμικές ιαχές ενθουσιασμού ξεχύνονταν από τους οπαδούς μας:

-Κάρκουνας! Κάρκουνας! Σας εσκίσαμε! Ζήτω!

Όταν κέρδιζαν οι άλλοι, τότε χοροπηδούσαν ουρλιάζοντας οι αντίπαλοι:

-Σπανοβαγγέλης, Σπανοβαγγέλης! Θα φάει η μύγα σίδερο και το κουνούπι ατσάλι!

Ο καημένος ο Σπανοβαγγέλης έκανε τα αδύνατα δυνατά να κερδίσει η ομάδα του, αλλά σήμερα όλα ήταν εναντίον του, η ομάδα του έχανε τους πόντους βροχή και το χειρότερο, είχαμε και θεατές που είχανε μεγάλη διάθεση για πειράγματα.

Είχε περάσει αρκετή ώρα και το παιχνίδι είχε γείρει καθαρά προς το μέρος της ομάδας μου και του Κάρκουνα. Ο τελευταίος είχε κατασαρώσει το Σπανοβαγγέλη, που δεν είχε σταυρώσει καρφί για καρφί και δεν είχε πάρει πόντο για πόντο. Δεν ήθελε να το ομολογήσει ούτε στον εαυτό του, αλλά είχε χάσει τίμια και καθαρά το παιχνίδι.

Είμαστε λοιπόν στις τελευταίες φάσεις του αγώνα και κάποια μπαλιά αναγκάζει τον δυσκίνητο Σπανοβαγγέλη να μετακινηθεί. Μπερδεύεται γιατί του βγαίνει το ένα χοντροπάπουτσο, την ίδια στιγμή που το άλλο του πόδι έχει αρχίσει να γλιστράει, γιατί πάτησε στη λακούβα με τη γλίτσα. Ο τεράστιος Σπανοβαγγέλης για να μην του φύγει το παπούτσι έκαμε το λάθος να μετακινηθεί κι έριξε όλο το βάρος του στο άλλο πόδι. Εκείνο πάτησε στη λακούβα. Η αστεία φιγούρα του την άλλη στιγμή βρέθηκε στον αέρα με τα χέρια του να κάνουν παράξενες σπασμωδικές κινήσεις προσπαθώντας να πιαστούν από αόρατα ανύπαρκτα κερούλια. Αμέσως μετά έσκασε στο υγρό έδαφος με μια έκφραση άπειρης κατάπληξης στο αλογίσιο του πρόσωπο, που στη συνέχεια έγινε έντονη γκριμάτσα πόνου. Η πλαδαρή κοιλάρα του με όλο το βάρος της είχε λύσει τις τράντες του παντελονιού του και έφτασε στα γόνατά του. Εκείνος λαχανιασμένος και σακατεμένος, είχε μια έκφραση παραπονεμένη και πονεμένη σα μικρό παιδί που του πήρανε τη σοκολάτα. Εκτός από τους πόνους που ένιωσε, είχε προσγειωθεί με τον πισινό στη λαοπερή γούβα και είχε γίνει χάλια.

Κυριάρχησε μια σαστισμένη σιωπηλή στιγμή που πέρασε όπως μια γάτα περνάει ακροπατώντας στο περβάζι του παραθύρου. Η άλλη στιγμή που ήρθε, ήταν γεμάτη με την έκρηξη του γέλιου όλων μας που ξεχύθηκε ακράτητο. Μόνο ο Κάρκουνας έμεινε σοβαρός και ψύχραιμος. Οι άλλοι κοντεύαμε να λιποθυμήσουμε από τα γέλια. Ο Σπανοβαγγέλης σηκώθηκε

σιγά σιγά μαζεύοντας τα ραγισμένα κομμάτια του, αλλά μόλις συμμαζεύτηκε και στήθηκε για τα καλά στα δυο τεράστια πόδια του, καταλάβαμε ότι είχαμε ξεπεράσει τα όρια: Είχε αγριέψει για τα καλά, είχε γίνει βαπόρι!

Οι δυο τρεις πιο κοντινοί του αρπάζανε στα γρήγορα τις πρώτες καρπαζιές και πριν συνεχιστεί το πατιρντί, οι υπόλοιποι το βάλανε στα πόδια να σωθούμε. Δεν είχαμε λογαριάσει πόσο πολύ μπορούσε να αγριέψει ο επόπτης μας! Μας κυνηγούσε με τη σειρά και αλίμονο σ'όποιον έπιανε. Έδερνε ανελέητα!

-Έλα δω εσύ, άμα σε πιάσω θα σε πασιώσω, ακουγότανε να λέει καθώς μας κυνηγούσε και μας έδερνε.

Επίλογος

Σε λίγη ώρα εξατμίστηκε η έξαψη του κατά τα άλλα καλόκαρδου Σπανοβαγγέλη. Την άλλη μέρα δεν ήξερε τίποτα κι επιζητούσε πάλι παρέα για μπάλα. Η έκφραση «θα σε πασιώσω» από κει και πέρα λεγόταν συνωμοτικά σαν είδος συνθήματος για το ότι έρχεται ο επόπτης κι έπρεπε να λάβουν όλοι τα μέτρα τους.

./.

Μικροί πόλεμοι

Στην τελευταία τάξη του Δημοτικού σχολείου, ο πατέρας μου με πήγε να μείνω στην πόλη. Εκεί γνώρισα κι άλλους δασκάλους εκτός από τη δασκάλα του χωριού μου και μητέρα μου που την είχα συνηθίσει όλα αυτά τα χρόνια.

Τούτος ο δάσκαλος που είχα στην Έκτη, είχε κι εκείνος τη βέργα του απάνω στην έδρα κι ήτανε ένας θεόρατος κόκκινος και καλοθρεμμένος άντρας. Το όνομα που είχε του ταίριαζε απόλυτα. Ήταν ο κύριος Κεφάλας. Πράγματι το κεφάλι του ήταν δυσανάλογα τεράστιο πάνω στο τεράστιο σώμα του. Η φωνή του ήτανε βροντερή και η βέργα επρόσθετε πολύ βάρος στην τρομάρα που προκαλούσε στους μαθητές του. Εγώ, με το ύψος μου, του ενός περίπου μέτρου και το βάρος των 25 κιλών μου, τον έβλεπα σαν γίγαντα. Έφτασα στο σχολείο της πόλης στα μέσα της χρονιάς και κώθηκα τρέμοντας στην τάξη, στο άγνωστο και τρομαχτικό αυτό κωνευτήρι. Θυμάμαι ότι λίγο πριν παρουσιαστώ στο σχολείο εκείνο, τραβούσα το χέρι μου από το χέρι του πατέρα μου που προσπαθούσε να με πείσει ότι δεν έχω να φοβάμαι τίποτα. Το στομάχι μου γύριζε τόσο πολύ που ήθελε να βγάλει το λίγο γάλα που είχα ρουφήξει με το ζόρι στο καφενείο του σταθμού του λεωφορείου. Αυτά τα δυσάρεστα και οδυνηρά συναισθήματα και οι

στομαχικές ενοχλήσεις δεν με άφηναν ποτέ όσο ήμουνα σ' εκείνο το σχολειό. Κάθε μέρα εκεί ήταν ένα μαρτύριο.

Ο κύριος Κεφάλας, ο δάσκαλος -που είχε ενημερωθεί κατάλληλα για την παρουσία μου από πριν- με υποδέχτηκε με άγριο ύφος και θέλησε να βάλει αμέσως τα πράγματα στη θέση τους. Η βέργα κουνιότανε απειλητικά κοντά στη μύτη μου:

-Κάτσε εκεί παιδί μου, δίπλα στο συμμαθητή σου και να 'σαι ήσυχος και να προσέχεις στο μάθημα, για να ιδούμε τι ξέρεις και τι θα σου χρειαστεί να μάθεις για να γράψεις και τίποτα στις εξετάσεις.

-Μάλιστα κύριε, κατάφερα να ψελλίσω

Εγώ ο κακομοίρης, είχα ξεχάσει ακόμα και τ'όνομά μου. Εκείνος έβγαλε γρήγορα τα συμπεράσματά του και κανόνισε πόσες και ποιες ώρες εντατικό φροντιστήριο θα επήγαινα στο σπίτι του. Είχα επωμιστεί ο μαύρος βαριά καθήκοντα, που τα λιανά μου πόδια μάλλον δεν ήτανε φτιαγμένα για να τα σηκώνουν: Έπρεπε να είμαι καλός μαθητής, ήθελα δεν ήθελα, για να βγάλω ασπροπρόσωπη και τη δασκάλα-μάννα μου, μα πώς να γίνει κάτι τέτοιο που η τρομάρα, το ξένο περιβάλλον, η γλώσσα και τα συνήθεια τους, που δεν καταλάβαινα και πολύ καλά, μου έβαζαν τρομερά εμπόδια. Ο φόβος μήπως απαντήσω λάθος σε κάτι, μου έδενε τη γλώσσα κι ας ήξερα τη σωστή απάντηση. Από την άλλη έπρεπε να προσαρμοστώ στο άγνωστο περιβάλλον της πόλης κι αυτό ήταν πολύ πιο δύσκολο όπως αποδείχτηκε.

Το χειρότερο ήταν η στάση απόρριψης των εδώ συμμαθητών μου, που είχαν τις δικές τους παρέες, τις δικές τους αλάνες για παιχνίδια και τις δικές τους κλειστές και έτοιμες ομάδες και που με απόλυτο τρόπο δεν άνοιγαν και δεν με δέχονταν. Ήμουνα ο χωριάτης, ο βουνίσιος, ο άσχετος, γι αυτούς και απαιτούσαν αυτήν την εικόνα να μην την αλλάξουν ότι κι αν έκανα εγώ. Δεν επιτρεπόταν φυσικά ένα χωριατόπαιδο να είναι σε τίποτα καλύτερο ακόμα κι από το χειρότερο μαθητή της πόλης. Κι αν στο σχολείο με κάποιο τρόπο φαινόταν ότι ήμουν καλός σε κάτι, πάντα θα πετιόταν κάποιος καλοθελητής για να το ασχημίσει.

Θυμάμαι κάποτε στο σχολειό, εκεί που θα έπιανα πρώτος τη μπάλα, γιατί ήμουνα ευκίνητος και ταχύτατος, το πόδι του χοντρού καλοθελητή τεντώθηκε και μου έβαλε τρικλοποδιά. Εγώ ο κακομοίρης, εκεί που θα έκανα ένα μικρό θρίαμβο, βρέθηκα κατατσακισμένος να παίρνω τούμπες πάνω στο σκληρό χαλίκι του προαυλίου και όλοι οι «ατσίδες», μαζί με τον αντιπαθέστατο χοντροκομμένο καλοθελητή, να με περιγελούν για τη δήθεν γκάφα μου. Αυτοί ήτανε «χωραίτες», από τη χώρα, την πόλη δηλαδή, εγώ ήμουνα «χωριάτης», ήταν ξεκάθαρο, δεν μπορούσαμε να κάνουμε χωριό, δεν με ήθελαν όχι μόνο στις παρέες τους αλλά ούτε στην τάξη «τους», ούτε και στο σχολειό «τους» .

Εγώ βέβαια ήμουνα αποφασισμένος να μην τους κάνω τη χάρη, θα καθόμουνα στο σχολείο και στην τάξη και θα περνούσα στις εισαγωγικές

εξετάσεις ότι και να κάνανε. Όσο για τις παρέες τους και τις ομάδες τους, αν αυτοί δεν με ήθελαν μία, εγώ δεν τους ήθελα δύο. Ήμουν σίγουρος ότι θα χρειαζόταν να παλέψω με νύχια και με δόντια για να τα καταφέρω, αλλά ήμουν επίσης σίγουρος ότι δεν θα το έβαζα κάτω.

Η τάξη μας είχε 45 παιδιά και όλα μας ετρέμαμε την ώρα των εξετάσεων για το Γυμνάσιο. Γι αυτό και με το σχόλασμα του σχολείου, τρώγαμε κάτι βιαστικά και τρέχαμε σχεδόν όλα στο σπίτι του Κεφάλα, του δασκάλου, όπου «έναντι μικράς αμοιβής έκαστον» παρακολουθούσαμε υπερεντατικό φροντιστήριο στα μαθηματικά, για να προετοιμαστούμε για τις εξετάσεις.

Σε ένα διπλανό δωμάτιο η κυρία Κεφάλα, δασκάλα στο ίδιο σχολείο κι εκείνη, έκανε επίσης «έναντι μικράς αμοιβής έκαστον» υπερεντατικά μαθήματα σε κάποια παιδιά που είχαν ανάγκη στην έκθεση και στη γραμματική. Μόλις τελειώναμε με τον άξεστο και βάρβαρο κύριο Κεφάλα τα μαθηματικά εμείς, ερχότανε στη θέση του η πιο γλυκειά ώρα της ημέρας στο πρόσωπο της ευγενέστατης και γλυκύτατης συζύγου του για την έκθεση και τη γραμματική.

Μερικοί, που μας είχε επισημάνει εκείνος και είχε ενημερώσει τους γονείς μας, ερχότανε και κάποιες επιπλέον ώρες «διότι είχαν ανάγκη περισσότερο διαβάσματος»...Και πάλι φυσικά «έναντι μικράς αμοιβής έκαστον». Οι κακόμοιροι οι γονείς μας, έδιναν ότι χρειαζόταν για τα φροντιστηριακά μαθήματα, έστω κι αν θα έτρωγαν στο σπίτι φακές για τον υπόλοιπο μήνα. Αυτό βέβαια εξηγεί το γιατί στο χωριό μου κατά το παρελθόν μόνο ένα παιδί είχε πάει για σπουδές πριν από μένα. Αυτό το μοναδικό παιδί είχε γίνει δάσκαλος και στο χωριό ερχότανε πολύ σπάνια.

Καθώς ο καιρός περνούσε, και συνεχώς με απόδιωχναν οι «ατιτίδες» από το σχολείο, εγώ καταλάβαινα ποιοί αποτελούσαν τον πιο δύσκολο πυρήνα τους, όπως και το ότι υπήρχαν κι άλλοι «απόβλητοι» εκτός από μένα, που επιζητούσαν στα κρυφά την παρέα μου. Οι «ατιτίδες» προσπαθούσαν να τρομοκρατούν όλα τα άλλα παιδιά για να μη με κάνουν παρέα και σε μεγάλο βαθμό αυτή η τρομοκρατία πέρναγε, γιατί όποιος δεν τους άκουγε κανόνιζαν να γίνεται κι αυτός αποδιοπομπαίος. Υπήρχανε όμως δυο τρεις καλοί μαθητές, που ακριβώς γι αυτό τους λέγανε «σπασίκες» και δεν τους κάνανε παρέα, όπως και δυο τρεις άτυχοι χωριάτες σαν και μένα. Σιγά σιγά εμείς του κόσμου οι κολασμένοι, γίναμε μια άλλη παρέα, που δεν εσύχναζε στις αλάνες, μιας κι εκεί πήγαιναν οι άλλοι, αλλά στη βιβλιοθήκη και στα στέκια που βρίσκαμε διάφορα περιοδικά.

Αυτή η περίοδος αναγκαστικά με κράτησε μακριά από τα αγαπημένα μου παιχνίδια, αλλά μια Κυριακή κάθε μήνα, που ερχότανε ο πατέρας μου και με έπαιρνε, έβγαζα το άχτι μου στο χωριό και γύριζα πίσω στην πόλη με γεμάτες μπαταρίες και καινούργιο κουράγιο για συγκρούσεις και μάχες. Παρόλα αυτά το στομάχι μου δεν έπαυε κάθε μέρα να γυρίζει ανάποδα καθώς πλησίαζα εκείνο το σχολείο.

Ήρθε όμως το τέλος της χρονιάς και με το απολυτήριο του Δημοτικού σχολείου στο χέρι έδωσα τις εξετάσεις μου και πέρασα κι εγώ στο Γυμνάσιο.

Όταν έφτασε η ώρα να χωριστούμε σε τμήματα, κατάλαβα ότι οι περισσότεροι εχθροί μου του Δημοτικού δεν είχανε περάσει στις εξετάσεις αλλά και με ελάχιστους από αυτούς που το είχανε καταφέρει είμαστε στο ίδιο τμήμα. Η ζωή στο νέο σχολείο ήτανε αρκετά διαφορετική, αλλά κι εδώ δεν έλειπαν οι συμμορίες και οι κλειστές ομάδες. Το χειρότερο, δεν έλειπαν τα φθονερά και στριμμένα παιδιά που ζήλευαν ακόμα και τον αέρα που ανάπνεαν οι άλλοι συμμαθητές τους.

Όταν αγοράσαμε τα βιβλία μας, βλέπετε ακόμα δεν μας τα έδιναν δωρεάν στο σχολείο, εγώ μιας και έμενα σε οικοτροφείο, έλαβα τα μέτρα μου: έκατσα σε όλα τα βιβλία μου και σε πολλές διαφορετικές σελίδες κι έγγραφα τ' όνομά μου για να μη μου τα κλέψουν. Ειδικά το βιβλίο των Μαθηματικών ήταν σχεδόν σε κάθε σελίδα σημαδεμένο, αρχίζοντας από τα εξώφυλλα. Αυτό ακριβώς το βιβλίο μου τό 'κλεψαν!

Από τύχη, γιατί φυλαγότανε κατά πως φαίνεται, σε δυό τρεις μέρες, το είδα στα χέρια ενός συμμαθητή μου που καθότανε μερικά θρανία πιο πέρα. Με το σκόλασμα του σχολείου του το ζήτησα, αλλά εκείνος αρνιότανε πεισματικά την πραγματικότητα. Όσο κι αν τον ρωτούσα για τα σημάδια και τ' όνομά μου, που φαινότανε γραμμένο από μακριά, επέμενε ότι το βιβλίο ήτανε δικό του, χωρίς να σκοτίζεται να δικαιολογήσει την ύπαρξη των δικών μου σημαδιών καθώς και του ονόματός μου στο βιβλίο. Εκείνος προσπαθούσε να με αποφύγει, αλλά εγώ δεν το έβαζα κάτω. Σχεδόν τον κυνηγούσα με γρήγορο βάδην που μετά έγινε τρέξιμο, στο κέντρο της πόλης λογομακώντας και βρίζοντας. Θέλοντας και μη αρπαχτήκαμε με μπουνιές και κλωτσιές και μανιασμένα κυλιόμαστε στη μέση του δρόμου. Οι γύρω μαγαζάτορες, αντί να μας χωρίσουν, έκαναν πλάκα κι ας έβλεπαν ότι ο καβγάς ήταν βίαιος και χρησιμοποιούσαμε όλες μας τις δυνάμεις, μέχρι νύχια και δόντια.

Σε κάποια στιγμή κατάφερα να τον καταβολέψω και να του αρπάξω το βιβλίο μου. Έφυγα γεμάτος γρατζουνιές και αίματα. Κι εκείνος δεν ήτανε σε καλύτερη κατάσταση, αλλά δεν το έβαζε εύκολα κάτω:

- Θα σε κανονίσω εγώ αύριο, μου υποσχέθηκε.

Την άλλη μέρα το πρωί και σε όλη τη διάρκεια της μισής ώρας που έκανα με τα πόδια από το οικοτροφείο μέχρι το σχολείο, είχα τα μάτια και τα αυτιά μου τεντωμένα, γιατί δεν είχα ξεκάσει την απειλή του παλιόπαιδου. Στο δρόμο δεν έγινε τίποτα, αλλά μόλις έφτασα στο σχολείο, με έστειλε στο γραφείο ο επιστάτης, όπου με περίμενε ο θεολόγος μας, ο κύριος Φινάρδος που τον είχα και επόπτη στο οικοτροφείο.

- Δεν μου λες παιδί μου, γιατί έκλεψες το βιβλίο του συμμαθητή σου; Μου λέει.

-Όλα τα περίμενα, κύριε, αλλά όχι κι έτσι, να βγω κλέφτης κι από πάνω! Κύριε, δικό μου είναι το βιβλίο και εκείνος μου το έκλεψε, όχι εγώ, απάντησα.

-Για να το δώ, λέει ο καθηγητής. Εσύ γιατί λες ότι σου το έκλεψε, λέει στον θανάσιμο εχθρό μου, δεν βλέπεις το όνομά του πόσες φορές είναι γραμμένο πάνω στο βιβλίο;

Τα μάτια του κλέφτη ήτανε πρησμένα από τις γροθιές μου και το πρόσωπό του γεμάτο από τις νυχιές.Κι εγώ βέβαια δεν ήμουν σε καλύτερη κατάσταση. Εκείνος, με μίσος που δεν μπορούσε να κρύψει προσπάθησε να φέρει την κατάσταση στα μέτρα του:

-Τα έγραψε μετά που μου το πήρε, κύριε. Είναι χωριάτης και κλέφτης, θέλω το βιβλίο μου. Δε φτάνει που μου το έκλεψε, μου έστησε καρτέρι και με βάρωσε κιόλας!

Για να μην τα πολυλογούμε, ο καθηγητής, από τα συμφραζόμενα κι από το ποιόν αυτών που είχε να κάνει, κατάλαβε την αλήθεια, αλλά έδωσε εκείνον και κράτησε εμένα και το βιβλίο:

-Άκου δω παιδάκι μου. Είναι φανερό πως έχεις δίκιο, αλλά δεν δίνεις κι εσύ τόπο στην οργή, δόστου το βιβλίο, δεν θα σε αφήσει σε ησυχία.

-Μα κύριε, είναι δικό μου!

-Το ξέρω παιδί μου, μα εσύ μπορείς να πάρεις άλλο βιβλίο, δόστου το σου λέω!

-Κύριε, αν μου το ζήταγε και δεν το έκλεβε, θα του τόδινα, να είστε βέβαιος. Μήπως όμως νομίζετε ότι οι γονείς μου είναι πλούσιοι;

-Όχι, δεν νομίζω ότι είναι πλούσιοι. Πες ότι είναι ο μικρότερος αδελφός σου που ζηλεύει ένα βιβλίο σου, δόστου το και να πεις του πατέρα σου ότι εγώ σου είπα να σου πάρει άλλο. Άστο σε μένα, θα βρω εγώ τρόπο να του το δώσω και κάποτε θα καταλάβει.

Έγινε όπως μου είπε ο καθηγητής, κι εγώ απαρνήθηκα το βιβλίο μου και πράγματι μου πήρε άλλο ο πατέρας μου μόλις του είπα τα καθήκαστα:

-Καλά σου είπε ο καθηγητής σου, για ένα παλιο-βιβλίο εφάγατε τα μούτρα σας κι επήγατε να σκοτωθείτε! Δεν ντρέπεσαι; Έπρεπε να του το δώσεις χωρίς καυγάδες, κι άλλη φορά να φυλάς τα πράγματά σου και να μη σου τα κλέβουνε. Μήπως τότε είδε κανείς που σου τό 'κλεψε;

Ντράπηκα χωρίς να καταλαβαίνω γιατί, αλλά στο τέλος φάνηκε πόσο δίκιο είχαν: Απαλλάχτηκα από τα χειρότερα, το κακομαθημένο παλιόπαιδο ενοχλούσε συνεχώς τους άλλους αλλά ποτέ ξανά εμένα.

Από τα «σκαθάρια» στο σχολείο ήταν πιο εύκολο να απαλλαγεί κανείς, το δύσκολο ήταν να γλιτώσεις από τα ζιζάνια του οικοτροφείου, γιατί εκεί συνεχιζότανε και μετά το σχολείο η αναγκαστική κοινή ζωή μας. Οι μικρές συμμορίες δεν σε άφηναν να ησυχάσεις πουθενά: Με αβυσσαλέο μίσος και ατελείωτη εφευρετικότητα ανακάλυπταν κάθε στιγμή και καινούργιες

τεχνικές για να ενοχλούν, να διακωμωδούν και να ταλαιπωρούν όσα παιδιά δεν ανήκαν στη συμμορία ή εκείνα που έβλεπαν περισσότερο ευάλωτα και λιγότερο σκληραγωγημένα.

Τις συμμορίες συνήθως αποτελούσαν παιδιά που ήταν από το ίδιο χωριό και είχαν έρθει μαζί. Σε λίγες περιπτώσεις υπήρχαν και συμμορίες παιδιών από γειτονικά χωριά.

Εκείνα τα χρόνια κάναμε σχολείο και το Σάββατο. Όσα παιδιά ήθελαν να φύγουν για τα χωριά τους για το Σαββατοκύριακο, έπρεπε να το δηλώσουν από την Παρασκευή για να μην ετοιμάζονται μερίδες φαγητού για κείνα. Όσα δεν έφευγαν, έμεναν στο Οικοτροφείο και ο έρμημος ο επόπτης έπρεπε να έχει την προσοχή του περισσότερο τεντωμένη, γιατί δεν θα τα ξεφορτωνόταν ούτε για τις ώρες του σχολείου. Μια Κυριακή απ' αυτές λοιπόν που είχα μείνει κι εγώ εκεί γιατί δεν μπορούσαν να με πάρουν οι γονείς μου, ο επόπτης εκείνης της χρονιάς, ο κύριος Πιτουράς, για να μας έχει μαντρωμένους και ήσυχους, αποφάσισε να μας κρατήσει στο αναγνωστήριο και να μας δώσει ένα θέμα για να γράψουμε μια έκθεση. Το θέμα ήταν «Τι θέλω να γίνω και γιατί» και μας είπε ότι τα γραπτά μας θα τα διόρθωνε και θα τα συζητούσαμε κατ' ιδίαν μαζί του.

Έκατσα λοιπόν κι εγώ και έγραψα σε δυο σελίδες ότι θα ήθελα να γίνω δάσκαλος και εξηγούσα γιατί αυτό το επάγγελμα μου άρεσε και το θεωρούσα απαραίτητο και κοινωνικά ωφέλιμο. Μετά από μερικές μέρες είχα ξεχάσει το περιστατικό, αλλά εκεί που ασχολιόμουν με άλλα, καταλαβαίνω ξαφνικά ότι η συμμορία με έχει περικυκλώσει και επαναλαμβάνει επίμονα, ειρωνικά και μονότονα, για να ακούν όσο γίνεται περισσότεροι, νομίζοντας ότι έτσι με γελοιοποιούν: «Ο δάσκαλος, ο δάσκαλος! Θα μας κάνεις ντα με τη βέργα δάσκαλε;»

Πέρασαν μερικές στιγμές για να συνειδητοποιήσω ότι είχαν πάρει το γραπτό μου, το είχαν διαβάσει και προσπαθούσαν να διακωμωδήσουν αυτά που εγώ με πόνο ψυχής είχα γράψει. Εκείνη τη στιγμή απογοητεύτηκα όσο δεν λέγεται από κείνον τον επόπτη, που αποδείχτηκε ότι δεν ήταν άξιος καμιάς εμπιστοσύνης, αλλά το επείγον δεν ήταν αυτό, είχε προτεραιότητα το ότι έπρεπε να κλείσω το στόμα της συμμορίας και να διασώσω όποιο κύρος είχε απομείνει από τα γραφόμενά μου. Δεν έφταναν τα τέσσερα παλιόπαιδα που με περιτριγύριζαν με ειρωνείες και απειλές, είχαν μαζευτεί γύρω και οι συνηθισμένοι φιλοθεάμονες, που μη έχοντας τα κότσια να ενοχλήσουν κατευθείαν τους άλλους, περίμεναν πως και πως τέτοιες ευκαιρίες για να βγάλουν το άχτι τους.

Οι τέσσερις συμμορίτες με ήξεραν πολύ καλά, ήταν έτοιμοι και περίμεναν την άγρια αντίδρασή μου: Όρμησα χωρίς πολλές διατυπώσεις στον αρχηγό τους και σε κλάσματα του δευτερολέπτου κυλιστήκαμε στο διάδρομο προσπαθώντας ο ένας να κάνει όσο περισσότερη ζημιά μπορούσε στον άλλο. Οι άλλοι τρεις καθυστέρησαν να μου ορμήσουν, γιατί δεν είχαν

τα κότσια και ήξεραν πολύ καλά ότι και να κέρδιζαν μια τέτοια μάχη, δεν θα είχαν κερδίσει τον πόλεμο. Βέβαια προτιμούσαν να αφήσουν τον ηγέτη τους να βγάλει μόνος του τα κάστανα από τη φωτιά, γιατί σίγουρα δική του ήταν η ιδέα. Κι ετούτος, για ν' αποδείξει πως δίκαια ήταν ο ηγέτης τους, με κανέναν τρόπο δεν θα ζητούσε βοήθεια από αυτούς. Η συμπλοκή σταμάτησε σχετικά σύντομα, γιατί κάποιος από τους θεατές έδωσε σύρμα ότι έρχεται ο επόπιης. Εξαφανιστήκαμε όλοι απειλώντας και βρίζοντας.

Το περιστατικό αυτό είχε συνέχεια μετά από δυο μέρες. Τα τέσσερα παλιόπαιδα δεν μπορούσαν να ξεχάσουν τι έγινε και έψαχναν να βρουν κατάλληλη ευκαιρία για να μου δώσουν το μάθημά μου. Εγώ βέβαια δεν τους την έδινα, αλλά κάποια στιγμή είχα κουραστεί και είχα χαλαρώσει. Καθόμουν σε μια καρέκλα και διάβαζα τη «Διάπλαση» που είχα δανειστεί από τη βιβλιοθήκη του οικοτροφείου, στην αγαπημένη μου στάση: Είχα γείρει την καρέκλα έτσι που να στηρίζεται μόνο στα δυο πόδια και στην πλάτη της στον τοίχο πίσω μου. Η αφοσίωσή μου στο διάβασμα ήτανε τόση που δεν αντιλήφθηκα τη συμμορία που με είχε περικυκλώσει με κακές διαθέσεις. Ένας τους, ο πιο μικρόσωμος, είχε πέσει κάτω και αφού σύρθηκε σιωπηλά με την κοιλιά, έπιασε το ένα πόδι της καρέκλας και το τράβηξε. Την ίδια στιγμή μου ορμήσανε και οι άλλοι τρεις.

Αστραπιαία κατάλαβα πέφτοντας, ότι αν δεν έκανα κάτι και μάλιστα ζαφνικό και αποτελεσματικό, θα έτρωγα το ξύλο της χρονιάς μου, αφήστε το ρεζίλεμα.

Ήμουν ισχνός και μικροκαμωμένος, αλλά τόσο ευκίνητος τότε, που αντί να σκάσω σαν καρπούζι στο δάπεδο, κατάφερα να αντιστρέψω την κατάσταση: Γύρισα το κορμί μου πέφτοντας, έπιασα το άλλο πόδι της καρέκλας, τη σήκωσα και κοπάνισα τους τρεις επιτιθέμενους. Καθώς τελείωνε η πτώση μου, βρέθηκα να κάθομαι πάνω σε κείνον που μου είχε τραβήξει την καρέκλα, που έτσι κι αλλιώς με έτρεμε και με το που σήκωσα το χέρι μου εναντίον του έγινε καπνός. Σηκώθηκα γρήγορα κι όρμησα στους άλλους τρεις κρατώντας ακόμη την καρέκλα, κοπανώντας τους. Εκείνοι αιφνιδιάστηκαν τόσο πολύ από αυτό που έγινε, που ακολούθησαν το φίλο τους και έφυγαν τρέχοντας.

Έκαναν αρκετές μέρες να συνέλθουν από το πάθημά τους, αλλά από κει και πέρα με μισούσαν βέβαια, αλλά με υπολόγιζαν πολύ περισσότερο. Έτσι οι επιθέσεις τους ήταν πιο πολύ φραστικές και όχι τόσο μάχες σώμα με σώμα, που ήξεραν καλά πιά ότι δύσκολα θα τις κέρδιζαν.

./.

Τ' αερόπλανο

Θα ήταν το 1958 και γώ θα ήμουν 6-7 χρονών, στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού. Στο σχολείο του χωριού μου είμαστε συνολικά 50-60 παιδιά σε όλες τις τάξεις με μια δασκάλα μόνο, που για κακή μου τύχη ήταν και μητέρα μου. Και για να εξηγηθώ αμέσως, η κακοτυχία μου είχε να κάνει με την ευσυνειδησία της που εκδηλωνόταν με το ότι το περισσότερο ξύλο το έτρωγα εγώ είχα ή δεν είχα κάνει κάποια αταξία. Βλέπετε δεν ήθελε να λένε οι άλλοι μαθητές της ότι μεροληπιούσε.

Είχε μια βέργα – από κυδωνιά κατά προτίμηση-βλέπετε οι κυδωνόβεργες ήταν ευλύγιστες και ανθεκτικές, με την οποία τιμωρούσε κάθε άτακτο μαθητή της. Εκτός από την αταξία δραστική τιμωρία είχε και η αμέλεια. Το πόσες βεργιές θα έτρωγε ο φταίχτης ήταν ένα θέμα που αποφασιζόταν από τη δασκάλα εκείνη τη στιγμή. Βέβαια ποτέ δεν ήταν σίγουρο ότι θα ήταν σταθερή η ποσότητα. Λίγο να έκανες ότι μετακινείς το τρεμάμενο χέρι σου την ώρα που ακουγόταν το απαίσιο σφύριγμα της βέργας, αντί για 3 ξυλιές μπορεί να έτρωγες 13 ή και 23 και μάλιστα στα πόδια που απροστάτευτα από τα κοντά παντελόνια ήταν εύκολος στόχος για κείνη και οδυνηρός για μας.

Αφού κατάλαβα ότι έτσι ή αλλιώς θα τις έτρωγα, άρχισα να κάνω και εγώ ζαβολιές πάρα πάνω από το κανονικό. Οι συνηθισμένες μου δραστηριότητες ήταν το δάγκωμα των μπράτσων των κοριτσιών και το τράβηγμα των μαλλιών τους. Είχα γίνει ο φόβος και ο τρόμος των μεγαλύτερων συμμαθητριών μου, γιατί οι κακομοίρες δεν ήταν καθόλου βέβαιες για την αμεροληψία της δασκάλας τους και φοβόντουσαν να με καταχειριάσουν. Μεταξύ αστείου και σοβαρού τους άλλαζα τα φώτα. Αν βέβαια τύχαινε να με ξεμοναχιάσουν δυο-τρεις από αυτές δεν παρέλειπαν στα μουλωχτά να μου ρίζουν κάνα χαστούκι.

Το ξύλο που τρώγαμε με κείνη τη βέργα ήταν πολύ και τσουχτερό. Μας έστηνε όρθιους και απαιτούσε να απλώσουμε το χέρι. Θυμάμαι ότι η πρώτη ξυλιά πονούσε φοβερά και μετά την τρίτη ή τέταρτη ένοιωθες ότι στο χέρι σου κρατούσες ένα αναμμένο δαυλί που σε έκαιγε φοβερά και το μόνο που ήθελες ήταν να το πετάξεις. Η σκέψη αυτή σε ωθούσε να προσπαθείς να κρύψεις το χέρι πίσω από την πλάτη, αλλά αλίμονο, αυτό εξαγρίωνε περισσότερο τη δασκάλα που άρχιζε να χτυπάει πια στα τυφλά.

Καμιά φορά η βέργα έσπαζε και η δασκάλα έδινε εντολή αυστηρά σε κάποιον από τους τιμωρημένους της ημέρας να φέρει καινούργια βέργα την επομένη. Αλίμονο στον άτυχο γιατί αν η βέργα δεν ήταν γερή, θα έτρωγε το ξύλο της χρονιάς του. Αν πάλι ήταν γερή, τόσο το χειρότερο για όλους. Τα κλάματα και οι παρακλήσεις για έλεος δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα και μάλιστα μπορεί να χειροτέρευαν την κατάσταση. Η κατάσταση αυτή άλλαζε

ευτυχώς μετά από 1-2 χρόνια γιατί κάποιος γονιός διαμαρτυρήθηκε και γλιτώσαμε όλοι.

Μια μέρα λοιπόν, εκεί που κάναμε μάθημα τρώγοντας το απαραίτητο ξύλο, ακούστηκε πολύ δυνατά ο ήχος ενός αεροπλάνου που πέρναγε πολύ χαμηλά, ξυστά στη στέγη του σχολείου. Αμέσως το μυαλό όλων των μαθητών αλλά και της δασκάλας έφυγε από το μάθημα και όλα τα μάτια καρφώθηκαν στο αεροπλάνο που σύντομα έκανε στροφή και ερχόταν να ξαναπεράσει από πάνω μας. Το αεροπλάνο πέρναγε και ξαναπέρναγε πάνω από τη στέγη, σα να μας καλούσε να βγούμε έξω για να παίξουμε. Ο θόρυβος δεν ήταν δυνατό να μας αφήσει να κάνουμε μάθημα και η δασκάλα μας είπε να κάνουμε διάλειμμα.

Σαν σφαίρες βγήκαμε όλοι στο προαύλιο ψάχνοντας με τα μάτια τον ουρανό για να δούμε που βρίσκεται το αντικείμενο του ενδιαφέροντός μας. Είχαμε δει αεροπλάνα και άλλες φορές, αλλά ποτέ κανένα τόσο κοντά που να βλέπεις τον πιλότο να σε χαιρετάει κουνώντας το χέρι του. Σε λίγο ο δυνατός ήχος της μηχανής ξανακούστηκε και μαζί του μια δυνατή φωνή από megάφωνο που συνοδευόταν από μουσική και τραγούδια. Μέσα στη φασαρία αυτή ακούστηκε η φωνή του Νιόνιου του συνομηλικού εξαδέλφου μου:

- Να, τώρα θα ρίξει σκόνη και αθρωπάκια!

Εμείς αρχίσαμε να τρέχουμε σαν παλαβά πέρα δώθε, γιατί ο Νιόνιος μας είχε πει ότι την προηγούμενη μέρα στο δίπλα χωριό «ένα αερόπλανο έριχνε σκόνη και ανθρωπάκια», περιμένοντας τα δώρα από τον ουρανό. Πράγματι, ο πιλότος, που είχε πετύχει το στόχο του να μας βγάλει από το σχολείο, άρχισε να μας ρίχνει βροχή διαφημιστικά φυλλάδια και μικρά σακουλάκια με απορρυπαντικό ΚΛΙΝ που μέσα τους είχαν μικρά πλαστικά παιχνίδια: Καου μπύς καβάλα στα άλογά τους, με λάσα, με πιστόλια και πολλά άλλα εξαρτήματα. Το καθένα ήταν όσο το μεγάλο μας δάχτυλο.

Μέσα στο τρεχαλητό μας μαθαίναμε από τον πολύξερο Νιόνιο ότι δεν έπρεπε να πειράξουμε τα σακουλάκια πριν τα πάμε στις μανάδες μας γιατί είχαν οδηγίες απέξω που το έγραφαν. Οι πονηροί διαφημιστές είχαν εκτιμήσει πολύ σωστά τις ανάγκες όλων καθώς και το κλίμα της εποχής. Τσακιστήκαμε να μαζέψουμε όσα περισσότερα μπορούσαμε ο καθένας μας. Βέβαια όσα και να έλεγε ο Νιόνιος, κάποιος δεν αντέξαμε και ανοίξαμε μερικά σακουλάκια για να δούμε τα παιχνίδια που είχαν μέσα. Με το σκόλασμα φύγαμε όλοι με μεγάλη βιασύνη – και η δασκάλα φυσικά- για να ανοίξουμε όσο γινόταν πιο γρήγορα τα δώρα.

Το αεροπλάνο ήταν τακτικό στις επισκέψεις του τις επόμενες 7-8 μέρες.

Οι μανάδες μας δοκίμασαν τη νέα σκόνη που τους πήγαμε, βρήκαν το προϊόν εξυτηρητικότερο και κατάλαβαν ότι ήρθε ο καιρός να σταματήσουν να πλένουν τρίβοντας τα ρούχα με πράσινο σαπούνι ή κάνοντας αλισίβες με

στάχτη οι φτωχότερες. Γρήγορα ένας από τους μπακάληδες του χωριού έφερε τη νέα σκόνη στο μαγαζί του και σιγά σιγά το απορρυπαντικό άρχισε να γίνεται απαραίτητο στις μανάδες μας. Έτσι οι επισκέψεις του αεροπλάνου αραιώσαν και όταν πια το απορρυπαντικό μπήκε σε όλα τα σπίτια, το αεροπλάνο δεν ξαναφάνηκε. Εμείς στενοχωρηθήκαμε πολύ γιατί στερηθήκαμε τα ανθρωπάκια που είχαν μέσα τα διαφημιστικά φακελάκια με τη σκόνη, αλλά γρήγορα μάθαμε ότι το ΚΛΙΝ που έφερνε ο μπακάλης είχε μέσα παρόμοια ή και καλύτερα παιχνίδια.

Όπως είναι ευνόητο αρχίσαμε να γινόμαστε στενοί κορσέδες στις μανάδες μας για να αγοράζουν όλο και περισσότερο ΚΛΙΝ. Βέβαια πολλοί από μας έφαγαν αρκετό ξύλο για να ξεχάσουν το θέμα, γιατί οι οικογένειες ήταν φτωχές και οι προμήθειες έπρεπε να τελειώνουν πρώτα πριν αγοραστούν καινούργιες.

Έτσι μείναμε σε ότι είχαμε αποκομίσει από το αεροπλάνο. Υπήρχε ο Τομ ο Τρομερός, ο σερίφης, ο μασκοφόρος ληστής, οι Ινδιάνοι και πολλές άλλες πρωτόγνωρες για μας φιγούρες. Τα ονόματα τα παίρναμε από τη ροή μιας ραδιοφωνικής σατυρικής εκπομπής με πρωταγωνιστή τον Κώστα Χατζηχρήστο που έπαιζε τον Τομ τον Τρομερό. Μάθαμε και μεις λοιπόν το τραγούδι που έλεγε ο Χατζηχρήστος και το λέγαμε εν χορώ καθώς στήναμε τους στρατούς μας σε παράταξη μάχης:

Αϊ Σουζάνα μ' στού ράντσου του δικό μ'
Είμασι καουμπόυδισ από του Μιξικό

Μπαμ μπουμ οι πισολιές του Χατζηχρήστου στο ραδιόφωνο, μπαμ μπουμ και μεις με τα φανταστικά μας πιστόλια, καβάλα στα περήφανα άτια της φαντασίας μας, ντυμένοι με τα καουμπόυκα φανταστικά ρούχα μας, τρέχοντας ατρόμητοι εναντίον των κακόμοιρων κακών Ινδιάνων. Όσο ωρούταν ο Χατζηχρήστος στο ραδιόφωνο, τόσο οργιάζαμε κι εμείς τρέχοντας μέσα στα χωράφια, κυνηγώντας ο ένας τον άλλον, παίζοντας στο έργο που αυτοστιγμεί αυτοσχεδιάζαμε. Αυτό το βιολί κράτησε κάνα δυο μήνες μέχρι να το βαρεθούμε.

Επίλογος

Οι ιστορίες του Τομ του Τρομερού και της Σουζάνας κράτησαν αρκετά και τις παρακολουθούσαμε μικροί μεγάλοι με αμείωτο ενδιαφέρον. Επειδή τα ραδιόφωνα δεν ήταν αρκετά, μαζευόμαστε σε όποιο σπίτι είχε και τεντώναμε όλοι τα αυτιά σφίγγοντας με λαχτάρα μέσα στην τσέπη του παντελονιού μας κάποιο από τα παιχνίδια που μας είχε ρίξει εκείνο το αεροπλάνο. Κάποτε σταμάτησαν και αυτές οι ιστορίες και έδωσαν τη θέση τους στο «Μικέ» του Γιάννη Βογιατζή, στο «Σπίτι των ανέμων» και στη «Λάουρα», μέχρι που πολύ αργότερα πήρε τη σκυτάλη η τηλεόραση με τον «Άγνωστο πόλεμο» που εγώ δεν κατάφερα βέβαια να τον παρακολουθήσω γιατί τότε ήμουν πια στο Λύκειο και που τέτοια τύχη: δεν ήμουν πια παιδί.

Βλέπετε η γενιά μου είναι μια από κείνες που η ανάγκη τις έκανε να ωριμάζουν νωρίς.

./.

Η καμπάνα και το φάντασμα

«Να μην πλησιάζεις στη συκιά το μεσημέρι, άμα περνάς όξω από εκκλησιά να κάνεις το σταυρό σου, να μη περνάς από τριστρατο το βράδυ, να πηγαίνεις από άλλο δρόμο για να μην περνάς από το κοιμητήριο, να μην περνάς όξω από εκείο το σπίτι γιατί εκεί κάθεται η μάϊσσα και θα σου πάρει τη μιλιά. Κακομοίρη μου, η μάϊσσα γυρίζει όξω το βράδυ και παίρνει τα πίκουλα! Να μη βγαίνετε από το σπίτι άμα πέφτει ο ήλιος!»

Οι απαγορεύσεις και οι συμβουλές της νόνας της Στέλλας έπεφταν βροχή και αλίμονο αν καταλάβαινε ότι σε κάτι την παρακούγαμε. Τα βράδια το σκοτάδι ήταν πηχτό λόγω της απουσίας ηλεκτροφωτισμού και οι σκιές γινότανε τεράστιοι δράκοι, τα κυπαρίσσια, πυκνά και αδιαπέραστα, ήτανε μυστηριακά άντρα τρομακτικών πτηνών, φρικτών νυχτερίδων και καταχθόνιων άγνωστων αγριμιών. Η σκοτεινή σκιά της φιγούρας κάποιας γριάς μαυροντυμένης που μπορεί να συναντούσαμε στο δρόμο, γινόταν καταχθόνια, τεράστια και φρικιαστική μορφή με μεγάλα φτερά σαν εκείνα που είχαμε ιδεί να έχει ο τεράστιος δράκος που σκοτώνει με το ακόντιό του στα εικονίσματα ο Άη Γιώργης. Τα φτερά απλωνότανε και φτάνανε μέχρι τον ουρανό, και πολύ πριν μας φτάσουνε και μας κουκουλώσουνε, είχαμε γίνει καπνός, βάζοντας τις φτέρνες στους ώμους και γυρίζοντας κατεπειγόντως στο σπίτι. Εκεί ψάχναμε την αγκαλιά της μητέρας ή του πατέρα και την ασφάλεια του λύχνου ή της λάμπας. Τα μικρότερα πολλές φορές δεν τη γλίτωναν μέχρι τέλους, όλο και μερικές σταγόνες από ούρα έβρεχαν τα παντελόνια τους.

Ο λύκος που ήθελε να φάει την κοκκινισκουφίτσα, παραμόνευε σε κάθε γωνία του δρόμου με τις τεράστιες δοντάρες του έτοιμες να σε κομματιάσουν. Η φρίκη σε όλο της το μεγαλείο ταλαιπωρούσε την παιδική αχαλίνωτη φαντασία μας και τις ανείπωτες φιγούρες που εκείνη έφτιαχνε, τις πολλαπλασίαζαν οι ανατριχιαστικές διηγήσεις των μεγαλύτερων και οι προλήψεις των αγράμματων συγχωριανών μας. Εκείνοι, έβλεπαν τα γουρλωμένα από φόβο μάτια μας, αλλά θες γιατί τους άρεσε να μας βασανίζουν, θες γιατί ήθελαν να έχουν κάποιον τρόπο να μας φοβερίζουν, όλο και ανατριχιαστικότερες ιστορίες φρόντιζαν να μας λένε.

Το κοιμητήριο ήταν ένας τόπος που τα βράδια έστηναν χορούς και έκαναν όργια οι μάγισσες, οι βρικόλακες και οι πεθαμένοι. Μπορούσες να ακούσεις τους ήχους από τις αλυσίδες και τα κόκαλα των κολασμένων νεκρών καθώς αυτοί έκοβαν τις βόλτες τους πάνω από τα μνήματα. Έπρεπε

να στήσεις καλά τ' αυτιά σου όμως, γιατί θα ήτανε ντροπή να μην μπορείς ν' ακούσεις αυτά που και ο θεόκουφος ο Ντάντος ορκιζότανε ότι άκουγε!

Στις κηδείες όπως και σε κάθε κοινωνική εκδήλωση, εμείς ετρέχαμε από τους πρώτους, αλλά πηγαίναμε γεμάτοι περιέργεια για το αν ο νεκρός κουνούσε τα τσίνορά του ή αν μπορούσε ν' ανοίξει τα μάτια του. Μόνο η απειλή της βέργας του παπά, που όπως μας έλεγαν, την είχε κρυμμένη κάτω από τα ράσα, χαλιναγωγούσε την ακατάσχετη επιθυμία μας να μπήξουμε μια καρφίτσα στο πόδι του πεθαμένου για να ιδούμε πως θ' αντιδράσει κι αν θα κουνήσει τα τσίνορα ή θ' ανοίξει τα μάτια του. Από τη στιγμή όμως που θα τον εβάζανε στο μνήμα του κι έπειτα, ο πεθαμένος γινότανε κάτι το εξώκοσμο και απαγορευμένο για μας. Ακόμα και να μιλήσουμε γι αυτόν δεν τολμούσαμε μέχρι να σαραντίσει!

Όλα τα παιδιά ανυπομονούσαμε να έρθει το πρωί και με το πρώτο φως να φύγουνε τα φοβερά και τρομερά όντα που κυβερνούσανε τη νύχτα και ποιος ξέρει από ποιόν άλλο κόσμο ερχότανε! Τα πιο δειλά τρώγανε πολλές ξεροκωλιές για να σταματήσουνε να κατουριούνται στα κρεβάτια τους, εκείνα όμως προτιμούσανε το ξύλο από τη φρίκη της εξόδου μέσα στο σκοτάδι. Γιατί καμπινές εσήμαινε χωράφι μές τη νύχτα.

Το σχολείο μας άρχιζε μπονόρα και κάποιος από μας με τη σειρά, είχε την υποχρέωση να χτυπάει την καμπάνα της εκκλησιάς, κάθε πρωί, μόλις έβλεπε τη δασκάλα να ξεκινάει από το σπίτι της. Εκείνο το πρωί ήταν η σειρά μου να χτυπήσω την καμπάνα και αγουροξυπνημένος, με τη βαριά μου σχολική τσάντα στην πλάτη, έφυγα τρέχοντας για την εκκλησιά που είναι στην πλατεία του χωριού. Τα φαντάσματα και οι λάμιες της νύχτας είχανε πάρει δρόμο κι εγώ έφτασα κοντά στην καμπάνα περνώντας δίπλα από την τεράστια δάφνη που εφύτρωνε μέσα από το κοιμητήριο και συναγωνιζότανε σε ύψος το καμπαναριό. Ο δρόμος ήταν έρημος και τα σπίτια κλειδαμπαρωμένα, το χωριό εκοιμότανε ακόμα σαν κουρασμένος ξωμάχος στον δροσερό ίσκιο της ελιάς, μέσα στην αυγουσιάτικη κάψα.

Άφησα την τσάντα μου κάτω μέσα σε απόλυτη ησυχία και κρεμάστηκα από το σκοινί της καμπάνας, για να την κάνω να χτυπήσει, παρόλο που στη γωνιά του μυαλού μου πάντα υπήρχε μια μικρή ανησυχία μιας και ήμουνα δίπλα στο πιο σημαδιακό σημείο του χωριού, το κοιμητήριο! Το μυαλό μου με εμπόδισε για μια στιγμή από το καμπάνισμα, γιατί μου ήρθε η σκέψη ότι θα ήτανε κρίμα κι άδικο να χαλάσω αυτή τη γλυκιά εικόνα του ναρκωμένου χωριού που σα βάρκα δεμένη στο μουράγιο λικνιζότανε στην αγκαλιά του θεού του ύπνου.

- Νταν! ακούστηκε ο πρώτος ήχος από την καμπάνα και ταυτόχρονα ένα επιτακτικό

- ΣΣΣΣΣ, επίμονο κι έντονο αναδύθηκε μέσα από τις ακόμα μισο-σκότεινες πυκνές φυλλωσιές της δάφνης του κοιμητηρίου!

Το χέρι μου που κρατούσε το σκοινί, άρχισε να τρέμει και οι χτύποι της καρδιάς μου πρέπει να ακουγότανε στην απάνω γειτονιά. Εσταμάτησα το καμπάνισμα και έστησα τ' αυτιά μου: Τίποτα! Εντελώς τίποτα, μόνο ο απόηχος της καμπάνας από τον πρώτο χτύπο!

-Θα γελάστηκα, είπα νοερά στον εαυτό μου για να πάρω θάρρος κι αυτές οι ανειπίτες από στόμα λέξεις βρόντησαν σαν κανονιές στο μυαλό μου. Φαίνεται ότι ακόμα δεν εξύπνησα καλά! Με καινούργιο θάρρος τώρα εκρεμάστηκα πάλι από το σκοινί και

-Νταν, ντάν, ακούστηκαν δύο δυνατές καμπανιές, αλλά δεν ακούστηκε τρίτη, γιατί εγώ στο μεταξύ με την άκρη του αυτιού μου, έπιασα ένα καινούργιο ανατριχιαστικό

-Σςςςςςςςςς!

Τούτη τη φορά το Σςςςς, που δεν ήτανε σφύριγμα, αλλά αυστηρή προτροπή και διαταγή για ησυχία, ήταν επίμονο και κράτησε αρκετά μετά τον τελευταίο απόηχο της καμπάνας. Ήμουνα για τα καλά τρομοκρατημένος, αλλά ο εγωισμός δεν με άφηνε να τα παρατήσω και τόσο εύκολα. Έκανα καινούργιο κουράγιο κοροϊδεύοντας τον εαυτό μου τάχατες ότι δεν άκουσα τίποτα και τρέμοντας ξανακρεμάστηκα από το σκοινί. Την ίδια στιγμή ο άλλος εαυτός μου, βγάζοντας λίγο τη μύτη του από τη σκιά, με ρωτούσε καταχθόνια και βασανιστικά:

-Είσαι βέβαιος ότι δεν έχεις ενοχλήσει τους πεθαμένους με τις καμπανιές σου; Δε σταματάς λέω γώ, να πας στη δουλειά σου;

-Νταν, νταν, νταν, προσπάθησα να ριζώ τρεις καμπανιές μαζί, αλλά το απόκοσμο Σςςςςς με ακολούθησε και πάλι!

Αυτήν τη φορά δεν είχα άλλο κουράγιο για να κάτω να τελειώσω με το καμπάνισμα! Αρπάζοντας την τσάντα έγινα καπνός και χωρίς να συναντήσω ψυχή στο δρόμο, έφτασα στο κατάκλειστο σιωπηλό και έρημο σχολείο, εντελώς μόνος, καταϊδρωμένος και με τα μαλλιά μου όρθια από τη φρίκη! Έκατσα στα σκαλιά περιμένοντας τους άλλους και έβαλα τη σχολική τσάντα πίσω από την πλάτη μου για να είμαι αναπαυτικότερα.

Με ξυπνήσανε τα γέλια και τα πειράγματα των τεσσάρων κολλητών, φίλων και συμμαθητών μου που είχανε φτάσει πριν από τους άλλους και που νομίζανε ότι είχα ξενυχτήσει εκεί που με βρήκανε, κουλουριασμένο σα σκύλο στο κεφαλόσκαλο του σχολείου. Ο Νιόνιος, ο Τίμος ο Γιώργος και ο Μαρίνος είχανε φτάσει μαζί και με τραβολογούσανε για να με ξυπνήσουνε. Και οι τέσσερις τους γελούσανε με την εικόνα που βλέπανε.

Προσπάθησα με φωνή που έτρεμε να τους πω το πάθημά μου, αλλά όλοι τους πίστευαν ότι αυτά τα είχα ιδεί στον ύπνο μου, εκεί στη σκάλα του σχολείου και πως ήμουνα λέει αλαφροϊσκιωτος και δεν είχα λέει βαρέσει καμία καμπάνα, γιατί κανείς λέει δεν την άκουσε. Εγώ από την άλλη δεν τους είπα, γιατί αναρωτιόμουνα, πώς αυτοί είχανε έρθει στο σχολείο,

χωρίς ν' ακούσουνε καμπάνα; Ήτανε πασίγνωστο πως όλοι τους, άλλο που δε θέλανε, να βρούνε αφορμή για σκασιαρχείο και αργία!

Σε λίγο στο σχολείο έφτασαν και οι υπόλοιποι συμμαθητές μας που ήτανε όμως όλοι σίγουροι ότι η καμπάνα είχε ακουστεί κανονικά. Το ίδιο σίγουρη ήτανε και η δασκάλα: Η καμπάνα είχε ακουστεί χωρίς διακοπές και σακλαμάρες, όπως τους έλεγα, όλα είχανε γίνει όμοια και απaráλλαχτα με τις άλλες μέρες! Και μιας και η ίδια ήτανε η μητέρα μου, ήτανε επίσης σίγουρη πως εγώ είχα φύγει στην ώρα μου από το σπίτι και πως τίποτα παράταιρο δεν είχε συμβεί! Παρά λίγο να φάμε και βεργιές εγώ και οι τέσσερις κολλητοί μου που επιμένανε ότι με είχανε βρει να κοιμάμαι στο κεφαλόσκαλο!

./.

Ο Πράντας και ο Μύγας

Τελειώνοντας το 1963 και έχοντας αλλάξει ήδη δυο δημοτικά σχολεία, βρέθηκα μαθητής του Γυμνασίου στη Ζάκυνθο. Στα μέσα της τρίτης τάξης και μέσα στο 1965 η κοινωνία ήτανε σε έντονο αναβρασμό. Ο κόσμος έφευγε για τη Γερμανία, την Αυστραλία την Ελβετία και για τα καράβια. Κάποια μέρα λοιπόν μου ανακοίνωσε ο πατέρας μου ότι η μισή μας οικογένεια, δηλαδή αυτός εγώ και ο μικρότερος αδελφός μου ο Γιάννης θα αναχωρούσαμε για τα Μέγαρα όπου κάποιος συγχωριανός του είχε βρει δουλειά σε ένα πτηνοτροφείο. Η μητέρα μου και η αδελφή μου θα έμεναν στο χωριό. Ο μικρός μισθός της μητέρας μου και τα λίγα άγωνα και ξερικά χωράφια του πατέρα μου, δεν επαρκούσαν πια για τις ανάγκες της οικογένειας. Δεν πείστηκα από αυτή την εξήγηση και άρχισα επίμονα να τον ρωτώ για λεπτομέρειες.

-Τι θες και τα ψάχνεις τώρα; Δεν είναι καλύτερα να μη ρωτάς, αφού θα στενοχωρεθείς κι εσύ κι εγώ με την αλήθεια;

-Έλα τώρα πατέρα, δεν είμαι μικρό παιδί, περπατώ στα δεκαπέντε πια.

-Εντάξει, εντάξει, θα σου πω. Θυμάσαι στις εκλογές του 61 που κυβερνούσε ο αυλικός ο Δόβας, που ήμουνα εκλογικός αντιπρόσωπος με την Ένωση Κέντρου;

Θυμόμουν πολύ καλά πως ο πατέρας μου, κόντρα στην τρομοκρατία της ΕΡΕ και του παρακράτους, ήταν εκλογικός αντιπρόσωπος στις εκλογές βίας και νοθείας του Καραμανλή το 1961. Όπως θυμόμουν και το χωροφύλακα που είχε πιάσει ένα βράδυ έξω από το παράθυρο του σπιτιού μας ο πατέρας μου να κρυφακούει, γιατί λέει είχε πληροφορίες «το κράτος» ότι στο σπίτι μας γινόσαντε «κομμουνιστικά συγκεντρώσεις».

-Θυμάσαι που λίγο πριν τις εκλογές ο Νομάρχης, είχε έρθει στο χωριό και μάζεψε όλο τον κόσμο στη πλατεία, κι εκεί μπροστά σε όλους με είπε ιστρούχτορα;

Το θυμόμουν κι αυτό όπως επίσης θυμόμουν που ο πατέρας μου μη γνωρίζοντας αυτή την ξενική λέξη, πήγε κάπως κολακευμένος στο κάλεσμα του νομάρχη:

-Που είναι αυτός ο ιστρούχτορας που έμαθα ότι έχει και γυναίκα δασκάλα;

Ο ταλαίπωρος ο πατέρας μου, ντυμένος ακόμα με τα γεμάτα κώματα και σκόνες ρούχα του ξωμάκου και κρατώντας με σεβασμό την τρίτσα του, που την στριφογύριζε με νευρικότητα στα χέρια του, έφτασε μπροστά στον ατσαλάκωτο κύριο νομάρχη που τον κοίταζε αφ' υψηλού ανεβασμένος σε ένα βάθρο στη μέση της πλατείας.

-Ορίστε κύριε νομάρχα, εγώ είμαι που έχω γυναίκα δασκάλα, τι με θέλετε;

-Α, ώστε εσύ είσαι ε;

-Μάλιστα, εγώ είμαι και χαιρομαι πολύ που σας γνωρίζω. Μη με παραξηγείτε που είμαι με τα ρουχα τση δουλειάς, ήρθα όπως ήμουνα μόλις άκουσα το megάφωνο να καλεί ούλο τον κόσμο στην πλατεία.

-Να μη χαιρέσαι καθόλου παλιοκομμουνιστή. Έμαθα πως είσαι ιστρούχτορας και θα κοιτάξω να πας εξορία και να απολύσουνε τη γυναίκα σου, να σου ειπώ εγώ.

-Κύριε νομάρχη δεν είμαι παλιοκομμουνιστής και να με συχωράτε. Η αλήθεια είναι πως δεν ξέρω τι θα πει να είναι κανείς κουμμουνιστής. Εγώ με το γέρο τον Παπανδρέου ήμουνα. Όσο για το άλλο, το ιστρούχτορας, τι είναι καλό ή κακό;

Θυμόμωνα επίσης ότι αυτή τη λέξη την είχα συναντήσει σε κάποιο από κείνα τα δημοσιεύματα της εφημερίδας «Ακρόπολις» που είχα διαβάσει όταν είχα αγοράσει πρόσφατα μια ρέγκα από το μπακάλη μας και μου την είχε δώσει τυλιγμένη σε ένα παλιό φύλλο αυτού του προπύργιου της εθνοκοφροσύνης. Ήξερα πολύ καλά ότι η λέξη αυτή σήμαινε το δάσκαλο, το διαφωτιστή, τον καθοδηγητή κομμουνιστικής οργάνωσης για τους εθνοκοφρόνους. Μόνο που ούτε ο πατέρας μου ούτε οι άλλοι χωριανοί που ήτανε μαζεμένοι στην πλατεία δεν είχαν πάρει χαμπάρι -εκτός από έναν δυο, που χαμογελούσαν πονηρά και με αγαλλίαση.

-Α, θες να με κοροϊδέψεις κιόλας; Τσακίσου από μπροστά μου και θα σε τακτοποιήσω εγώ.

Ο νομάρχης έφυγε μετά από λίγο, αφού έβγαλε έναν πύρινο λόγο εναντίον του κομμουνισμού και συνοδευόμενος από τους ομοϊδεάτες του. Τρομοκρατημένος ο πατέρας μου με πήρε από το χέρι και ξεκινήσαμε για

το σπίτι μας. Στο δρόμο του εξήγησα τη σημασία της λέξης κι αυτό τον έκανε να χάσει τον ύπνο του για μέρες.

Η αλήθεια είναι ότι οι εθνικόφρονες είχαν αντιδράσει γιατί αυτός και μερικοί ακόμη είχαν ετοιμάσει μια αναφορά για τον εισαγγελέα με τις ρεμούλες που είχαν γίνει στη διαχείριση κατά την κατασκευή ενός αγροτικού δρόμου. Δεν ξέρω αν ο νομάρχης είχε βουτήξει κι εκείνος την κουτάλα στην κατσαρόλα, αλλά οι άλλοι για να εξουδετερώσουν την καταγγελία, χρησιμοποίησαν τις κεντρώες πολιτικές προτιμήσεις του πατέρα μου, ελπίζοντας να τον κάψουν.

Την άλλη μέρα έφυγε πανικόβλητος για τη χώρα, ζήτησε ακρόαση από το νομάρχη κι εκείνος τον δέχτηκε. Δόθηκαν αμοιβαίες εξηγήσεις κι ο νομάρχης καμώθηκε πως δεν είχε καταλάβει καλά. Είπε μερικές καθησυχαστικές κουβέντες στον πατέρα μου και τον έδιωξε. Ο πατέρας μου στο μεταξύ συνέχιζε τις επεξηγήσεις του:

- Λοιπόν, ο νομάρχης αυτός όχι μόνο δεν εδέχτηκε τις εξηγήσεις μου, αλλά μου έκαμε και φάκελο, κοιτάνε να με πάνε εξορία. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος παρά να φύγουμε μακριά, να περάσει η μπόρα. Δεν άκουσες που στη χώρα εμαχαιρώσανε έναν αριστερόνε;

- Τ' άκουσα πατέρα, αλλά στο χωριό μας δεν είναι έτσι τα πράματα.

- Έτσι και χειρότερα είναι. Πρέπει να φύγουμε. Θα λείψουμε για λίγο καιρό, να ξεχαστεί η αναφορά στο 'σαγγελέα και βλέπουμε. Στο χωριό κιντυνεύουμε.

- Καλά πατέρα, τι να γίνει, θα ρωτήσω αύριο τι καρτιά χρειάζονται.

- Μη χολοσκάς, τα κω ρωτήσε όλα και τάκω έτοιμα. Φύγε τώρα και αύριο να είσαι έτοιμος. Χαιρέτα τους φίλους σου στο οικοτροφείο και μάζεψε τα βιβλία και τα πράματα σου.

- Τι φίλους λες νακω στο οικοτροφείο που όλη μέρα τρωγόμαστε σαν τα σκυλιά; Δεν θα έρθω στο χωριό, να χαιρετήσω τους φίλους μου εκεί; Τη μάνα μου, την αδερφή μου;

- Δε χρειάζεται, θα φύγουμε πριχού μας επάρουνε χαμπάρι οι ρουφιάνοι. Κι εγώ δεν γυρίζω απόψε στο χωριό, θα κοιμηθώ εδώ στο ξενοδοχείο του φίλου μου του Θεοδωρή, που είναι σίγουρο πως δεν θα το προφτάξει στην Ασφάλεια. Δεν του είπα πως θα φύγουμε βέβαια, κοίτα μη σου ξεφύγει καμμιά κουβέντα. Αλλά θα μπορέσεις να χαιρετήσεις τη μάνα σου και την αδρεφή σου από το τελέφωνο, έχω δώσει πρόσκληση για συδιάλεξη σε λίγη ώρα. Και πρόσεχε μην κάμεις κουβέντα ότι φεύγουμε, εκαήκαμε κακομοίρη μου. Αμα τελειώσουμε με το τελέφωνο, φύγε για το οικοτροφείο κι εγώ θα πάω να πάρω τον αδρεφό σου το Γιάννη που τον έχω αφήσει και παίζει με τα παιδιά τση θειάς σου τση Ελσας. Το πρωί μην πας σχολείο, έλα δελέγκου στο Θεοδωρή στο ξενοδοχείο-ξέρεις που είναι-κι από κει πάμε παρέα οι τρεις μας στο λωφορείο για την Αθήνα.

- Μα στα Μέγαρα δεν είπαμε ότι θα πάμε;

- Εκεί θα πάμε, αλλά δεν έχει άλλο λωφορείο, το ίδιο είναι.

Σε λίγη ώρα συνδεθήκαμε με το κοινοτικό τηλεφωνείο, όπου σήκωσε το τηλέφωνο η συμμαθήτριά μου και κόρη του τηλεφωνητή.

Κάτι ο φόβος μου μην προδοθούμε ότι φεύγουμε, κάτι η συγκίνηση, ένας κόμπος με έπνιξε στο λαιμό και δεν μπορούσα να μιλήσω. Πήρε το τηλέφωνο ο πατέρας μου κι έτσι σιγά σιγά μου έφυγε ο κόμπος και μπόρεσα να ξαναμιλήσω. Κάπως έτσι αποχαιρέτησα κι εγώ τη μάνα και την αδερφή μου, που θα τις έβλεπα πάλι μετά από εξι μήνες. Έτσι έγινε και βρεθήκαμε στα Μέγαρα, όπου έπιασε δουλειά σ'ένα «κοιτέτσι» ο πατέρας μου. Η μάνα μου κι η αδερφή μου έμειναν στο χωριό μέχρι να τελειώσει η χρονιά και για να ριζούμε στάχτη στα μάτια της Ασφάλειας.

Πήγα λοιπόν στο Γυμνάσιο Μεγάρων, όπου ο διευθυντής ήταν ένας ηπειρώτης που αντιπαθούσε κάθε μαθητή που ερχόταν με μετεγγραφή και ειδικά τους Ζακυνθινούς. Για κακή μου τύχη ο Πράντας ήτανε κι ο μαθηματικός μας.

- Καλημέρα σι σούλους. Ήμαθα ότι σήμερα έχουμι κι τουρίστις στου σχολιό. Ποιος είναι ου κινουόργιους;

- Εγώ κύριε, τι με θέλετε;

- Τίποτας δε σι θέλου. Ισύ τι θες ιδώ;

- Να κύριε, έρχομαι με μετεγγραφή από τη Ζάκυνθο.

- Και βρήκισ να έρθ'ς ιδώ; Τι του πέρασις; Ιμείς δεν θιέλ'με τουρίστις, ούτε και τσ' Ιταλούς.

- Μα κύριε, εγώ δεν είμαι Ιταλός, από τη Ζάκυνθο είμαι.

- Ιταλικός σπόρους απαξάπαντους. Ξέρ'ς πόσα χρόνια ήταν οι Ιταλοί στου νησι σ'; Μάλλον δεν είσι Έλληνας ισύ. Ο θεός ηξέρ' τι αίμα κυλάει σσι φλέβις σ'. Αλλά τι να γέν', αφού αφήνουμι τσι Τούρκ'ς να ιέρχουντι στου σχολιό, θα καταντήσουμι ν'αφήνουμι κι κάθι καρ' διάς καρύδ'. Τι λιεσ κι ισύ Μιμέτ;

- Τι να πώ κύριε, ψελλίζει ο έρμος ο Μεμέτ. Δεν είμαι Τούρκος κύριε, Μουσουλμάνος είμαι.

- Κι δεν αντρέπεσ' να το λιεσ κιόλι; Τι Μουσουλμάνους κι κουραφέξαλα. Τουρκαλός είσι. Τι λιέτε κι ισείς σι άλλ'; Τουρκαλός ου ιένας, Ιταλός ου άλλους. Α;

- Μα κύριε...

- Μάξις και ξιρός. Σκασμός τώρα σούλ'σας κι θα κάμουμι μάθ'μα. Α;

Το τελευταίο «Α» του Πράντα το ακολούθησαν ιαχές από τους άλλους συμμαθητές. Δυο τρεις, μας έρριξαν και κάποιες καρπαζιές στα μουλωχτά, που ο Πράντας χαμογελώντας με ικανοποίηση έκανε πως δεν έβλεπε. Εγώ κι ο Μεμέτ απ' ότι κατάλαβα, είμαστε ο στόχος του κυρίου αυτού για την

υπόλοιπη χρονιά. Βέβαια και οι δυο από κει και πέρα είμαστε και στόχοι για μερικούς κακιασμένους και φθονερούς συμμαθητές μας. Η ειρωνεία του Πράντα ήταν σε καθημερινή βάση. Για να δείξει μάλιστα πως δεν αστειεύεται κανόνιζε να είναι οι βαθμοί μου οι χειρότεροι στην τάξη. Κι ο Μεμέτ βέβαια δεν καλοπερνούσε. Το μόνο που μας βοήθησε να μην χάσουμε τη χρονιά μας, ήταν η επιμονή και η αντοχή μας σε αυτά τα καμώματα. Ευτυχώς όμως που οι περισσότεροι συμμαθητές μας δεν ήταν ούτε κακιασμένοι ούτε φθονεροί. Στα Μέγαρα, εκείνα τα χρόνια ήταν πάρα πολύ αναπτυγμένη η πτηνοτροφία, σχεδόν κάθε σπίτι είχε τους δικούς του «θαλάμους» με κότες, άλλες αυγοπαραγωγής και άλλες κρεατοπαραγωγής. Είχε και μεγάλες επιχειρήσεις, σαν αυτή που δουλεύαμε εμείς, που είχε μέχρι και δικά της εκκολαπτήρια και σφαγεία. Η πόλη λοιπόν συγκέντρωνε πάρα πολλούς εργαζόμενους που οι περισσότεροι ήταν «ξένοι», δηλαδή από άλλες περιοχές της χώρας. Τα παιδιά στην πλειοψηφία τους ήταν παιδιά τέτοιων εσωτερικών μεταναστών, που έφταναν στα Μέγαρα αναζητώντας ένα μεροκάματο στην τοπική «βιομηχανία», δηλαδή στα πτηνοτροφεία. Ο κακομοίρης ο Μεμέτ είχε έρθει από κάποια περιοχή της Θράκης προφανώς μαζί με την οικογένειά του, σε αναζήτηση κάποιας καλύτερης μοίρας ή καταδιωγμένος, όπως κι εμείς.

Μπήκε το 1966, φτάσαμε στο τέλος της σχολικής χρονιάς, για πείσμα του Πράντα πέρασα σε όλα τα μαθήματα και έμαθα από τον πατέρα μου ότι με το κλείσιμο του σχολείου θα γυρίζαμε με το λεωφορείο στη Ζάκυνθο – στη χώρα, όχι στο χωριό-όπου ένα φορτηγό θα είχε κατεβάσει από το χωριό, όλη την οικοσκευή μας. Θα φορτώναμε τα πράγματα μας όλα σ'ένα Βολιμιάτικο καϊκι, θα μπαίναμε κι εμείς μέσα και θα βάζαμε πλώρη για το Μικρό Νησί, το αγκυροβόλιο του καϊκιού του καπετάν Λαμόρε.

Την υπόλοιπη οικογένεια θα τη συναντούσαμε εκεί και μετά θα σαλπάραμε για τη Σύμη της Κεφαλονιάς όπου θα ξεφορτώναμε κάτι αγελάδες. Θα περνούσαμε εκεί τη νύχτα και το πρωί θα ξεκινούσαμε για Πρέβεζα. Από κει άλλο φορτηγό θα μας πήγαινε στα Γιάννενα. Εκεί θα αφήναμε τη μάνα και τα άλλα δυο αδέρφια μου κι εμείς «οι μεγάλοι» θα γυρίζαμε στα Μέγαρα. Εκεί θα καθόμασθε όλο το καλοκαίρι για να μη χάσει τα μεροκάματα ο πατέρας μου και για να τον βοηθάω στη σκληρή δουλειά. Στην αρχή της νέας σχολικής χρονιάς θα γυρίζαμε πίσω στα Γιάννενα μαζί με τα δικά μας πράγματα. Μέχρι να γυρίσουμε πίσω, η μάνα μου έπρεπε να βρει κάποιο σπίτι να μείνουμε προσωρινά, με μικρό νοίκι, μιας και στα σπίτια των συγγενών της δεν γινότανε να μείνουμε, αφού δεν χωρούσαν καλά καλά οι ίδιοι. Τα πράγματα έτσι έγιναν. Μετά από ένα περιπετειώδες ταξίδι με το καρυδότσουφλο – που ελπίζω να μπορέσω να το περιγράψω σ'ένα άλλο διήγημα-φτάσαμε στην Πρέβεζα κι από κει στα Γιάννενα.

Στα Γιάννενα, στα τέλη του 1966 γράφτηκα στην Δεύτερη τάξη του (τότε) Λυκείου Αρρένων (παλιά Ζωσιμαία). Άρχισα να προσπαθώ να κάνω νέους φίλους. Στο σχολείο υπήρχε μια κλίκα καθηγητών πολύ στριμμένων. Πρώτος και χειρότερος ο μαθηματικός ο Μύγας. Η συμπεριφορά του ίδια και χειρότερη με του Πράντα.

- Καλιμιρούδια σας. Ποιος είν' ου ξένους;

- Ορίστε κύριε. Εγώ είμαι.

- Από πού μας ιέρχεσ' ισύ πάλ';

- Από τη Ζάκυνθο κύριε.

- Μα ιδώ λιέει πως ιέρχεσ' απού του Γυμνάσιου Μιγάρων.

- Από αυτό έρχομαι κύριε.

- Μα τι λιές; Απ του Τζιάντε ή απ' τα Μιέγαρα εισ';

- Από τη Ζάκυνθο είμαι κύριε, έφυγα όμως από κει πέρισυ και πήγα στα Μέγαρα. Από το σχολείο αυτό έρχομαι.

- Αϊ αϊ τι πάθαμαν. Ισύ πήρες οβάρνα τα σχολιά ούλ'ς τσ' χώρας. Και γιατί ήρθις ιδώ;

- Εδώ με έστειλε η επιθεώρηση κύριε.

- Να σκωθείς να φύγ'ς όπους ήρθις. Ιμεις ιδώ δεν θιέμε ξιένους και γυρολόγ'ς.

- Μα κύριε, όλη η οικογένειά μου ήρθε στα Γιάννενα. Πώς εγώ να φύγω, που να πάω;

Με τουτα μας με κείνα μας, ο Μύγας ήταν πολύ χειρότερος από τον Πράντα. Και το χειρότερο ήτανε που εκεί έκατσα μέχρι να τελειώσω το Λύκειο. Ο Μύγας σε κάθε μάθημα έμπαινε με τον κατάλογο στο χέρι. Θα άρχιζε την ώρα του με ένα υβρεολόγιο εναντίον μου και με ένα κείμαρο ειρωνειών. Αφού τελείωνε το στόλισμα, άρχιζε το μάθημα. Εγώ συνηθισμένος από αυτό το κυνηγητό διάβαζα ο κακομοίρης σαν τρελός τα μαθήματά του. Κάθε μέρα σήκωνα το χέρι μου.

- Κύριε κύριε, να πώ;

- Ουόχ' να μην πεις ισύ. Ισύ εισι για τα δύσκουλα. Να ειπει ου Παπαδόπ'λους.

Το βιολί αυτό συνεχιζόταν όσπου φτάναμε σε κάποιο δύσκολο και δυσνόητο κεφάλαιο ή όσπου έφτανε η μέρα που εγώ απογοητευμένος και σκασμένος δεν είχα διαβάσει καλά. Ο Μύγας με το καλημέρα μόλις δεν έβλεπε το χέρι μου να τρυπάει το ταβάνι άρχιζε:

- Σήμερα θα μας ειπεις ισύ του μάθ'μα. Για λιέγε μας να μάθουμε κι ιμεις την άσκησ'.

- Μάλιστα κύριε, να πω την πρώτη άσκηση;

-Την πρώτ'; Σ'αρέει Α; Αστην αυτούν' να την ειπει κανας αδύνατους μαθ'τής. Ισύ είσι δυνατός. Να ειπεις την τρίτ' που είναι στα μέτρα σ'. Για λιέγε μας.

Είναι φως φανάρι πως με την ειρωνεία και τα τερτίπια του Μύγα, ότι και νάξερα το ξεχνούσα από την τρομάρα μου προς μεγάλη χαρά του βέβαια. Θεσ έτσι θεσ αλλιώς στο τέλος καταλήγαμε στα ίδια πάνω κάτω συμπεράσματα. Για το Μύγα εγώ ήμουν ένας άχρηστος και τιποτένιος επισκέπτης που δεν διάβαζε ποτέ του. Για μένα, ο Μύγας ήταν ένα κάθαρμα και μισό, ένας ρατσιστής και φασίστας. Το αποτέλεσμα για τρία χρόνια ήταν το ίδιο. Σε κάθε δίμηνο με στόλιζε με οχτάρια αυτός. Σε κάθε εξάμηνο που είχαμε γραπτά διαγωνίσματα έγγραφα για άριστα εγώ. Με αυτόν τον τρόπο πέρασα στη Μαθηματική σχολή και μάλιστα στην εικοστή θέση σε σύνολο 180 επιτυχόντων. Στο Απολυτήριο του σχολείου ο βαθμός μου στα Μαθηματικά ήταν πολύ χαμηλός βέβαια, εξαιτίας των χαμηλών προφορικών βαθμών που μου έβαζε πάντοτε ο συνεπής σ'αυτό το θέμα Μύγας.

Θυμάμαι, στην τελευταία τάξη του Λυκείου που το υπουργείο θέλησε να κάνει «ανανέωση» στην ύλη των μαθηματικών της τάξης. Ο Μύγας υποχρεώθηκε να διδάξει επί πλέον των άλλων και τη θεωρία συνόλων, από ένα μικρό καινούργιο βιβλιαράκι. Η ύλη αυτή του ήταν τελείως ξένη και άγνωστη και έτσι την παράδοση την έκανε σαν να ήταν... θρησκευτικά. Δεν καταλάβαινε ούτε λέξη, γι αυτό και δεν τολμούσε ούτε να πλησιάσει στον πίνακα για να παραδώσει το μάθημα όπως συνήθως έκανε. Μας έβαζε και διαβάζαμε εμείς μια σελίδα κάθε φορά από το βιβλίο. Μόλις τελείωνε η σελίδα, πετιόταν και φώναζε:

-Μέχρις ιδώ θα είναι του μάθ'μα.

-Μα κύριε, εδώ η φράση κόβεται στη μέση!

-Δεν π'ράζ'. Είπα, μέχρις ιδώ.

Το 1967 μπήκε κι εγώ ήμουνα στη δεύτερη τάξη του Λυκείου στο Αρρένων με το φασίστα θεολόγο, τον μισερό μαθηματικό μου το Μύγα και ένα καθηγητή που είχε την καρδιά του - όπως κι εγώ περίπου - προβληματική και που ήτανε μόνιμο θύμα όλων των κακεντρεχών - μαθητών και καθηγητών. Αυτόν τον πείραζε ακόμα και ο επιστάτης. Ο κακομοίρης έτρεμε μήπως συγχυστεί και του ανέβει απότομα η πίεση. Ε, αυτόν τον καθηγητή τον ειρωνεύονταν φανερά και αρκετοί συνάδελφοί του. Αυτό που τον τρομοκρατούσε περισσότερο ήταν όμως οι σκανταλιάρηδες μαθητές που δεν δίσταζαν να κάνουν άνω κάτω την τάξη. Εκείνος φοβόταν να αντιδράσει, μέχρι που από το θόρυβο και τη φασαρία ερχόταν ο διευθυντής του σχολείου για να ηρεμήσει τα πράγματα και να επιπλήξει όσο πιο μαλακά γινόταν τον κακόμοιρο τον καθηγητή. Ο τελευταίος έφευγε από την τάξη συνήθως με δάκρυα στα μάτια και τρέμοντας. Κάποιοι

συμμαθητές μου τον γιουχάϊζαν, τον «εκραζαν» ενώ κάποιοι άλλοι σαν κι εμένα προσπαθούσαν να αντιδράσουν παίρνοντας το μέρος του.

Μέσα σ'όλο αυτόν τον κυκεώνα, φτάσαμε στην άνοιξη. Κι εκεί που αμέριμνοι πηγαίναμε στο σχολείο, έχοντας κατά νου το Μύγα, το θεολόγο και τα άλλα κουμάσια του σχολείου, να σου ξαφνικά κάτι εμβατήρια στο ράδιο. Ήταν η ώρα της «ελληνοχριστιανικής, εθνοσωτήριας και κομμουνιστοφάγας» χούντας. Μέχρι να τελειώσω το Λύκειο, εκτός από την τρομοκρατία των καθηγητών στο σχολείο, που μας κυνηγούσαν ακόμη κι αν μας έβλεπαν να πηγαίνουμε στον κινηματογράφο, είχαμε και τη χουντική τρομοκρατία. Στα σχολεία άρχισαν να ιδρύονται «λόχοι» και «τάγματα» των «Αλκίμων», της «νεολαίας» που φρόντισε να οργανώσει η χούντα. Ο χαφιεδισμός μπήκε πλέον και μέσα στα σχολεία, όλοι τρέμαμε μήπως και μας ξεφύγει κάποια «ένοχη» λέξη. Και τέτοιες λέξεις ήταν πολλές. Αλίμονο αν ο χαφιεδίσκος άκουγε λέξεις όπως «Ντώυτσε Βέλλε», «Φωνή της Αλήθειας», «BBC», που ήταν οι πιο δημοφιλείς απαγορευμένοι ραδιοσταθμοί. Και τρις αλίμονο αν ο μεγάλος χαφίης, που ήταν και καθηγητής του σχολείου και μάλιστα πιο «πάνω» από το θεολόγο στη φιλοχουντικότητα, μάθαινε ότι κάποιος από μας είχε εκφραστεί εναντίον του καθεστώτος.

Επίλογος

Το κυνηγητό του Μύγα κράτησε μέχρι και την τελευταία μέρα της σχολικής ζωής μου στο Αρρένων. Αυτός ο κύριος φρόντιζε να μου χαλάει την κάθε μέρα μου εκεί τότε με τον ένα τρόπο, τότε με τον άλλον. Μέχρι να φτάσω στην τελευταία τάξη του Λυκείου, οι «ξένοι» και «οι τουρίστες» -κατά το Μύγα- είχανε πολλαπλασιαστεί. Τα παιδιά των καταδιωγμένων από τη χούντα, έπαχναν καταφύγιο στη μεγάλη πόλη. Ο Μύγας δεν μπορούσε πια να κάνει τίποτα γιατί οι «ξένοι» ήτανε πολλοί. Στην κατηγορία τη δική μου, δεν ήτανε πολλοί βέβαιοι. Αυτή η «κατηγορία» αφορούσε παιδιά που δεν ήτανε «ντόπια», δηλαδή δεν προέρχονταν από κάποιο σχολείο της Ηπείρου. Και βέβαιοι, μουσουλμάνοι δεν υπήρχαν -πια- στα Γιάννενα, όπως ο Μεμέτ στα Μέγαρο. Γνώρισα μόνο ένα συμμαθητή- αλλά πήγαινε στο άλλο Γυμνάσιο αρρένων, την «νέα» Ζωσιμαία- εβραϊκής οικογένειας. Το μίσος του Μύγα κατευθυνόταν εναντίον μου βρέξει-χιονίσει. Για να πάρει όσο από το αίμα του μπορούσε πίσω, είχε τακιμάσει με το φασίστα το θεολόγο και μας κυνηγούσαν μαζί. Εμένα και έναν ακόμα συμμαθητή της ίδιας περιόδου «κατηγορίας». Με τους βαθμούς, με το ξύλο και την τρομοκρατία. Η τελευταία μας σύγκρουση έγινε στις απολυτήριες εξετάσεις σε ένα από τα μαθήματά του. Ο Μύγας και ο φασίστας ο θεολόγος μας έκαναν επιτήρηση. Τελείωσα πρώτος το διαγώνισμα και ο θεολόγος για να με ειρωνευτεί, αλλά και όντας βέβαιος ότι έφευγα γιατί δεν ήξερα να λύσω τα

προβλήματα, γυρίζει προς το Μύγα και του λέει δυνατά για να ακούσει όλη η τάξη:

- Κοίτα, αυτουνού ιδώ να του βάλ'ς καλό βαθμό που τιλείουσι πρώτους.

- Να μείν'ς ήσυχους κι θα τον τακτοποιήσω ιγώ όπους πρέπ'.

- Μην στενοχωριέστε και μην κουράζεστε κύριοι, απαντάω εγώ. Θα μου βάλει άριστα γιατί έλυσα όλα τα προβλήματα και με πολύ καλούς τρόπους. Και βροντώντας την πόρτα στα μούτρα τους έφυγα και από τότε δεν τους ξαναείδα. Αργότερα, όταν άρχισα κι εγώ να διδάσκω στο Λύκειο τα Μαθηματικά, έμαθα πως ο Μύγας είχε συγγράψει το βιβλίο Μαθηματικών της τελευταίας τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Περιπτώ να υπογραμμίσω το Βατερλώ που πέρασαν μαθητές, δάσκαλοι και γονείς, όσο χρησιμοποιήθηκε κείνο το έκτρωμα. Επίσης έμαθα ότι ο Μύγας είχε πεθάνει και ότι ήτανε λέει ... αριστερός.

Ήμουν φοιτητής πια στα Γιάννενα, έχοντας αποχαιρετήσει τη ζωή του μαθητή και τα βάσανά της. Είχαν περάσει τέσσερα-πέντε χρόνια από την τελευταία μου μέρα στο Λύκειο Μεγάρων και μια μέρα καθόμασταν, μια παρέα συμφοιτητών, στην «Οαση», στο κεντρικότερο καφενείο της πλατείας. Χάζευα αμέριμνος απολαμβάνοντας την όμορφη μέρα έχοντας την πλάτη μου γυρισμένη στο κουντικό έμβλημα- το «πουλί της κούντας»- όταν το μάτι μου έπεσε σ'ένα κοντινό τραπέζι. Σ' αυτό καθόταν ο μαθηματικός μου των Μεγάρων, ο Πράντας μοναχός του. Δεν φαινόταν να έχει αλλάξει καθόλου, ήταν μόνο λίγο πιο γερασμένος. Το στομάχι μου δέθηκε κόμπος και όλη η συσσωρευμένη οργή που είχα για το άτομό του ήθελε να βγει μονομιάς και να τον πνίξει. Μάζεψα την ταραχή μου και αποφάσισα να πάω να του μιλήσω. Με κοίταξε αποσβολωμένος και κατάπληκτος, περιμένοντας ίσως τα χειρότερα. Ήταν πλέον ένα θρασύδειλο ανθρωπάκι στο απόλυτο έλεός μου. Δεν είχε πια την εξουσία ούτε του διευθυντή, ούτε του σωματικά ισχυρότερου. Σχεδόν έτρεμε. Τον χαιρέτησα και τον ρώτησα για την υγεία του. Μου είπε πως είναι καλά και με ευχαρίστησε για το ενδιαφέρον. Δεν με ρώτησε τίποτα και δεν του είπα τίποτα. Η οργή μου εξατμίστηκε μπροστά στην ελεεινή εικόνα του. Τον αποχαιρέτησα και του γύρισα την πλάτη αφήνοντάς τον στις σκέψεις του. Δεν τον ξαναείδα ποτέ.

./.

Ιστορίες τη νόνας

Η νόνα και η γιαγιά

- Για σήκω μικρέ να πας ετούτη την παδελίτσα με τα μπρόκολα στη νόνα σου, ακούω τον πατέρα μου να μου λέει καθώς η μητέρα μου έστρωνε το μεσημεριανό τραπέζι. Πήαινέ τη τα, ξέρω πως τη αρέσουνε και θα τα ευχαριστηθεί. Βάλε και το βούλωμα τη παδελούλας, τη αρέσουνε ζεστά.

Η νόνα μου, ήταν μια ξερακιανή και ψηλή γριά, που φορούσε πάντα μαύρα, ακόμα και πριν πεθάνει ο νόνος μου, ο Γιάννης. Στο κεφάλι της φορούσε πάντα δύο τσεμπέρια: Ένα μαύρο από μέσα και ένα άσπρο εξωτερικά, πράγμα μυστήριο για μένα, αφού δεν είχα δει άλλη γριά στο χωριό να κάνει το ίδιο. Φαίνεται, σκεφτόμουνα, αυτό ήτανε ξένο έθιμο, γιατί η νόνα μου ήτανε ξένη, από το Καταστάρι.

Χτένιζε τα μακριά μαλλιά της σε στρογγυλό κότσο, ψηλά στην κορφή του κεφαλιού της και όταν τύχαινε -σπάνια- να τη βλέπω καθώς τα χτένιζε, έμενα άφωνος από το πόσο μακριά μαλλιά είχε. Τα μαλλιά της έφταναν μέχρι εκεί που άρχιζαν τα λιγνά της ποδάρια και ήταν κατάμαυρα, χωρίς να έχει έστω και μία άσπρη τρίχα. Αργότερα, οι χωριανοί έλεγαν ότι αυτήν την εικόνα την κράτησε μέχρι το θάνατό της, στα εβδομήντα της.

Με τη σκεπασμένη κατσαρόλα στο χέρι ξεκίνησα από το σπίτι για να φτάσω στο πατρικό του πατέρα μου, που ήταν λίγο πιο μακριά. Η νόνα ζούσε μονάχη της μετά το θάνατο του νόνου. Αργότερα πήρε μαζί της για συντροφιά την συνονόματή της, τη μεγάλη κόρη του γιού της, του μπάρμπα μου του Αγγελή. Ο θείος αυτός είχε πολλά παιδιά και η ανάληψη της ευθύνης της ανατροφής της μικρής Στέλλας από τη νόνα, αποτελούσε μια πολύ σοβαρή βοήθεια στα οικονομικά του. Από ένα σημείο κι έπειτα όμως, η κακομοίρα η ξαδέρφη μου συγκέντρωνε το φθόνο όλων των αδερφοξάδερφων της, εξ αιτίας της αδυναμίας που της είχε η νόνα. Τα άλλα εγγόνια της η νόνα δεν τα ανεχότανε εύκολα.

- Νόνα, έ, Νόνα, άρχισα να την φωνάζω μόλις έφτασα έξω από το σπίτι, μην τολμώντας να πλησιάσω χωρίς την άδειά της.

Το σπίτι που ζούσε λοιπόν, ήτανε τεράστιο και σίγουρα άχρηστο κατά ένα μεγάλο μέρος για τα δύο άτομα που το κατοικούσαν. Ήταν δίπατο, στις καλές εποχές στέγαζε τη μεγάλη φαμελιά του παππού και κάλυπτε πολλές ανάγκες. Πριν από το σεισμό του 53 υπήρχε έξω και μια κουζίνα, αλλά με το σεισμό έπεσε και δεν την ξανάχτισε κανένας. Το ισόγειο το είχανε σαν στάβλο για τα ζωντανά και στο πάνω πάτωμα ζούσαν οι άνθρωποι. Η

οικογένεια του παπού ήταν αγροτική αλλά και κτηνοτροφική. Υπήρχανε καλές εποχές που είχε κοπάδια με γίδια, με γελάδια και άλλα υποζύγια. Στις κακές εποχές μπορεί να μην είχανε παρά κάποιο γαϊδούρι.

Πάντως στη δική μου την εποχή, την εποχή του 1959-60 που περιγράφω, είχε ο θείος μου ένα κοπάδι με γίδες και το ισόγειο το χρησιμοποιούσε πολλές φορές για να σταβλίζει τα ζώα του.

Η βρώμα από την κοπριά και η οξυτάτη αποφορά αμμωνίας από τα ούρα των ζώων, δεν σε άφηνε να κάτσεις και πολλή ώρα στο πάνω πάτωμα. Όσο κι αν η νόνα μας ήταν «μη μου άπτου» και είχε μία σκούπα συνέχεια στο χέρι, όσο κι αν μας κυνηγούσε να μη λερώνουμε, μόλις έφταναν τα γίδια, τα ξέχναγε όλα και με μια κατσαρολίτσα στο χέρι έτρεχε ν' αρμέξει την καλύτερη γίδα του θείου, «τη μπάρτσα», για τον εαυτό της και τη μικρή Στέλλα. Μετά από λίγο, δεν το είχε σε τίποτα να στρώσει στο βρισίδι το γιο της, γιατί λέει της λέρωνε την αυλή και το σπίτι με τα ζωντανά του.

Την κοφτερή γλώσσα της νόνας δεν την τρέμαμε μόνο εμείς τα πιτσιρικάκια, αλλά και οι μεγάλοι, ξένοι και δικοί. Εμείς βέβαια που είμαστε του χεριού της, τρέμαμε και την τσουχτερή της βέργα, που συνήθως την έκρυβε στο ανώι, πίσω από την πόρτα.

- Έλα απάνου παιδάκι μου, άκουσα τη φωνή της και διστακτικά άρχισα ν' ανεβαίνω τη σκάλα. Δεν πρόλαβα να περάσω το κατώφλι της πόρτας και η ψιλή και λιγνή σιλουέτα της μου έφραξε το πέρασμα:

- Τι φουγιάζεις και με ξεκούφανες; Σου 'πε κανένας πως είμαι κουφή;

- Δεν ήξερα ότι σε πειράζει άμα σε φωνάζουνε. Να, πάρε, σου 'φερα λίγο φαγητό που μου έδωσε ο πατέρας μου!

- Μπα, και ποίος του είπε ότι δεν έχω να φάω;

- Άμα είσαι φαωμένη νόνα μου, άστο καλύτερα, θα το πάω πίσω.

- Για έλα δω, ποίος σου είπε να φύγεις; Τι είναι ευτού;

- Δύο μπρόκολα βραστά είναι νόνα, από τον κήπο μας.

- Για, δόμου τα να ν τα ιδώ. Περιμένε έδεπα δύο λεφτά να σου αδειάσω την παδέλα.

- Μα καλά νόνα μου, δεν είπες πως δεν τα θες;

- Εσύ να κοιτάς τη δουλειά σου και να μη σε νοιάζει. Στέλλα, για έλα εδώ παιδάκι μου.

Στο ανώι λοιπόν, υπήρχαν τρία δωμάτια, «το πόρτεγο», το μπροστινό, που ήταν πολύ μεγαλύτερο από τα άλλα και ήταν το καθιστικό. Τα άλλα ήταν δύο μικρές κρεβατοκάμαρες, «οι κάμερες», όπως έλεγε η νόνα. Η μία ήταν της Νόνας και του μακαρίτη του Νόνου και η άλλη ενός θείου που είχε μείνει ανύπαντρος και έμενε μαζί με την οικογένεια του παππού. Αυτόν τον θείο εγώ δεν τον πρόλαβα. Οι μεγάλοι λέγανε ότι είχε φύγει μετανάστης στην Αμερική, έλειψε σαράντα χρόνια και γύρισε σε μεγάλη ηλικία να πεθάνει φτωχός, μόνος και χωρίς οικογένεια στο χωριό του. Όσα χρήματα

έφερε μαζί του, του τα πήρανε κάποιοι κακοποιοί στο ταξίδι. Κι έτσι ήρθε να προσθέσει την πείνα του στην πείνα της οικογένειας του παππού. Όσο βέβαια μπορούσε, βοηθούσε στις δουλειές και άφησε και τη μικρή του πατρική περιουσία κληρονομιά στον παππού, όταν ήρθε η ώρα του. Αυτό που λένε όμως όλοι όσοι τον πρόλαβαν, είναι ότι ήτανε πράος και καλός άνθρωπος.

- Εδώ είμαι νόνα μου, ακούστηκε η φωνή της μικρής Στέλλας. Τι με θες;

- Για πάρε ετούτη την παδελίτσα και άδειασέ τηνε να τηνε πάρει το παιδί. Βάλε και λίγο νερό και πλύνε τήνε να μην τηνε πάει άπλυτη.

- Αμέσως νονούλα μου, σε ένα λεφτό.

Η νόνα μου λοιπόν, στα νιάτα της ήταν πολύ όμορφη και λυγερόκορμη, ο παππούς τη γνώρισε χήρα, με δύο μικρά παιδιά, την ερωτεύτηκε και την επήρε μαζί του. Εκείνη ποτέ της δεν δέχτηκε να παντρευτούν με παπά και με κουμπάρο, παρ' ότι έκανε μαζί του 6 παιδιά ακόμη. Και έπραξε σοφά, έστω κι αν χρειάστηκε να τα βάλει με όλες τις φαρμακόγλωσσες και τα αυστηρά ήθη της εποχής, γιατί έτσι δεν έχασε τη σύνταξη που είχε από το μακαρίτη. Ήταν πολύ βαρύ το τόλμημα αυτό, γιατί έπρεπε να στερηθεί πολλά σημαντικά πράγματα: δεν μπορούσε ούτε στην εκκλησία να πάει, χωρίς κάποιοι να την στραβοκοιτάνε, αφού ήταν σε όλους γνωστό ότι ο παπάς δεν θα την άφηνε να κοινωνήσει! Ήτανε βλέπετε “ξεστεφάνωτη”.

Το κομπόδεμα όμως, της έδινε κύρος κι επιβολή κι αυτό φρόντιζε να το εκμεταλλεύεται. Ας μην ξεχνάμε ότι εκείνες τις σκληρές εποχές, πολύ λίγα άτομα διέθεταν έστω και ελάχιστα χρήματα. Η νόνα όχι μόνο είχε χρήματα, αλλά τα είχε και κάθε μήνα. Η μικρή Στέλλα, η καλόκαρδη εξαδέλφη, μου έφερε γρήγορα το κατσαρόλι πλυμένο κι εγώ ξεκίνησα βιαστικός για το σπίτι γιατί είχα με όλα αυτά αρχίσει να πεινάω.

- Όλα εντάξει με τη Νόνα σου, τα κράτησε τα λάχανα; Με ρώτησε ο πατέρας μου που γνώριζε πολύ καλά τη δύστροπη μητέρα του.

- Εντάξει, αν και στην αρχή μου φάνηκε πως δεν θα τα κρατούσε.

- Θα ήτουνα φαωμένη. Αν δεν ήτουνα μπρόκολα, σίγουρα θα στα έδινε πίσω. Μήπως σ' έβρισε κιόλας; Δε μου λες, μήπως σου φάνηκε ότι σου μυρίζει κρασί εκεί κοντά τση;

- Αν δε μου τό 'λεγες, θα το είχα λησμονήσει. Αλήθεια, θα είχε χυθεί κρασί εκεί στην τάρατσα τση Νόνας μου.

- Μάλλον η νόνα σου είχε σφίξει μερικά ποτηράκια κοκκινέλι, στο φαΐ τση, εκείνη σου εμύριζε. Τση αρέσει να ν το τσουΰζει συχνά πυκνά. Για πες μου, σε άφηκε να ' μπεις μες το σπίτι;

- Όχι, δεν με άφηκε, αλλά δεν μου φάνηκε πως τό 'καμε ξαπόστα.

- Αν κατάλαβα καλά, δεν εμπόρεσες να ιδεις αν ήταν καμία άλλη γρήα στο τραπέζι;

- Μα αφού σου λέω δεν εμπήκα μέσα, η Νόνα ήτουνα στην πόρτα.

-Σίγουρα ήτουνα μέσα η θειά η Παναγιωτούλα και τα τσουζανε. Δε βαριέσαι, ας τες να ν το φχαριστηθούνε, πόσα χρόνια θα ζήσουνε ακόμα; Αλήθεια, ούτε στο πόρτεγο δε σε άφησε να 'μπεις;

Το «πόρτεγο», είχε μέσα στη μέση ένα μεγάλο τραπέζι, καμωμένο από σανίδες. Τα υπόλοιπα έπιπλα ήταν ελάχιστα: Μερικές καρέκλες, ένας μακρουλός πάγκος, μερικά χαμηλά σκαμνιά. ένα παλιό μεγάλο σεντούκι, κι ένα επίσης μεγάλο κρεβάτι, που ήτανε φτιαγμένο από τον μπάρμπα-Τάση, τον μαραγκό του χωριού. Οι «κάμερες», είχαν κι αυτές ελάχιστα έπιπλα, ένα κρεβάτι, ένα έπιπλο με συρτάρια για τα ασπρόρουχα, κάποιο σκαμνί και τα εικονίσματα, άντε και καμιά μεγάλη φωτογραφία, ή κάποια μεγάλη κορνίζα που πάνω της η νόνα είχε συναρμολογήσει πολλές μικρές φωτογραφίες και κάρτες από συγγενείς και ξενιτεμένους. Τα παιδιά τους τα κοίμιζαν στο πόρτεγο.

Το ταβάνι ήταν άγνωστο στα περισσότερα αν όχι σ' όλα τα σπίτια του χωριού, τότε. Από τις κατάμαυρες από τους καπνούς σανίδες της σκεπής, κρεμότανε πολλές αράχνες. Το μαγείρεμα η γιαγιά το έκανε έξω στην αυλή, που ήταν τα ερείπια της γωνιάς, ή στο ισόγειο-τον στάβλο-σε μια γωνίτσα που είχε βάλει δύο ίσιες πέτρες αντί για πυροστιά, το χειμώνα. Όταν μαγείρευε στο ισόγειο, οι καπνοί διαπερνώντας τα σανίδια του πατώματος, λιβάνιζαν καλά το πόρτεγο και γι αυτό το λόγο κάθε χρόνο η νόνα μας αγγάρευε να τη βοηθούμε στο άσπρισμα των τοίχων με ασβέστη.

Επίσης άγνωστο ήτανε και το τζάκι καθώς και κάθε είδους πηγή θέρμανσης. Και βέβαια, τι να θερμάνεις από κείνο το πέτρινο, καώδες και χωρίς ταβάνι κατασκεύασμα; Ευτυχώς το κλίμα είναι σχετικά γλυκό και κάπως άντεχαν οι σκληραγωγημένοι συγχωριανοί μου. Τις πιο κρύες νύχτες του χειμώνα, θυμάμαι ότι άναβαν φωτιά στη γωνιά, έκαναν κάρβουνα, τα έβαζαν σ' ένα είδος σιδερού, το σκανταλέτο, όπως το έλεγαν, και μ'αυτό προσπαθούσαν να περάσουν τα σκεπάσματα του κρεβατιού, για να πάρουν λίγη ζέστη και να μην πάει από συγκοπή ή ψύξη, ο άτυχος ένοικος.

-Άς τα ευτούνα τώρα παιδί μου, κι έλα να φας. Το απόγιομα, να ετοιμαστείς, να πάρεις το γαϊδούρι και να πας να μαώξεις τση καλαμιές από το χωράφι μας στον Άη Γιάννη, τση θέλει η Νόνα σου να γιομίσει τα στρώματά τση.

Τα στρώματα σε όλα τα κρεβάτια της γιαγιάς ήτανε καμωμένα από χοντρό ύφασμα, που είχε οικονομήσει από σακούλες άσπρες για αλεύρι. Όταν τελείωνε βλέπετε το αλεύρι και άδειαζε η σακούλα, οι παλιές νοικοκυρές δεν την πετούσαν ποτέ. Έπλεναν τις σακούλες αυτές και κάποιες τις κάνανε ρούχα (παντελόνια, πουκάμισα, σακάκια).Έβλεπα μερικές φορές τέτοια “μοντελάκια” να τα φοράνε οι πιο φτωχοί συμμαθητές μου.Κάποιες άλλες τις κάνανε σεντόνια και στρώματα. Αυτά τα στρώματα η νόνα τα παραγέμιζε πάντα με καλαμιές. Ήτανε πολύ ψωροπερήφανη και

ποτέ δεν δέχτηκε την προσφορά του πατέρα μου, να της αγοράσει έτοιμο στρώμα με βαμβάκι μέσα.

Οι καλαμιές είναι το μέρος του σταχυού που μένει στο χωράφι μετά το θέρισμα με το δρεπάνι. Οι φτωχότεροι τις μάζευαν, τις έκαναν δεμάτια και τις αποθήκευαν για να έχουν τροφή τα ζωντανά το χειμώνα. Τα γαϊδούρια και τα μουλάρια τις έτρωγαν αδιαμαρτύρητα. Σήμερα, τις καίνε στο χωράφι για να γίνουν λίπασμα.

Θυμάμαι ότι με τέσσερες άδειες σακούλες από αλεύρι, έκανε κανείς ένα αρκετά μεγάλο στρώμα και χωρίς να χρειάζεται να τις ανοίξει παρά μόνο από τη μια πλευρά τους.

- Μήπως είναι καλύτερα, να πάω στο αλώνι που αλώνισε επροχτές ο μπάρμπας μου ο Αγγελής και να πάρω άχερα;

-Ναι, θα εγλιτώνες τον κόπο του πηγαιν'έλα με το γαϊδούρι, το ξεκόλωμα και το δεμάτιασμα τη καλαμιάς, μα τι να σου κάμω, η Νόνα σου δε θέλει άχερο! Το άχερο έχει σκόνη και σκληραίνει ογλήγορα, λέει. Κάμε τη εκείό που θέλει και μη βαριέσαι, γρήα γυναίκα είναι.

Τα άχυρα ήταν πιο ευκολομεταχειρίσιμα, αλλά μετά από λίγον καιρό το στρώμα γινόταν σκληρό. Οι καλαμιές αργούσαν να συμπιεστούν, ήτανε πιο σκληρές, αλλά το καλοκαίρι αυτό το στρώμα ήτανε πιο δροσερό. Όταν κοιμόσουν πάνω σ' ένα τέτοιο στρώμα, καθώς γύριζες πλευρό, προκαλούσες ολόκληρη συναυλία από τριξιμάτα. Βεβαίως οι καλαμιές τρυπούσαν το κορμί σαν πρόκες, γι αυτό έπρεπε πάνω από το στρώμα να υπάρχει χοντρή κουβέρτα, και πάνω από την κουβέρτα κάποια λινάτσα. Η λινάτσα ήτανε είδος σεντιονιού – προφανώς από λινάρι – που υφαινόταν στον αργαλειό. Ήτανε χοντρή και τραχιά, αλλά αναγκαία, ειδικά το καλοκαίρι.

Επιστράτευσα κι εγώ το γάιδαρο και πήγα στο χωράφι, που μόλις το είχε θερίσει ο πατέρας μου και είχε κάμει κοντά σ' αλώνι μια μεγάλη θεμωνιά με τα δεμάτια από τα στάχια, περιμένοντας να τελειώσει το αλώνισμα ο αδελφός του, για να πάρουμε σειρά. Άρχισα να τραβολογάω και να ξεριζώνω τις καλαμιές με τα χέρια και όταν κατάλαβα ότι δεν έκανα τίποτα, γιατί το ξερό χώμα δεν με άφηνε να τις ξεριζώσω, επήρα το δρεπάνι που είχα κρεμασμένο στο σαμάρι του ζώου και άρχισα να τις θερίζω, κάνοντας όπως οι μεγάλοι, όταν θερίζανε το στάρι.

Έκοψα αρκετές μέχρι το μεσημέρι, όπως υπολόγιζα, τις φόρτωσα στο γαϊδούρι αφού τις έκανα δεμάτια και πήρα το δρόμο για το σπίτι της γιαγιάς. Αυτή τη φορά, η νόνα μου είχε το νού της και δεν εμπόρεσα να πλησιάσω πολύ με το φορτίο:

-Μην έμπεις στην αυλή και μου τα κάμεις μπάχαλο και τώρα-έ εσάρωσα. Κάτσε εδευτού στο δρόμο, δέσε το ζωντανό και περίμενε να φέρω καμιά παλιο-παλιάτσα για να ν τση βάλουμε μέσα.

Η νόνα μου δεν εννοούσε να λερώσει με καλαμιές την κατοικία της. Πράγματι, άπλωσε μια μεγάλη παλιάτσα στο δρόμο και ρίξαμε μέσα τις καλαμιές. Μετά έπιασε διαγώνια τις δύο άκρες και τις έδεσε κόμπο. Το ίδιο έκαμε και με τις άλλες δύο και έτσι έφτιαξε ένα μεγάλο δέμα, ένα μπόγο, που είχε μέσα του όλο το φορτίο μου.

- Βάλε τώρα ένα χέρι να ανεβάσουμε ετούτη τη βαντάκα στην ταράτσα για να γιομίσω ένα στρώμα. Στελλούλα, πού είσαι, έλα καμάρι μου κι έχουμε δουλειά.

Τη βοήθησα ν' ανεβάσει τη βαντάκα στην ταράτσα και με την άδειά της έγινε καπνός:

- Εσύ, μικρέ, φύγε, δεν έχεις δουλειά τώρα, είναι γυναικεία δουλειά. Αύριο να ματαπάς στο χωράφι, θέλω κι άλλες για να γιομίσω το άλλο στρώμα!

Στο σπίτι, μ' επερίμενε μια πολύ ευχάριστη έκπληξη, ήταν εκεί η άλλη μου η γιαγιά η Κατερίνα, που είχε έρθει να μας επισκεφθεί. Τούτη η γιαγιά, σε αντίθεση με τη Νόνα, ήταν κοντούλα, γλυκομίλητη, ήσυχη και συμπαθέστατη. Εντελώς αντίθετη από τη νόνα. Στο μόνο που μοιάζανε ήτανε ότι και τούτη ήτανε μαυροφορεμένη και φορούσε κι αυτή μαύρη μαντήλα. Μας αγαπούσε και την αγαπούσαμε πολύ. Ήταν Βορειοηπειρώτισσα:

- Έλα ιδώ πιδάκι μ' να σ' ιδιώ κι να σι φ'λήκου μιά ψίχα!

- Καλώς τη γιαγιούλα μου. Πως και τα κατάφερες να έρθεις μέχρι εδώ; Θα κάτσεις να σ' ιδούμε καμπόσο;

- Θα κάτσου γιόκα μ'. Τουν άλλου μήνα θα να φύγου. Τι κάν' η βάβου σ' η άλλ' ;

- Μιά χαρά είναι γιαγιάκα. Πάμε ναν την ιδείς;

- Οϊ τώρα, γιέ μ'. Θα την ιδιώ μιτά.

- Καλά, γιαγιά, όταν θέλεις, πες μου για να πάμε μαζί.

- Διν είν' ανάγκ' πιδί μ'. Θ' μάμι¹⁹ του δρόμου απου τ'ν άλλ' φουρά. Θα να πάου άμα ξανασάνου.

Την επόμενη μέρα, ξεκίνησα πάλι για το χωράφι με τις καλαμιές και μόλις έφτασα στο σπίτι της Νόνας, εκείνη με υποδέχτηκε με το συνηθισμένο της ύφος:

- Για να ιδούμε τώρα που ήρθε η άλλη σου η νόνα, θα μας αλημονήσεις εμάς και θα μας ε γίνεις κόντες; Μα εκείνη δεν είναι νόνα, εσύ ούλο γιαγιά και γιαγιά τηνε λές. Μήγαρις δεν τηνε έχεις νόνα κι εκείνηνε;

Αποφάσισα λοιπόν ότι όπως ήξερα τις δύο γλώσσες τους, έτσι θα είχα και δύο εντελώς διαφορετικές γιαγιάδες κι εφρόντιζα να μη μπερδεύω τα θελήματα και τις ιδιοτροπίες τους. Αλίμονο αν έκανα ότι μιλούσα στη μία

¹⁹ θυμάμαι

με το γλωσσικό ιδίωμα της άλλης. Έκαναν και οι δύο τους ότι δεν καταλαβαίνουν τι τους λέω και η κατάσταση χειροτέρα.

./.

Οι μπουρλοτιέρηδες

Όταν τελειώσαμε με τη στέρνα μας, ο πατέρας μου και ο μπάρμπα μου ο Γιάννης ανακάλυψαν ότι τους είχανε περισσέψει μερικοί δυναμίτες.

- Τι λες ορέ Γεράσιμε, ακούω τον μπάρμπα. Πάμε να σκοτώσουμε κάνα ψάρι;

- Μα τι λες Γιάννη μου, κι αν μας ε πιάσουνε;

- Μα για να μη μας ε πιάσουνε, θα πάρουμε κοντά και το Δημητριβή να φυλάει και θα ν του δώσουμε κι εκείνού το μερίδιό του.

- Καλά Γιάννη μου, πάμε και ο θέος βοηθός!

Εγώ δεν μπορούσα να καταλάβω τι λέγανε. Στο περίπου κατάλαβα ότι θέλανε να σκοτώσουνε ψάρια, αλλά περίμενα να πάρουνε νιουφέκια και φουσέκια μαζί. Η περιέργεια με έτρωγε και το μόνο που ζήτησα επίμονα ήτανε να πάρουν κι εμένα μαζί τους. Ήταν ακόμη καλοκαίρι, δεν είχα σχολείο και τους υποσχέθηκα να είμαι καλός και υπάκουος και προπαντός ότι δεν θα τους γινόμουνα βάρος σε καμία περίπτωση. Πρέπει να ήμουνα 8-9 χρονών. Την άλλη μέρα, μια ώρα πριν προβάλλει ο ήλιος από το βουνό, είμαστε στο δρόμο για το Σκινάρι. Οι μεγάλοι, είχανε από ένα σακούλι ο καθένας στην πλάτη τους που μέσα είχανε ψωμί και νερό και όλα τα απαραίτητα. Πριν φύγουμε, περάσαμε από τη νόνα μου για να μας δώσει κάποια πράγματα που ήθελε για να τα πάμε στο Σκινάρι. Εκεί οι χωριανοί είχανε τα υποστατικά τους, κτήματα, ζώα και οπωσδήποτε ένα δεύτερο μικρό σπίτι. Οι πιο πολλοί ξεχειμώνιαζαν εκεί, δίπλα στη θάλασσα, που είχε γλυκό κλίμα. Η μισή τουλάχιστον οικογένεια του θείου μου του Αγγελή έκανε το ίδιο. Πάντοτε υπήρχανε κάποια από τα ξαδέρφια στο Σκινάρι με τα ζώα. Σ' αυτά τα ξαδέρφια ήθελε να στείλει κάποια πράγματα η νόνα.

- Να προσέχετε παιδιά μου, να μην αλησμονάτε το μακαρίτη το μπάρμπα σας το Νιόνιο, που τον εφέρανε τσουρούλια σε μία κουβέρτα και το μεγαλύτερο κομμάτι του ήτουνα όσο ένα καρύδι. Να έχετε κατά νου και το Μίμη τον κουλό από τη Βολίμα, που επροχτές ήτουνα εδώ γύρω, που τούκοψε και τα δύο χέρια λίγο κάτω από τσου άγκωνες ο δυναμίτης. Καλύτερα να μην πάτε για ψάρια, άστε τα να πάνε στην ευκή του θεού και ποτέ ψάρι να μη φάμε!

- Μη φοβάσαι μάνα, ο Γιάννης ξέρει, τόσα φουρνέλα έριξε για τη στέρνα, σε τόσους δρόμους έχει δουλέψει, ξέρει καλά τη δουλειά ευτούνη! Αλλά δε

θυμάσαι τι ψάρι είχαμε φάει με τη νάρκες των Ιταλών που εβγάναμε στην κατοχή; Τώρα θα σκιαχτούμε να ρίξουμε;

- Καλά, τα θυμάμαι, αλλά κοιτάτε-εδώ στραβοκοίταξε εμένα-μη ρίξει κανένας άλλος! Και τούτο το τσοκλάνι τι το θέτε κοντά;

- Άστο μάνα να μαθαίνει, δεν θα ν του κάμει κακό.

- Καλά, αλλά άκου δω εσύ μόμολο, κοίτα κακομοίρη μου μην κάθεται κοντά τσου και να μην κατέβεις καθόλου στη θάλασσα.

- Καλά γιαγιά, μην ανησυχείς καθόλου!

- Ανησυχώ και μη με λες γιαγιά. Να με λες νόνα όπως και τα άλλα αγγόνια μου. Ακούς εκεί γιαγιά! Εδώ είναι Ορθονιές!

Έκλεισα καλά το στόμα μου, γιατί ήξερα ότι κανείς δεν τα έβγαζε εύκολα πέρα με τη νόνα μου και ακολούθησα σιωπηλά τους μεγάλους. Προχωρήσαμε και βγαίνοντας από το χωριό συναντήσαμε και το Δημητρίβη στο συμφωνημένο σημείο. Η πορεία μας συνεχίστηκε σιωπηλά και καθώς αντικρίσαμε τη θάλασσα, άρχισε κι ο ήλιος να ξεμυτίζει από το κάστρο του Χλεμούτση απέναντι. Στη θάλασσα, σε μια στιγμή σα ν ' ανάψανε χιλιάδες βεγγαλικά και μια μεγάλη κολώνα φωτιάς ένωσε το κάστρο με το Μακρύ Γιαλό από κάτω μας. Ο Αίνος και η Κεφαλονιά λίγο πιο πέρα έμοιαζαν να ξεφυτρώνουν σαν μια τεράστια κοτρώνα μέσα σ' έναν ατελείωτο γαλάζιο κάμφο. Οι τεράστιες κασιρόπορτες του Αίνου φάνταζαν έτοιμες ν' ανοίξουν για ν' αφήσουν να ξεχυθούν στρατεύματα από χιλιάδες πεζούς και καβαλαρέους, υπακούοντας στο μυστικό και ανήκουστο κάλεσμα από χιλιάδες σάλπιγγες που τεράστιοι δράκοι ήταν έτοιμοι να φυσήξουν.

Συμμάζεψα το μυαλό μου από τις φαντασίες του και άρχισα να προσέχω το δρόμο που ήταν γεμάτος κακοτοπιές, κοφτερούς ριζιμιούς βράχους, αφάνες κι ασφαλαχτούς. Ο φίλος μας ο Μίμης (Δημητρίβης για το θείο μου το Γιάννη), για να σκοτώνει την ώρα και χωρίς να σκοτιζεται από τα εμπόδια που ταλαιπωρούσαν εμένα, προχωρούσε κοντοχορεύοντας στο ρυθμό του συρτού που σιγοτραγουδούσε:

Α μωρέ α -αποθύμησα να ιδώ
Αποθύμησα να ιδώ
Βολιμιάτικο χορό

Πως μωρέ πως χορεύουν οι παπάδες
Πως χορεύουν οι παπάδες
Σαν τραγιά οι κερατάδες

- Πάψε ορέ Μίμη και είμαστε κοντά στο Μοναστήρι, ακούω το θείο μου το Γιάννη. Αν είναι εδώ κοντά πουθενά ο παπάς και σ ακούσει κακομοίρη μου, εκάηκες!

- Μη φοβάσαι ορέ Γιάννη, και να μ 'ακούσει, δεν του κακοφάίνεται, χορεύει κι εκείός με το συρτό ετούτο!

Με τούτο και με τ' άλλο φάγαμε το δρόμο και φτάσαμε στην απότομη πλαγιά πάνω από την έρημη και γαλήνια ακρογιαλιά. Ο "Μακρύς Γιαλός" ήτανε σα μια ήσυχη ατάραχη λίμνη και το "Μικρό Νησί" σαν νούφαρο που έπλεε στην αγκαλιά της. Μου είχαν εξηγήσει ότι δεν πρέπει να κάνω θόρυβο και ότι έπρεπε να παρακολουθώ επίμονα τη θάλασσα κι αν έβλεπα «τα ψάρια να λαμπάρουνε», να τους ειδοποιήσω. Είμαστε όλοι σε επιφυλακή, παραμονεύοντας κρυμμένοι πίσω από κάτι σπάρτα και σκίνα. Η σιωπή ήτανε απόλυτη και μόνο το μακρινό νιούκου νιούκου της βάρκας κάποιου ψαρά την έσπαγε. Κάποια στιγμή είδα το μπάρμπα Γιάννη να βγάζει σιωπηλά και ήρεμα από το σακούλι του ένα μασούρι δυναμίτη, να κόβει ένα κομμάτι φτιλί και να προσαρμόζει ένα καψούλι στο σύνολο. Σιωπηλά, τους είδα να κάνουν νοήματα ο ένας στον άλλο και κάποια στιγμή εκείνος άναψε το φτιλί και πέταξε το μασούρι προς τη θάλασσα. Ακούστηκε μια δυνατή έκρηξη και η θάλασσα μανιασμένη όρμησε προς τον ουρανό. Η μαγεία της γαλήνης διαλύθηκε σε εκατομμύρια κομμάτια. Ο Μίμης γυμνώθηκε, έμεινε τσιτσιδός και βούτηξε στην κρύα πρωινή θάλασσα. Με κάθε βουτιά έφερνε τρία μεγάλα μαύρα ψάρια, ένα σε κάθε χέρι κι ένα στα δόντια του:

- Να γδυθεί κι ένας άλλος, λέει, δεν προλαβαίνω να τα μαζέψω ούλα και το ρέμα τα παίρνει στα βαθιά. Είναι σκοτωμένα και πολλά μικρά, αλλά να μαζέψουμε τα μεγάλα. Βιαστείτε, γιατί το σμπάρο ακούστηκε και πρέπει να φύγουμε πριν έρθουνε και μας ε πιάσουνε!

Αμέσως γδύθηκαν και οι άλλοι δυο και άρχισαν να βουτάνε στη θάλασσα. Σε λίγη ώρα τα σακούλια είχανε γεμίσει με ψάρια κι εμείς τα μοιραστήκαμε, τα φορτώθήκαμε και γρήγορα εξαφανιστήκαμε από κει γύρω. Σε μερικές ώρες δώσαμε το παρόν στο σπίτι της νόνας. Εκείνη αφού βεβαιώθηκε πως είμαστε όλοι καλά και δεν μας έλειπε κανένα χέρι:

- Ουρέ παιδιά, που το εκονομήσατε τόσο ψάρι; Για πήαινε εσύ μικρέ στο μπάρμπα σου τον Τάση να του γυρέψεις το στατέρι του να τα ζυγιάσουμε! Και μην του ειπείς κακομοίρη μου ότι έχουμε ψάρι, άμα σε ρωτήσει να ν του ειπείς ότι θέλω να ζυγιάσω λίγο αβροκόκι για να το πουλήσω!

- Καλά, νόνα, μην ανησυχείς, έτσι θα ν του ειπώ!

Επίλογος

Αργότερα, ρώτησα επίμονα τους μπουρλοτιέρηδες, γιατί απαγορευόταν αυτό το τόσο εύκολο κι αποδοτικό ψάρεμα. Είχα μεγάλη απορία αν άξιζε το τίμημα να διακινδυνεύει κανείς τη ζωή του.

Τους ρώτησα και για το «μακαρίτη τον μπάριμπα Νιόνιο που τον εφέρανε τσουρούλια σε μία κουβέρτα» κι αυτοί μου είπαν ότι ο καημένος, παρόλο που ήταν πολύ έμπειρος μπουρλοτιέρης, φαίνεται ότι σ'εκείνο το μοιραίο και τελευταίο του μπουρλότο, κάποιος μεγάλο ψάρι-κυνηγός θα εμφανίστηκε ακριβώς τη στιγμή που εκείνος είχε ανάψει το μπουρλότο του και του έδιωξε τα ψάρια. Ήταν πολύ πιθανό ότι εκείνη την κρίσιμη στιγμή ο μπάριμπα Νιόνιος εσάτισε και καθυστέρησε να το πετάξει με αποτέλεσμα να σκάσει στα χέρια του και να τον κάνει κομματάκια. Όσο για το Μίμη τον κουλό από τη Βολίμα, εγώ ο ίδιος τον είχα δει να προσπαθεί να φάει το φαγητό του αφού κάποιος του έδενε με ένα λουρί το κουτάλι στο κομμένο στον καρπό χέρι του. Μου εξήγησαν ότι αυτός την έπαθε γιατί δεν κατάλαβε ότι το μικρό φτιλί κήκε γρήγορα και ήταν τυχερός που δεν έγινε ολόκληρος κομμάτια, όπως ο μπάριμπα-Νιόνιος.

Με κοιτούσαν ένοχα και με κάποιους τρόπους προσπαθούσαν να μου εξηγήσουνε τ' ανεξήγητα. Τα μισόλογα και οι απαντήσεις τους δεν με έπεισαν, γι αυτό και γρήγορα κατατοπίστηκα από το σχολείο έγκυρα.

Τότε κατάλαβα γιατί και πως και πόση καταστροφή κάναμε εκείνη την ημέρα για να σκοτώσουμε τόσα πολλά ψάρια και τόσο γόνο, για να πάρουμε για τα σπιτία μας τόσα λίγα.

./.

Καθημερινές ιστορίες

Η Σπηλιώτισσα

Το μοναστήρι της Παναγίας της Σπηλιώτισσας βρίσκεται σε απόσταση 2 χιλιομέτρων περίπου από το χωριό μου. Πανηγυρίζει στις 8 Σεπτέμβρη. Ιδρύθηκε στα μέσα του 16ου αιώνα, στην άκρη μιάς χαράδρας, απέναντι στη σπηλιά που βρέθηκε η εικόνα της Παναγίας, από τον Μοναχό Ιωαννίκιο Κατσιβά. Αυτός έφτασε σε βαθιά γεράματα και έζησε την ίδια εποχή με τον μετέπειτα Άγιο και Πολιούχο Ζακύνθου Διονύσιο Σιγούρο, που τότε ήταν ηγούμενος της Αναφωνήτριας. Η παρουσία της Μονής αργότερα μεγάλωσε πολύ και έγινε ένα σημαντικό μοναστήρι για πολλά χρόνια. Όπως έλεγαν οι μεγάλοι, σε δύσκολες εποχές, όπως η Μικρασιατική καταστροφή, η δικτατορία του Μεταξά και αργότερα η κατοχή και η πείνα, οι νέοι που υπόφεραν από την έλλειψη φαγητού, προσπαθούσαν να γίνουν καλόγεροι στο μοναστήρι, εξασφαλίζοντας- με σκληρή δουλειά στα κτήματα και στα ζώα της μονής βέβαια- τα προς το ζην για την οικογένειά τους. Θεωρείται σημαντική η εικόνα της Παναγίας της Σπηλιώτισσας, που σύμφωνα με την παράδοση ήταν εκεί κρυμμένη στα χρόνια της Εικονομαχίας και την ανακάλυψε ο Ιωαννίκιος στα χρόνια της εικονολατρίας.

Η πρώτη μου επίσκεψη στη μονή έγινε όταν ήμουν 6-7 χρονών, το 1957 ή το 58, στο πανηγύρι. Ξεκινήσαμε οικογενειακώς και φορώντας τα καλά μας αρχίσαμε το περπάτημα, προσέχοντας να μη λερωθούμε στο δρόμο. Για τα κοντά μου πόδια ο δρόμος ήτανε μακρύς και κουραστικός, ενώ πιο πολύ με απωθούσε το πρωτόκολλο και η μονοτονία του πράγματος. Σχεδόν όλο το χωριό είχε πάρει το δρόμο για το μοναστήρι. Εγώ τα κατάφερα να απαγκιστρωθώ από το χέρι του πατέρα μου και να βρώ τα άλλα πιτσιρικά, τους φίλους της παλιοπαρέας που και κείνα τα είχαν στριμώξει οι γονείς τους και τα σέρνανε με το ζόρι στο πανηγύρι. Καθώς κάνανε οι μεγάλοι, κουβεντιάζαμε κι εμείς για τα δικά μας ενδιαφέροντα. Τις απορίες μας, τις έλυναν συνήθως οι δυο πιο κοσμογυρισμένοι συνομήλικοί μας: Ο Τίμος και ο εξάδελφός μου ο Νιόνιος.

- Και δε μας λέτε βρέ παιδιά, ξέρτε τι πάει να πει μοναστήρι; Και πόσο μακρύτερα είναι;

- Ού, καημένε που δεν ξέρεις τι είναι το μοναστήρι. Εγώ επήα επέρσι με τον αδρεφό μου το Ντάντο! Μοναστήρι είναι μία εκκλησιά που έχει ένα γούμενο κι έναν παπαδοκαλόγερο!

- Και δε μας ε λες εσύ που τα ξέρεις ούλα, θα φάμε εκεί;

- Βέβαια, βέβαια, πετιέται ο Τίμος, δίνουνε φαΐ, μα δεν ξέρω αν θα φτάσει να φάμε κι εμείς, γιατί δίνουνε σσου μεγάλους!

- Και δε μας ε λες ορέ Τίμο, βαστάει πολύ ώρα η λειτρουγία;

- Κι εγώ επέρσι είχα πάει με τ' αδρέφια μου και τη μάνα μου, μου φαίνεσαι ότι πάει μέχρι το μεσημέρι.

- Ού, και πως θα περάσει ευτούνη η ώρα; Εγώ λέω να παίξουμε σκλαβάκι.

- Μπα, θα έχει πολύ κόσμο και θα σου κάνουνε μαύρονε τον πισινόνε σου από τση βεργιές άμα φωνάζεις.

- Άμα είναι έτσι, πάμε και τσιμουτιά! Κάτι θα κάμουμε και χωρίς φωνές.

Με την κουβέντα και τα πειράγματα, κάτω από την αυστηρή επίβλεψη των μεγαλύτερων που με κανένα τρόπο δεν μας άφηναν να φύγουμε από το κοπάδι για να μη λερώσουμε τα καλά μας ρούχα, τελειώσαμε την ανηφόρα και παίρνοντας το πλάι του βουνού, αρχίσαμε να βλέπουμε το μοναστήρι:

- Έ, ουρέ Νιόνιο, τι εκκλησιά μας είπες, ετούτο είναι σαν ένα μικρό χωριό!

- Είναι μεγάλο έ; Ίλεγα να ν το ιδείτε με τα μάτια σας

- Και καλά, εκείό το στρογγυλό σπιτι, τι είναι που έχει μία πόρτα κι ένα παρεθύρι;

- Είναι ο μύλος, λέει ο Τίμος. Βλέπεις, εκεί στην κορφή του, που έχει κάτι ξύλα και κάτι πανιά; Ευτούνα, άμα φυσάει ο αέρας, γυρίζουνε και μέσα αλέθουνε το στάρι.

- Μα το στάρι το αλέθουνε στο χωριό με τη μηχανή. Αλέθουνε κι εδώ;

- Όχι βρέ παιδιά, σώζει την κατάσταση ένας μεγαλύτερος που άκουσε τις κουβέντες μας. Ευτούνοι οι μύλοι τώρα δε δουλεύουνε, είναι από τα παλιά τα χρόνια. Δεν είδατε τσου άλλους δύο που είναι στο χωριό; Ούτε κι ευτούνοι δουλεύουνε, απ' όντις άνοιξε ο μύλος με τη μηχανή. Τώρα το μύλο τον έχει κάμει δωμάτιο ο γούμενος και κάθεται!

- Μα εκεί όξω του 'ρθε του γούμενου να κάτσει; Τόσο μοναστήρι, δεν του φτάνει;

- Έ, άμα θέλει την ησυχία του, εκεί πάει και κοιμάται. Και στο κάτω τση γραφής, εσάς τι σας ε νοιάζει; Γούμενος είναι, ότι θέλει κάνει!

- Και δε μας ε λες, τι φαΐ θα φάμε;

Η αγωνία των περισσότερων παιδιών ήταν αν θα τρώγανε κάνα πιάτο με κρέας, είδος δυσεύρετο εκείνη την εποχή για τα περισσότερα. Βέβαια, το

παιδί που ρωτούσε, ήθελε να σιγουρευτεί ότι πράγματι θα δίνανε και σε μας φαγητό και όχι μόνο στους μεγάλους.

-Μη φοβόστενε, θα φάτε ούλα, έχουνε σφάζει τρία τραγιά και έχουνε κάμει κριθαράκι με πάστα, δέκα κακάβια.

-Μα θα μας ε φτάσει;

-Θα φτάσει, ξέρουμε εκείνοι.

Έτσι, έχοντας ξεκαθαρίσει τα πράγματα σχετικά με το φαγητό, ησυχάσαμε και αφοσιωθήκαμε στις παρατηρήσεις μας:

-Ορέ Τίμο, τι είναι εκείό το σπιτάκι που φαίνεται δίπλα σε κείνη τη σπηλιά, σ'εκειό το βουνό απέναντι και μοιάζει μ' εκκλησάκι;

-Σ'εκείνη τη σπηλιά που είναι το εκκλησάκι ευρήκανε το 'κόνισμα τη Παναγίας και μετά το επήανε στο μοναστήρι. Για φτούνο το λένε Σπηλιώτισσα.

-Και πως το βρήκανε! Πετιέται ο Νιόνιος. Ένα μεγάλο θερίο ήτουνα στη σπηλιά κι επρόσεχε το κόνισμα. Ήτουνα το φίδι τη Παναγίας και δεν επείραζε άνθρωπο κι ας ήτουνα το κεφάλι του ίσαμε ενού αλόγου και το κορμί του για πέντε άλογα!

-Και ποίος έφτιασε εκείό το εκκλησάκι σε φτούνο το γκρεμό; Για ν'ανέβεις εκεί απάνου, πρέπει να είσαι γατσούλι, για τηράτε εκείά τα θηλύκια, τσου ασφαλατούς και τσου σκίνους, δεν έχω ματαΐδει τόσο θερίο και πυκνό λόγγο! Σα δάσος²⁰ είναι!

-Ένας καλόγερος που ευρήκε το κόνισμα τα παλιά τα χρόνια, το έφτιασε. Ετότες το μοναστήρι ήτουνα εκεί!

-Μα τι μοναστήρι, εκείό δε χωράει ούτε πέντε ανθρώπους!

-Για τούτο έγινε εδωπά το μοναστήρι, ύστερα. Γλέπετε ο καλόγερος είδε ότι έχει πολύ κόσμο για το κόνισμα στο πανηγύρι και έφυγε κι ίφερε και το 'κόνισμα έδωπα ογλήγορα.

-Καλά, και το φίδι τη Παναγίας τι έγινε;

-Έ, στην αρχή το φίδι έπαιρνε το κόνισμα και το εματαπήαινε στη σπηλιά του, γιατί τέτοια εντολή του 'χε δώσει η Παναγία. Αλλά ο καλόγερος εκείός έκαμε αγιασμό στο κόνισμα και το φίδι ησύχασε και δεν εματαφάνηκε.

Με τις παιδικές συζητήσεις μας και τις παρεμβάσεις και επεξηγήσεις των μεγαλύτερων, φτάσαμε στην αυλόθυρα του μοναστηριού. Με δέος προσπαθούσαμε να πιάσουμε με τ' αυτιά μας τα λόγια από την ψαλμωδία που όσο πλησιάζαμε ακουγότανε και πιο καθαρά. Οι μεγάλοι άρχισαν να σταυροκοπιούνται και οι άντρες έβγαλαν τα καπέλα τους και τα κράτησαν στο χέρι. Σταθήκαμε κι εμείς, όλοι με σεβασμό, όπως έκαναν οι μεγάλοι, αφού ανάψαμε τα κεριά μας. Όλα τα παιδιά κοιτούσαμε εντυπωσιασμένα το

²⁰ δάσος είχαμε δει μόνο σε κάποια αφίσα στο σχολείο.

δεσπότη που με τα λαμπρά του άμφια και έναν διάκο για βοηθό, έπαιρνε μέρος στην τελετή για να τονίσει με την παρουσία και την ακολουθία του, το πανηγύρι.

Όταν ετελείωσε η λειτουργία, το λόγο έλαβε ο ιεροκήρυκας της μητρόπολης που εξήγησε το Ευαγγέλιο και τα σχετικά με την λαμπρή γιορτή. Εκείνο που μου έκαμε τρομερή εντύπωση ήταν ότι – ανύπαντρος αυτός σαν καλόγερος που ήτανε-έδινε πολλές και αυστηρές εντολές σχετικά με τις σχέσεις των δυο φύλων. Τότε πρωτάκουσα πως και η τεκνοποιία είναι φοβερή αμαρτία-«που συγχωρείται όμως με πολλή μετάνοια και εξομολόγηση».

Στο τέλος επήραμε κι εμείς την άδεια ν' αρχίσουμε το παιχνίδι κι έτσι εξαφανιστήκαμε για αρκετή ώρα, για την πρώτη προσέγγιση και εξερεύνηση των χώρων του μοναστηριού. Θαυμάσαμε τους παλιούς πύργους και τα τεράστια, για το μπόι μας, βαρέλια με το κρασί, μετρήσαμε τα γίδια στο κοπάδι του μοναστηριού, πήγαμε στο αλώνι κι ανεβήκαμε στις απιδιές για να φάμε κανένα αχλάδι. Τα περισσότερα παιδιά είχαν το νου τους στο φαγητό, γιατί αλίμονο αν σερβιριζόταν και δεν έδιναν και σε μας. Με αυτή την έγνοια, γυρίσαμε γρήγορα ο καθένας στην οικογένειά του. Ο κόσμος είχε κάτσει σε παρέες και βοηθούσε σε όλα: Άλλος έφερνε γεμάτα πιάτα από τα μαγειρείο, άλλος έφερνε ψωμί, άλλος κρασί. Ο ηγούμενος με τη σεβάσμια γενειάδα του δεχόταν τον κόσμο στην κάμαρά του και ευλογούσε με προθυμία εμάς τα παιδιά. Σε λίγο έκαμε την εμφάνισή του και το ζευγάρι των μουσικών μας: Ο Νιόνιος με την ανιάκαρα και ο Τάσης με το ταμπούρλο του:

-Τρεχάτε ούλοι στ' αλώνι, να χορέψουμε! Ήρθανε τα ταμπουρλανάκαρα!

-Έ, μη βιάζόστενε εσείς τα πιτσιρικά, πρώτα θα κεράσουμε τσου οργανοπαίχτες, θα φάμε κι εμείς και ύστερα θα πάμε για χορό.

Έτσι κι έγινε. Επέσαμε όλοι με τα μούτρα στα ξέχειλα με σούπα και βραστή γίδα πιάτα μας. Οι παρέες σιγά σιγά, χορτάτες και με τα όργανα μπροστά, ξεκίνησαν για το αλώνι κι έπιασαν το χορό, ξεκινώντας από το παραδοσιακό κι αγαπημένο συρτό.

Γρήγορα ο τόπος εσειστήκε από το ποδοχτύπημα και η σκόνη σηκωνόταν σύννεφο γύρω από τους χορευτές που με τις περίτεχνες φιγούρες τους αλώνιζαν πραγματικά. Οι οργανοπαίχτες έπαιζαν μόνο το σκοπό και όλοι οι άλλοι χορεύοντας σιγομουρμούριζαν τα λόγια του γνωστού και ταιριαστού στην περίπτωση τραγουδιού:

Πέρα σσου πέρα κάμπους, πέρα σσου πέρα κάμπους
Πέρα σσου πέρα κάμπους,οπού 'ναι οι ελιές

Είν' ένα μοναστήρι, είν' ένα μοναστήρι
Είν' ένα μοναστήρι, που παν' οι κοπελιές

Πάω κι εγώ καημένος, πάω κι εγώ καημένος
Πάω κι εγώ καημένος, για να λειτρουγηθώ

Να κάμω το σταυρό μου, να κάμω το σταυρό μου
να κάμω το σταυρό μου, σαν κάθε χριστιανός

Θωρώ μια μπάντα κι άλλη, θωρώ μια μπάντα κι άλλη
θωρώ μια μπάντα κι άλλη, βλέπω μια κοπελιά

Που έκανε το σταυρό τση, που έκανε το σταυρό τση
Που έκανε το σταυρό τση, κι έλαμπε η εκκλησιά...

Το πανηγύρι ετελείωσε αργά το απόγευμα και όλοι επήραμε το δρόμο της επιστροφής, που εμίκρυνε με τις απαραίτητες ιστορίες μικρών και μεγάλων. Ο πατέρας μου για να κλείσει την ημέρα, είπε τη δική του ιστορία και όλοι ακούγαμε με τα αυτιά τεντωμένα:

- Ξέρτε ότι είχα κάμει κι εγώ καλόγερος όταν ήμουνα 18-20 χρονών;
- Μπα, κι εφόρειες ράσα;

- Μωρέ τι ράσα, εδούλευα ούλη την ημέρα στα χωράφια και το βράδυ εγύριζα ψόφιος από τη δουλειά. Ίσα που έτρωγα κι έπεφτα ξερός για ύπνο. Το μοναστήρι, μάς έδινε στο τέλος τση χρονιάς το λάδι και το στάρι που είχαμε συμφωνήσει και το επηαίναμε σπιτί μας να έχουνε να φάνε και οι άλλοι. Εκείες τση εποχές ο κόσμος επείναε, μα το μοναστήρι είχε πολύ περουσία και πολύ προσωπικό, καλογέρους, υποταχτικούς, σέμπρους. Είχε και πολλά ζωντανά, άλογα, μουλάρια, κότες, γίδια. Αυτά που έχει τώρα, δεν είναι τίποτα. Μία φορά που λέτε με έστειλε ο γούμενος στον κάμπο²¹, που το μοναστήρι είχε μία σέμπρα, να πάρω το κρασί που ήτουνα του μοναστηριού, από το αμπέλι του. Είχα κοντά μου τρία μουλάρια και ασκιά για να βάλω το κρασί. Μα το κρασί ήτουνα φαίνεσαι μούστος ακόμα, θες από την κάψα, θες από το πέρα δώθε απάνου στα ζωντανά, έβρασε, εφούσκωσε και τα ασκιά εσκάσανε και δεν επήα ούτε στάλα στο μοναστήρι. Άδικα και του κάκου έκαμα τόσο δρόμο, έχασα και τ' ασκιά. Και ο κακομοίρης ο γούμενος επήε να σκάσει από τη στενοχώρια του!

./.

²¹ στα πεδινά χωριά

Πρακτικές ασκήσεις επιβίωσης

Έχω γνωρίσει γονείς - κυρίως των πόλεων - που επιδιώκουν να στείλουν τα παιδιά τους κατασκήνωση για να μάθουν εκεί τακτικές και τρόπους επιβίωσης. Άλλοι τα γράφουν στους προσκόπους ή τα τρέχουν μαζί τους πέρα δώθε σε βουνά και σε λαγκάδια μερικές μέρες το καλοκαίρι «για να γνωρίσουνε τη φύση». Θυμάμαι πρόσφατα, μια φορά κάποιον γονιό, φίλο και επισκέπτη, που μου έλεγε πως τα παιδιά του, της Αθήνας παιδιά, δεν είχαν δει ποτέ στη ζωή τους αληθινό γαϊδούρι. Ήξεραν τι είναι και πως μοιάζει, από φωτογραφίες, από ταινίες και από τα σχολικά βιβλία.

Κάτι τέτοιες πληροφορίες, εμένα τον αμετανόητο κάτοικο της επαρχίας και χωριάτη στην ψυχή, μου έκαναν κατάπληξη. Σε μια τέτοια συζήτηση με το φίλο μου αυτόν, θυμήθηκα πάλι τη ζωή στο χωριό μου.

Ήτανε γύρω στο 1960, οι αλωνιστικές μηχανές και τα τρακτέρ δεν είχαν φτάσει ακόμη στο χωριό και όλοι θερίζοντας τα κατάξερα χωράφια τους έκαναν τις θημωνιές τους κοντά στο αλώνι τους, για το αλώνισμα του σταριού ή όποιου άλλου καρπού-σπανιώσ-είχανε.

Ο μπάρμπα μου ο Αγγελής είχε ετοιμαστεί, είχε φέρει το γάϊδαρό του και μερικά από τα παιδιά του για να τον βοηθήσουν. Μόλις τους είδα, έτρεξα και γω να μπω στην παρέα τους, κάνοντας τον ανήξερο:

- Καλημέρα μπάρμπα, θες βοήθεια;

- Πως δε θέλω, το συχέριο τρώει τη δουλειά! Έλα, πρέπει να σαρώσουμε και να χρίσουμε τ'αλώνι πριχού αλωνίσουμε. Πρέπει να το 'τοιμάσουμε, από πέρσι είναι παρατημένο.

- Εντάξει μπάρμπα, λέγε μου τι θες και θα το κάνω!

- Μα εσύ είσαι καλομαθημένος, δεν πας να διαβάσεις κανένα βιβλίο, την ώρα που εγώ με τα ξαδρέφια σου θα κάνουμε τούτες τση δουλειές;

- Δεν πειράζει μπάρμπα, ξέρεις ότι τώρα το καλοκαίρι δεν έχουμε σχολείο, ένα βιβλίο εδιάβαζα, αλλά δεν πειράζει, θα σας βοηθήσω και το συνεχίζω το βράδυ.

- Και θα κάτσεις να διαβάζεις με το λύχνο; Για φτούνο όσοι μαθαίνουνε γράμματα φορούνε ούλοι γυαλιά!

- Έχω λάμπα με πετρέλαιο μπάρμπα, μη σκιάζεσαι και βλέπω μια χαρά.

- Και λες ότι θα κάμεις ούλες τση δουλειές, ότι και νάναι;

- Τα είπαμε ευτούνα μπάρμπα, εσύ λέγε μου!

- Να, πάρε ετούτο το σακί το λοιπό και πήαινε να μου το γιομίσεις με βουνιές από τα βόιδα. Πρόσεχε, δεν τση θέλω πολύ ξερές ούτε πολύ νερουλές, πρέπει να μπορείς να ν τση σηκώνεις από χάμου και να μη σου φεύγουνε από το χέρι. Το κατάλαβες;

-Το κατάλαβα μωρέ θείο, αλλά δεν μου λες κιόλας τι θα κάμεις με τση σβουινές; Δεν πιστεύω να μου κάνεις πλάκα;

-Είναι λες ώρα για πλάκα με τόση κάψα; Να φορέσεις την τρίτσα σου στο κεφάλι, μη σε μουρλάνει ο ήλιος και μη βιάζεσαι, ούλα θα ν τα μάθεις μοναχός σου.

Έβαλα στην πλάτη λοιπόν το τσουβάλι και βάζοντας τη μύτη χάμω σαν το κυνηγόσκυλο, άρχισα να ψάχνω στα γύρω χωράφια που θυμόμουνα ότι είχα δει να βόσκουνε γελάδια, για τους δυσώδεις στόχους μου. Είχα βοηθούς και συνεργάτες στην έρευνά μου τα σκαθάρια και τις πράσινες χοντρές μύγες που τρέφονται από τις κοπριές αυτές. Το σακί μου σιγά σιγά γέμιζε κι εγώ ανακάλυψα ότι το έργο που είχα αναλάβει δεν ήταν και τόσο εύκολο όσο υπολόγιζα στην αρχή: Τα χέρια μου βρωμούσανε, το σακί έσταζε βρωμερά ζουμιά και ήτανε αδύνατο να το βάζω στην πλάτη μου.

Αποφάσισα να πάρω το δρόμο της επιστροφής, σέρνοντας το τσουβάλι και πάλι κατάλαβα ότι και αυτό δεν ήταν εύκολο, γιατί ο δρόμος μου ήταν ανηφορικός και έπρεπε να βαδίζω προς τα πίσω στρίβοντας το κεφάλι μου πάνω από τον ώμο μου για να βλέπω και να μη γκρεμοτσακιστώ σε καμιά κακοτοπιά. Με πολύ προσπάθεια, έφτασα ξεθεωμένος στο αλώνι και ρώτησα το θείο μου αν ήταν επαρκής η βρωμερή συλλογή μου.

-Εντάξει είναι, φτάνουνε γιέ μου. Κάτσε τώρα να ξαποστάσεις στην ελιά, στον ίσκιο και τήρα τα ξαδρέφια σου που θα χρίζουνε τώρα το αλώνι.

Κάθισα κι εγώ στον ίσκιο ξεφυσώντας και κοιτούσα την εξαδέλφη μου την Κούλα που ετελείωνε το σκούπισμα του αλωνιού με το σάρωμά της. Το σάρωμα ήτανε μία σκούπα που ο θείος μου την έφτιαχνε με μία μεγάλη αφάνα και μ'ένα ίσιο κλαρί πουρναριού για στειλιάρι. Το κλαρί έπρεπε να έχει δικάλα στην άκρη για να δένεται καλά πάνω της η αφάνα και να μην περιστρέφεται.

Για να γίνει η αφάνα πλακουτσή, την άφηνε πρώτα μερικές μέρες πλακωμένη με μια μεγάλη και ίσια πέτρα και μετά την προσάρμοζε και την έδενε στη δικάλα του στειλιαριού. Τα μικρότερα ξαδέλφια, είχαν κουβαλήσει πολλούς σίγλους νερό από τη στέρνα που ήταν καμιά διακοσαριά βήματα μακριά και είχανε κοντογεμίσει ένα τεράστιο παλιό κακκάβι.

Ο μεγάλος ξάδερφός μου ο Γιάννης είχε βάλει στο κέντρο του αλωνιού έναν χοντρό φρεσκοκομμένο ξύλινο πάσαλο, το στυχερό, κώνοντάς τον μέσα στην άδεια τρύπα που ήταν εκεί και στερεώνοντάς τον καλά με ξύλινες σφήνες. Πριν αρχίσει το αλώνισμα, ο θείος έκανε έναν τελευταίο έλεγχο:

-Είναι καλά στυλιωμένο το στυχερό παιδί μου; Ο Μόρος είναι δυνατό και τοιριάτικο ζωντανό, δε θέλω να τονε κυνηγάμε και να σέρνει το στυχερό από πίσω του!

Ο θεός πήρε το σακί μου και άδειασε το βρωμερό περιεχόμενό του μέσα στο βαρέλι. Με ένα μακρύ σπειλιάρι άρχισε να το ανακατεύει καλά, μέχρι που έγινε όλο μαζί ένας βρωμερός πηχτός χυλός. Σιγά σιγά είχα αρχίσει να συνηθίζω τη βρώμα και δεν με πολυένοιαζε. Μέχρι να ολοκληρωθούν οι δουλειές των άλλων, είχα ξεκουραστεί αρκετά και ήμουν πάλι έτοιμος για δράση:

-Άμα εξαπόστασες, έλα να χρίσουμε το αλώνι, ακούω το μπάριμπα να μου φωνάζει τη στιγμή που η περιέργειά μου δεν πήγαινε άλλο.

Γεμίσαμε λοιπόν κάτω από την έμπειρη καθοδήγηση του θείου κάποια δοχεία που είχαν μαζί τους και με το σάρωμα κάναμε μια πολύ καλή και προσεκτική επάλειψη του αλωνιού. Μου εξήγησαν ότι δεν επρόκειτο να αλωνίσουμε σήμερα, γιατί έπρεπε να ξεραθεί το κοπρόζουμο. Έτσι εφύγαμε με το σύνθημα του θείου:

-Άειντε τώρα ούλοι σπίτια μας και όγοιος δεν έχει άλλη δουλειά, μεθαύριο πάλι στ' αλώνι.

Σε δυό μέρες, όλοι, πιστοί στο ραντεβού μας, είμαστε και πάλι μαζεμένοι στ' αλώνι του μπάριμπα. Οι άλλοι ήτανε όλοι τους εκεί όταν πήγα και είχαν αρχίσει κιόλας το αλώνισμα με το γάιδαρό τους το Μόρο. Τα παιδιά είχαν σπάσει τα δεμάτια από τη θημωνιά και είχαν απλώσει τα στάχυα στο αλώνι. Ο κακομοίρης ο Μόρος, ίσα που φαινότανε μέσα από τα λυμένα δεμάτια. Είχαν δέσει το ζώο με ένα σκοινί από τον κεντρικό πάσαλο και ο θεός με έναν καμουτσέ στο χέρι, το ακολουθούσε από κοντά και τού 'ριχνε καμία αν έκανε ότι σταματάει το τρέξιμο.

Ο ταλαίπωρος ο Μόρος, από υποζύγιο που ήταν είχε γίνει άλογο κούρσας και καταλαβαίναμε ότι δεν του άρεσε καθόλου. Ο μπάριμπα όμως ήταν ανυποχώρητος, πώς αλλιώς θα αλωνίζαμε το στάρι; Με την κάθε βόλτα του Μόρου και του θείου από κοντά, το σκοινί τυλιγόταν στο συγερό, μίκραινε και στο τέλος ο θεός άλλαζε κατεύθυνση στο ζώο και πάει λέγοντας. Η δουλειά δεν με ενθουσίαζε πλέον γιατί ήταν πολύ μονότονη. Για να σπάσω την ανία μου πήρα τη θέση του θείου στο αλώνι - για να τον ξεκουράσω δήθεν - αλλά και πάλι δεν γινότανε τίποτα. Ο θεός το κατάλαβε και μ' έστειλε πίσω στα βιβλία μου:

-Πήγαινε τώρα να ξαποστάσεις και να διαβάσεις κάνα βιβλίο και έλα πάλι αύριο που θα έχουμε τελειώσει το αλώνισμα και θα λιχνάμε.

Έτσι έγινε και την άλλη μέρα, με καινούργιο ενδιαφέρον ήμουνα και πάλι στ' αλώνι.

-Πάρε και συ εκείό το μικρό δικριάνι και βόηθα να το λιχνίσουμε, τώρα που έχει λίγο αέρα, μου λέει ο θεός.

Πετούσαμε λοιπόν στον αέρα, με τις ξύλινες πιρούνες μας, τα δικριάνια, το άχυρο με το στάρι ανακατεμένα ακόμη και ο αέρας τα ξεχώριζε και μας έδινε πίσω έναν σωρό με άχυρο και έναν πολύ μικρότερο με στάρι. Μετά το

λίχνισμα είχαμε κοντρικά ξεχωρίσει το άχυρο από το στάρι, αλλά ακούω το θείο:

-Μωρή Κούλα, φέρτε το στειλιάρι να δέσουμε τον αργέλογο να κοσκινίσουμε.

Ο αργέλογος ήταν ένα τεράστιο κόσκινο που δενόταν στην κορφή ενός στειλιαριού. Κάποιος το κράταγε από την αντίθετη μεριά που είχαμε στερεώσει το στειλιάρι και ένας άλλος έριχνε μέσα το ανακατεμένο με άχυρα, μικρά χαλίκια ή τρίμματα από το αποξηραμένο κοπρόζουμο, στάρι. Αυτός που κρατούσε τον αργέλογο, τον κουνούσε μπρός πίσω και με τη βοήθεια του στειλιαριού ο καρπός κοσκινιζότανε κι έμπαινε στα τσουβάλια.

Επίλογος

Αυτή ήταν μία από τις τελευταίες φορές που χρησιμοποιήθηκαν τα αλώνια. Γρήγορα εμφανίστηκαν οι αλωνιστικές μηχανές με τα τρακτέρ τους και τα λουριά τους, που αχρηστέψανε όχι μόνο τ'αλώνια μα και όλα τα απαραίτητα συμπράγκαλα.

./.

Ο Τσάκας

Ο Τσάκας ήταν ο πλανόδιος ζητιάνος. Μια επική φυσιογνωμία, ένας πανύψηλος άντρας με μεγάλα κοκκινόξανθα μουστάκια και ξανθά μαλλιά, με μεγάλες χερουκλές και ποδαρουκλές, έτσι τουλάχιστον τον έβλεπαν τα παιδικά μου μάτια από το ύψος του ενός περιπού μετρου.

Ακόμα δεν ξέρω αν το τσάκας πρέπει να το γράψω με μικρό ταυ, οπότε στο μυαλό μου η λέξη έρχεται, ή σαν απόηχος εκείνου που δαγκώνει, μια και τσακανιά είναι η δαγκωνιά στο χωριό μου, ή σαν χαρακτηρισμός εκείνου που αρπάζει, τσακώνει. Επίσης, σκέφτομαι μήπως έχει σχέση με την ποντικοπαγίδα που και κείνη τσάκα τηνε λένε. Αν το τσάκας καταλήξουμε να το γράψουμε με κεφαλαίο ταυ, τότε ησυχάζουμε από όλες αυτές τις ανησυχίες και όπως όλος ο κόσμος που έχει το επώνυμο αυτό, δεν το ψάχνουμε άλλο. Μιας και δεν μπορούμε να αποφασίσουμε χωρίς κανένα στοιχείο στη διάθεσή μας, ας μην ασχολιόμαστε άλλο με το θέμα, γιατί καθώς γράφονται αυτές οι γραμμές υπολογίζω ο Τσάκας ή τσάκας ο κακομοίρης να μας έχει αφήσει χρόνους από καιρό. Μπορούμε όμως, αν θέλουμε-που δεν θέλουμε- να λύσουμε ήσυχα αυτό το πρόβλημα, μη γράφοντας από δω και κάτω Τσάκας ή τσάκας, αλλά Ττσάκας, όπως οι Κύπριοι.

Ο Τσάκας λοιπόν, κουβαλώντας ένα μεγάλο τσουβάλι, χιλιομπαλωμένο, κάποτε άσπρο, ήταν τακτικός επισκέπτης του χωριού. Τα ρούχα του, ήτανε

κι αυτά χλιομπαλωμένα. Το ντρίλινο παντελόني του ήτανε σαν εκείνα τα καρτιά που ζωγραφίζουνε τα πιτσιρίκια όταν τους δώσει κανείς αρκετές νερομπογιές και πινέλα και τ' αφήσει στην ησυχία τους, από τα πολλά μπαλώματα. Ήτανε μόνο του ένα έργο τέχνης, που κάθε σοβαρός συλλέκτης παντελονιών θα ήθελε να το έχει στη συλλογή του. Από τα πολλά μπαλώματα, δεν φαινότανε πια το αρχικό ύφασμα και σε αρκετά μπαλώματα πάνω είχανε ξαναμπεί νέα. Η πολυχρωμία του θύμιζε κουρελού.

Ο Τσάκας μας είχε ένα κακομοίρικο ύφος και προσπαθούσε να κρύψει την επιβλητική κορμοστασιά του καμπουριάζοντας και σκύβοντας πάνω στη ματσούκα του. Έφτανε πάντα με τα πόδια φορτωμένος με το τσουβάλι του. Εμείς τα παιδιά, μόλις μυριζόμαστε την άφιξή του στο χωριό, τρέχαμε να ειδοποιήσουμε τις μανάδες μας:

- Ο Τσάκας, μάνα, ο Τσάκας!

- Σκάσε κοψόχρονο, μη σ' ακούσει ο άνθρωπος!

Εμείς δεν καταλαβαίναμε γιατί δεν έπρεπε να μας ακούσει, αλλά το βουλώναμε αμέσως γιατί η μάνα είχε και κείνη τη βέργα της και όταν δεν ακούγαμε, την έπιανε στα χέρια της και αντίο. Ο Τσάκας λοιπόν επλησίαζε με τη σειρά τους ένα ένα τα σπίτια του χωριού και αντί να χτυπήσει την πόρτα, φώναζε «ευγενικά» από λίγο μακρύτερα:

- Θεός σχωρέσ' τα πεθαμένα σας!

Η νοικοκυρά, ενημερωμένη από τα παιδιά, περίμενε την επίσκεψή του και χωρίς καθυστέρηση- «δεν κάνει να περιμένει ο άνθρωπος, είναι ντροπή», έλεγαν-έβγαινε στην πόρτα για να του δώσει ότι μπορούσε από το φτωχό νοικοκυριό της και να ακούσει τις ευχές και τις ευλογίες του:

- Φχαριστώ, φχαριστώ, ο θεός να σας έχει καλά και σάς και τα παιδιά σας. Να κάμετε καλά Χριστούγεννα και να μη βρεθεί λιθάρι στο δρόμο σας να σκοντάφτε.

Ο Τσάκας έλεγε τόσο γοητευτικά το κατεβατό με τις ευχές του που οι αγαθές συγχωριανές μου νόμιζαν ότι ήτανε στην εκκλησία και ήτανε έτοιμες να σταυροκοπηθούν και να του φιλήσουν το χέρι. Εκείνος, παρόλο που γνώριζε τη γοητεία που ασκούσε η παρουσία του σε όλους και το δέος που έφερνε στον κόσμο η επιβλητική κορμοστασιά του, δεν τα εκμεταλλευότανε ποτέ. Ποτέ δεν ζητούσε κάτι και ποτέ δεν έλεγε όχι, ότι και να ήταν αυτό που του δίνανε. Μάζευε αδιαμαρτύρητα ακόμα και τα μouxλιασμένα ξεροκόμματα σ' ένα μικρότερο υφαντό και καταμπαλωμένο σακούλι που είχε στον ώμο του. Ακόμα και γι αυτά τα ξεροκόμματα ξεχυνόταν σαν ποτάμι οι ευχές του:

- Ο θεός να σας δίνει χρόνια και να σας ευλογάει, να μη σκοντάφτε ποτέ στο δρόμο σας και τούτο το βλοημένο ψωμί που μου δίνετε να ν το ιδεί από κει ψηλά στο θρόνο του και χρυσάφι να σας το κάμει!

-Φχαριστούμε κυρ-Αντώνη, νάσαι και συ καλά και να 'χεις την υγείά σου!

Αν οι μέρες ήτανε γιορτινές, ο Τσάκας κουβαλούσε μαζί του και ένα δοχείο, όπου η καθεμιά θα μπορούσε να του προσφέρει και λίγο λάδι. Ο Τσάκας βέβαια όπως είπαμε, ποτέ δεν γύρευε κάτι. Απλά, στεκόταν στην πόρτα όπως το πιστό σκυλί, χωρίς να διαμαρτύρεται και χωρίς να κλαίγεται: Ήταν μια στάση γεμάτη αξιοπρέπεια, χωρίς ψεγάδι και χωρίς κανένα υπονοούμενο. Αν ετύχαινε όταν ερχόταν, να είναι ώρα φαγητού, ο Τσάκας έπαιρνε πάντοτε τη μερίδα του, που τη δεχότανε με ευγένεια έστω κι αν είχε φάει ήδη αλλού. Ποτέ όμως δεν καθόταν στο τραπέζι της οικογένειας και αρνιόταν μ' επιμονή να καθίσει έστω και κοντά. Ήξεραν όλοι τα χούγια του και φρόντιζαν, αφού τον καλούσαν μια φορά από ευγένεια στο τραπέζι, μετά την σταθερή άρνησή του, να του προσφέρουν στη θέση που διάλεγε κείνος, τη μερίδα του, πάνω σ' ένα σκαμνί, μαζί μ' ένα ποτηράκι κρασί, που ήταν μια άλλη αιτία για ένα καινούργιο χείμαρο ευχών:

-Νάχετε την υγείά σας και ο θεός να σας ε φέρει ογλήγορα κοντά σας τσου ξενιτεμένους σας. Ποτέ να μη σας εύρη κακό και να μη σας ε χρειαστεί σε γιατρό να πάτε!

Τις καλοκαιρινές μέρες δεν δεχόταν ποτέ να καθίσει μέσα στο σπίτι. Προτιμούσε την αυλή, χωρίς να πλησιάζει το οικογενειακό τραπέζι και χωρίς να ρίχνει καν το βλέμμα του επάνω του.

Οι μανάδες χρησιμοποιούσαν τον Τσάκα σαν ένα είδος φόβητρου για τα μικρά παιδιά και πάντοτε όταν εκείνος δεν ήτανε εκεί γύρω:

-Για κάτσε καλά γρουσουζικο, γιατί θα πω του Τσάκα να σε πάρει!

Δεν χρειαζότανε τίποτ' άλλο για να μας συνετίσει, γιατί η φρικτή προοπτική να μας πάρει ο θερίος Τσάκας και να μας χώσει μες το τσουβάλι του, ήταν τρομακτική: κανένα μας, αλίμονο, δεν ήξερε από πού ερχόταν και που επήγαινε ο Τσάκας!

Εκείνος, δεν έκανε καμία προσπάθεια για να μας τρομάξει, αλλά καταλάβαινε πολύ καλά το παιχνίδι των μανάδων και έκανε τον αδιάφορο. Δεν ήθελε από τη μια να τον φοβούνται τα πιτσιρίκια, αλλά από την άλλη, δεν ήθελε και να χαλάσει τα σχέδια των μεγάλων ευεργετριών του, των μανάδων μας. Αυτή του η ουδετερότητα του στοίχιζε την καχυποψία εκ μέρους των παιδιών, αλλά του εξασφάλιζε την ελεημοσύνη των μανάδων μας. Δεν ακούστηκε ποτέ ότι ο Τσάκας επήγε σε σπίτι και δεν του δώσανε κάτι.

./.

Το στριγγλοπούλι

Το καλοκαίρι ήτανε στο τέλος του κι εμείς οικογενειακώς, φορτώσαμε τα υπάρχοντά στο αργοκίνητο μεγαλόσωμο Κυπραϊκό γαϊδούρι μας και πήραμε το δρόμο για το Σκινάρι, όπου ήταν τα πατρογονικά πετρώδη και άγονα χωράφια, οι ελιές και η θάλασσα. Το Σκινάρι απέχει 7-8 χιλιόμετρα από το χωριό και την εποχή του 1958, ήταν ολόκληρη περιπέτεια το ταξίδι για μας που δεν το κάναμε συχνά. Δρόμος δεν υπήρχε, μόνο ένα μονοπάτι με πολλούς ασφαλαχτούς και αφάνες. Εκτός από τα υπάρχοντα του νοικοκυριού μας, το ζωντανό είχε στη ράχη του τη μητέρα μου, την αφεντιά μου και τα δύο μικρότερα αδέρφια μου. Ο πατέρας μου προπορευόταν με τα πόδια για να προχωράει και ο αργοκίνητος, τεμπέλης, αλλά δυνατός γάιδαρός μας με όλο το φορτίο του. Στα μισά του δρόμου, το ζώο στύλιωσε τα μπροσινά του πόδια και αρνιόταν να προχωρήσει έστω και ένα βήμα και παρά τις απειλές και τις ξυλιές του πατέρα μου.

- Φαίνεται διψάει, θα του μύρισε το νερό της Ξυλόστερνας που είναι εδώ πιο πάνω, ακούω τον πατέρα μου.

Και πραγματικά, μόλις εκείνος άρχισε να προχωράει κατά τη στέρνα, ο γάιδαρος σταμάτησε τα πείσματα και τον ακολούθησε στον ανήφορο πρόθυμος σαν σκυλάκι. Ήπιε αρκετό νερό από τη στέρνα όπως του το έριχνε δροσερό στον σκαλιστό πέτρινο κορύτο ο πατέρας μου, και όταν ήπιαμε και δροσιστήκαμε κι εμείς, ξαναπήραμε το δρόμο για τον προορισμό μας.

Ο κορύτος είναι μια μεγάλη πέτρα που κάποιος πολύ παλιός πρόγονος έκατσε με το σφυρί και το σκαρπέλο και τη σκάλισε. Ίσως αυτός να ήταν ο ίδιος που έκατσε και έσκαψε και έχτισε την Ξυλόστερνα. Μέσα στη σκαλιστή γούρνα του κορύτου χωρούσε αρκετό νερό για να χορτάσει τη δίψα του ο γάιδαρός μας.

Σε λίγο, ξεπεράσαμε την κορυφογραμμή και ένα υπέροχο θέαμα ξετυλίχτηκε μπροστά στα μάτια μου: Η καταγάλανη και ήσυχη θάλασσα μπροστά μας γέμιζε τον ορίζοντα. Στο βάθος φαινόταν το Κάστρο της Ηλείας. Στα δεξιά μας οι Αλυκές και η χώρα και αριστερά τα βουνά της Κεφαλονιάς. Στα πόδια μας σχεδόν ο Μακρύς Γιαλός με τα χωράφια μας και το Μικρό Νησί. Μετά από καμπόσο περπάτημα, φτάσαμε στον προορισμό μας, είδαμε τους συγγενείς μας που έμεναν εκεί κυρίως μέχρι το μάζεμα της ελιάς, και σιγά σιγά συνεχίσαμε το ταξίδι μας κατηφορίζοντας για τη θάλασσα.

Κάναμε το μπάνιο μας και επιστρέψαμε διαλέγοντας μια μεγάλη αχλαδιά με πλούσιον ίσκιο, για κατάλυμα. Στήσαμε την πρόχειρη κουζίνα μας και ταχτοποιηθήκαμε όσο μπορούσαμε καλύτερα, γιατί είχαμε σκοπό να κάτσουμε μερικές ημέρες. Κάτω από την αχλαδιά στήσαμε ένα πρόχειρο υπαίθριο σπιτικό κι εμείς τα παιδιά ασχοληθήκαμε με την εξερεύνηση του

τόπου, κάτω από τη σοφή και έμπειρη καθοδήγηση των ξαδερφιών μας που έμεναν πολύν καιρό εκεί και γνώριζαν τα κατατόπια σαν την τσέπη τους. Ο πατέρας μου ασχολήθηκε με το θέρισμα του σταριού και η μητέρα μου με την ταχτοποιήση και το μαγείρεμα στην πρόχειρη εστία που είχαμε σκαρώσει με μερικές πέτρες. Η μέρα κυλούσε για άλλους κουραστικά και εξαντλητικά και για άλλους διασκεδαστικά, γεμάτη χαρά και παιχνίδι. Το βράδυ ήρθε και ανακάλυψα ότι και κάποια από τα ξαδέρφια θα περνούσαν τη νύχτα μαζί μας στην ύπαιθρο. Η προοπτική για μας ήταν γοητευτική, γιατί ποτέ πριν δεν είχαμε κοιμηθεί με μόνη σκεπή τ' αστέρια του ουρανού. Η γοητεία ήταν ακόμη μεγαλύτερη επειδή θα κοιμότανε κοντά μας και τα ξαδέρφια. Δηλαδή μερικά από τα παιδιά του μπάρμπα του Αγγελή, ο Γιάννης, η Κούλα, ο Παύλος, ο Στέφος, η Νικολέττα. Η φαντασία μας είχε ανέβει στα κατακόκκινα φτερωτά της άτια και κάλπαζε ανάμεσα στ' αστέρια από πάνω μας.

Οι μεγάλοι, ξεθεωμένοι στην κούραση, είχαν κουλουριαστεί στα σκεπάσματά τους και κοιμότανε μακάρια δινοντάς μας την ευκαιρία να ψιλοκουβεντιάσουμε με τα άλλα παιδιά. Ξαφνικά ένα δυνατό νιαούρισμα μου έκοψε τα ύπατα. Εικόνες από ανείδωτα και ανείπωτα θηρία περνούσαν από το μυαλό μου και το αίμα μου πάγωσε:

-Τι είναι τούτο μωρέ Γιάννη, κατάφερα να ρωτήσω στο τέλος τον ξάδερφό μου, που εκείνη τη στιγμή κατάλαβα ότι δεν έδειχνε να φοβάται όπως εγώ.

-Σσςσς..... μη μιλάς σου λέω, είναι ένα στριγγλοπούλι, τον ακούω να λέει όταν σταμάτησε εκείνο το ανατριχιαστικό και επίμονο νιαούρισμα που φαινόταν να έρχεται πάνω από τα κεφάλια μας. Θες να μας ε πάρει τη μιλιά; Θες να πεθάνουμε;

-Μα τι είναι το στριγγλοπούλι, γιατί να μας ε πάρει τη μιλιά, γιατί να πεθάνουμε, τι του εκάμαμε; Όλες οι ερωτήσεις που ήθελα να κάνω προσπαθούσαν να βγούνε μαζί από το στόμα μου.

-Είναι καταραμένο πουλί και ευτυχώς που δεν είμαστε σπίτι μας. Άμα κάτσει και λαλήσει απάνου από ένα σπίτι, ογλήγορα κάποιος πεθαίνει από φτούνη τη φαμελιά. Και άμα μιλούμε και μας ακούσει την ώρα που λαλεί, μας ε παίρνει τη μιλιά!

-Μα εγώ εμίλησα την ώρα που ενιαούριζε, γιατί δεν μου την ε πήρε;

-Πάψε κακομοίρη μου, δεν κάνεις το σταυρό σου που μιλείς ακόμα! Φαίνεσαι δε σε άκουσε και την εγλύτωσες!

Τα μάτια μου είχανε γίνει σαν πιατάκια του καφέ από την τρομάρα και οι τρίχες μου είχανε σηκωθεί όρθιες. Ευτυχώς που το σκοτάδι ήταν αρκετό, γιατί το Αυγουσιάτικο φεγγάρι δεν είχε βγει ακόμη και δεν άφηνε το Γιάννη να ιδεί τα χάλια μου! Ρεζίλι θα γινόμουνα. Μετά από λίγη ώρα η παιδική νύστα νίκησε την έξαψή μας και τη διάθεση που είχαμε για συζήτηση και ο ύπνος εσφράγισε τα βλέφαρά μας.

Όταν άρχισε να χαράζει η μέρα, εγώ ξύπνησα και δεν είχα ησυχία. Θες η ιστορία με το στριγγλοπούλι, θες η ακαλίνωτη φαντασία μου, είχανε τα νεύρα μου γίνει συμπαράλια. Εσηκώθηκα αθόρυβα για να μην ξυπνήσω τους άλλους που ροχάλιζαν μακάρια και άρχισα τις εξερευνήσεις μπουσουλώντας στα τέσσερα. Η περιέργειά μου συγκεντρώθηκε στο μεγάλο κοφίνι που βρισκόταν λίγο πιο πέρα και θυμήθηκα ότι οι μεγάλοι είχανε ρίξει μέσα του αρκετά ακλάδια, από το δέντρο πάνω μας.

Η λαιμαργία μου με έκανε να κωθώ μέσα στο κοφίνι και αφού έφαγα μερικά νόστιμα ακλάδια, προσπάθησα να ξαναβγώ από κει μέσα. Έλα όμως που εκείνο αναποδογύρισε και με τσάκωσε σαν το ποντίκι η φάκα! Στην αγωνία μου να ξεφύγω, ποιος ξέρει πόσες τούμπες πήρα στην κατηφόρα μαζί με το κοφίνι. Κάποτε σταμάτησε το κοφίνι κι εγώ ελευθερώθηκα αλλά με φριχτούς πόνους στον καρπό του χεριού μου. Τα διαπεραστικά ουρλιαχτά μου, έφεραν γρήγορα κοντά μου όλους τους άλλους, που με βρήκανε να προσπαθώ να ισιώσω κλαιώντας και ουρλιάζοντας σπαραχτικά το χέρι μου, που μέσα από τα καυτά μου δάκρυα το έβλεπα να έχει πάρει το σχήμα που έχουν οι σούβλες, εκεί που τις πιάνουμε για να τις γυρίζουμε.

Συγγενείς και γειτόνοι από τα γύρω χωράφια, μαζεύτηκαν και προσπαθούσαν να καταλάβουν τι είχε συμβεί, αλλά λίγα μπορούσαν να πιάσουν από αυτά που ξέφευγαν μέσα από τα σπαραξικάρδια αναφιλητά μου. Ένας απ' όλους, ο μπάρμπα Μίμης, ο πιο γέρος, ήξερε τι να κάμει, μου έπλυνε το χτυπημένο χέρι με νερό και κρασί και ετοίμασε ένα νάρθηκα από μια μεγάλη λουρίδα πανί, τον πέρασε στο λαιμό μου και μου είπε να βάλω εκεί το χέρι μου και να μην το κουνάω. Αμέσως οι φριχτοί πόνοι ελαττώθηκαν και μπόρεσα να τους εξηγήσω τι γύρευα μες το κοφίνι και πως βρέθηκα μαζί του τόσο μακριά.

Μου είπαν ότι ήταν αρκετή τιμωρία μου το σπάσιμο του χεριού μου και τα όσα θα τράβαγα στη συνέχεια, γι αυτό και δεν θα έτρωγα επιπλέον ζύλο. Είχαν την ελπίδα, λέει, πως ίσως και να έβαζα μυαλό μετά το πάθημά μου. Ο μπάρμπα Μίμης άρχισε να δίνει οδηγίες στον πατέρα μου:

Εδώ στην ερημιά που είμαστε, ούτε γιατρός υπάρχει ούτε τίποτα. Το καϊκι δεν υπάρχει ορπίδα να φύγει από το Μεγάλο Νησί²², γιατί ξέρω ότι είναι χαλασμένο. Το χέρι του παιδιού σε λίγο θ' αρχίσει να πρήσκεται και οι πόνοι του δεν θα αντέχονται. Πάρε το παιδί καλιτσούρι και ξεκίνα από το πλάι με τα πόδια για να 'βρεις το δημόσιο δρόμο. Εκεί όλο και κάποιο αμάξι θα περνάει για να σας πάρει κοντά του και να ν το πας ογλήγορα στο γιατρό. Ο πατέρας μου -καλή του ώρα-ακολούθησε κατά γράμμα τις οδηγίες του και με φορτώθηκε σαν υποζύγιο. Μετά από 2-3 ώρες ξεθεωτικό

²² Το δεύτερο νησάκι, στον όρμιο του Αγίου Νικολάου Βολιμών, λίγο μεγαλύτερο από το κοντινό μας Μικρό Νησί. Τα νησάκια αυτά κατοικούνται τώρα μόνο από κουνέλια. Στο Μεγάλο είδα ερείπια κάποιας παλιάς εκκλησίας.

περπάτημα πάνω στα κατσάβραχα, βγήκαμε στη δημοσιά όπου ένα περαστικό αυτοκίνητο μας μάζεψε και μας πήγε στο νοσοκομείο της πόλης.

Επίλογος

Σε δύο χρόνια ξανάσπασα πάλι το ίδιο χέρι στο ίδιο περίπου σημείο. Το στριγγλοπούλι το άκουγα συχνά και πάντα τα μαλλιά του κεφαλιού μου σηκωνότανε όρθια σαν πρόκες στο άκουσμα της ανατριχιαστικής και κλαψιάρικης φωνής του. Η νύχτα μου γινότανε μαύρη κι άραχλη από την αγωνία μου και ξυπνούσα ανυπομονώντας να βεβαιωθώ ότι όλα τα μέλη της οικογένειάς μου ήτανε ζωντανά.

Αργότερα κατάλαβα ότι το στριγγλοπούλι δεν ήτανε τίποτ' άλλο από κάποια κουκουβάγια που έψαχνε να βρει το ταίρι της για να ζευγαρώσει.

./.

Επτανησιακή τριλογία

Ο Νιόνιος ο Πίκουλας από το Τζάντε εβαρέθηκε να μιλεί με μουρλούς στη χώρα και στα χωρία και επήρε το καράβι να πάει στη ξενιτεία. Έβγαλε το λοιπό ένα σιτήριο για το παπόρο από τον Άγιο Νικόλαο για να πάει απέναντι, στην Κεφαλονιά. Μέχρι νάρθει το πλοίο έκατσε κάτω από ένα αρμυρίκι, δίπλα στο κύμα, έχοντας γυρισμένη την πλάτη του προς το δρόμο και τα μαγαζιά.

- Δεν τσου αντέχω άλλο, είναι κουρλοί και θα πάω αλλού νά 'βρω ανθρώπους να συννενογιέμαι. Ακούς εκεί να ν του γυρεύω εκείνού του σκατόγερου με το τελέφωνο, τον κατάλογο τση ΟΤΕ και να μη μου τονε δίνεις! Ετούτοι οι Κεφαλονίτες, δε μπορεί, ούλο και καλύτεροι θάειναι από τσου δικούς μου.

- Τι παραλογάς ορέ Νιόνιο, ακούει δίπλα του μια γνωστή φωνή.

- Α, εσείς είστενε ουρέ Τάση, έλα και δε σας είδα αμέσως, τι κάνεις; Εσύ Γιάκουμ, καλά είσαι;

- Καλά είμαστε, αλλά τι μουρμουράς μοναχός σου; Με ποίονε τάχεις;

- Με ούλους, δε σας αντέχω άλλο, θα πάω να ξενιτευτώ, πάω στην Κεφαλονιά!

- Και τι έγινε και τόσα χρόνια μας άντεχες και τώρα σου εξινίσουμε; Για πες μας τι έτρεξε;

- Μέχρι τώρα έκανα μαύρη υπομονή, αλλά σήμερα μου την έδωσε, δεν πάει άλλο. Είσαστε ούλοι για δέσιμο, δε συγκάνουμε, κλείνω τα μάτια μου και φεύγω! Κι αφού θες να σου πω, άκου να μαθαίνεις: Ερχόμουνα σαν το

καλό του θεού από το χωρίο μου, κι επήαινα να κάμω τα ψώνια μου στη χώρα. Πρώτα επήα κι επροσκύνησα στον Άγιο-μεγάλη η χάρη του-άναψα το κερι μου κι έβγηκα από την εκκλησιά. Εκεί που επήαινα στα μαγαζιά με την ηουχία μου, εθυμήθηκα ότι ήτουνα η ώρα να πάρω το χάπι μου για την πίεση, μα όταν έφαξα στη μπουύσα²³ μου για δαύτο, ήρθε αμέσως στο μυαλό μου ότι τα χάπια τα είχα αστοχήσει ούλα στο χωρίο, στο μαγαζί του Μάκη. Γλέπεις επερίμενα το λεωφορείο κι έκαμα να βγάλω το κομπολόι και μαζί του έβγαλα και το τζουφί με τα χάπια. Θεσ έτσι θεσ αλλοιώς τα επαράτησα απάνου στο πιατέλο του καφέ τα άτιμα!

- Ε, και για δαύτο θα ξενιτευτείς;

- Μα έχει και παρακάτου, μη βιάζεσαι και άκου:

- Βγαινοντας το λοιπό από τον Άγιο, επήα να πάρω τελέφωνο στο χωρίο μου από το θάλαμο με το τζάμι, να μου ειπει ο Μάκης τι μάρκα χάπια ήτουνα για να πάω να ν τα γυρέψω από το σπετισέρη. Ο θάλαμος ήτουνα απέναντι από ένα περίφτερο. Όμως δεν είχα μονάδες άλλες κι επήα να πάρω μία τηλεκάρτα τησ ΟΤΕ για να ν του τηλεφωνήσω! Το περίφτερο είχε κόσμο κι επερίμενα κάμποση ώρα για να ν τα καταφέρω να ψωνίσω. Ήρθε όμως κι εμέ η σειρά μου, τηνε παίρνω, τηνε πλερώνω, σπάω κι ένα από τα νύχια μου για να ν τηνε βγάλω από τη ζελατίνα τησ και κάθουμαι στην ορά για το τελέφωνο. Ήτουνα 5-6 άλλοι ομπρός μου, κι εγώ επερίμενα τη σειρά μου σαν το καλό παιδί. Φτάνει σε κάμποση ώρα η σειρά μου κι εγώ κώνω την κάρτα στο μασίни του διαόλου, μα εκείνηνε τη στιγμή εκατάλαβα ότι δεν εθυμόμουνα το νούμερο του Μάκη. Μία και δύο, ματαβγάνω την κάρτα από το μασίни και γυρίζω στο περίφτερο να πάρω τον κατάλογο για να ν το εύρω.

- Ούλα ωραία και καλά ίσαμ' εδωπά ορέ Νιόνιο, αλλά ακόμα δεν καταλαβαίνω.

- Τελειώνω: Επήα λοιπό να απλώσω το χέρι μου και να ν το πάρω το βιβλίο, από τη σκαρτζιά εδεκεί που το είχε εκειός ο γέρος με το περίφτερο. Την ώρα λοιπό που θα ν το έφτανα, κάνει εκειός μία έτσι και μου το αρπάξει μέσα από το χέρι!

- Δόμου το ορέ, του λέω και θέλω να εύρω το τελέφωνο του Μάκη!

- Ορέ ποίο; Μου λέει εκειός. Το βιβλίο είναι για τσου δικούς μου πελάτες!

- Μα κι εγώ δεν είμαι δικός σου πελάτης;

- Όχι κύριος, δεν είσαι, είσαι πελάτης τησ ΟΤΕ!

- Μωρέ εμουρλάθηκες; Τωρα-έ, δεν επήρα την τηλεκάρτα από εσένανε;

²³ τσέπη

-Εγώ δεν ηξέρω τίποτσι, μου λέει. Όγοιος δεν τηλεφωνάει από το δικό μου τελέφωνο, που έχει μετρητή και όχι τελεκάρτες και κουραφέξαλα, βιβλίο δεν έχει! Άμα θες κι ελόγου σου βιβλίο, να πας στην ΟΤΕ!

-Έδωκα τόπο στην οργή και έκαμα υπομονή με τη μούρλια του κοσμάκη. Στρίβω να φύγω και του λέω:

-Φχαριστώ πολύ για την εξυπηρέτηση πατριώτη κι ο Άγιος -μεγάλη η χάρη του-να σε βοηθάει κι ας μη βοηθάς εσύ τον κοσμάκη.

-Άμε στο καλό σου άθρωπέ μου, μου λέει εκείός, που θα μου ειπείς εμέ για τον Άγιο, πήαινε, πήαινε!

-Πήαινε στο καλό εσύ και μη σταματάς καθόλου, του λέω κι εγώ και έφυγα. Όπως καταλαβαίνετε επήα σε γιατρό και μου έγγραψε κι επήρα άλλα χάπια και μου εστοίχισε ο κούκος αηδόνι! Λέω λοιπό να πάω στη Κεφαλονιά να κοιτάξω για καμία δουλειά και ν' αλησημονήσω το Τζάντε και ούλους τσου κουρλούς!

- Έλα μουρέ Νιόνιο, λέει ο Τάσης, κι εκείνοι ίδιοι και χειρότεροι είναι. Που θα ν το αφήρεις το χωρίο σου έρμο και σκότεινο; Άκου ν' ακούσεις το λοιπό τι έπαθα εγώ που επήα μία βόρτα στη Γκεφαλονιά επέρσι: Έκατσα που λες με τη γυναίκα μου σε ένα μαγαζί στη Σκάλα κι ετρώαμε το ψαράκι μας κι εκάναμε τα σκέδια μας στο χάρτη για το σε ποία μέρη είθε να πάμε. Ηύραμε το λοιπό ότι εκεί κοντά πρέπει να ήτουνα μία τρούπα, σπήλαιο τηη Μελισσάνης τηνε λένε, που πάει ο κοσμάκης, πλερώνει και με μία βάρκα τηράει από κάτω απάνου. Μα ο χάρτης ήτουνα μικρός και δεν εφαινότουνα δρόμος από τη Σκάλα κατά τη ντρούπα. Εφωνάξαμε το λοιπό το αφεντικό του μαγαζιού να πλερώσουμε και το ερωτήσαμε για το δρόμο. Εκεί να ιδείς μούρλια και κουρλαμάρα:

-Μα που θέτε να πάτε; Μας ε λέει εκείός.

-Στο σπήλαιο τηη Μελισσάνης, του λέμε.

-Ορέ σε ποίας Μελισσάνης; Ετούτο το βουνό γιομάτο τρούπες και σπήλαια είναι, ούλα τα ίδια είναι!

-Ορέ πατριώτη, ετούτο που σου λέμε είναι μεγάλο σπήλαιο και το ξέρει ούλος ο κόσμος, δεν είναι σαν τα άλλα, έχει σταλαχτίτες, μπαίνουνε με βάρκες μέσα!

-Και πως δεν το ξέρω εγώ και το ξέρει ούλος ο κόσμος;

-Πατριώτη, μην είσαι ξένος; Του λέω.

-Όχι, από το Αργοστόλι είμαι μα μένω εδώ είκοσι χρόνια.

-Καλά πατριώτη, αφού είναι ούλα ίδια, άστο και θα ιδούμε τι θα κάμουμε και σε ποίο θα πάμε, του είπαμε για να ν τονε ξεφορτωθούμε, τον επλερώσαμε κι εφύγαμε με τη σκέψη να ρωτήσουμε κάποιονε άλλονε λίγο παρακάτου. Εμπήκαμε το λοιπό στο αμάξι μας κι επήραμε ένα δρόμο στην τύχη, για να εύρουμε κάποιονε ντόπιονε να ρωτήσουμε. Εκεί που επηαίναμε είδαμε μία σιόρα Κεφαλωνίτισσα με ένα σάρωμα, που εσάρωνε

το δρόμο και χωρίς να πάει το μυαλό μου στο κακό, κι ας εσάρωνε το δρόμο, τηνε ρωτάω:

- Κυρία μου, μου λές σε παρακαλώ κατά που είναι ο δρόμος για το σπήλαιο τση Μελισσάνης;

- Εσύ θα μου πεις πού είναι το πατρικό σπίτι του Άγιου Γεράσιμου;

- Να σου ειπώ, αλλά καλά, δεν το ξέρεις; Τηνε ρωτάω με απορία, γιατί το μυαλό μου δεν το εκώραγε να μη ξέρει το σπίτι του Αγίου που ήτουνα απάνου στο δρόμο κι εγώ που μία ημέρα είχα στο νησί τση, τότεικα ιδεί.

- Γιατί, εσύ δεν τονε ξέρεις του λόγου σου το δρόμο για το σπήλαιο; Μου λέει εκείνη που φαίνεσαι εφαντάστηκε ότι τηνε κογιονάρω.

- Μα αν τον ήξερα, γιατί θα σε ρώταγα;

- Για τον κακό σου τον καιρό, κάνει εκείνη και σηκώνει τη σκούπα να με κοπανήσει. Μόλις είδα κι εγώ τα σκούρα, επάτησα το γκάζι και λίγο παρακάτου είδα κάτι πινακίδες και με κείνες εύρηκα το δρόμο! Γιατί λες ότι σου είπα ότι ούλοι ίδιοι είναι; Εγώ σε πέντε λεφτά μέσα έπεσα απάνου σε δύο!

- Λες ορέ Τάση νάναι καλύτερα στην Κέρκυρα;

- Τι λες καημένε Νιόνιο, πετιέται ο Γιάκουμος. Άκου να σου ειπώ εγώ τι έπαθα το καλοκαίρι που επήα. Ήμουνα στο Ξενοδοχείο μου στο Σαρόκο και επαράγγειλα τον καφέ μου, αλλά μεχρι να μου τονε φτιάσουνε εβγήκα μία βόρτα στην πλατέα να χαζέψω και να πάρω τσιγάρα από το μαγαζί. Ακόμα είχαμε τα ελληνικά λεφτά ετότες.

- Δόμου ορέ ένα πακέτο τσιγάρα, λέώ εκείού που ήτουνα στο μαγαζί και κάνω να βγάλω λιανά από τη μπούσα μου να πλερώσω, μα την ίδια στιγμή επήρα είδηση ότι είμαι ο πρώτος του πελάτης, ευτούνος δεν έχει κάμει σεφτέ ακόμα, και ότι η τσέπη μου δεν έχει λιανά. Το μικρότερο που είχα, ήτουνα χιλιάρικο κι ετότες το χιλιάρικο ήτουνα χοντρά, μην κοιτάς τώρα που έγινε Ευρώ κι εκάθηκε το έρμο το χιλιάρικο. Την ώρα που του εξάμωσα το χέρι μου με τα λεφτά, επήρα χαμπάρι ότι δε θα τα επηαίναμε καλά.

- Τι λες ορέ πατριώτη, μου λέει εκείός. Να πας στο χωρίο σου να δίνεις πρωινιάτικα χιλιάρικο. Πού να εύρω να σου δώσω ρέστα; Και μου ήρθες πρώτος πρώτος που δεν έχω κάμει ούτε σεφτέ, να μου δώκεις χιλιάρικο; Και ούλο κι ούλο ήρθες να πάρεις ένα κουτί τσιγάρα; Δεν το ξέρεις ότι είναι κακό να χαλάς το χερικό του μαγαζιού; Δεν έχω, δεν έχω! Άμε στην ευχή του θεού και του Αγίου Σπυριδώνα χριστιανέ μου, την όρεξή σου λες πως έχουμε; Πήαινε, πήαινε! Και μ' έδιωξε κι εμένανε ο κουρλός!

Έτσι που λες Νιόνιο αδρεφέ μας, παιρνει το λόγο ο Τάσης. Μήπως πρέπει να ν το ματασκεφτείς το πράμα;

./.

Τα θερία, οι φωτιές και το φεγγάρι

Το καλοκαίρι του 1980 παραθέριζα στο χωριό μου και τυχαία το απόγευμα κοιτάζοντας προς το απέναντι χωριό, είδα τη λάμψη μιάς πυρκαϊάς που όλο και δυνάμωνε. Η φωτιά έκαιγε το τελευταίο πευκοδάσος του νησιού. Την κοιτούσα για ώρα συλλογισμένος και ακίνητος στην καρέκλα μου και σε μια στιγμή ακούω τον θείο μου τον Αγγελή να μου λέει:

- Τι τηράς ανιψιέ μου; Τη φωτιά νιηράς;

- Ναι μωρέ μπάρμπα, την κοιτάζω και σκέφτομαι ότι το νησί έμεινε γυμνό από δέντρα. Σε λίγο θα είναι ένας ξερότοπος όλο πέτρα. Ήθελα να ήξερα ποιοι είναι αυτοί οι αφιλότιμοι που κάθονται και ανάβουνε φωτιές κατακαλόκαιρο. Λες και δεν ξέρουνε ότι θα βάλουνε φωτιά στο δάσος.

- Εγώ ξέρω ποίγοι είναι. Μα γιατί σου κακοφαινεται, τι σε πειράζει;

- Έλα μωρέ μπάρμπα που κάνεις πως δεν καταλαβαίνεις, είναι καταστροφή η φωτιά.

- Σώπα καημένε, του χρόνου θα είναι τρεις απιθαμές το κλαρί πάλι. Και τα ζωντανά θα βρίσκουνε πολύ κλαρί και τρυφερό για να φάνε. Εμένανε ρώτα που είχα γίδα.

- Δηλαδή, μήπως μπαρμπούλη μου θες να μου πεις ότι τη φωτιά τη βάζουνε για να γίνει φρέσκο κλαρί του χρόνου;

- Ένα μέρος έτσι είναι. Είναι όμως κι άλλη αιτία.

- Μπα, και ποία είναι η άλλη αιτία, για λέγε να μαθαίνω κι εγώ.

- Έ, είναι πολλά θερία.

- Πού είναι πολλά θερία μωρέ θείε;

- Εκεί που είναι η φωτιά ανησιέ μου, αλλά κι εδώ έχουμε πολλά θερία.

- Για, να τα βάλουμε με τη σειρά μπάρμπα, γιατί έτσι που πάς θα με τρελάνεις. Πρώτα πρώτα τι είναι τα θερία που μου λες, λύκους, τσακάλια και αρκούδες δεν έχει το νησί, εκτός και αν άλλαξε η κατάσταση από πέρυσι που είχα ξανάρθει.

- Όχι παιδάκι μου. Στον Άγιο Διονύσιο—μεγάλη η χάρη του—από ευτούνα δεν έχουμε.

- Και τι θερία έχουμε μωρέ μπάρμπα;

- Μα δεν καταλαβαίνεις ή με κογιονάρεις;

- Μωρέ μπάρμπα δε σε κογιονάρω, στο θεό σου, δεν καταλαβαίνω.

- Τα θερία εδώ, είναι τα φίδια. Πού είναι το μυαλό σου;

- Δίκιο έχεις θείε μου, δεν το σκέφτηκα. Τα φίδια έ; Και πόσο μεγάλα είναι τούτα τα θερία που ανάβετε φωτιές στους λόγγους και στα δάση για να τα εξαφανίσετε;

- Μα είναι χρεία να είναι μεγάλα για να σε φάνε;

- Σωστά, δεν είναι χρεία να είναι μεγάλα. Σε τρώνε και τα μικρά. Οι ασπρίτες κι οι οχιές μικρά φίδια είναι αλλά έχουνε δηλητήριο.

- Τα γλέπεις; Εγώ τι σου λέω;

- Ναι, αλλά και ποντίκια πολλά έχει το νησί, δεν βάνουμε φωτιά να κάψουμε και τα σπίτια να μην έχουμε ποντίκια;

- Ευτούνα δεν είναι θερία και δε σε τρώνε, γιατί να ν τα κάψουμε. Κι ύστερα, τα γατσούλια τι θα τρώνε;

- Δε σε αντέχω άλλο μωρέ μπάρμπα. Ένα θα σου πω ακόμα: Οι φωτιές καταστρέφουνε τα δάση, και έτσι καταστρέφεται όλος ο πλανήτης, σιγά σιγά δεν θα μπορούμε ν' ανασάνουμε. Άσε που συνέχεια ανεβαίνει η θερμοκρασία. Για να καταλάβεις, σε λίγα χρόνια θα κάνει κάψα και το χειμώνα.

- Ποίος το λέει ευτούνο;

- Οι επιστήμονες το λένε θείε μου. Κάθονται, μετράνε από δώ, σκέφτονται από κεί, σπουδάζουνε, διαβάζουνε και μετά λένε.

- Από φτούνους είσαι και σύ, τι θα πείς; Και τσου πιστεύεις;

- Γιατί μωρέ θείε να μην τους πιστεύω, ούτε πολιτικοί είναι να τάζουνε, ούτε μπακάληδες να κλέβουνε. Λένε την αλήθεια.

- Μπα, και συ που το ξέρεις;

- Μα δεν είπαμε, από φτούνους είμαι κι εγώ, λες να μην ξέρω;

- Ακόμα χειρότερα: Δεν ηξέρεις τι σου γίνεται!

- Καλά, πες ότι δεν ξέρω. Εσύ που ξέρεις, για πες μου, γιατί λένε ψέματα;

- Γιατί άμα δε λένε από φτούνα, ποίος θα ν τσου ακούει; Και άμα δεν τσου ακούει κανένας, πως θα ν τα παίρνουνε τα λεφτά τσου; Γιατί θα ν τσου πλερώνουμε;

- Ά, έτσι λες ότι έχει το πράμα;

- Εσύ γιατί λες; Μήπως δεν ήτουνα ψέμα ότι επήγανε στο φεγγάρι;

- Δηλαδή μη μου πεις ότι δεν πιστεύεις ότι επήγανε άνθρωποι στο φεγγάρι!

- Γιατί, μήπως εσύ τσου είδες;

- Μωρέ θείε, το είδα στην τηλεόραση με τα μάτια μου και το άκουσα με τ' αυτιά μου!

- Ορέ ανιψιέ, είδαμε εκείό που ηθέλανε να μας ε δείξουνε και ακούσαμε εκείό που ηθέλανε ν' ακούσουμε, κακομοίρη μου. Εγώ σ' ερώτησα αν τσου είδες με τα μάτια σου. Λες να είναι τα μάτια σου ευτούνο το χαζοκούτι;

- Καλά λες μωρέ θείε, αυτό δεν το είχα σκεφτεί. Λες λοιπόν να μην επήγανε στο φεγγάρι και να μας ε κογιονάρουνε;

-Εγώ ανιψιέ μου, όταν ούλοι ετηράγανε εκείνους τσου αστροναύτες, με τα στόματά τσου ανοιχτά να χάσκουνε σα χάνοι, εγέλαγα και δεν επίστευα τίποτσι. Επειδή εσαρτένανε²⁴ σαν τα περδικλωμένα γαιδούρια, ίπρεπε να είναι και αλήθεια ότι επήανε στο φεγγάρι; Ευτούνοι οι Αμερικάνοι μπορούνε να σε κάμουνε να πιστέφεις ό,τι θένε με τον κινηματογράφο. Είδα μία μέρα που ίφερε ένα αμάξι στην πλατέα και έβαλε και είδαμε ένα έργο που έδειχνε αστροναύτες λέει που επήανε στο φεγγάρι και εκάμανε ένα σπίτι οχτάπατο²⁵. Μήπως είναι αλήθεια κι ευτούνο;

- Μα, θείε μου, αυτό ήταν ένα έργο, παίζανε ηθοποιοί!
- Μπά, και εκειό που είδαμε στο χαζοκούτι τι ήτουνα;
- Ρε μπάρμπα, δεν σε πιάνει κανένας!
- Αμή, έτσι λες ότι χάφτουμε σαν το σκύλο ότι μας ε πετάνε;

./.

²⁴ σαλτάρανε, πηδούσαν

²⁵ σπίτι με 8 πατώματα (8 πάτους)

Γλωσσάρι

α(γ)κουρμάζομαι: ακροάζομαι, ακούω προσεκτικά

αβροκόκι: αγριοκόκι, ο βίκος (όσπριο που καλλιεργείται μόνο για τροφή των ζώων).

αγγειάω: αγγίζω

αγκουφός: ο γοφός, ή και η λεκάνη

αλαλιασμένος: άλαλος, άφωνος, αποσβολωμένος

αλάργα: μακρυά

αλυκτάω: γαβγίζω

αμπώννω: σπρώχνω

αργέλογος: τεράστιο κόσκινο για το κοσκίνισμα του σταριού μετά το αλώνισμα

άρμπα (άλμπα): με το πρώτο φώς της ημέρας, λυκαυγές (ιταλικό alba = αυγή)

ασκιά: χρησιμοποιούσαν τα τομάρια από τις γίδες, δεν υπήρχαν μεταλλικά δοχεία και ντενεκέδες.

αστοχάω, ξαστοχάω: ξεχνάω

ασφαλακτοί: θάμνοι με τσουχτερά και μακριά αγκάθια, αλλά με υπέροχο κατακίτρινο άνθος.

αφάνα: πυκνός θάμνος με αγκάθια. Χρησιμοποιείται για προσάναμμα και για σαρωματιές.

άφηκα: άφησα

αφιδεύομαι: εμπιστεύομαι

αχάραο: αχάραγο, πριν το χάραμα

βαντάκα: μεγάλο δέμα που το περίβλημά του είναι ένα σεντόνι.

βολά: φορά

βολιός: ο βολιός είναι ένας σωρός από πέτρες (βόλια) που οι γενιές των ορεισίβιων καλλιεργητών μαζεύουν μέσα από το χωράφι για να μείνει περισσότερο κόμα ώστε να μπορούν να καλλιεργήσουν.

βούλιουρας (μπούλιουρας): είναι ένας λάκκος στο κέντρο του πάτου της στέρνας που χρησιμεύει για να μαζεύονται εκεί τα σκουπίδια που τυχόν θα πέσουν όταν η στέρνα θα έχει νερό. Επίσης χρησιμεύει κατά την κατασκευή της στέρνας, για να έχει τόπο να πατάει και να εργάζεται χωρίς να σκύβει εντελώς αυτός που την σοβαντίζει. Επίσης έτσι δεν αναγκάζεται να πατάει εκεί που προηγουμένως είχε σοβαντίσει.

βουτσι: κρασοβάρελο

γατσούλι: γατάκι

γιόμα: μεσημέρι

γιούλια: κυκλάμινα

γραμπαούνι: τεράστιο τσιγκέλι, ειδικό για να σαρώνει τον πάτο της στέρνας και να ανασύρει κουβάδες.

γωνιά: η κουζίνα, το πραγματικά καθιστικό χωριάτικο δωμάτιο της εποχής του 50-60.

δαύτος, εδαύτος, δαύτσοι, δαύτσους: αυτός, τούτος, αυτοί, αυτούς

δεκεί, έδεκει, εδεκεί: εκεί

δελέγκου: γρήγορα, βιαστικά

Δημητριβής: πειραχτικό υποκοριστικό του Δημήτρη

δραγκουνάρα: βάραθρο

δυσάσμος: δυσόσμος (ρόφημα)

έγγειαξα, άγγειαξα: έγγιξα

εδευτού: αυτού, σ' αυτό το σημείο

εδωπά, έδεπα: εδώ

εκείός, εκειό: εκείνος, εκείνο

εμά(ζ)ωξα: εμάζεψα

εμαλινάρισα: ξαφνιάστηκα, τρόμαξα, κάτι με κοφοχόλιασε

έντογιε (ένταγιε): νάτο (νάτα)

εξάμωσα (ξαμώνω): ετέντωσα

εσουρπωσε: σουρούπωσε, έπεσε ο ήλιος

ευτούνος, ευτός: αυτός

ήτουνα (ήσουνα): ήτανε, ήσουν

θερία: τα άγρια ζώα (δεδομένου ότι στο νησί δεν υπάρχουν μεγαλύτερα αγρίμια από τους λαγούς, έτσι λένε κυρίως τα φίδια)

θερίο: τεράστιο, πολύ μεγάλο, θερίος (για άνθρωπο): τεράστιος

θηλύκι: θάμνος

ιμπρατσάρω: βάζω ανάμεσα στα μπράτσα μου, στην αγκαλιά μου

κακάβι: μεγάλη χύτρα, καζάνι

καλιτσούρι ή καλιτσούρα: τρόπος μεταφοράς του μικρού παιδιού: Βάζει κανείς το παιδί στο σβέρκο του με τα πόδια του να κρέμονται δεξιά και αριστερά. Αν το παιδί είναι σχετικά μεγάλο, τότε κρεμιέται με τα χέρια του από το λαιμό του μεταφορέα και αγκαλιάζει τη μέση του με τα δύο του πόδια, που τα κρατάει και ο μεγάλος και έτσι μπορεί να γίνει η μεταφορά με ασφάλεια.

καναβίδι: σχοινί από κάνναβη, κοντρό σχοινί

καρέλι: καρούλι, απλή τροχαλία

κάψα: πολλή ζέστη, καύσωνας

κογιονάρω: κοροϊδεύω, περιπαιζώ, ειρωνεύομαι

κόμπα: μεγάλη πέτρα , κομπί: όρθιος βράχος

κόντι: ακόντιο

κορύτος: πέτρινη σκαλιστή ποτίστρα για τα ζώα

κουρκουτσέλια: βλαστάρια βολβών και περιζήτητος μεζές στα ορεινά της Ζακύνθου, με μπλέ βαθύ χρώμα.

κουρταλώ: χτυπάω την πόρτα για να μου ανοίξουν.

λαφιτάρι: είδος νοστιμότητας άγριου μανιταριού

λιγώνω: κουράζομαι , λιγωμένος= κουρασμένος

μαγκούφες: θάμνοι με απαλό φύλλωμα

μαλαθούνι, μαλαθουνάκι: κοφίνι, κοφινάκι

μαλινάρισα, εμαλινάρισα: τρόμαξα, φοβήθηκα, ξαφνιάστηκα

μασίνι: μηχανήμα

Μέα Βουνό: Μέγα Βουνό: όνομα ενός Ζακυνθινού Βουνού, αρκετά χαμηλότερου από το Βραχιώνα ο οποίος έχει ύψος 758 μέτρα.

μιλιώ: μιλώ (εμίλια: εμίλησα)

μόμολο: μικρό παιδί

μορέτα: αποκριατική μάσκα

μούχλια: μουχλιασμένη, υγρή

μπάρμπας: Όλα τα μικρά παιδιά στο χωριό αποκαλούσαν «μπάρμπα» κάθε άντρα ενήλικο πάνω από 40 χρονών και «θεία» αντιστοίχως κάθε γυναίκα. Προφανώς η λέξη έχει να κάνει με το ιταλικό μπάρμπα (= μούσι, γενειάδα). Οι παλιοί φαίνεται συνδύαζαν το σεβασμό με τη γενειάδα.

μπάρτσα (λέγεται για γίδα): η σταχτιά

μπελαμίνα: παραμίνα. Μακρύ σίδερο που είναι μυτερό στην άκρη.Χτυπώντας συνεχώς το βράχο μ' αυτό κάνουν μια τρύπα.

μπίμπα: εντελώς γεμάτο

μπονόρα: νωρίς το πρωί

μπουζάνι: μπατζάκι

μπουκούνι: κομμάτι

μπουρούκι: κύπελλο, μπρίκι

μπρόκολα: τα Ζακυνθινά, γνήσια και όχι μπασταρδεμένα από γύρη κουνουπιδιού μπρόκολα, έχουν σκούρο μπλέ προς το μαύρο τον ανθό τους, είναι πεντανόστιμα και σερβίρονται με αρκετό ζωμό στο πιάτο. Μόλις τους

ρίξει κανείς λεμόνι, το χρώμα του ζωμού γίνεται κόκκινο σαν αίμα και το πίνει κανείς πριν ρίξει λάδι στα χόρτα. «Είναι δυναμωτικό», λέγανε στο χωριό μου

ντόπια: ράτσα ελαιόδενδρου που κάνει τεράστιο κορμό και καρπό γερό και μεγάλο, αλλά κάθε δεύτερο χρόνο. Εκείνη που ήτανε στο χωράφι μας, ήτανε ξένη και πρέπει να είχε ζωή αιώνων, γιατί για να αγκαλιάσουν τον κορμό της χρειάζονταν πέντε άντρες. Αργότερα ο ιδιοκτήτης της την ξερίζωσε.

ντρίτα: ίσια, ευθεία, απέναντι

ξαπόστα: επίτηδες

ξεκόλωμα: ξερίζωμα

ξερόστερνα: η στέρνα που έχει μείνει ατελείωτη κι έτσι δεν μπορεί να συγκρατήσει νερό. Συνήθως είναι και χωρίς σκέπασμα, γι αυτό και μπορεί κανείς να πέσει μέσα αν δεν γνωρίζει την τοποθεσία.

ξυλόκοτα: μπεκάτσα

όγοιος: όποιος

Ομιλία: Ζακυνθινό παραδοσιακό υπαίθριο θέατρο με έμμετρο διάλογο και με άντρες ηθοποιούς.

όποτα: όποτε

ορά: ουρά

ορπίδα: ελπίδα

παδέλα: πήλινη κατσαρόλα

παδελούλα: μικρή πήλινη κατσαρόλα

παλιάτσα: παλιά λινάτσα

παπαλία: η σφαλιάρα στο χωραϊτικό ιδίωμα

πάπουζας: τσαλαπετεινός

περδικλωμένο (για ζωντανό): για να μην πηδούνε φράχτες και να μην μπορούν να κάνουν εύκολα ζημιές, τα αφήνουν ελεύθερα να βόσκουν, αλλά δένουν τα δύο μπροστινά πόδια των ζώων μεταξύ τους. Αυτό τα κάνει να μετακινούνται χοροπηδώντας αστεία.

πηαίνω: πηγαίνω

πικραλίδες: άγρια χόρτα με πικρή γεύση. Αλλού λέγονται φαρμακουλίδες. Βραστά, με λάδι και λεμόνι, είναι πολύ νόστιμα.

πιλάλα: τρεχάλα, τρέχοντας

πλάι (βουνού): βουνοπλαγιά

πονίδι: πληγή, τραύμα

πόντα (επόντιασα): κρύωμα (εκρύωσα)

πόρτεγο: το μεγάλο δωμάτιο του σπιτιού. Δεν θα το έλεγα καθιστικό αλλά επίσημο: Καθότανε μόνο κάποιος επισκέπτης, εμείς τη βγάζαμε στη γωνιά, (στην κουζίνα) για να μην κάνουμε ακαταστασία και να μην το λερώνουμε.

πουργάρω: σβήνω τον ασβέστη προκειμένου να χρησιμοποιηθεί. Πουργατόριο είναι το καθαρήριο των λατίνων, που βρίσκεται ανάμεσα στην κόλαση και τον παράδεισο, ο τόπος που βασανίζονται οι πεθαμένοι.

προβατώ: περπατώ , προβάτημα: περπάτημα

ρεμπάρκες: (Προφανώς παραφθορά του ιταλικού *ribalta*: καταπακτή – άνοιγμα παντελονιού). Οι ρεμπάρκες ήταν ιδιοκατασκευή της μοναδικής μοδίστρας του χωριού. Ήταν η συνηθισμένη παιδική φορεσιά των αγοριών: ένα είδος παράξενου κουστουμιού όπου το σακάκι ήταν ταυτόχρονα γιλέκο, πουλόβερ και πουκάμισο και για τα πιο φτωχά μαζί και φανελάκι. Το πάνω μέρος λοιπόν συνδεόταν στα πλευρά με δυο κουμπιά με το παντελονάκι. Το τελευταίο είχε μήκος μέχρι τα γόνατα ή λίγο πιο πάνω. Το μπροστινό του μέρος δεν το ξεχώριζες από το παντελόνι, αλλά στην πλάτη είχε μια χαρακτηριστική ιδιομορφία, καθώς εκεί υπήρχε μια σειρά κουμπιά έτσι ώστε να είναι αδύνατο στο πισοιρίκι να το βγάλει χωρίς τη βοήθεια ενός μεγάλου, σε αντίθεση με το κάτω μέρος που έπρεπε να βγαίνει εύκολα γιατί κανείς δεν ξέρει πότε θα έρθει η ώρα της φύσης. Τα μικρότερα πισοιρίκια φορούσαν τις ρεμπάρκες κατάσαρκα, επειδή η μοδίστρα είχε προβλέψει και είχε αφήσει στο κατάλληλο σημείο μια αρκετά μεγάλη σχισμή έτσι που όταν ερχόταν αυτή η ώρα, μόλις το παιδί καθόταν για να τα κάνει, η σχισμή άνοιγε και κείνο ανέμελο και σαν να μην τρέχει τίποτα επιδιόταν στην ικανοποίηση της ανάγκης του χωρίς να σκοτιζείται αν το έβλεπαν μάτια άλλων. Μετά το τέλος της δραστηριότητας, και πάλι το μικρό σηκωνόταν και έτρεχε στο παιχνίδι του χωρίς να ενδιαφέρεται για περισσότερες χρονοβόρες λεπτομέρειες, δηλαδή τελείως ακαθάριστο. Καταλαβαίνει κανείς εύκολα ότι αυτή η σχισμή ήταν μεγάλος μπελάς το χειμώνα γιατί άφηνε το κρύο να περνάει ελεύθερα. Συνήθως τα πισοιρίκια που φορούσαν τέτοιο συνολάκι βρωμούσαν από μακριά, για ευνόητους λόγους.

ρογγίζω: κόβω τα κλαριά του λόγγου, ξελογγίζω, κάνω το λόγγο χωράφι.

ρούγα: δρόμος

ρουμπί: πανί, κουρέλι

σαμάρι: η σέλα που χρησιμοποιούμε για να μπορούμε να καβαλικεύουμε και να φορτώνουμε τα υποζύγια. Στην καθαρεύουσα λέγεται σάγμα και ο τεχνίτης που τα κατασκεύαζε λεγόταν σαγματοποιός. Σήμερα το σχετικό επάγγελμα μάλλον τείνει να εξαφανιστεί. Τα ζύλα που χρειαζόταν για να γίνει το σαμάρι έπρεπε να τα βρεί ο ίδιος ο τεχνίτης στο κατάλληλο δέντρο και να τα κόψει μόνος του ή άνθρωπος της εμπιστοσύνης του. Όλη η

δουλειά γινόταν στο χέρι και οι μερακλήδες έκαναν παραγγελίες με πλουμίδια και προκαδούρα σαν αυτή που είχαν παλιά οι αρβύλες.

σάρτα, σαρτάρισε: πήδα

σάρτο: σάλτο, πήδημα

σάρωμα: σκούπα, σκούπισμα

σέμπροι (μοναστηριού): οι σέμπροι είχαν συμφωνία κάμει με το μοναστήρι να καλλιεργούν κάποια κτήματα μοναστηριακά και να δίνουν το μισό προϊόν στη μονή.

σημειωμένος: σημαδεμένος

σιγλάρι: κουβαδάκι

σίγλος: κουβάς

σκαλούνι: σκαλοπάτι

σκανταλέτο: νιενεκεδένιο σκεύος με μακρύ χερούλι που μέσα του έβαζαν σάκχη και πάνω της κάρβουνα. Το χρησιμοποιούσαν για λιβανιστήρι αλλά και για το σιδέρωμα των ρούχων.

σκαπετάω, εσκαπέτησα: εξαφανίζομαι αφού πέρασα την κορυφή του βουνού

σκαρτζιά: ράφι

σκιάζομαι: φοβάμαι

σκορπέος: σκορπιός

σκουλουμπούρθα: κωλοτούμπα , σκουλουμπουρθάω: κάνω τούμπες

σκουτέλα: φλυτζάνα

σμπάρα: τουφεκιάς, σμπαράρω: ντουφεκίζω (Ιταλικό spara.)

σόρνταδος: διάβολος

σούρπωμα: σούρουπο , σουρπώνει: σουρουπώνει, σκοτεινιάζει

σπετσέρης: φαρκακοποιός

στατέρι: στατήρ, φορητή ζυγαριά

στάω (στάνε): στάζω (σταλάζουν)

στρατόνι: μονοπάτι

συ(γ)χίζομαι: μπερδεύομαι, σαστίζω

συφορέλια τσου: συμφορά τους

σώνω (έσωσα): φτάνω (έφτασα)

ταμπουρλανιάκαρο: ταμπούρλο και ανιάκαρα, παραδοσιακά όργανα. Η ανιάκαρα είναι είδος πίπιζας που παίζεται με το στόμα και έχει πολύ γλυκό ήχο.

τζουβιέρα: ένα είδος φορείου

τζουφί: φακελάκι

τηράω: κοιτώ

τίποτσι: τίποτα

τορός: ίχνος, πάτημασιά

τρίτσα: ψάθινο καπέλο, ψαθάκι

τρούπα: τρύπα, σπηλιά

τσακανιά: δαγκωνιά

τσακανίζω, τσακανάω: δαγκώνω

τσεμπέρι: λεπτό γυναικείο κεφαλομάντιλο

τσιριμόνιες: καμώματα, τεχνάσματα

τσοκλάνι: τσογλάνι, παιδί (τουρκ. τσογλάν)

τσουρούλια: κομματάκια

ύγειος: υγιής, γερός

φασκόμηλο: εννοείται το ρόφημα φασκόμηλου, που αν δεν βγάλεις το φυτό από το μπρίκι στην ώρα του, γίνεται στυφό και πικρό.

φιλιατρό: το στόμιο της στέρνας, στρογγυλό ή τετράγωνο. Στις παλιές στέρνες είναι καμωμένο από μια μεγάλη πέτρα που πάνω της έχει σκαλιστεί με τέχνη το στόμιο. Στις σύγχρονες, γίνεται από τσιμέντο.

φινίρω: τελειώνω , εφινίρανε: ετελειώσανε

φουγιάζω: φωνάζω

φουσεκολόγος: η ζώνη με τα φυσίγγια, φυσιγγοθήκη

φουσκιά, φουσκί: χαστουκιά, χαστούκι

φυλάω (για ζώα): βόσκω, προσέχω να μην κάνουν ζημιές στα ξένα χωράφια ή στα αμπέλια

κάτσαλο, κότσαλο: κομμάτι ξύλο, σκουπίδι

κεροκωλιά: ξυλιά με το χέρι στον πισινό

κούκι: χούϊ, συνήθειο

χρεία: ανάγκη

ψέρνω: ψέλνω

Το «Ορέ ποίο;» έρχεται να μας επανασυστήσει την Ελλάδα, και ιδιαίτερα την Ζάκυνθο, του '50 και του '60 χωρίς ρομαντικές παρωπίδες καλλωπισμού αλλά και χωρίς καταδικαστική διάθεση.

Ο ρομαντισμός, η λαογραφία, η ηθογραφία και η νοσταλγία μέσα από την ματιά του τότε πισυρικά και την κριτική σκέψη του κατοπινού επιστήμονα συνοδεύονται με την γοητευτική χρήση της ζακυνθινής ντοπιολαλιάς.

Το βιβλίο κινείται σε τρεις άξονες. Ο κύριος άξονας είναι προφανώς οι ίδιες οι ιστορίες που αποθησαύρισε ο συγγραφέας από τις παιδικές του θύμησης, ο δεύτερος είναι η παρουσίαση του τότε γλωσσικού ιδιώματος μέσα από τους ζωντανούς διαλόγους και τις αφηγήσεις των πρωταγωνιστών και ο τρίτος είναι πολιτικός.

Μέσα από τις σελίδες του, μεταφερόμαστε σε μια πολύ πιο φτωχή, πιο προληπτική, πιο ξενοφοβική και πιο αμόρφωτη Ελλάδα, σε μια εποχή που ενώ απέχει «μόλις» πενήντα-εξήντα χρόνια από την δική μας, οι δαίμονες κατοικούσαν σε στέρνες ή σε σκοτεινές γωνιές, οι καλικάντζαροι έβγαιναν βόλτα να πειράξουν κόσμο, οι έχοντες κάποιες παραπάνω ανησυχίες στιγματίζονταν ακαριαία ως «κομμουνιστές», ο λόγος του παπά της ενορίας αρκούσε για να χαντακώσει την σχολική επίδοση και όχι μόνο, ο εκφοβισμός ήταν κοινός τόπος στα σχολεία στα οποία ο δάσκαλος είχε περίπου δικτατορικές εξουσίες, ενώ στα χωριά ο λόγος του παπά μέτραγε περισσότερο από του δασκάλου και οι χωρικοί πήγαιναν στην «μάγισσα» για να τους πει τι θα κάνουν όταν ενέσκηπτε ένα ζήτημα πιο πολύπλοκο από τα τετριμμένα.